

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय
(विधानपरिषद)

विनंती-अर्ज समितीचा

राज्यातील कोळी, महादेव कोळी, डोंगर कोळी, कोळी मल्हार, कोळी ढोर,
टोकरे कोळी, कोलचा, कोलधा, ठाकर, ठाकूर, का-ठाकूर, मा-ठाकूर,
इत्यादी अनुसूचित जमातीत मोडणाऱ्या व्यक्तींना
जमातीची प्रमाणपत्रे मिळण्याबाबत होत
असलेला अन्याय यावरील

अहवाल

[दिनांक ३ डिसेंबर १९८६ रोजी विधानपरिषदेस सादर]

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय
विधान भवन, नागपूर

१९८६

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय
(विधानपरिषद)

विनंती-अर्ज समितीचा

राज्यातील कोळी, महादेव कोळी, डोंगर कोळी, कोळी मल्हार, कोळी ढोर,
टोकरे कोळी, कोलचा, कोलधा, ठाकूर, ठाकर, का-ठाकूर, मा-ठाकूर,
इत्यादी अनुसूचित जमातीत मोडणाऱ्या व्यक्तींना
जमातीची प्रवागपत्रे मिळण्याबाबत होत
असलेला अन्याय यावरील

अहवाल

(भाग एक)

**विधानपरिषद विनंती-अर्ज समितीवरील सभासद
१९८५-८६**

- (१) श्री. दाजिबा पर्वत पाटील, उपसभापती (समिती प्रमुख)
- (२) श्री. राममनोहर त्रिपाठी, वि.प.स.
- (३) श्री. तेजसिंगराव राजे भोसले, वि.प.स.
- (४) श्री. प्र. य. दातार, वि.प.स.
- (५) श्री. नारायण वैद्य, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

श्री. मधुसूदन रणदिवे, अवर सचिव.

प्रस्तावना

श्री. रामचंद्र शंकर गोधडे व इतर सहा अर्जदार यांच्या महाराष्ट्रातील कोळी महादेव, डॉगर कोळी, कोळी मल्हार, कोळी होर, टोकरे कोळी, कोलचा, कोलधा, ठाकर, ठाकर, का-ठाकर, मा-ठाकर या जमातींवर अनुभूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राबाबत होणारा अन्याय या विषयाबाबतचा विनंती-अर्ज सर्वंशी भाई बंदरकर, दे. मा. कराळे व रा. सु. गवई, विधानपरिषद सदस्य यांनी दिनांक २१ जानेवारी १९८६ रोजी विधानपरिषदेत सादर केला आणि तो त्याच दिवशी या समितीकडे विचारासाठी सुपूर्दे करण्यात आला. (परिशिष्ट-१ पान क.) विभागाकडून त्या बाबतची माहिती दि. १६-२-८६ रोजी प्राप्त झाली परिशिष्ट २ पान क.)

२. विनंती अर्जात उपस्थित करण्यात आलेल्या मुद्यांबाबत सर्वंशी भाई बंदरकर, रा. सु. गवई व दे. मा. कराळे, वि.प. स. यांच्या दिनांक २ मे १९८६ रोजी प्रथम साक्षी घेण्यात आल्या. तदनंतर विनंती अर्जात उपस्थित केलेल्या मुद्यांबाबत श्री. भाई बंदरकर यांनी सादर केलेल्या लेखी निवेदनातील मुद्यांबाबत तसेच श्री. रा. सु. गवई व श्री. दे. मा. कराळे यांनी दिलेल्या साक्षीतील मुद्यांबाबत आदिवासी विकास विभागाकडून माहिती मिळविण्यासाठी समितीने एक प्रश्नावली तयार केली व ती शासनाकडे दिनांक २६ मे १९८६ रोजी पाठविली. त्याबाबतचे अभिप्राय त्या विभागाकडून दिनांक १६-१०-१९८६ रोजी प्राप्त झाले. या अभिप्रायात आलेली माहिती अपूर्ण असल्यामुळे समितीने अधिक माहिती मिळविण्यासाठी उपप्रश्न तयार करून ते आदिवासी विकास विभागाला दिनांक २३-१०-१९८६ रोजी पाठविले. त्याबाबतचे अभिप्राय त्या विभागाकडून दिनांक २७-१०-१९८६ रोजी प्राप्त झाले.

३. समितीने आदिवासी विकास विभागाकडून आलेली माहिती विचारात घेऊन दिनांक १३ मे १९८६ व दिनांक १४ ऑक्टोबर व २७ ऑक्टोबर १९८६ रोजी सचिव, आदिवासी विकास विभाग यांच्या साक्षी घेतल्या. विनंती अर्जाच्या संवधात लेखी तसेच साक्षी द्वारा उपलब्ध झालेल्या माहितीचा समितीने साकल्याने विचार करून तयार केलेल्या अहवालावर दिनांक २५ नोव्हेंबर १९८६ रोजीच्या वैठकीत विचार केला व हा अहवाल संमत केला.

दाजीबा पर्बत पाटील,

उपसभापती, विधानपरिषद तथा

समिती प्रमुख

विधानपरिषद विनंती-अर्ज समिती.

विधान भवन :
नागपूर, दिनांक २५ नोव्हेंबर १९८६.

अहवाल

मी, विधानपरिषद विनंती-अर्ज समितीचा प्रमुख, समितीने अधिकार दिल्यावरून समितीच्या वर्तीने हा अहवाल सादर करीत आहे.

महाराष्ट्रातील कोळी महादेव, डोंगर कोळी, कोळी मल्हार, कोळी ढोर, टोकरे कोळी, कोलचा, कोलधा, ठाकर, ठाकूर, का-ठाकर, मा-ठाकरया जमातीवर जमातीच्या प्रमाणपत्राच्या सदभांत होणारा अन्याय दूर करणे व जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याच्या पद्धतीवावत करण्यात आलेले बदल व त्यावावत काढलेले शासकीय आदेश यामुळे प्रमाणपत्रे देण्यावावत झालेली कोळी सोडविणे व तस्तवंधित आदेश रद्द करणे इत्यादी प्रकरणी कार्यवाही होण्यासाठी श्री. रामचंद्र शंकर गोधडे, मु. पी. मातोरी, ता. जि. नाशिक, यांचा व इतर सहा अर्जदारांचा संयुक्त सहायाचा विनंती-अर्ज सर्वश्री भाई बंदरकर, भूतपूर्व विधानपरिषद सदस्य, दे. पा. कराळे, विधानपरिषद सदस्य व विधानपरिषद विरोधी पक्ष नेता व रा. सु. गवई, विधानपरिषद सदस्य यांनी दिनांक १३ जानेवारी १९८६ रोजी सभाग्राहक सादर केला (परिशिष्ट एक पान क.) आणि तो त्याच दिवशी विधानपरिषद विनंती-अर्ज समितीकडे विचारार्थ सुरुद्द करण्यात आला.

सदरहू विनंती-अर्जच्या आशय असा आहे की, अनुसूचित जमाती व अनुसूचित जमाती सुधारणा कायदा, १९७६ अन्वये महाराष्ट्र राज्यातील सर्व जिल्हात वास्तव्य करीत असलेल्या सुमारे १७९ जमातीना क्षेत्रवंधने रद्द केल्यामुळे अनुसूचित जमाती भगून मान्यता देण्यात आली आहे. त्यामध्ये कोळी महादेव, डोंगर कोळी, कोळी मल्हार, कोळी ढोर, टोकरे कोळी, कोलचा, कोलधा, ठाकर, ठाकूर का-ठाकर मा-ठाकूर या जमातीचाही समावेश आहे. परिणामी, या सर्व जमातीच्या लोकांना शिक्षण, नोकरी इत्यादी वावतच्या आरक्षण सबलतीसाठी पाप ठरविण्यात आले आहे. यावरील कायद्याच्या संदर्भात महाराष्ट्र शासनाच्या समाजकल्याण व आदिवासी विकास विभागाने अनुसूचित जमातीना देण्यात येण्याच्या जमातीच्या प्रमाणपत्रावावतची प्रचलित पद्धति बदलून नवीन पद्धतीचा अवलंब केला आहे व त्यासाठी मार्गदर्शक तस्वी प्रसारित केली आहेत. तसेच जमातीची प्रमाणपत्रे दिल्यानंतर त्याची पडताळणी करण्यासाठी पडताळणी समित्या शासकीय आदेशान्वये निर्माण केल्या आहेत. यासाठी अपिल संस्थाही निर्माण करण्यात आल्या आहेत. जमातीच्या प्रमाणपत्रावावत अवलंबिण्यात आलेला नवीन पद्धतीमुळे व तसेच पडताळणी समितीच्या कार्य-पद्धतीमुळे जमातीवावतची प्रमाणपत्रे सक्षम अधिकाऱ्याकडून सुलभ रितीने मिळण्याएवजी ती नाकारली जात आहेत. अगोदर दिलेली जमातीची प्रमाणपत्रे रद्द केली जात आहेत. परिणामी, वरील अनुसूचित जमातीच्या हजारी विद्याधरांना शैक्षणिक संस्थांत, विशेषत: वैद्यकीय व अभियांत्रिकी महाविद्यालयात प्रवेश मिळणे कठीण झाले आहे. महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या परिक्रान्ता वसलेल्या व निवड झालेल्या या जमातीच्या उमेदवारांना शासकीय सेवेत सामावृत घेतले जात नाही. याचप्रमाणे शासकीय सेवेत असलेल्या या जमातीच्या अनेक कर्मचाऱ्यांना बढती नाकारण्यात येत आहे. तेव्हांनी जमातीच्या प्रमाणपत्रावावत शासनाने नव्याने अवलंबिलेले धोरण अन्याय करणारे असे आहे. या अन्यायाचे मूळ शासनाने जमातीच्या प्रमाणपत्रावावत अवलंबिलेली नवीन पद्धती व त्यासंबंधात काढलेले विविध आदेश यामध्ये आहे. तरी सारासार विचार करून— (१) नव्याने अवलंबिण्यात आलेली पद्धती रद्द करावी व त्याएवजी सुटसुटी व सोपी अशी पद्धती

अनुसरण्यात यावी, (२) जमातीच्या प्रमाणपत्रावावत जे उलटसुलट विविध आदेश काढण्यात आले आहेत—विशेषत: नव्या पढतीवावत, पडताळणी समितीवावत व अपील संस्थांवावत—ते रद्द करण्यात यावेत व अन्य उपाययोजना करून जमातीची प्रमाणपत्रे देण्यावावतचा मार्ग सुकर व मोकळा करावा व लाभार्थ्यांना योग्य ती न्याय दावा अशी विनंती अर्जदारांनी केली आहे. हा अर्ज शासनाच्या आदिवासी विकास विभागाकडे शासनाच्या अभिप्रायासाठी दिनांक २३-१-१९८६ रोजी प्राप्त झाले. (परिणिष्ट २ पान क्र.) हा अर्ज सादर करणारे विधानपरिषद सदस्य सर्वथी भाई बंदरकर, दे. मा. कराळे व. रा. सु. गवई यांना दिनांक २ मे १९८६ रोजी प्रथम साक्षीसाठी बोलाविले. या साक्षीत श्री. भाई बंदरकर यांनी प्रथम साक्ष नोंदविली. यांनी निवेदनाद्वारे लेखी साक्ष दिली व आपले निवेदन समितीपुढे वाचून दाखविले. (परिणिष्ट ३ पान क्र.). श्री. बंदरकर यांनी आपल्या निवेदनात या प्रश्नाच्या प्रत्येक पैलूवर सविस्तर विचार व्यक्त करून खालील माझ्या माझल्या आहेत:—

(१) अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे नव्याने देण्यावावत व त्यांची तपासणी करण्यावावत शासनाने विविध आदेश/परिवके काढलेली आहेत. त्या आदेशातील ज्या पढतीचा अवलंब केला जात आहे, त्या पढतीमुळे पाल अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना उमेदवारार्थाना वास होत आहे व तसेच त्यांच्यावर अन्याय होत आहे. ही पढती लावडतोव बंद होणे जरूरीचे आहे. तसेच त्यावावतचे विविध आदेश रद्द करून मुट्टमुटीत, सोपी व लाभार्थ्यांना सहाय्य करणारी पढती विहीत करणे आवश्यक आहे.

(२) जमातीचे प्रमाणपत्रे तपासणीचे अधिकार कोइ शासनाच्या गृहसंवाऽऽयाने काढलेल्या सूचनांनव्ये महसूल खात्यातील सक्षम अधिकाऱ्यांना दिले आवश्यक आहे व हीच पढती सन १९८० पर्यंत चालू होती. ती वदलन आदिवासी विकास विभागाच्या अख्यारीतील समित्या व अपिल प्राधिकारी यांजकडे हे अधिकार देण्यात आलेले आहेत. तेव्हा कोइ शासनाच्या सूचना-नसार, जमातीची प्रमाणपत्रे तपासणीचे अधिकार पुढी महसूल विभागाच्या अधिकाऱ्यांकडे सोपविणे आवश्यक आहे.

(३) ज्याप्रमाणे नववीडाना अनुसूचित जातीचा एक भाग म्हणून आरक्षणाच्या सवलती दिल्या त्याच तत्त्वांवर कोळी, सूर्यवंशी कोळी, सोन कोळी, वैती कोळी, चूवळे कोळी, पान-झरे कोळी, अकर्मासे कोळी व तत्सम कोळी पोटजातीचे अनुसूचित जमातीचे भाग म्हणून वर्गीकरण करण्यात यावेत व त्यांना आरक्षणाचे फायदे देण्यात यावत.

श्री. रा. सु. गवई यांनी आपल्या साक्षीत संविधानिक सरतुदी अनुसूचित जमातीवावतचे वर्गीकरण व सन १९७६ च्या सुधारणा कायद्यानसार क्षेत्रवंदने काढून टाकण्याची प्रत्रिया याविषयी मौलिक विचार व्यक्त केले. तसेच शासनाने काढलेल्या आदेशावावतही विचार व्यक्त केले. त्यांनी पार्लमेंटच्या सन १९७६ च्या सुधारणा कायद्याकडे समितीचे प्रथम लक्ष वेधन या कायद्यामध्ये पार्लमेंटच्या अनुमतिशिवाय कोणालाही बदल करता येत नाही असे टापपणे सांगितले. विनंती अर्जात ज्या कोळी जमातीचा उल्लेख करण्यात आला आहे आणि सन १९७६ च्या सुधारणा कायद्यानव्ये ज्या जमाती अनुसूचित जमाती म्हणून सानेष्यात आल्या आहेत त्या लक्षात वेता विनंती अर्जात नमूद केलेल्या जमाती अनुसूचित जमाती नाहीत असे म्हणण्याचे स्वातंत्र्य कोणालाही नाही. त्यांनी आपल्या म्हणण्याच्या पुष्टचर्थ, त्यावेळचे कोंडीय गृहमंत्री श्री. इत्यानंद रेडी यांनी पार्लमेंटमध्ये केलेल्या भाषणाचा उल्लेख केला. अनुसूचित जमातीचा समाज राज्यभर कुठेही विखुरलेला

असेल तर त्याला कोणत्याही कारणास्तव तो आदिवासी नाही किंवा शेडच्युल्ड द्वाईब नाही असे म्हण-
ण्याचा अधिकार कुणालाही नाही असे त्यावेळच्या केंद्रीय गृहमंड्यांनी सांगितले होते. धेतवंधने
उठविल्याने जवळ जवळ ५० लाखाहून अधिक लोकांना देशभर आरक्षणाच्या सवलतीचा फायदा
मिळाला. त्यामुळे सन १९७६ च्या पूर्वी या सवलतीचा फायदा घेणारे व सन १९७६ नंतर या
सवलतींना पात्र झालेले या लोकांमध्ये दुरावा व तेढ निर्माण झाली. सन १९७६ नंतर सवलतींना
पात्र झालेले आदिवासी हे उपरे आहेत असे व्हेस्टेड इंटरेस्ट असणारे लोक ओरड लागले. परंतु
धेतवंधने उठविल्याचे बिल आणणाऱ्यांना हे ठाऊक होते की, सवलतींचा फायदा घेणाऱ्या लोकांच्या
संख्येत यामुळे वाह होणार आहे.

सन १९५६ ते १९७६ ह्या २० वर्षांत यांनी आरक्षणाच्या सवलती उपभोगल्या त्यांच्या ढोळचात
ही वाढलेली संख्या भरली व म्हणने ते उपरे आहेत, खोटे आहेत अशी विशेषणे त्यांना लावू लागले.
याबाबत राज्य शासनाने जे आदेश काढले आहेत ते सन १९७६ च्या कायद्याच्या स्पिरिटला धरून
नाहीत, ते सर्व निर्णय असंविधानिक आहेत व त्यांच्यामध्ये कॉन्ट्रिभिक्यन्स आहेत. श्री. गवई यांनी
“द्वाईब आंफ महाराष्ट्र” या शासकीय प्रकाशनाबाबतही आपले विचार व्यक्त केले. त्यांच्या
मते डॉ. गारे यांनी संपादन केलेले हे प्रकाशन महाराष्ट्र शासनाचे प्रकाशन म्हणून मानले गेले आहे.
अशा प्रकारचे प्रकाशन कोणतेही शासन कोणत्याही विषयाबाबत स्टॅन्डर्ड प्रकाशन मानू शकत नाही.
तथापि महाराष्ट्र शासनाने या प्रकाशनाला स्टॅन्डर्ड प्रकाशन म्हणून मानले आहे. सन १९७६
च्या सुधारणा कायद्याशी हे प्रकाशन विसंगत आहे. त्या प्रकाशनात विविध प्रकारची विसंगती
आहे. उदाहरण द्यावयाचे झाले तर ठाकर, ठाकर या जमातीविषयी या प्रकाशनात अनांगमली
दिसून येते. तसेच कोळी महादेव, कोळणा, ठाकूर इत्यादी जमातीबाबत अत्यंत तुकीची,
भारताच्या घटनेशी विसंगत व दिशाभूल करणारी माहिती या प्रकाशनात दिली आहे. हे प्रकाशन
जप्त करावयास पाहिजे होते. या विषयाच्या संदर्भात अविकृत माहिती देणारे डॉ. गारे हे
एकच स्टॅन्डर्ड माणस शासनाला सापडले आहेत काय? तसेच शासनाने ह्या अधिकाऱ्यांच्या
सोईनुसार वेगवेगळे आदेश काढले आहेत, ही अतिशय गंभीर वाव आहे. ठाकूर जमातीबाबत
अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या संदर्भात शासनाने घेतलेल्या भूमिकेबाबत केंद्र शासनाने राज्य
शासनाकडून जो खुलासा मागविला आहे तो अद्यापही देण्यात आलेला नाही असे त्यांनी सांगितले.

ज्याप्रमाणे नवबोद्धाना अनुसूचित जातीचा एक भाग म्हणून आरक्षणाच्या सवलती दिल्या त्याच
तत्त्वावर कोळी, सूर्यवंशी कोळी, सोन कोळी, वैती कोळी, चूबळे कोळी, पानभरे कोळी, अकरमासे
कोळी व तत्सम पोटजातीचे, अनुसूचित जमातीचे भाग म्हणून वर्गीकरण करण्यात यावेत व त्यांना
आरक्षणाचे फायदे देण्यात यावेत या श्री. भाई बंदरकर त्यांच्या मागणीविषयी श्री. गवई यांनी सह-
मती दर्शवून असे विचार व्यक्त केले की, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती यांच्यासाठी केंद्र शासनाने
वेगळे असे आरक्षण ठेवले नाही तरी त्यांच्यासाठी महाराष्ट्रात ४८ टक्के आरक्षण ठेवण्यात आलेले आहे.
त्याचप्रमाणे १९५६ मध्ये अनुसूचित जातीतील महाराजा जातीचा लोकांनी बौद्ध धर्म स्विकारला
त्यांनामुद्दा महाराष्ट्र शासनाने शेडच्युल्ड कास्टचा भाग म्हणून सवलती दिल्या. त्याप्रमाणे अनु-
सूचित जमातीच्या इतर लोकांबाबत महाराष्ट्र शासनाने विचार करून सवलती द्याव्यात. पड-
ताळणी समितीविषयी काढलेल्या विविध शासकीय आदेशांविषयी श्री. गवई यांनी तिखट प्रति-
क्रिया व्यक्त केली आहे व हे सर्व आदेश असंविधानिक आहेत असे प्रतिपादन केले आहे. तसेच
श्री. गवई यांनी अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राबाबत झालेली कोळी सोडविष्याच्या उद्देश्याने
पर्यायी उपाययोजनचा भाग म्हणून शासकीय आदेशांचा मसुदा समितीस सादर करण्याचे मान्य
केले. त्याप्रमाणे तो मसुदाही त्यांनी तदनंतर समितीस सादर केला (परिशिष्ट ४ पान क.).

श्री. दे. मा. कराळे यांनी श्री. गवई यांच्या मूळ यंत्रणा अल्ट्राव्हायरस व्हाल्यावहलचा मद्दा उचलन शासनाचे धोरण कोळी समाजासंबंधीच नाही तर महाराष्ट्रातील सर्व शेडचूल्ड ट्राईब्ससंबंधीचे आहे अमे सांगितले. त्यांनी “माना” जमातीसंबंधीचा जो तारांकित प्रश्न विचारला होता तो प्रश्नही या संदर्भात रेफर करावा असेही सांगितले.

दिनांक १३ मे १९८६ रोजी श्री. य. म. पवार यांनी लेखी निवेदन (परिशिष्ट ५ पान क.) सादर करून समितीसमोर साक्ष दिली. त्यांनी आपल्या साक्षीत अमे सांगितलेकी, भारत सरकारने महाराष्ट्र राज्याच्या अनुसूचित जमातीच्या सूचीमध्ये ठाकूर, ठावर, का-ठाकर, मा-ठाकर, का-ठाकूर व मा-ठाकूर या जमातीचा अंतर्भूत केला असला तरी ह्या जमाती महाराष्ट्रात अनुसूचित जमाती म्हणून मानल्या जात नाहीत अशा प्रकारचा नुकितवाद स्थित अधिकांयांसाठी शासनाने प्रसारित केलेल्या मार्गदर्शनपर परिपत्रकांत केलेला आहे. यावावत शासनाने काढलेल्या आदेशामुळे वरील अनुसूचित जमातींवर फार मोठा अरथात आला आहे.

वर नमद केलेल्या साक्षीदारांच्या साक्षीच्या आधारे समितीने एक ३४ प्रश्नांची प्रश्नावली तयार करून आंदिवासी विकास विभागाकडे दिनांक २६ मे १९८६ रोजी अभिप्रायासाठी पाठविली. प्रश्नावलीवावतची माहिती दिनांक ५ जून १९८६ पर्यंत पाठविण्याची त्रिनंती त्या विभागात करण्यात आली. यावावत त्या विभागाला स्पर्शपत्रे दिल्याल वाऽविष्णात आली. त्या विभागाकडून क्रमांक १ ते ३, ७ ते ९ व ११ ते ३४ या प्रश्नांवादातीची माहिती दिनांक १४-१०-८६ (परिशिष्ट ६ पान क.) रोजी मिळाली. आंदिवासी विकास विभागाने वटूसंख्य प्रश्नांवावत दिलेली माहिती टाळाटाळ करणारी व मुद्दांना वगळ देणारी अवल्यांनी समितीचे समाधान झाले नाही. समितीने आपल्या दिनांक ५ सप्टेंबर, १६ सप्टेंबर व १७ सप्टेंबर १९८६ च्या बैठकीत मर्खोल विचार करून अधिक माहिती मिळालिण्याच्या दृष्टीने काढी उपप्रश्न तयार केले व त्यावावतची माहिती आंदिवासी विकास विभागावडून मार्गदर्शन आली. व त्यावावतची माहिती समितीस दिनांक २७-१०-१९८६ रोजी प्राप्त झाली (परिशिष्ट ७ पान क.).

समितीस सादर केलेला विनंती-अर्ज, सर्वक्षी भाई वंद्ररक्त, यांनी सादर केलेले निवेदन, सर्वक्षी दे. मा. कराळे, रा. सु. गवई, वि. प. भ. व श्री. य. म. पवार (परिशिष्ट पान क.) यांनी दिलेल्या साक्षीच्या संदर्भात समितीने तयार केलेला प्रश्नावलीतील प्रश्नांना शासनाने दिलेली उत्तरे व सचिव, आंदिवासी विकास विभाग यांनी सार्की दिलेला सांदर्भातीचे परिशीलन केले असेता असे दिसून यते की, शासनाने अनुसूचित जमातीची प्रश्नांपत्रे हेण्याव॑ वत नव्या पढतीचा अवलंब व त्यासंबंधात जारी केलेले विविध आदेश हे मुख्यत्वे अनुसूचिं जमातीच्या हिताच्या रक्खणासाठी व प्रमाणपद्धारावाहत होणाऱ्या गैरप्रकारांना आळा घालण्यासाठी आहेत अशा भूमिकेचा वारंवार उल्लेख केला आहे. तथापि, या भूमिकेका वातावरतेत्या आदेश देण्यात आलेला नाही. प्रसाप-पत्रासंबंधात अवलंबिलेले नवीन धोरण व प्रश्नांकीय आदेशामुळे ती भिळण्यास अडचण निर्माण झाली आहे ही वस्तुस्थिती आहे. त्यामुळे शासनाने वेतलेले भूमिका ग्राह्य धरणे धारिष्टच्याचे होईल.

या प्रश्नाच्या संदर्भात काही महत्त्वाचे मुळ उपस्थित द्युतीत हो इसे—

(१) भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३४२ अन्वरी समितीचे अनुसूचित जमातीवावतचे वर्गीकरण करण्यात यते. वर्गीकरण करण्यात आलेल्या या जमातीसंघांचे वाढ वा घट करणे ही बाब

राष्ट्रपतीच्या अधिकारातील आहे. त्या वर्गीकरणाबाबत प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरित्या विरोध दाखविण्यात वा हस्तक्षेप करण्यास राज्य शासनाला मोकळीक वा अधिकार आहेत काय?

(२) अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांबाबत शासनाने अदलंविलेत्या नवीन पद्धतीमुळे व तत्संबंधी जारी करण्यात आलेल्या शासकीय आदेशामुळे कोंडी निर्माण झाली आहे काय व परिणामी अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांवर अन्याय होत आहे काय?

(३) (३) अनुसूचित जमातीच्या नाभसादृष्ट्याचा आधार घेऊन विगर आदिवासी जमातीनी वूसखोरी करून गैरफापदा उठविला आहे काय?

(४) शासनाने अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राबाबत अदलंविलेली नवीन पद्धती व तत्संबंधी काढलेल्या विविध प्रशासकीय आदेशांदारे व प्रकाशनद्वारे सन १९७६ च्या अनुसूचित जमाती व अनुसूचित जमाती (सुधारणा) कायद्यान्वये काढून टाकलेली क्षेत्रबद्धने पुन्हा लादली जातात काय?

वरील मुद्दांचे क्रमशः विश्लेषण खालीलप्रमाणे करण्यात येत आहे :—

(१) अनुसूचित जमातीच्या वर्गीकरणाबाबत प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरित्या विरोध दाखविण्यास वा हस्तक्षेप करण्यास राज्य शासनास मोकळीक वा अधिकार नाहीत हे आदिवासी विकास विभागाच्या संविवांनी प्रश्नावलीतील प्रश्नांच्या संदर्भात दिलेल्या लेखी उत्तरापद्ध्ये मान्य केले आहे. असे शक्ते तरी वस्तुस्थिती दाव असी दिसते की, सन १९७६ च्या अनुसूचित जमाती व अगुसूचित जमाती (सुधारणा) कायद्यान्वये करण्यात आलेल्या काही अनुसूचित जमातीच्या वर्गीकरणाबाबत राज्य शासनाकडून विरोध व हस्तक्षेप करण्यात आला आहे. याबाबतचे उदाहरण शासन तिरंपय, आदिवासी विकास विभाग, क्र. सीवीसी-१६८४/(२०९)/का-११, दिनांक २४ एप्रिल १९८५ यास जोडलेल्या विवरणपत्रात नमूद केलेल्या मार्गदर्शक सूचनांचे देता येईल. या मार्गदर्शक सूचनांनुसार जवळ जवळ २९ अनुसूचित जमातीना त्या ह्या राज्याच्या विशिष्ट भागात राहतात म्हणून अनुसूचित जमाती नाहीत अशी राज्य शासनाची भूमिका आहे. जसे, कोळी ढोर, ढोकरे कोळी, कोळचा, कोळधा या यातां गटांची लोकसंघ्या पुणे, अहमदनगर, नशिक, ठाण, जळगाव, घळे व वृहन्मुबई या कक्त ७ जिल्ह्यात आढळते, तसेच ढोर कोळी जमात कक्त ठाणे आणि काशिर जिल्ह्यात आढळते असे विवरणपत्रात नमूद केले असल्याने इतरत वास्तव्य करीत असलेल्या या जमातीना अनुसूचित जमाती म्हणून मान्यता देण्यास शासन तयार नाही. अशा प्रकारची परिस्थिती इतर काही अनुसूचित जमातीन्या वाबतीतही आहे. वास्तविक पाहता, वर उल्लेखिलेल्या २९ अनुसूचित जमाती नन १९७६ च्या सुधारणा कायद्यान्वये क्षेत्रबद्धने काढून टाकल्याने त्या राज्याच्या कुठल्याही भागात राहत अलेला तरी त्यांना अनुसूचित जमाती म्हणून मान्यता देण्यात आलेली आहे. शासनाची ही अनुसूचित जमातीबाबतची भूमिका सन १९७६ च्या सुधारणा कायद्यान्वये करण्यात आलेल्या अनुसूचित जमातीच्या वर्गीकरणास विरोध व हस्तक्षेप करणारी अशी आहे. राज्य शासनास याबाबतीत कोठलीही मोकळीक वा अधिकार नाहीत.

(२) अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याबाबत साधारणतः दोन कालखंड डोलघासमोर येतात. एक कालखंड म्हणजे सन १९५३ ते १९७९ व दुसरा कालखंड म्हणजे सन १९८० व त्यापुढे. पहिल्या कालखंडातील शासकीय आदेशाची भूमिका लाभार्थ्यांना नदत करण्याची आहे

तर दुसऱ्या कालखंडातील आदेशांची भूमिका लाभार्थ्याना अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे मिळ-
ण्यास अडवणी निर्माण करणारी आहे. पहिल्या कालखंडातील पद्धतीबाबत लाभार्थ्यांमध्ये कुठ-
लीही विरोधाची भावना नव्हती. मात्र दुसऱ्या कालखंडातील नवीन पद्धतीच्या संदर्भात अनेक
अडवणी निर्माण झाल्याने व सक्षम अधिकाऱ्यांकडून अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे मिळेनासे
झाल्याने त्यांच्यात प्रचंड प्रमाणात असंतोष धुमसत ओहे. हा असंतोष लाभार्थ्यानी अनेक माध्यम-
द्वारे विशेषत: अजं, निवेदने, विधान मडळाच्या सभागृहात ताराकित प्रश्न, लक्षवेदी सूचना वगैरे
माध्यमातून शासनाकडे व्यक्त केला आहे व तसेच आपले या वावतीतले गाहाणे मोर्ची, निर्दर्शने,
आंदोलने वगैरे करून जनतेसमोरही मांडले आहे. गेल्या दोन-तीन वर्षांमध्ये या प्रकरणी अनु-
सूचित जमातीमध्ये उग्र प्रतिक्रिया दिसून येत आहे. याचे कारण अनुसूचित जमातीवी प्रमाणपत्रे
देण्याबाबत वे काम जवळ जवळ बंद झाले आहे. तसेच शासनाने नेमलेल्या अनुसूचित जमाती
पडताळणी समितीकडे व अपील प्राधिकाऱ्यांकडे अनेक प्रकरणे प्रलंबित आहेत. समितीच्या प्रश्ना-
वलीतील प्रश्नांच्या संदर्भात माहिती पाठविताना प्रलंबित प्रकरणांबद्दलची एकत्रित माहिती
संपूर्ण तपशिलासह शासनाकडून देण्यांत आली नाही. जी माहिती शासनाने पुरविली त्याचा
तपशील खालीलप्रमाणे आहे—

प्रलंबित प्रकरणे

अनुसूचित जमाती }
पडताळणी समिती } .. ५६० (जानेवारी १९८५ ते ऑगस्ट १९८६)

विभागीय आयुक्त .. १२

(१९८३ ते १९८६ फक्त औरं-
गावाद व अमरावती या
विभागांची माहिती).

अतिरिक्त आयुक्त .. २०१ (१९८२ ते १९८६)
आदिवासी विकास

वरील प्रलंबित प्रकरणांची माहिती जरी अपूर्ण अशी सादर करण्यात आली असली तरी वरील
तक्त्यावरून असे निर्दशनास येते की, प्रलंबित प्रकरणांची संख्या ही फार मोठचा प्रमाणावर असण्याची
शक्यता ना फारण्यात येत नाही. श्री. भाई बंदरकर यांनी आपल्या निवेदनात हजारो विद्यार्थ्याना,
कर्मचाऱ्यांना व उमेदवारांना अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे नाकारली जात आहेत असे नमूद करून
या प्रश्नांची सोडवणक करण्यासाठी शासनाकडे आग्रही भूमिका मांडलेली आहे. वरील परि-
स्थितीच्या संदर्भात अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राबाबत शासनाने अवलंबिलेल्या नवीन पद्धती
व धोरणामुळे अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांची कोंडी झाली आहे व त्यांच्यावर अन्याय होत आहे.
या वस्तुस्थितीबद्दल समितीची खावी झाली आहे.

(३) सन १९७६ च्या सुधारणा कायद्यान्वये क्षेत्रवंधने काढून टाकल्याने महाराष्ट्र राज्या-
तील सर्व जिल्ह्यात वास्तव्य करीत असलेल्या विविध अनुसूचित जमातींना अनुसूचित जमाती
म्हणून मान्यता मिळाली व आरक्षण सवलतीचा कायदा त्यांना मिळू लागला. ही गोट २० वर्षे

आरक्षणाच्या सबलतीचा फायदा घेणाऱ्या पूर्वीच्या अनुसूचित जमातीच्या हितसंबंधी यांच्या नाराजीस कारणीभूत झाली व त्यांनी सन १९७६ च्या कायद्यात्वये मात्यता प्राप्त झालेल्या अनुसूचित जमातीविषयी विशेषत: कोळी महादेव, डोगर कोळी, कोळी मल्हार, कोळी ढोर, टोकरे कोळी, इत्यादी जमातीचे लोक खरे आदिवासी नाहीत तर वृसंख्योर आदिवासी आहेत अशी हाकाटी सुरु केली व तसेच त्यांनी नामसादृष्ट्याचा आधार घेऊन जमातीची खोटी प्रमाणपत्रे बिठवून आरक्षण सबलतीचा गरफायदा उठविला असा अपप्रवार केला व अशा अपप्रवारामुळे अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे देण्यावावत नवीत पद्धती जारी करण्यात शासनास प्रवृत्त केले अशी भावना थी. भाई बंदरकर यांनी आपल्या लेखी निवेदनात घ्यवत केली आहे. त्याच्या मते, घुसखोरीचे केवळ निमित करून शासनाने हथा नवीन पद्धतीचा अवलंब केला आहे. यावावतीत त्यांनी दिनांक २९ ऑक्टोबर १९८० च्या क्र. सीबीसी १६८०-४३६६९/का. ५ च्या शासन निर्णयात ६० टक्के घुसखोरांनी आरक्षणाच्या सबलतीचा कायदा उठविला असे जे विधान केले आहे त्याकडे लक्ष वेधलेले आहे. या शासकीय आदेशामध्ये केलेले घुसखोरीवावतचे विधान वस्तुस्थितीला धरून आहे का व त्याच्या पृष्ठ्यर्थ घुसखोरांची एकूण संख्या व आकडेवारी देण्यावावत प्रश्न विचारला असता शासनाकडून लेखी उत्तरात ही माहिती देण्याची टाळाटाळ करण्यात आली. तसेच सचिव, आदिवासी विकास विभाग यांच्या तोंडी साधीमध्ये सुद्धा ही माहिती पुढे येऊ शकली नाही. म्हणजेच घुसखोरांनी आरक्षण सबलतीचा गैरफायदा उठविला हे मिढ करण्यास शासन पुरावा सादर करू यावले नाही. या प्रकरणी घुसखोरीचे केवळ निमित पुढे केले येले आहे, हा जो श्री. भाई बंदरकर यांनी निकर्ष काढला आहे त्याच्याशी समिती सहमत आहे. अनुसूचित जमातीच्या नामसादृष्ट्याचा आधार घेऊन विगर आदिवासीनी आरक्षणाच्या सबलतीचा गैरफायदा उठविला हा शासनाचा दावा वस्तुस्थितीवर आधारलेला नाही असे समितीचे मत आहे.

(४) मन १९७६ च्या सुधारणा कायद्यात्वये क्षेत्रवंधने काढून टाकल्याने ज्या अनुसूचित जमातीना आरक्षणाच्या सबलतीना पाव घरण्यात आले आहे अशा जमातीची यादी विहित केली आहे. महाराष्ट्राच्या या यादीतील जमातीच्या लोकांना ते राज्यात कोठेहि वास्तव्य करीत असले तरी त्याना आरक्षण सबलतीचा कायदा प्राप्त करून देण्यात आला आहे. या यादीतील कोणत्याही जमातीला ती अनुसूचित जमात नाही असा आक्षेप घेण्याचे व त्यांना वरील सुधारणा कायद्यात्वये देण्यात आलेले आरक्षणचे फायदे काढून घेण्याचे अधिकार राज्य शासनास नाहीत असे असताना महाराष्ट्राच्या यादीमध्ये असलेल्या झाली जमातीना विशेषत: कोळी महादेव, डोगर कोळी, कोळी मल्हार, टोकरे कोळी, कोळी ढोर, ठाकर, ठाकूर, का-ठाकूर, मा-ठाकूर या जमातीला त्या विशिष्ट ठिकाणी वास्तव्य करीत असल्यामुळे त्या अनुसूचित जमाती नव्हेत अशी भूमिका राज्य शासनाने आपल्या विधिं आदेशाद्वारे घेतली आहे. राज्य शासनाची ही भूमिका संविधानिक नाही व ती वरील सुधारणा कायद्याचा खंग करणारी आहे. यावावत यादीत असलेल्या ठाकूर जमातीविषयी राज्य शासनाने घेतलेली भूमिका चूळीची असल्याने केंद्र शासनाने राज्य शासनाकडून खुलासा मागविला आहे. क्षेत्रवंधन दूर करण्यावावतच्या सुधारणा कायद्याच्या तरतुदीचा राज्य शासनाने चुकीचा अर्थ लावून खालील शासकीय आदेशाद्वारे क्षेत्रवंधने लादण्याची आगळीक केलेली आहे:—

(अ) शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रीडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८०-४३६६९/का-५, दिनांक २९ ऑक्टोबर १९८० ला जोडलेल्या जोडपत्र क्र. १

मधील मुद्रे क्र. २ व ४ अन्वये अनुसूचित जमातीचे प्रमाणपत्र मागणारा अर्जदार हा पूर्वीच्या विनिदिष्ट थेवातील रहिवा सी आहे का हे तपासण्यावाबत सक्षम अधिकाऱ्यांना सूचना दिली आहे. ही सूचना म्हणजे मन १९७६ च्या भुधारणा कायद्यान्वये काढून टाकलेली क्षेत्रवंधने पुन्हा लादण्याचाच प्रकार होय. समितीच्या प्रश्नावलीतील प्रश्नाला लेखी उत्तर देताना वरील सुद्धांच्या संदर्भात क्षेत्रवंधने लादण्यात येत ताहीत असे जे शासनाने प्रतिपादन केले आहे ते ग्राह्य धरता येत नाही.

(व) संचालक, आदिवासी संगोष्ठन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांची पत्रे क्रमांक जासीदा-३८१, का-२-२००, दिनांक १६ डिसेंबर १९८१ व पत्र क्र. जासीदा ४८२-का. ४, दिनांक ८ सप्टेंबर १९८२ याद्वारे क्षेत्रवंधने लादण्याची आगळीक संचालकांकडून करण्यात आली होती. दिनांक १६ डिसेंबर १९८१ च्या पत्रामध्ये अर्जदार पूर्वीच्या विनिदिष्ट क्षेवातील होता काय हे सक्षम अधिकाऱ्यांनी तपासून पहावे अशा सूचना देण्यात आल्या होत्या. या सूचना क्षेत्रवंधने लादण्याचाच प्रकार आहे. परंतु सचिव, आदिवासी विकास विभाग याच्या लेखी उत्तरात व तोंडी साक्षीत ही वस्तुस्थिती जरी अमान्य करण्यात आली असली तरी ती समितीम ग्राह्य धरता येणार नाही.

(क) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीवीसी -१६८४-(३०९)-का-११, दिनांक २४ एप्रिल १९८५ ला जोडण्यात आलेल्या विवरण पत्राद्वारे कोळी ढोर, टोकरे कोळी, कोलघा, कोलचा, कोळी महादेव, कोळी मल्हार, ठाकुर, ठाकर इत्यादि अनुसूचित जमातीच्यावाबत अप्रत्यक्षपणे क्षेत्रवंधने पुन्हा लादण्यात आलेली आहेत. असे समितीच मत आहे.

(द) “ट्राईब्ज ऑफ महाराष्ट्र”--१९८२ हे शासकीय प्रकाशन सन १९७६ च्या सुधारणा कायद्यान्वये क्षेत्रवंधने काढून टाकल्याने अनुसूचित जमातीच्या अधिक लोकांना देण्यात आलेल्या आरक्षणाच्या फायद्यापासून वंचित करते. त्यामुळे पुन्हा क्षेत्रवंधने लादण्याचा प्रकार घडतो. हे प्रकाशन शासकीय प्रकाशन असल्याने त्याचा संदर्भग्रंथ इत्युन वापर केला जातो. या प्रकाशनातील अनेक जमातीवाबत केलेली विधाने चुकीची, कपोलकल्पीत, वस्तुस्थितीशी विसंगत व दिशाभूल करणारी आहेत.

वरील प्रश्नासकीय आदेश व प्रकाशन याद्वारे शासनाचा हेतु आदिवासी जमातीच्या हिताचे रक्षण करणे व अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या संदर्भातील गैरप्रकारांना आला घालणे यासाठी जरी असला तरी या आदेशांची फलनिष्पत्ति प्रत्यक्षात त्या हेतु च्या विश्वास अशी आढळून आली आहे. हे सर्व आदेश या आदिवासी जमातीना प्रमाणपत्रे देण्यास सुकरन ठरता अडमर ठरलेले आहेत, ही वस्तुस्थिती आहे. सन १९७६ च्या भुधारणा कायद्यान्वये क्षेत्रवंधने काढून टाकल्याने ज्या अनुसूचित जमातीना आरक्षणाचे फायदे मोकळे करण्यात आले त्यांना वरील शासकीय आदेशाद्वारे वांध घालण्यात आला अशी फलनिष्पत्ति दिसते. वरील सर्व आदेश वरील कायद्याच्या उद्देशाशी सुसंगत नाहीत, असे समितीचे मत आहे.

समितीच्या मुळ प्रश्नावलीच्या संदर्भात शासनाकडून आलेली माहिती, उप-प्रश्नांच्या वावतीत शासनाकडून आलेली माहिती व सचिव, आदिवासी विकास विभाग, यांच्या तोंडी साक्षीत आलेली माहिती यांचे सखोल परीक्षण केले असता खालील वाबी आढळून आल्या :—

(१) विविध वावीवाबत करण्यात आलेली विसंगत विधाने,

(२) काही वाबीबाबत माहिती देण्यात करण्यात आलेली टाळाटाळ व देण्यात आलेली अपूर्ण माहिती.

(३) विशिष्ट वाबीबाबत करण्यात आलेली दिशाभूल.

(४) अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या संदर्भात अवलंबिलेल्या नव्या पढतीचे करण्यात आलेले गैरवाजवी समर्थन व या प्रश्नाबाबत झालेली कोंडी सोडविष्णाच्या दृष्टीने दाखविष्णात आलेली अनास्था व उदासीनता.

वरील वाबीबाबत क्रमशः विश्लेषण खालीलप्रमाणे आहे :—

(१) (अ) शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रीडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८०/४३६६९/का-५, दिनांक २९-१०-१९८० च्या आदेशात प्रारंभी उल्लेख केलेल्या ६० टक्के घुसखोरांच्या आकडेवारीबाबत समितीने माहिती मागितली असता शासनाने ती पुरविली नाही व निर्णयात दर्शविलेली टक्केवारी संचालक, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, यांचिकडील माहितीवरून दिसते असे मोघम विधान केलेले आहे.

(ब) सन १९७७ ते १९८० या कालावधीत दरवर्षी किती अनुसूचित जमातीना प्रमाणपत्रे राज्यातील सक्षम अधिकाऱ्याकडून देण्यात आली याबाबतची उपलब्ध करून देण्यात आलेली माहिती अपुरी आहे.

(क) सन १९७७ ते १९८० या कालावधीत प्रत्येक शालेय वर्षामध्ये १० वी व १२ वी मध्ये, राज्यात अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांची संख्या किती होती याबाबतची माहिती शासनाकडून पुरविष्णात आली नाही.

(ड) राज्यात सक्षम अधिकाऱ्याकडे गेल्या तीन वर्षात अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे मिळण्याबाबत आलेले एकूण किती अर्ज प्रलंबित आहेत याबाबतची दिलेली माहिती अपुरी आहे. त्यामुळे प्रलंबित प्रकरणांची निश्चित संख्या समजून येत नाही.

[इ] अपील प्राधिकाऱ्यांच्या निकालाविस्तृद्ध किती प्रकरणात उच्च न्यायालयात शासनाच्या वतीने प्रतिज्ञापवे सादरकरण्यात आली या प्रश्नाबाबतची माहिती शासनाकडून देण्यात आलेली नाही.

[प] सन १९७६ च्या कायान्वये क्षेत्रवंधने काढून टाकली या तरतुदीचा अर्थ स्पष्ट करणारे शासकीय आदेश शासनाने सक्षम अधिकाऱ्यांच्या मार्गदर्शनार्थ काढले आहेत कां? या समितीच्या प्रश्नाला शासनाकडून उत्तर आलेले आहे की, क्षेत्रवंधने उठविल्याचा कायदाच झाला असल्यामुळे मार्गदर्शन करण्यासाठी वेगळे आदेश काढण्याचा प्रश्न उदभवत नाही. शासनाचे हे उत्तर उडवा-उडवीचे आहे व ते मूळ प्रश्नास वगळ देणारे आहे. वास्तविक पहाता, वरील कायद्याच्या संदर्भात सांविधानिक प्रश्नाचा अंतर्भूत व अनुसूचित जमातीच्या आरक्षण सवलतीबाबतचे प्रश्न अभिप्रेत असल्याने या कायद्याच्या अर्थाबाबत मुस्पष्ट झासे मार्गदर्शन शासकीय आदेशाद्वारे सर्व संबंधिताच्या माहितीसाठी व प्रबोधनासाठी होणे आवश्यक होते. याप्रकरणी शासनाकडून ही एक मोठी वृटी राहून गेली ही वस्तुस्थिती नाकारता येणार नाही.

(क) “द्राईब्ज ऑफ महाराष्ट्र” (१९८२)या शासकीय प्रकाशनाबाबतच्या समितीच्या प्रश्नांना, शासनाकडून दिलेली उत्तरे उडवाउडवीची आहेत. विशेष म्हणजे या प्रकाशनाचा सक्षम अधिकाऱ्यांकडून संदर्भर्थ म्हणून प्रत्यक्षात वापर केला जातो. ही वस्तुस्थिती असताना त्याबाबत

शासनाला काहीही माहिती नाही असे विधान करण्यात आलेले आहे, हे प्रकाशन चुकीच्या व विसंगत माहितीने भरलेले असे एक वादग्रस्त प्रकाशन आहे. श्री. रा. मु. गवई, यांना आमच्या साक्षीत या प्रकाशनातील काही वादग्रस्त मुद्दांचा परामर्श घेऊन त्यावर आपली तिखट प्रतिक्रिया व्यक्त केली आहे. लोकप्रतिनिधी व तसेच काही समाज संस्थांकडून या प्रकाशनावर तीव्र आवेप घेण्यात आलेले आहेत. या संदर्भात शासनाची प्रतिक्रिया विचारली असता या प्रकाशनावाबत काही मुद्दांच्या संदर्भात काही लोकप्रतिनिधींनी व तसेच नी आवेप घेतले आहेत ही गोष्ट खरी आहे अशी कवळी जरी शासनाकडून देण्यात आली असली तरी त्यावाबत शासनास काहीही आजेपाहं वाट नाही व म्हणून हे प्रकाशन रद्द करण्यात आलेले नाही असे रामर्थन करण्यात आलेले आहे. श्री. दत्ता पाटील, विधान सभासदस्य यांनी त्यांच्या दिनांक २९ जुलै १९८३ (परिशिठ७) च्या पत्राद्वारे या प्रकाशनातील काही वादग्रस्त मुद्दांच्या विचाराधीन आहे असे उत्तर शासनाकडून देण्यात आले आहे. तीन वर्षांचा प्रदोषवकाळ लोटूनही हे पत्र शासनाच्या अजून विचाराधीन आहे. सदर प्रकाशनावाबत लोकप्रतिनिधींनी घेतलेल्या आवेपात आजेपाहं असे काहीही नाही असे एकीकडै सांगण्यात आले आहे तर श्री. दत्ता पाटील यांच्या पत्राच्या संदर्भात हे पत्र शासनाच्या विचाराधीन आहे अशी विसंगत व टोलबाटोलवीची विधाने करण्यात आली आहेत. हे प्रकाशन मराठीत का प्रसिद्ध करण्यात आले नाही यावाबत समितीच्या प्रश्नाला सरल उन्नर देण्यात आलेले नाही. तथापि या प्रकाशनाच्या हेतुवाबत शासनाकडून असे संगण्यात आले आहे की, ते सामन्य वाचक-वर्गासाठी तयार करण्यात आलेले आहे. सदर प्रकाशनाच्या संदर्भात शासनाकडून आलेलो उत्तरे उडवाउडवीची तर आहेतच परंतु या प्रकाशनाचे गैरवाजवी समर्थन करणारीही आहेत.

[व] कोळी ही जात नसून जमात आहे असा दावा अनेक संशोधनात्मक ग्रंथांच्या व शासकीय प्रकाशनांच्या आधारे करण्यात आला आहे. यावाबत शासनाची प्रतिक्रिया काय या समितीच्या प्रश्नाला शासनाकडून सरल उत्तर देण्यात आलेले नाही. शासनाचे उत्तर असे म्हणते की, कोळी ही जमात भारतीय संविधानाच्या कलम ३४२ अन्वये महाराष्ट्र राज्याच्या अनुसूचित जमातीच्या यादीत साविष्ट करण्यात आली नसल्या ने कोळी या जातीला अनुसूचित जमात मानता येणार नाही. शासनाने दिलेले उत्तर प्रश्नाला धृष्ट नाही. सुर्ववर्षी कोळी व तत्त्वम कोळी जमाती महादेव कोळी या अनुसूचित जमातीच्या पोटजमाती आहेत हे असे कॅप्टन मॅकिन्टोश यांच्या संशोधनग्रंथात नमूद करण्यात आले आहे. त्यावाबत समितीच्या प्रश्नाला शासनाकडून असे उत्तर आले आहे की हा काही लोकांचा गै स्वामी आहे व त्याला कुठलाही शास्त्रीय आधार नाही. शासनाचे उत्तर काही जाणकार व्यक्तीना अवश्यित करणारे आहे तर महादेव कोळी या जमाती-वाबत सखोल य मौजीक संशोधन करण्याचा मान्यवर संशोधकांचा अधिक्रेप करणारे आहे. कोळी या सर्वेसाधारण संज्ञाचा कोळी पोट जाती वापर आहे व त्यास संशोधनात्मक व ऐतिहासिक ग्रंथांचा आधार आहे यावाबत विचारलेल्या प्रश्नाला शासनाकडून असे उत्तर देण्यात आले आहे की, यावाबत मूलभूत मतभेद आहेत. शासनाचे हे उत्तर भोग्य व दिशाभुल करणारे आहे. कोळी या जातीचा महाराष्ट्र राज्याच्या अनुसूचित जमातीच्या यादीमध्ये समावेश करण्यात आलेला नाही तर त्या जातीचा समावेश महाराष्ट्र राज्यात इतर मागास वर्गीयांच्या यादीत करण्यात आला आहे. हे वर्गीकरण चुकीच्या माहितीच्या आधारे करण्यात आले ही वस्तुस्थिती आहे. आता उपलब्ध क्षालेल्या अनेक शासकीय प्रकाशने व गैर्झिटिअर्स, जनगणना अहवाल व इतर मान्यवर संशोधकांच्या ग्रंथानुसार व विशेषतः मान्यवर संशोधक कॅप्टन मॅकिन्टोश यांच्या सुमारे १५०

वर्षापुर्वी लिहीलेंया संधोधनतर मंथानुसार कोळी ही जमात आहे असे सिद्ध झाले आहे. कॉटन मंकिळोग यांच्या इंग्रजी मंत्रातील खालील उतारा या वस्तुस्थितीवर विशेष प्रकाश टाकतो.

"..... Notwithstanding that these people have, in the course of time, separated into different classes or minor tribes, they continue to retain the general appellation of Koli : which seems powerful evidence of their original affinity and of their being branches of the same stock."

(भ) अनुसूचित जमाती पडताळणी समितीकडून अखिल कोळी समाज परिषदया संस्थेविषयी दुराप्रही भूमिका घेतली जाते का या समितीच्या प्रश्नाला उत्तर देणाना शासनाने ही संरथा कोळी जातीची आहे. महादेव कोळी, डोंगर कोळी, मल्हार कोळी इत्यादी जमातीची नाही व पडताळणी समितीकडून त्या संस्थेविषयी कोळीही दुराप्रही भूमिका घेत्यात आलेली नाही असे प्रतिपादन केले आहे. शासनाचे हे प्रतिपादन वस्तुस्थितीशी विसंगत आहे व त्या संस्थेविषयी अकारण आकसाचे आहे. याचा अनुभव अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे तपासण्याच्या वेळी घेतो. त्यावेळी या संस्थेचा नाभिनिर्देश केला तर ती बाब जमातीची प्रमाणपत्रे रहवातल करण्यात कारणीभूत होते. शासनाने दिलेले उत्तर दिशाभूल करणारे आहे.

(म) सन १९७६ च्या मुद्हारणा कायद्यान्वये धेववंधने काढून टाकली यावावत शासनाला कोणता अर्थ अभिप्रेत आहे या समितीच्या प्रश्नाला शासनाकडून असे उत्तर देण्यात आले आहे की, अनुसूचित जमातीच्या यादीतील कोणतीही जमात राज्यात कोठिही वास्तव्य करीत असली तरी ती अनुसूचित जमात म्हणन मानण्यात आली आहे. तथापि हा अर्थ जसा साक्षीच्या संदर्भात व्यक्त केला गेला तसा तो विवीध शासकीय आदेशांमध्ये प्रतिविवीत झालेला नाही. तर उलट अधिने व्यक्त करण्यात आलेला आहे. म्हणजेच शासनाची उकित व कृती यामध्ये मोठी विसंगती आहे अशी समितीची धारणा आहे.

(त) अनुसूचित जमाती पडताळणी समितीच्या कार्यपद्धतीबाबत विशेषत: जावजबाब घेणे, प्रश्नावली भरून घेणे इत्यादीबाबत या समितीला अधिकार आहेत का? व त्यामुळे कार्यकारी दंडाधिकारी यांच्या अधिकारांवर कुरघोडी करण्यात येत नाही का या समितीच्या प्रश्नाना उत्तर देतांना शासनाकडून असे सांगण्यात आले आहे की, सत्यशोधनाच्या दृष्टीने जावजबाब घेणे इत्यादी हे मर्वसामान्य चौकशीचे सारंग आहेत व खोटचा प्रमाणपत्रांचा वापर होऊन नये, त्याला आला बसावा म्हणून ती प्रमाणपत्रे जप्त करणे इत्यादी पडताळणी समितीचे कामच आहे व त्यामुळे सक्षम अधिकारांवर कुरघोडी होत नाही. वास्तविक पाहता, सक्षम अधिकारांना अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याचे अधिकार देण्यात आलेले आहेत. हे अधिकार पडताळणी समितीस नाहीत. सक्षम अधिकारी महसूल खात्यातील कार्यकारी दंडाधिकारी म्हणन काम करणारे अधिकारी आहेत. त्यांनी दिलेल्या प्रमाणपत्राबाबतचा अधिकार पडताळणी समितीला नाही. व ती प्रमाणपत्रे रद्द करण्याचा पडताळणी समितीस कायदेशीर मोकळीक नाही. प्रमाणपत्रे रद्द करण्याबाबत पडताळणी समितीकडून सक्षम अधिकारांना दिलेल्या अधिकारांवर अतिक्रमण होत आहे ही वस्तुस्थिती असतांना शासनातके गैरवाजवी समर्थन करण्यात आले आहे. अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्र देण्याबाबतचे अधिकार केंद्र शासनाच्या आदेशानुसार महसूल अधिकारांना देण्यात आलेले आहेत. तथापि, आदिवासी विकास विभागाने या वरील पद्धतीत अंशत: बदल करून प्रमाणपत्रे तपासणीचे अधिकार त्या विभागाच्या अखत्यारीतील क्षेत्रीय अधिकारांच्या पडताळणी समितीला दिले आहेत. या वरील बदलाचे कारण विचारले असता शासनाकडून असे

सांगण्यात आले की, जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याचे अधिकार न्यायालयीन अधिकार नमून प्रशासकीय पद्धतीचे आहेत व त्यामुळे शासनाच्या कोणत्याही प्रशासकीय घंटवर्ण मार्फत ही प्रमाणपत्रे तपासली जाऊ शकतात. या प्रकरणी केलेला युक्तीवाद केंद्र शासनाच्या मूळ सूचनांना छेद देणारा आहे. प्रमाणपत्रांची चाचणी व तपासणी सर्व देण्यात केंद्र शासनाच्या आदेशानुसार महसूल विभागामार्फत केली जाते. या पद्धतीत बदल करण्यास राज्य शासनास मोकळीक नाही व यावाबत शासनाकडून करण्यात आलेले समर्थन समितीस मान्य नाही.

(थ) अपील संस्थानी दिलेल्या निर्णयास बदल वा फेरफार करण्याचे अधिकार शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी १६८५-१६७५ (६३६)-का-१०, दिनांक २८ जानेवारी १९८६ या अन्वये आदिवासी विकास विभागाने स्वतःकडे घेतल्यामुळे अपील प्राधिकाऱ्यांच्या स्वतंत्र निर्णय शक्तीवर दडपण आणले जात नाही का? या प्रश्नाला शासनाकडून असे उत्तर दिले आहे की, अपील निर्णयामधील काही दोष व उणीवा यावाबत मंवालयीन स्तरावर चौकशी करण्यात येते व त्यामुळे अपील संस्थांच्या स्वतंत्र निर्णयशक्तीवर कोणताही दवाव आणला जात नाही व तसेच या प्रकरणी सचिव व मंत्री या स्तरावर ही प्रकरणे विचरार्थ मादर केली जात असल्याने कोणावरही अन्याय होत नाही. अनसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे तपासण्यावाबत आदिवासी विकास विभागाने जेणी स्वतंत्र पडताळणी समितीच्या माध्यमातून नवीन घंटवणा निर्माण केलेली आहे तशाच प्रकारची व्यवस्था अपील संस्थांचे निर्णय तपासण्यासाठी मंवालयीन स्तरावर वर उल्लेखिलेल्या आदेशांदारे केलेली आहे त्यामुळे प्रचलित अपील संस्थावर अंकुश ठेवण्याचाच हा प्रकार आहे, असे समितीस वाटेत.

(द) कोळी महादेव, डोंगर कोळी, मल्हार कोळी, कोळी ढोर, ढोकरे कोळी, या अनसूचित जमातीच्या लोकांना अनसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे नाकारली जातात व त्यामुळे त्यांच्यावर अन्याय होतो व तो अन्याय द्वार करण्यासाठी शासन काही उपाययोजना करणार आहे का या समितीच्या प्रश्नाला शासनाकडून असे उत्तर देण्यात आले आहे की, राज्यात या जमातीच्या लोकांना कोठेही जमातीची प्रमाणपत्रे नाकारली जात नाहीत. काही संस्थानीं या संबंधात तकारी केल्या आहेत ही गोष्ट मात्र खरी आहे की, अशी कबूली देण्यात आली आहे. यावाबतीत शासनाचे उत्तर विसंगत असे आहे. उत्तराच्या पहिल्या भागात प्रमाणपत्रे राज्यात कोठेही नाकारली जात नाहीत असे म्हटले आहे तर उत्तराच्या दुसऱ्या भागात काही संस्थांकडून आलेल्या तकारीच्या संदर्भात प्रमाणपत्रे देण्यात येत नाही ही वाब मान्य करण्यात आली आहे. शासनाने यावाबत काही उपाययोजना केली आहे काय या प्रश्नाला सरळ उत्तर देण्यात आलेले नाही व त्यावाबतीत संपूर्ण अनास्था व उदासीनता दाखविण्यात आली आहे.

(घ) अनसूचित जमाती पडताळणी समितीकडून जमातीच्या प्रमाणपत्रांची तपासनी करण्याकरिता जी प्रश्नावली तयार करण्यात आली आहे त्यास शासनाची मंजूरी घेण्यात आली होती का या प्रश्नास शासनाकडून असे उत्तर दिले गेले आहे की, अशा प्रकारची प्रश्नावली विहीत करण्याचे अधिकार पडताळणी समितीला आहेत व त्यासाठी शासनाच्या मान्यतेची आवश्यकता नाही. पडताळणी समितीने विहीत केलेली प्रश्नावली अत्यंत विलष्ट व जाचक स्वरूपाची आहे, त्यातील काही प्रश्नावाबतची माहिती देणे लाभार्थ्यांना शक्य होत नाही. अशा किंचकट प्रश्नावलीना शासनाची मान्यताही घेण्यात आलेली नाही. या प्रश्नावलीने लाभार्थ्यांची फारच अडवण्याके केलेली आहे. या प्रकरणी लाभार्थ्यांनी दिलेली माहिती त्यांच्या विरोधात पुरावा म्हणून वापरली जात

व लाभार्थी संबंधित अनुसूचित जमातीची आहे हे सिद्ध करण्याची जवाबदारी लाभार्थ्यावरच टाक-
ण्यात येते. हे फौजदारी कायद्याच्या गुन्हा सिद्ध करण्याच्या तत्वाविरुद्ध आहे. फौजदारी
कायद्यानुसार आरोप सिद्ध करण्याची जवाबदारी आरोप करणारांची असते. तर येथे पडताळणी
समिती ही जवाबदारी न स्विकारता ती लाभार्थ्यावर टाकेत व त्यांनी प्रश्नावलीच्या संदर्भात मादर
केलेला पुरुवा त्यांच्यावर दोष ठेवण्याकरिता वापरते. या संवंधात शासनाची भूमिका लाभार्थ्याच्या
हिताची नाही तर ती त्यांच्या प्रती अनास्था दाखविणारी आहे.

समितीने वरील मुद्यांवाबत केलेले सधोल विशेषण पहाता, अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रां-
वाबत कोंडी निर्माण झाली आहे व लाभार्थ्यावर अन्याय होत आहे ही विनंती अर्जात नमूद करण्यात
आलेली समस्या खरी आहे. हा अन्याय शासनाने काढलेल्या विविध शासकीय आदेश व प्रकाशन
डत्यादीमध्ये होत आहे. यावळून समितीची पूर्ण खाती झाली आहे. अनुसूचित जमातीच्या
प्रमाणपत्रे देण्याचा मार्ग सुकराव व मोकळा करण्याच्या दृष्टीने, तसेच श्री. भाई बंदरकर यांच्या दिनांक
२ मे १९८६ च्या निवेदनातील मागण्याच्या संदर्भात समिती पृष्ठीलप्रमाणे शिफारसी करीत आहे—

(१) अनुसूचीत जमातीची प्रमाणपत्रे देण्यावाबत सुट्टुटीत व सोपी असी पढती विहित
करण्यात यावी. यासाठी श्री. रा. सु. गवई यांनी सादर केलेल्या मुद्यानुरूप शासकीय आदेश
जारी करण्यात यावेत व आदिवासी विकास विभागाने ह्या संदर्भात ह्यापूर्वी काढलेले संबंधित
आदेश रद्द करावेत.

(२) आदिवासी विकास विभागाने स्थापन केलेली अनुसूचित जमाती पडताळणी समिती
रद्द करण्यात यावी व त्याएवजी केंद्र शासनाच्या सूचनानुसार महसूल विभागांतर्गत पर्यायी
यंत्रणा निर्माण करावी व अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे तपासण्याचे अधिकार फक्त त्या
विभागाच्या अधिकाऱ्याकडे येऊ व सोपवावेत. ह्या यंत्रणेमध्ये आदिवासी विकास विभागाच्या
कोणाही अधिकाऱ्याला तज व सललागार ह्या नात्याने समाविष्ट करण्यात येवू नये.

(३) अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रावाबत केंद्र शासनाच्या सूचनानुसार अपिल
प्राधिकारी हे फक्त महसूल विभागाचे असावेत. आदिवासी विभागाने त्यांच्या अखत्यारितील
क्षेत्रीय व मंत्रालयीन स्तरावर निर्माण करण्यात आलेल्या अपील संस्था रद्द करण्यात यावा.

(४) “टाईब्ज ऑफ महाराष्ट्र” (१९८२) हे शासकीय प्रकाशन रद्द करण्यात यावे
व त्याचा वापर संदर्भ प्रथं म्हणून करण्यात येऊ नये असे सक्षम अधिकाऱ्यांच्या माहितीसाठी
शासनाताफे जाहीर करण्यात यावे.

(५) अनुसूचित जमातीबाबत व अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्यावाबत ज्या ज्या
मार्गदर्शक सूचना राज्य शासनास अस्तूत कराव्याच्या असतील त्याबाबत केंद्र शासनाची पूर्व-
समती घेण्यात यावी.

(६) अनुसूचीत जाती व अनुसूचित जमाती (सुधारणा) कायदा, १९७६ अन्वये क्षेत्रबंधने
काढून टाकल्याने ज्या अनुसूचीत जमातींना आरक्षणाच्या सवलतींसाठी मान्यता देण्यात आली
आहे व ज्या जमातींचा वरील कायद्यान जोडलेल्या महाराष्ट्र राज्याच्या यादीत समावेश करण्यात
आला आहे त्या सर्व जमातींना आरक्षणाच्या सवलतींना पात्र धरण्यात आले आहे. या यादीतील
कोणत्याही जमातीच्या लोकांना ते या राज्यात कोठेही वास्तव्य करीत असले तरी कोणत्याही

कारणास्तव ते अनुसूचित जमातीचे नाहीत असे म्हणण्याचा कोणालाही अधिकार नाही. हा सांविधानिक बाबीबाबत स्पष्ट अशा सूचना संर्वदितोच्या माहितीसाठी व प्रबोधनासाठी शासकीय आदेशाद्वारे प्रस्तूत करण्यात याव्यात.

(७) ज्याप्रमाणे नवबौद्धांना अनुसूचित जातीचा एक भाग म्हणून आरक्षणाच्या सबलती हिल्या जातात त्याच तत्वावर कोळी, सूर्यवंशी कोळी, सोन कोळी, वैती कोळी, चुंबळे कोळी, पानभरे कोळी, अकरमासे कोळी व तत्सम कोळी पोटजमातीच्या लोकांना अनुसूचित जमातीचा भाग म्हणून आरक्षणाच्या सबलती देण्यात याव्यात.

(या अहवालाची परिशिष्टे भाग दोन गृहणून स्वतंत्रपणे वितरीत करण्यात येतील.)

दाजीबा पर्वत पाटील,

उपसभापती, विधान परिषद, तथा
समिती प्रमुख,
विधान परिषद विनंती अर्ज समिती.

विधानभवन :
नागपूर, दिनांक २५ नोव्हेंबर १९८६.

परिशिष्ट-१ (मुळ विनंती अर्ज)

नागपूर,

दिनांक १३ जानेवारी १९८६.

प्रति,

मा. सभापती,

महाराष्ट्र विधान परिषद.

महोदय,

सर्वश्री रामचंद्र गोधडे, ठाकरे, काळे, पवार इत्यादी यांनी महाराष्ट्र विधान परिषदेस उद्देशून लिहिलेला विनंती अर्ज आम्ही सोबत जोडीत आहोत. त्या विनंती अर्जातील विषय व मांडलेल्या अन्यायाबाबत मला वैयक्तिक जाणीव आहे. कृपया हा विनंती अर्ज मंजूर करून सभागृहात मांडण्याची मला परवानगी द्यावी, ही विनंती.

आपले नम्र,

सही (अस्पष्ट),

(भाई बंदरकर) सही.

(दे. मा. कराळे) सही.

(रा. मु. गवई) सही.

प्रति,

विधान परिषद,

विधान भवन, नागपूर.

आम्ही ख.ली सही करणारे आमच्यावर होणाऱ्या अन्यायाला वाचा फुटेल व आम्हाला न्याय मिळेल अशी अपेक्षा करतो.

राज्यातील महादेव कोळी, मल्हार कोळी, ढोर कोळी, टोकरे, कोलबा, कोलबा, ठाकूर, ठकार, काठाकर, भा. ठाकर इत्यादी अनुसूचित जाती-जमातीत मोडण या लोकांना ते अनुसूचित जमातीचे आहे अशा आशयाची प्रमाणपत्रे नव्याने देण्याबाबत अलिकडेच म्हणजे दिनांक २४ एप्रिल १९८५ रोजी शासनाट्टारे काढण्यात अलिल्या निर्णयामुळे याबाबतीत वेळोवेळी काढलेल्या शासकीय निर्णयातील तरतुदीना मिळणारा छेद परिणामी आम्ही सर्व च विशेषत: कोळी जमातीतील लोकांना आरक्षण सवल्लतीपासून वंचित होण्याचा आलेला प्रसंग. वास्तविक पहाता वर उल्लेखिल्याप्रमाणे आम्हाला मिळणाऱ्या सोयी-सवल्लतीच्या अनुषंगाने जी प्रमाणपत्रे सादर करावी लागतात त्याबाबतीत शासन निर्णय समाजकथाण, सांस्कृतिक कार्य, क्रीडा व पर्यटन विभाग त्रिमांक सी-बी-सी-१६८०-४३६६९-का. ५, दिनांक २९ ऑक्टोबर १९८० मध्यील तरतुदी स्पष्ट असताना त्यानंतर, संचालक, आदिवासी संसोधन व प्रशिक्षण संस्था यांनी दिनांक १६ डिसेंबर १९८१ अन्वये व शासन निर्णय अदिवासी विकास विभाग त्रिमांक सी-बी-सी-१६८४-(३०९)-का-११, दिनांकित २४ एप्रिल १९८५ याअन्वये नव्याने सूचना देयात आल्या आहेत. परिणाम असा झाला की, आतापर्यंत जी प्रमाणपत्रे सुलभ रितीने मिळत होती ती मिळण्याच्या बाबतीत अडचणी भासू लागल्या. वास्तविक पहाता शासनाच्या दि. २९-११-१९८० च्या आदेशाने जो सक्षम अधिकारी जातीची प्रमाणपत्रे देऊ शकत होता ती प्रमाणपत्रे आता नाकारली जात असल्याने आमच्यासारख्या सर्वसामान्यपणे अशिक्षित व पिढीत असलेल्या लोकांच्या बाबतीत अन्याय होत आहे.

आम्ही ही गोष्ट नमूद केऱु इच्छितो की, आमच्यावर होणाऱ्या अन्यायाच्या बाबतीत आमचे म्हणणे शासनासमोर प्रत्यक्षरित्या किंवा प्रतिनिधीद्वारा मांडण्याचा प्रयत्न केल्यास घटनेच्या कलम ३४२ चा दाखला देऊन फक्त केंद्र सरकारलाच अशा तन्हेचा कायदा करण्याची शक्ती आहे असे सांगितले जाते. तथापि आमच्या सारख्या अनुसूचीत जमातीतील लक्षावधी लोकांवर होणाऱ्या अन्यायाचे निराकरण करण्याच्या दृष्टीने राज्य शासनाने तातडीने व आग्रहपूर्वक केंद्र शासनाला विनंती करून तशा आशयाची दुरुस्ती कायद्यात करणे अत्यंत गरजेचे असतानासुद्धा तसे केले जात नाही.

वर म्हटल्याप्रमाणे जुन्या काळापासून सुरु असलेली प्रमाणपत्रे देण्याची पद्धती बदलून उलटेसुलटे आदेश देऊन अशी प्रमाणपत्रे मिळण्याच्या बाबतीत अडचणी निर्माण झालेल्या असल्याने व परिणामी आमच्यावर अन्यायाला वाचा फोडण्यासाठी कोणताही मार्ग उपलब्ध नसल्याने आपल्या सभागृहापुढे

आम्ही आमची गान्हाणी मांडित आहोत. कृपया आमचा विनंती अर्ज मान्य करून तत्सवंधी उचीत अशी तपासणी व चौकशी करून शासनाला योग्य ते आदेश त्वरित देण्यात यावे जेणेकरून नोकरी, उच्च शिक्षण, उद्योग व्यवसायकरिता सवलती इत्यादीबाबतीत सादर करावयाची प्रसाणपत्रे देण्याचा मार्ग मोकळा होईल.

आपले नम्र,

रामचंद्र शंकर गोधडे, सही

मु. पो. मातोरी, त. जि. नासिक.

भागवत पाहुजी ठाकरे, सही

मु. पो. गोरगावले खु., ता. चोपडा, जि. जळगाव.

श्रुतकेश भागवत ठाकरे, सही

मु. पो. गोरगावले खु., ता. चोपडा, जि. जळगाव.

गंभीरराव तापीराम काळे, संही

नाथवाडा, भारत डेरीवाला चाळ, प्लॉट नं. १९,
मेहरु रोड, जळगाव.

नरेंद्र कुमार काळे सही

नाथवाडा, भारत डेरीवाला चाळ,
प्लॉट नं. १९, मेहरु रोड, जळगाव.

काशिनाथ गणपत शिवणकर, सही

११/१२, आदिजनता हाऊसिंग सो. शिव (पूर्व),
मुंबई-४०० ०२२.

यशवंतराव महादू पदार, सही

कन्वेरी रोड, चाळीसगाव, जि. जळगाव.

परिशष्ट-२ (शासनाकडून आलेली माहिती)

आदिवासी विकास विभाग का. १०

“राज्यातील महादेव कोळी, मल्हार कोळी, ढोर कोळी, टोकरे कोळी, कोलछा, कोलधा इत्यादी अनुसूचित जमातीत मोडणाऱ्या लोकांना ते अनुसूचीत जमातीचे आहेत अशा आशयाची प्रमाणपत्रे नव्याने देण्याबाबत दिनांक २४ एप्रिल, १९८५ रोजी शासनाद्वारे काढण्यात आलेल्या निर्णयामुळे त्यांचेवर होत असलेल्या अन्यायावावतचा विनंती अर्ज समिती (विधान परिषद सदस्य) ला दिलेल्या विनंती अर्जासंबंधी शासनाची भूमिका स्पष्ट करणारी टिप्पणी”

महाराष्ट्र राज्यात सध्या अस्तित्वात असलेल्या मागासवर्गीयांच्या यादीतील अनुसूचीत जमातीच्या यादीमध्ये क्रमांक २८ वर कोळी ढोर, टोकरे कोळी, कोलछा, कोलधा क्र. २९ वर कोळी महादेव, डोंगर कोळी, क्र. ३० वर कोळी मल्हार ह्या अनुसूचीत जमातीचा समावेश करण्यात आलेला आहे. तसेच इतर मागासवर्गीयांमध्ये क्र. ६८ वर कोळी सुर्यवंशी, क्र. ७८ वर कोळी, क्रमांक ९५ वर मांगेला व क्र. १६३ वर वैति या कोळी जातीचा समावेश करण्यात आलेला आहे.

२. कोणत्या जाती/जमातीना अनुसूचीत जमातीच्या यादीत समाविष्ट करावे यावाबत केंद्र शासनाने ठरवून दिलेले निकष खालीलप्रमाणे आहेत :—

आदिवासीची लक्षणे, विकेवक संस्कृती (District Culture), भौगोलिक वेगळेपणा सर्वसाधारण समाजाशी संपर्क ठेवण्यातील दुर्जरेपणा आणि मागासलेपणा तसेच,

- (१) प्राथमिक अवस्थेतील जीवन रहाणी व विनीमय व्यवस्था.
- (२) कुळ पद्धती व टोटेम पद्धती.
- (३) अलिखित भाषा.
- (४) वांशिक भिन्नता.

अनुसूचित जमातीच्या व्यक्तीना जातीचा दाखला देताना वरील बाबी अतिशय काळजीपूर्वक तपासाऱ्या लागतात. या बरोबरच शासन निर्णय, समाज कल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८०-४३६६९-का.५, दिनांक २९-१०-१९८० अन्वये सक्षम अधिकाऱ्यांना सविस्तर सूचना निर्गमित केलेल्या आहेत. असे असुनसुद्धा काही विगर आदिवासी जातीच्या गटात अनुसूचित जमातीना दिलेल्या सोयी सवलतीचा गैर कायदा घेण्याची प्रवृत्ती दिवसेदिवस अधिक वाढत असल्याचे शासनाच्या निर्दर्शनास आले. ह्या विगर आदिवासी गटांच्या अपप्रवृत्तीला आला घालण्याच्या उद्देश्याने दिनांक १८ जून, १९८३ रोजी मंत्री (आदिवासी विकास) यांच्या अध्यक्षेखाली एक समिती नेमण्यात आली होती. ह्या समितीने एक उपसमिती नेमली. ह्या उपसमितीने (अ) खन्या आदिवासी जमाती व (ब) यांच्या नाम-सादृश्याचा फायदा घेऊन स्वतःला आदिवासी म्हणविण्याचा विगर आदिवासी गटाच्या जाती-जमाती ह्यांच्यावाबत सविस्तर तुलनात्मक माहिती तयार केली. ही माहिती अनुसूचित

जमातीची प्रमाणपत्रे देणाऱ्या सक्षम अधिकाऱ्यांना प्रमाणपत्र देतेवेळी उपयोगी पडावी व अचूक निण्य घेण्यास मदत व्हावी अशा स्वरूपाची आहे. आणि ती माहिती दिनांक २४ एप्रिल, १९८५ च्या शासन निर्णयान्वये सर्व सक्षम अधिकाऱ्यांना मार्गदर्शनपर सूचना म्हणून निर्गमित करण्यात आली.

५. विनंती अर्जात संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांच्या दिनांक १६ डिसेंबर, १९८१ च्या पत्राचा उल्लेख करण्यात आलेला आहे. परंतु वरील पत्र संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे, यांनी त्यांच्या पत्र क्रमांक जातीदा-४८५-का.४, दिनांक ७-८-१९८५ अन्वये रह केलेले आहे. तसेच दिनांक २४ एप्रिल, १९८५ च्या शासन निर्णयामुळे बिंगर, आदिवासी गटांच्या अपप्रवृत्तीस आला बसला आहे. त्यामुळे अशा गटातील अर्जदार अनुसूचित जाती आणि जमातीचा मेळ घालण्याचा प्रयत्न करतात व अनुसूचित जमातींना शासनाने दिलेल्या सवलती त्यांना सुद्धा मिळाल्यात म्हणून जोरदार मागणी करतात.

६. परिच्छेद १ मध्ये उल्लिखित इतर मागासवर्गींशातील कोळी जातीतील व्यक्तीमध्ये अनुसूचीत जमातीतील कोळी व्यक्तीची परिच्छेद २ मधील वैशिष्ट्ये आढळून येत नाहीत हे प्रत्यक्ष पाहणीवरून आढळून आलेले आहे. त्यामुळे कोळी जातीचा अनुसूचित जमातीमध्ये समावेश करण्याची शिकारस महाराष्ट्र शासन केंद्र सरकारकडे करू शकत नाही.

७. खंया आदिवासीच्या (अनुसूचित जमातीच्या) हिताचे रक्षण व्हावे म्हणून शासन सतत सावधगिरी बाळगते. त्यांच्या हितास धोका पोहच नये अशीच शासनाची भूमिका असल्यामुळे शासनास वेळोवेळी आवश्यकतेनुसार या विषयासंबंधी शासन निर्णय निर्गमित करावे लागतात. तेव्हा दिनांक २४-४-१९८५ च्या शासन निर्णयामुळे खरे आदिवासी त्यांच्या हक्कापासून वंचित आलेले नाहीत.

R.
Scrutiny Committee for
verification of Caste
Certificates of Scheduled
Tribes.

GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

Tribal Development Department.

Resolution No. CBC 1684/(392)/D-XI,

Mantralaya Annexc, Bombay-400 032, dated the 8th March, 1985.

- Read.—(i) Government Resolution, Social Welfare, Cultural Affairs, Sports and Tourism Department, No. CBC-1680/43669/D-V, dated 29th October 1980.*
- (ii) Government Resolution, Social Welfare, Cultural Affairs, Sports and Tourism Department, No. CBC-1481/703/D-V, dated 31st July 1981.*
- (iii) Government Resolution, Tribal Development Department, No. CBC-1684/2818/(291)/D-XI, dated 23rd January 1985.*

RESOLUTION.—A separate Scrutiny Committee has been appointed by Government for verification of Caste Certificates of Scheduled Tribes under Government Resolution, Tribal Development Department No. CBC-1684/2818/(291)/D-XI, dated the 23rd January 1985. The question of the appellate authorities for deciding appeals against the decisions of this Committee was under consideration of Government for some time past. Government is now pleased to direct that at the time of verification of the Caste Certificates mentioned in para 2 of the Government Resolution-dated 23rd January 1985 the Scrutiny Committee may go into the correctness or otherwise of the certificates already issued by the competent authorities by calling additional evidence/documents from the concerned candidates and conduct detailed enquiry before arriving at the final decision even by going beyond the Government Resolutions mentioned at (i) and (ii) above, if it has reason to believe that the certificate is manipulated or fabricated or has been obtained by producing insufficient evidence etc. Similarly the Scrutiny Committee is also authorised to cancel and confiscate the certificate(s) which, on full enquiry and verification is (are) found to be incorrect or invalid.

2. Government is also pleased to appoint the following authorities as Appellate Authorities so far as the work of verification of Caste Certificates of Scheduled Tribes students seeking admissions in different educational institutions at different levels [i. e. Paragraph 2 (i) of the Government Resolution, dated 23rd January 1985] is concerned :—

<i>Name of the Appellate Authority</i>	<i>Jurisdiction</i>
Additional Commissioner, Tribal Development, Nagpur.	Nagpur and Amravati Divisions.
Additional Commissioner, Tribal Development, Nasik.	Bombay, Konkan, Nasik, Pune and Aurangabad Divisions.

3. Similarly Government is pleased to appoint the concerned Divisional Commissioners as Appellate Authorities so far as the work of verification of caste certificates mentioned in paragraph 2 (ii) and (iii) of the Government Resolution, dated 23rd January 1985, are concerned.

4. The candidates aggrieved by the decision of the Scrutiny Committee should submit their appeal applications, if they so desire, to the above mentioned Appellate Authorities within a period of 15 days from the date of receipt of Scrutiny Committee's decision. The Appellate Authorities shall consider the appeal applications immediately and finalise them within a period of two months under intimation to all concerned.

5. The Scrutiny Committee and the Appellate Authorities shall maintain proper registers indicating dates of receipt of cases, case numbers, disposal dates etc. and record in the proceedings of each case the procedure adopted to decide the caste claim the evidence relied upon or rejected ; and mention the reasons for the conclusion arrived at by them in their final order.

By order and in the name of the
Governor of Maharashtra,

(Sd.) M. P. DAMLE,
Under Secretary to Government.

To,

The Director of Tribal Research and Training Institute, Pune (with 5 copies).

The Director of Social Welfare, Pune.

The Director of Tribal Development, Nashik.

All Divisional Commissioners, Nasik/Nagpur.

The Secretary, Maharashtra Public Service Commission, Bombay.

All Collectors.

All District Magistrates.

All Chief Executive Officer, Zilla Parishads.

The Law and Judisary Department (with reference to its u. o. T. No. 4174/A/194, dated 13th February 1985).

The Education and Employment Department, Mantralaya, Bombay.

The Education and Employment Department (Technical Education), Bombay.

The Medical Education and Drugs Department, Mantralaya, Bombay.

All Other Departments of Mantralaya, Bombay.

The Director General of Information and Public Relations, Bombay.

Copy forwarded with compliments to :—

The Secretary to the Governor.

The Secrctary to the Chief Minister.

The Private Secretary to Minister (Tribal Welfare).

The P. S. to Minister (Social Welfare).

The P. A. to Minister of State for Social Welfare and Tribal Welfare.

Separate Scrutiny Committee
for verification of Caste
Certificates of Scheduled
Tribes Appointment of

GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

Tribal Development Department

Resolution No. CBC-1684/2818/(291)/XI,

Mantralaya Annex, Bombay 400 032, dated the 23rd January, 1985.

- Read :* (i) Government Circular, Social Welfare, Cultural Affairs, Sports and Tourism Department, No. CBC-1680-19961/D-V, dated the 6th May 1980.
- (ii) Government Corrigendum, Social Welfare, Cultural Affairs, Sports and Tourism Department, No. CBC-1680/19961/D-V, dated the 3rd June 1980.
- (iii) Government letter, Social Welfare, Cultural Affairs, Sports and Tourism Department, No. CBC-1680/65396/(499)/D-V, dated the 24th February 1981.

RESOLUTION.—On creation of the new Department i.e. Tribal Development Department from 1st May 1983, the question of appointing a separate Scrutiny Committee for verification of Caste Certificates of Scheduled Tribes was under consideration of Government. Government is now pleased to direct that in partial modification of the orders quoted in the preamble the following Scrutiny Committee should be appointed with immediate effect for verification of Caste Certificates of Scheduled Tribes :—

- (i) Director, Tribal Research and Training Institute, Chairman, Maharashtra State, Pune.
 - (ii) Chief Research Officer, Tribal Research and Training Institute, Pune.
 - (iii) Deputy Director, Tribal Research and Training Institute, Pune.
2. This Scrutiny Committee will do the following work :—
- (i) Verify the caste certificates of Scheduled Tribes students seeking admissions in different educational institutions at different levels.

- 28
- (ii) Certify the Caste Certificates of Scheduled Tribes recommended by the Maharashtra Public Service Commission and different Selection Boards appointed by the Government for the seats reserved for Scheduled Tribes,
 - (iii) Verify the Caste Certificates of the Government Servants according to the requests or complaints made by the concerned Department/ Offices,
 - (iv) Any work entrusted by Government in respect of scrutiny of caste certificates of Scheduled Tribes.

By order and in the name of the
Governor of Maharashtra.

(Sd.) M. P. DAMLE,
Under Secretary to Government,

To,

The Director of Tribal Research and Training Institute, Maharashtra State, Pune.

The Director of Social Welfare, Maharashtra State, Pune.

The Director of Tribal Development, Nasik.

All Divisional Commissioners,

The Additional Tribal Commissioner, Tribal Development, Nasik/ Nagpur.

The Secretary, Maharashtra Public Service Commission, Bombay (by letter).

The Collectors,

All District Magistrates,

All Chief Executive Officers, Zilla Parishads,

The Education and Employment Department,

The Education and Employment Department (Technical Education),

The Medical Education and Drugs Department,

All Other Departments of Mantralaya,

The Director General of Information and Public Relations, Bombay.

Copy forwarded with compliments to :-

The Secretary to the Governor,

The Secretary to the Chief Minister,

The P. S. to Minister for Tribal Welfare,

The P. S. to Minister for Social Welfare,

The P. S. to Minister of State for Social Welfare and Tribal Welfare.

अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे वेतेवेळी
सक्षम अधिकाऱ्यांनी घाववयाची दक्षता

मार्गदर्शनपत्र सूचता (Guidelines)

महाराष्ट्र शासन

आदिवासी विकास विभाग

शासन निर्णय क्र. सीबीसी १६८८/(३०९) का. ११.

मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई-३२,

दिनांक २४ एप्रिल १९८५

वाचा:—(१) शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, किडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८०-४३६६९-का.५, दिनांक २९-१०-८०.

(२) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्रमांक सीबीसी-१०८२-४८५३५-(१०५१)-का.११, दिनांक १८ जून १९८३.

शासन निर्णय—शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, किडा व पर्यटन विभाग क्रमांक सीबीसी-१६८०-४३६६९-का.५, दिनांक २९-१०-८० अनुसार अनुसूचित जमातीच्या व्यक्तीना जातीचे प्रमाणपत्र देताना अवलंबावयाच्या कायपद्धती बाबतचे आदेश निगमित करण्यात आलेले आहेत. असे असले तरी त्यानंतरच्या कालावधीत सुद्धा काही बिगर आदिवासी व्यक्तीना अनुसूचित जमातीची जातीची प्रमाणपत्रे दिल्याची प्रकारणे शासनाच्या निर्देशनास आली आहेत. तसेच अनुसूचित जमातीना दिलेल्या सोयी सवलतीचा गैरफायदा घेण्याची प्रवृत्ती बिगर आदिवासी जाती जमातीच्या काही गटात दिसून येत आहे. या प्रवृत्तीला आला घालण्याच्या उद्देशाने शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१०८२-४८५३५-(१०५१)-का.११, दिनांक १८ जून १९८३ अनुसार मंत्री (आदिवासी कल्याण) याच्या अध्यक्षतेखाली या प्रणाला विचार करून शासनाला शिफारशी करण्यासाठी एक समिती नियुक्त करण्यात आली होती. या समितीच्या बैठकीमध्ये झालेल्या चर्चेच्यावेळी असे दिसून आले की वर नमूद केलेली प्रकरणे टाळण्याच्या दृष्टीने (अ) खाचा आदिवासी जमाती, व (ब) त्याच्या नामसादृश्याचा फायदा घेऊन स्वतःला आदिवासी म्हणविणाऱ्या बिगर आदिवासी गटांच्या जाती जमाती, यांच्या बाबत सविस्तर तुलनात्मक माहिती अनुसूचित जमातीची जातीची प्रमाणपत्रे देणाच्या सक्षम अधिकाऱ्यांना असणे अत्यंत आवश्यक आहे. अशी माहिती उपलब्ध करून दिल्यास अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे मागणाऱ्या अजांत्रा विचार करणे व त्याबाबत बोरोबर निर्णय घेणे सक्षम अधिकाऱ्यांना सोयीचे होईल. त्या दृष्टीने उपरोक्त समितीने महाराष्ट्र राज्याच्या सध्या अस्तित्वात असलेल्या अनुसूचित जमातीच्या यादीतील अनुसूचित जमाती आणि तत्सम जमाती व त्याच्या नामसदृश्याचा फायदा घेऊन स्वतःला आदिवासी म्हणविणाऱ्या बिगर आदिवासी गटांच्या जातीजमातीची तुलनादर्शक माहिती देणारे विवरण पत्र बनविण्याचे काम एका उपसमितीकडे

सोपविले होते. अशा प्रकारे नेमलेत्या उप समितीने तयार केलेल्या उपरोक्त तुलनादर्शक विवरण-पत्राला उपरोक्तेति मुख्य समितीने दिनांक १४ फेब्रुवारी, १९८४ च्या बैठकीत मान्यता दिली आणि ते शासन निर्णयाद्वारे शब्द तितवया लौकर प्रसारीत करावे अशी शासनास शिफारस केली आहे. समितीच्या या शिफारशीवर विचार करून शासन असे आदेश देत आहे की अनुसूचित जमातींच्या जातींच्या प्रमाणपत्रासाठी आलेल्या अर्जाचा विचार (अ) शासन निर्णय, समाज-कल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रीडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८०-४३६६९-का-५, दिनांक २९-१०-८० मधील सविस्तर आदेश व (ब) सोबत जोडलेल्या विवरणपत्रातील संबंधित जमातींची माहिती यांचा साकल्याने एकत्रित विचार करून अर्जदार महाराष्ट्र राज्याच्या अनुसूचित जमातींच्या यादीतील त्याने दावा केलेल्या अनुसूचित जमातीचाच आहे अशी संपूर्ण खात्री पटल्यावर मगच त्याला अनुसूचित जमातीचा असल्याबाबतचे जातीचे प्रमाणपत्र विहित नमुन्यात देण्यात यावे. सोबतच्या विवरणपत्रात दिलेली माहिती सक्षम अधिकाऱ्यांना त्यांच्याकडे आलेल्या अर्जावर सर्व बाजूनी खोलवर विचार करून अचुक निर्णय घेण्यास मदत होईल अशा स्वरूपात दिली आहे. तरी त्याप्रमाणे अज्ञाराच्या अनुसूचित जमातींच्या दाव्याबाबत त्याने सादर केलेले पुरावे लक्षात घेऊन मगच सक्षम अधिकाऱ्यांने अंतिम निर्णय घ्यावा. केवळ प्रतिज्ञापत्रावर (Affidavit) विसंबून प्रमाणपत्रे देऊ नयेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

मु. प. दामले,

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति :

संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे (५ प्रती).

संचालक, आदिवासी विकास, नाशिक (५ प्रती).

संचालक, समाजकल्याण, पुणे (५ प्रती).

राज्यपालांचे सचिव.

मुख्यमंत्र्यांचे सचिव.

सर्व विभागीय आयुक्त.

अतिरिक्त आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक/नागपुर.

सर्व जिल्हाधिकारी.

सर्व जिल्हाधिकारी.

सर्व मुख्य कायकारी अधिकारी, जिल्हा परिषदा.

सर्व विभागीय समाज कल्याण अधिकारी.

सर्व समाज कल्याण अधिकारी (वर्ग १).

सर्व समाज कल्याण अधिकारी, जिल्हापरिषदा.

सर्व आदिवासी विकास अधिकारी.

समाज कल्याण अधिकारी, वृहन्मुंबई, मुंबई.

सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई (पत्राद्वारे).

संचालक, केंद्र शासन, गृह मंत्रालय, नवी दिल्ली (पत्राद्वारे).

प्रबंधक, उच्च न्यायालय, मुंबई (पत्राद्वारे).

प्रबंधक, मुळ न्याय शाखा, उच्च न्यायालय, मुंबई (पत्राद्वारे).

शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी १६८४/[३०९]/का. ११,
दिनांक २४ एप्रिल १९८५ चे सहपत्र

महाराष्ट्र राज्याच्या सध्या अस्तित्वात असलेल्या अनुसूचित जमातींच्या
यादीतील अनुसूचित जमाती आणि तत्सम जमाती व त्यांच्या नामसादृश्याचा
फायदा घेवून स्वतःला आदिवासी म्हणविणाऱ्या बिगर आदिवासी गटांच्या
जाती जमातींची तुलनादर्शक माहिती देणारे विवरणपत्र.

अनुसूचीत जमातीच्या (Scheduled Tribes) किंवा तिच्या उपजमातीच्या तसम जमातीच्या नाम सादृश्याचा फायदा घेऊन अनुसूचित जमातीची अंकध प्रमाणपत्रे भिठविष्याची शक्कता असलेल्या जाती/जमातीचे तुलनावरूपक विवरणपत्र

अनुसूचित जमातीचा तसम	अनुसूचित जमातीच्या/तसम जमातीच्या, उप-जमातीच्या वास्तव्याचे सर्वसाधारण व त्या क्रमांका- वरील जमा- तीचे तसम उप-जमातीचे किंवा उप-जमातीचे नाव	जमातीच्या (को. नं. ३ वरील) नावा- मूळ ठिकाण, लोकसंख्या तसम जमाती, उप-जमाती व इतर सर्वसाधारण तीचे तसम	जमातीच्या (को. नं. ३ वरील) नावा- वर नामसादृश्य दाखवून जमा- तीचे प्रमाणपत्र मिळवण्याची राखवता अस- लेल्या नेर- अनुसूचित/ जाती/जमाती	गैर अनुसूचित जाती/ जमातीच्या वातस्तस्याची सर्वसामाच्य ठिकाण, अंदाज लोकसंख्या व इतर सर्वसाधारण माहिती	गैर अनुसूचित जाती/जमाती	गैर अनुसूचित जाती/ जाती/जमाती	गैर अनुसूचित जाती/जमाती	गैर अनुसूचित जाती/जमाती	गैर अनुसूचित जाती/जमाती
१ (१) भैना भैना जमात १९७१ च्या जनगणनेत आढळून आळ- ली नाही. क्षेत्रीय बंधन उठविष्यावरीं ही तो अनु- सूचित जमात अमरावती जिल्हातील मेलघाट तालु- क्यात, चंद्रपूर जिल्हातील	मुळीम भाईना, वैहना, कापूस स्वच्छ हा पिंजरा या मुळीम. गटातील तसम गट त्याना शुनिया कठुरा, पिंजरा इत्यादी नावांने ओळखले जाते. अमरावती आणि तालुकर विभागात ही गट	भाईना, वैहना हा गट स्वतःला “भैना” या त्रुच्छ जमातीच आहेत असे समजून जमातीची प्रमाणपत्र मिळविलात. त्याचा	(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१ (२) भैना भैना जमात १९७१ च्या जनगणनेत आढळून आळ- ली नाही. क्षेत्रीय बंधन उठविष्यावरीं ही तो अनु- सूचित जमात अमरावती जिल्हातील मेलघाट तालु- क्यात, चंद्रपूर जिल्हातील	मुळीम भाईना, वैहना, कापूस स्वच्छ हा पिंजरा या मुळीम. गटातील तसम गट त्याना शुनिया कठुरा, पिंजरा इत्यादी नावांने ओळखले जाते. अमरावती आणि तालुकर विभागात ही गट	भाईना, वैहना हा गट स्वतःला “भैना” या त्रुच्छ जमातीच आहेत असे समजून जमातीची प्रमाणपत्र मिळविलात. त्याचा	(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)

(पूर्वोच्चा) पिराचा आणि
गवळचिरोली तालुक्यात
आणि यवतमान जिल्ह्यात-
च्या वाणी आणि केळापूर
तालुक्यात अनुसृत्यात
जमात म्हणून गणली
होती. हो अनुसृत्यात
जमात मूळची मध्य प्रदेशा-
तील आहे. त्याच्यात
लागिया किंवा घतीसणही
आणि उरिया असे दान
प्रदेशिक भेद आहेत. त्या
शिवाय या जमातीत “घट-
यारा” आणि “झळयारा”
ह्या दोन उपशाखा आढळत-
तात. त्याचा मुख व्यव-
साय मंव तंब व जाइटोणा
करणे व मोलमजुरी करणे
हा आहे. त्याच्यात
“छोबीया, मल्लीन, अहेरा,
फका” इत्यादी कुठलांबे
(clan name)
आढळतात. “भैना”
जमात हिंद आहे. त्याच्यात
मृत्यु नंतर माणसाळा

विवरलेला आहे. लोक-
मंत्या अतिशय अल्प
असावी. मुस्लिम भाईना,
वेहना हे लोक मुख्यत:—
भोपाठ, चिलासपूर,
खाडीचा, बहाणपूर, यवत-
माळ, मंडला ह्या ठिकाणी
व्यार्थिक आहेत. आज
भाईना मुस्लिमांनी निर-
निराळचा व्यापार व्यव-
सायात व उद्योगांच्यात
प्रवेश केलेला आहे. त्यांची
मातृभाषा उर्द्दु आहे.
इस्लाम व्रमण्या सर्व पर-
परा आणि प्रशाचे ते पालन
करतात. इतर मुस्लिम
आणि भाईना, वेहना
मुस्लिम यामध्ये फरक
नाही. “भाईना” “वेहना”
हा मुस्लिमांचा एक
व्यावसायिक गट आहे.
त्यांच्या उत्तरीसंबंधी खात्री-
दायक माहिती उपलब्ध
नाही.

“भैना” ह्या वैगा
गटातील अनुसृत्यात
जमातीशी मामाजिक,
सांस्कृतिक, वांशिक,
धार्मिक असा संबंध
नाही. नामसादशयाचा
फायदा वेहना ते भैना
अनुसृत्यात जमातीची
प्रमाणपत्रे मिळवितात.

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
“छत्तीसगढी व उरिया” ह्या दोन शाखेपेक्षा “घट- यारा” आणि “झत्यारा” ह्या शाखा अंतिशय माणा- सलेल्या व प्राचीन सम- जत्या जातात.	“छत्तीसगढी व उरिया” ह्या दोन शाखेपेक्षा “घट- यारा” आणि “झत्यारा” ह्या शाखा अंतिशय माणा- सलेल्या व प्राचीन सम- जत्या जातात.	२ (८) भिल्ल तडवी भिल्ल “तडवी मुसलमान, त्याची काही राडवी भिल्ल ^{३०} इस्लाम धर्मांश आहेत. त्याची वस्ती जळवाव जिल्हातील रावेर, यावल, चोपडा, जामनेर आणि पाचोरा या ताळुक्यातील सुमारे ७०/८० गावांत विवरलेली आहात. त्याचा- पैकी काही कुटुंबे अंजिठा पवताच्या राणात स्थलो- तरित क्झालेली आहेत. मुसलम तडवी भिलांची वेगळी लोकसंख्या विलेली नाही. भिलांमध्येच त्याचा समावेश केलेला	भिल्ल तडवी भिल्ल “हा एक गट आहे. त्याची काही राडवी भिल्ल ^{३१} इस्लाम धर्मांश आहेत. त्याची वस्ती जळवाव जिल्हातील रावेर, यावल, चोपडा, जामनेर आणि पाचोरा या ताळुक्यातील सुमारे ७०/८० गावांत विवरलेली आहात. त्याचा- पैकी काही कुटुंबे अंजिठा पवताच्या राणात स्थलो- तरित क्झालेली आहेत. मुसलम तडवी भिलांची वेगळी लोकसंख्या विलेली नाही. भिलांमध्येच त्याचा समावेश केलेला	भिल्ल आणि मुसलम संस्कृतीच्या समिथ्याने त्याची संस्कृती बनली आहे.	इस्लाम धर्म स्वीकार- लेल्या तडवी भिलांची इतर मुसलमाचा रोटी व्यवहार होत असला तरी बेटी व्यवहार होत नाही. त्याचे वैवाहीक संबंध त्याच्या गटा पुरतेच मर्यादित आहेत. भिल आणि मुसलम संस्कृतीच्या समिथ्याने त्याची संस्कृती बनली आहे.	
“छत्तीसगढी व उरिया” ह्या दोन शाखेपेक्षा “घट- यारा” आणि “झत्यारा” ह्या शाखा अंतिशय माणा- सलेल्या व प्राचीन सम- जत्या जातात.	“छत्तीसगढी व उरिया” ह्या दोन शाखेपेक्षा “घट- यारा” आणि “झत्यारा” ह्या शाखा अंतिशय माणा- सलेल्या व प्राचीन सम- जत्या जातात.	२ (८) भिल्ल तडवी भिल्ल “हा एक गट आहे. त्याची काही राडवी भिल्ल ^{३०} इस्लाम धर्मांश आहेत. त्याची वस्ती जळवाव जिल्हातील रावेर, यावल, चोपडा, जामनेर आणि पाचोरा या ताळुक्यातील सुमारे ७०/८० गावांत विवरलेली आहात. त्याचा- पैकी काही कुटुंबे अंजिठा पवताच्या राणात स्थलो- तरित क्झालेली आहेत. मुसलम तडवी भिलांची वेगळी लोकसंख्या विलेली नाही. भिलांमध्येच त्याचा समावेश केलेला	भिल्ल आणि मुसलम संस्कृतीच्या समिथ्याने त्याची संस्कृती बनली आहे.	इस्लाम धर्म स्वीकार- लेल्या तडवी भिलांची इतर मुसलमाचा रोटी व्यवहार होत असला तरी बेटी व्यवहार होत नाही. त्याचे वैवाहीक संबंध त्याच्या गटा पुरतेच मर्यादित आहेत. भिल आणि मुसलम संस्कृतीच्या समिथ्याने त्याची संस्कृती बनली आहे.		

आहे. मुसलमान तडवी भिलांत “बतनदार” आणि “मुखवस्तो” असे दोन भेद आहेत. मुसलमान तडवी भिलाचा प्रदेश सात भागांत विभागला आहे. त्या प्रत्येक विभागाला तडवी गट प्रमुख आहे. मुस्लिम तडवी भिलांत मुख्यत्वे तडवी असे आडनाव असते. तर हिंदू-तडवी भिलांत वेडे, वेड, गायकवाड, सुषेद्धार, रांगड्हाड, चितोडे, ऊंगारडे, साळुंडे, मोरे, बागुलते, इच्यादी आडनावे आढळतात.

३ (c) पावरा

“पावरा” ही भिलांची एक भोयर (पोवार) पोवार हे भोयर (पोवार), पोवार शब्द रजपूत. ते मूळवै पावरा (पोवार) ते मूळवै रजपूत. असून त्यांचे पावारांचा जमातीचे असल्यातील आज्ञा ताही. राज्यकर्ते द्वार चेष्ट होते. शेती हा संगतात. भिल पावारांचा जमातीशी लांचा वाराचा जातकात महमद पूर्व परपरा धोरीच्या आक्रमणामुळे त्यांचा सारकृतिक, सामर्जिक वंशिक कोणतेच संबंध तील काही भोयर (पोवार) पलायन करून नागरुर विभागात वैतांगेच्या काठी येऊन संस्कृती, वेणूभूषा वर्गे र स्थाईक शाळे. तेथे त्यांनी

भोयर (पोवार), पोवार हे भोयर (पोवार), पोवार ते मूळवै पावरा (पोवार) ते मूळवै रजपूत. असून त्यांचे पावारांचा जमातीचे असल्यातील आज्ञा ताही. राज्यकर्ते द्वार चेष्ट होते. शेती हा संगतात. भिल पावारांचा जमातीशी लांचा वाराचा जातकात महमद पूर्व परपरा धोरीच्या आक्रमणामुळे त्यांचा सारकृतिक, सामर्जिक वंशिक कोणतेच संबंध तील काही भोयर (पोवार) पलायन करून नागरुर विभागात वैतांगेच्या काठी येऊन संस्कृती, वेणूभूषा वर्गे र स्थाईक शाळे. तेथे त्यांनी सास्कृतिक लक्षणात

(१) (२)

(३) (४)

(५) (६)

जिल्हातील रावेर, याचल आणि चोपडा ताळुक्यात आढळते. दोन्ही जिल्ह मिळूण मात्रारणपणी संख्या एक काव लाख एवढी असावी. पावरा भिल छोटा उद्देशुर विशागातून आलेले असावेत. “पावागड” हे ल्याचे मुऱ्ठ ठिकाण समजाच्यात येते. काही पावरा भिल “मथवाड”, संस्थानातूनही आल्याचे दिसते. ल्याना स्थानिक लोक “मधवाडी” नावाने ओळखावतात. “नवाडे, आमोर, वराडे, पावरा, पावरा, रावताळे, भोसले, तडवी, खरडे” इत्यादि आडनावे आहेत. ल्याना मुऱ्ठ धारा येती, जंगलकाम व शेत मजुरी हा आहे. ते निसरातील देवतांची पूजा करतात. ल्याना

जिमीनी मिळविल्या. ल्यांच्या पैकी अनेकजण जर्मिन मालक असून ते उत्तम शेतकरी आहेत. खागपूर, अमरावती, खंडारा, लागपूर, चिल्हाच्या काही भागात ल्यांची वस्ती आहेत. ल्यांच्यात “पोवार, ढाळीवार, ढाळेवार, दहूरिया, डाळिल्या, चौरासिया, चौरासिया, किरार” असे तत्सम गट आढळतात. ल्यांची वस्ती मध्यप्रदेशातील बैतुल, छिदवाडी, होशगावाद, जिल्हातूनही आढळते, ल्यांच्यात “चोण, किकर, चोपडे, परड, पतारे, भनापारे” अशी आडनावे आढळतात. महाराष्ट्रात ल्यांची लोक-संख्या सुमारे ५० हजार-पंचत असावी. ही जात येतीप्रधान व क्षत्रिय श्रेणी तील समजली जाते.

यांचा भिल जमातीशी लोणताच संवर्च आड-लून येत नाही. ही जात इतर मागासवर्णीयांच्या-इतरीतील १८९५ क्रमांकावर समाविष्ट करायेत आली आहे.

मूल सण आहे इंद्रज, त्यांचिवाय ते होळी, शिमगा, दसरा, दिवाळी हेही सण साजरे करतात. नाग दिवाळी हा सण त्यांच्यात मोठ्या उत्साहाने साजरा करतात. ते “पावरी” किंवा “पावरा” भाषा बोलतात. त्यांच्यात दहेज प्रशा व घरजावई प्रशा प्रचलित आहे. पुनर्विवाह, विधवा विवाह, वृहपत्नीत्व प्रशा त्यांच्यात आडक्यात त्यांच्यात मट्टू नंतर चाळणाऱ्याची व पुरण्याची अशा देन्ही प्रशा आढळतात. १२ दिवस दुखवटा पाळतात. निसर्गातिल दैवी व अदृश्य, शक्तीवर व भूत पिंशांच्यावर त्यांचा विश्वास आहे.

४ (१) भूजिया शेत्रविधन उठविण्यापूर्वी (१) भर भूजिया जमात मेळवाट भूजिया भूजिया जमातपात ही जात “भर भूजिया, भड भूजिया, भड- (अमरावती) गडचिरोली, भूजिया, भड भूजिया, भड-सिरंचा (चंद्रपूर), केळापूर, (२) भडभूजि, भूजिया, पर-देशी भूजिया” इत्यादि नावात करणी. भडभूजिया. ३) भूजिया, भूजिया ओळखली जाते. ही जात सूचीत समजली जात होती. मूळची उत्तरप्रदेश, दिल्ली,

वाजारपेठाच्या गावी व शह- चाळे, चणे, भूजिया या अनुसूचित री विभागात ही जात “भर फुटाणे-काळा जमातिच्या नामसाधारणे कायदा घेऊन दृश्याचा फायदा घेऊन त्यांच्या नावावर “भड-भूजि, भडभूजि, भूजिया, पर-देशी भूजिया” इत्यादि नावात करणी. भूजिया, भड भूजिया, भूज भूजिया” ही फुटाण-लाड्या भाजणारी व

(१)

(२)

(३)

(४)

(५)

(६)

(७)

४ (९) भूजिया— १९७१ च्या जनगणने-
प्रमाणे यवतमाळ जिल्हात
चालू भूजिया जमातीची लेक-
सळ्या कक्ष २३० होती.
ही जमात प्रामुख्याने ओरिसा
आणि मध्य प्रदेशात आढळते.
ल्यांच्यात “चंचलिया व
चिदा” हे दोन गट आहेत.
ते छुरीसाडी हिंदी आणि
बंगार्या याच्या मिश्रणातून
निर्माण करालेली भाषा बोल-
तात. शेती आणि शेतमजूरी
हा ल्यांचा प्रमुख व्यवसाय
आहे.

(४) परदेशी
भूजिया. (५) परदेशी
लोकसळ्या वरीच
मोठी असावी. सुमारे १००
वर्षपूर्वी “भडमंज” ही जात
महाराष्ट्रात आली. भोपळ-
कडील कायस्थांशी ल्यांचा
रोटी व्यवहार होतो कारण ते
“कच्चा कुंजा”
वंशज समजातात. ल्यांच्यात
सक्सेना, श्रीवास्तव, खिनवर
आणि भटिया र हा शावा
आहेत.

५. (१३) डाणका डाणका जमातीची “तडवी”
हो तत्सम किंवा उप-जमात
मुस्लिम समजाली जाते, डाणका जमा-
तीत “तडवी, तलेरिया,
वडवी” ह्या उपशाखा आहेत.
ही जमात शूदे, जळगांव
जिल्हात विशेषत: सत-
पुडच्या पर्वत रंगात कस्ती
करून राहते. १९७१ च्या

विकारी उत्तर हिंडु
स्थानातील स्थलात-
रीत झालेली जात
फायदा घेत आहे.
भडमंजा ही जात इतर
माणसवर्गाच्या यादीत
क्रमांक १६ वर समा-
विष्ट करण्यात आली
आहे.

विविध व्यव-
साय.

तडवी भिलांची
काहीनी इस्लाम धर्म
स्वीकारलेला आहे.
“मुस्लीम-तडवी”
“मुस्लिम तडवी भिल”
या नावाने ओळखले
जातात.
मुस्लीम धर्मीय काही
लोक “तडवी मुस्लीम”

५३ हजार होती। भाषा दाणकी / भिलनी भाषा बोलतात. शेती आणि गेट-मजुरी हा यांचा प्रमुख धंदा आहे. भिल शाखेपैकीच ही जमात असल्याने यांची संस्कृति भिल संस्कृति आहे. डाणका शाखेतिल तडवी हिंडधर्मीय आहेत.

१४ धनवार १९६७ च्या जनणेत धनवारी धनवार जमातीची लोकसंख्या यवत-माळ जिल्ह्यात फक्त ९ होती. ही जमात मूळची मध्यप्रदेशातील आहे. या जमातीला पोट-जमाती नाहीत. परंचु या जमातीत अनेक, कुणे, गण (Totemic clans) आहेत. यांची भाषा गोडी व घटीसगडी यांच्या संभिशणाते बनली आहे. धनवाराचा सामाजिक दर्जा गोड आणि कवार जमातीपेक्षा खालचा सम-पुर्य धंदा शेती हाच आहे.

असल्याने सांगून अनु-सूचित जमातीची प्रमाणपत्रे मिळवितात. मुळीम तडवी भिलाचा यांच्या शाखेच्यानि-रिक्त हृतर मुळीमाणी बेटी अवहार होत नाही. यांची संस्कृति भिल आणि मुळीम संस्कृतीच्या मिश्रणाते बनलेली आहे.

“धनवार” ही जात इतर माणसवर्गात कमांक ३२ वर समाविष्ट करण्यात आली आहे. अनुसूचित जमातीच्या सवल्लोंचे फायदे मिळ-विषयासाठी जातीच्या नावातील अद्यरात शोडा बदल करून काग-दोणी शनगरचे शन-वार असा बदल करून जमातीची खोटी प्रमाण-पत्रे गिळवू लागेले आहेत. धनवार ही अनुसूचित जमात आहे. तर धनगर ही इतर

१५ धनवार १९६७ राज्यातील धनगर धनगर ही एक प्रमुख जात आहे. जातीचा परपरागत अनेक जिल्ह्यात तो भोठवा संख्येने आढळते. या व आजचा जातीची महाराष्ट्रातील लोकसंख्या सुमारे २० ते २५ लाख असावी.

धनवार राज्यातील धनगर धनगर ही एक प्रमुख जात आहे. जातीचा परपरागत अनुसूचित जमातीच्या सवल्लोंचे फायदे मिळ-विषयासाठी जातीच्या नावातील अद्यरात शोडा बदल करून काग-दोणी शनगरचे शन-वार असा बदल करून जमातीची खोटी प्रमाण-पत्रे गिळवू लागेले आहेत. धनवार ही अनुसूचित जमात आहे. तर धनगर ही इतर

(१)

(२)

(३)

(४)

(१)

६ (१४) धनवार— ते उत्तम शिकारी मुण्णहो चालू ओळखले जातात. धन्यु हे त्यांचे शिकारीचे मुख्य आयुध, वाढू पासून ते चट्या, पाट्या, टेपल्या बनविण्याचा ते घंदा करतात.

बुटेकार, कानडे, खाटिक, कुरमार, लाडसे, सनगर, शेगर, तेलारी, कोकणी धनगर, वन्हडे, धनगर, जडे, जेंडे, माटुरे इथादिचा समावेश हेतो. त्याची वस्त्री “धनगर वाढौ किंवा धनगर वस्त्री” या नावाने ओळखली जाते. लयांच्यात गडे, जुबडे, शिंदे, वोराहे, वोडके, जातप, आहिरे, होळकार, बनसोडे, मुळके, खाटीक इत्यादि आडतावे आडवतात. खंडोबा हे सर्व धनगर जातीचे दैवत. खंडोवाची पत्नी वानाई ही धनगर जातीची असल्याची, आस्थाईका आहे.

माणसवर्णायातील जात आहे. ल्यांच्यात सा मांचिक, सांकृतिक, वैवाहिक संबंध नाहीत. त्या फिरव आणि अलग अलग जाती-जमाती आहेत.

(५)

(६)

(७)

(८)

गावीत गामित ही भित्तांची एक आवाहा. दी जमात धुळे जिल्हातील नवपूर, सांकी, नेहरबार, अक्कलकुवा, तल्लोदा इत्यादि

“गावीत” ही लहान जहाजावर मासेमारी करणे, व गलबतावर मासेमारी करणारी, गलबते जहाजे चालविणारी कोकण किनारपट्टी-वरील जात आहे. गावात व वांशिकांच्या भिन्न

“गावीत” ही जात “गावीत, गामित” या अंतुर्मुखत जमातीहीन सामाजिक, सांस्कृतिक व वांशिकांच्या भिन्न

“गावीत” ही लहान जहाजावर मासेमारी करणे, गलबत, लहान बोटी चालविणे वांशिकांच्या भिन्न

“गावीत” ही लहान जहाजावर मासेमारी करणे, व गलबतावर मासेमारी करणारी, गलबते जहाजे चालविणारी कोकण किनारपट्टी-वरील जात आहे. गावात व वांशिकांच्या भिन्न

तात्क्षणत व सारपुड्यातील काही भागात प्रामुख्याने वस्ती करते. थुळे जिल्ह्याता नांकावर काम करणाऱ्या लालांगत असणाऱ्या गुरुरात रात राज्यातील काही जिल्ह्यातही गवित जमात आहे. १९७१ च्या जनगणनेप्रमाणे महाराष्ट्रात गवित जमातीची लोकसंख्या एक लाख अठावीस हजार पांचशे एवढी लोकसंख्या केवळ थुळे जिल्ह्यात होतो. “गावित, गावित” याची संस्कृति खिल मस्कृतीच आहे. ते “भिलाई व मावची” भाषा वोलतात. गावित, गावित जमातीत वळवी, वसावे, गावित, मावची, पाडबी”, इत्यादि कुळगण आहेत. त्यांयात “कंवर कुदर, राऊत, देसाई, मालवी, वरकड, उदास, पावळी, गावित, मावची, धोणडी”, चौधरी इत्यादि आडावे आढळतात. शेती हा त्यांचा

हा शब्द अरेकिरु गुराब-अंब म्हणजे युद्धतीका या शब्दावलन आला असावा. काही नांकावर काम करणाऱ्या लोकांची ही वेगळी जात वनली असावी. काही लोक त्यांना कोकणी मराठा किंवा आरमारी मराठा असेही म्हणतात. त्यांची वस्ती प्रामुख्याते मुबई, मिथुंगा [देवगड, मालवण, वेगळा], रत्नगिरी, (कुडाळ, राजापूर व इतर उद्योगांच्यात जिल्ह्यात होतो. त्यापैकी एक लाव अटुगवीस हजार पांचशे एवढी लोकसंख्या केवळ थुळे जिल्ह्यात होतो.

(नावाडी), गावित जातीचा मावेश इतर मागास-वर्गांयांच्या यादीत क्रमांक २०१ वर करण्यात आलेला आहे.

आहे. गावित जातीचा गावित जातीचे असेक लोग मुबईत स्थाईक झालेले आहेत. मुबईत रहणारे लोक नोकरी व इतर उद्योगांच्यात जिल्ह्यात होतो. त्यापैकी एक लाव अटुगवीस हजार पांचशे एवढी लोकसंख्या केवळ थुळे जिल्ह्यात होतो. “गावित, गावित” याची भाषा वोलतात. गावित, गावित जमातीत वळवी, वसावे, गावित, मावची, पाडबी”, इत्यादि कुळगण आहेत. त्यांयात “कंवर कुदर, राऊत, देसाई, मालवी, वरकड, उदास, पावळी, गावित, मावची, धोणडी”, चौधरी इत्यादि आडावे आढळतात. शेती हा त्यांचा

मुबईत रहणारे लोक नोकरी व इतर उद्योगांच्यात जिल्ह्यात होतो. त्यापैकी एक लाव अटुगवीस हजार पांचशे एवढी लोकसंख्या केवळ थुळे जिल्ह्यात होतो. “गावित, गावित” याची भाषा वोलतात. गावित, गावित जमातीत वळवी, वसावे, गावित, मावची, पाडबी”, इत्यादि कुळगण आहेत. त्यांयात “कंवर कुदर, राऊत, देसाई, मालवी, वरकड, उदास, पावळी, गावित, मावची, धोणडी”, चौधरी इत्यादि आडावे आढळतात. शेती हा त्यांचा

(१) (२) (३) (४) (५) (६) (७) (८) (९)

प्रमुख व्यवसाय आहे. थोडे
लोक जंगल काम ही करतात.

आडकर, कांदळगांबकर,
इत्यादि आडनावे असतात.

अशी आडनावे भेडारी समा-
जातही आढळतात. ते हिंदू
देवदेवतांची पूजा करतात.
श्री कैपादेवी, दिवदिवी, श्री
रामेश्वर ही गावीत जातीची
आराध्य देवते आहेत ल्यांच्या
गावात, वडनाथ, वेताळ,
शूभिका, रवद्वनाथ काढका-
यदेवी यांची देवस्थाने आहेत.
सतरावा पुरुष जीवाकोळी
(तारिक) यांचे प्रमुख गवत
जातीचा विस्तार वाढल्याची
समजूत प्रचलित आहे.
गावीत जात मालवणी
(मराठा) वीलते.

धोबी ही जात “परीट, रजक, धोबी काम,
उपजमात आहे. ल्यांची
वेगळी लोकमंस्या उपलब्ध
नाही. गोडी संस्कृती हीच
ल्यांची संस्कृती आहे. ल्यांची
भाषा गोडीच आहे. गोडी

“धोबी (वरठी, रजक,
परीट)” ही जात इतर
मागारवाच्या यादीत
क्रमांक १२१ वर समा-
विष्ट करण्यात आली
आहे. “धोबा” या

किंव राजगोडपक्षा त्याचा
सामाजिक दर्जा कमी
लेखला जाईल.

कपडे थुण्डपक्षा आहे. महो-
राष्ट्रात या जातीची लोक-
संख्या मुमारे २ लाख असावी.
लेखला जाईल.

गोड जमातीच्या उप-
शासिच्या नावाशी
द्वारा या जातीचे केवळ
नामसाहृष्ट आहे. हे
नामसाहृष्ट दाखवून
“द्वोदी, परीट” ही
जात “द्वोदा” नावाने
अनुसरीत जमातोचे
दाखले मिळवून सब-
लतीचा फायदा वैतात.
सामाजिक व धार्मिक
प्रश्ना ते पाळतात. हिंदू
देवदेवतांची पूजा कर-
तात, हिंदूचे सण समा-
रंग आणि चालिरीतीचे
ते पालन करतात.

२ (१८) गोड “गोंड जमातीची ही एक गोवारी,
गोवारी गवारी जातीची शेती, गांधी-
लहान उपजमात आहे. या गवारी,
उपजमातीची वेगळी लोक-
संख्या दिलेली नाही. गोंड
लोकसंख्येतच त्याचा समा-
वेश आहे. ही उपजमात
गडचिरोली जिल्हातील
कुरड्हा ताल क्यात आढ-
ठते. गोंड जमाती पंकी
जनावरे पालन करण्या

गोवारी गवारी जातीची शेती, गांधी-
लोकसंख्या २ लाख असावी.
ही जात प्रामुळ्याने नागरूर,
अमरवती, वर्धा, यवतमाळ
भंडारा, चंदपूर, गडचिरोली
जिल्हात विवूरलेली आहे.
“कुण, गंगा” जमुना ” ही
या जमातीची आराध्य
देवते मातली जातात.
“काढेकोविचान” हा त्यांचा

(१)

(३)

(५)

(७)

(१८) गोड
गोवारी

मोड़ता स्थानिक लोक गोवारी, गोवारी, प्रमुख देव. त्यांच्यात जात शिळ्या अहे. गोड गोवारी मध्ये लोक-पूर जिल्ह्यात त्यांची लोक-संख्या १९०१ एवढी होती. त्यांची मुठ जमात गोडच असल्याने त्यांची भाषा सामाजिक चालिलिसी, रुदी, परंपरा आणि धार्मिक संस्कृती योंडी आहे. त्यांचे देवता, आडनांचे गोडा प्रमाणेच आहेत.

करतात. या उलट गोवारी लोक गोडच दृढ़ उत्थ दत करतात. “गोवारी” इत्यातील मृष्णतान. एकाच कुळात, ते नान करत नाहीत. त्यांच्यात लोहार, अबाडार, कोहारिया, रावत, साखेना, ठाकरे, सोनावणे, वाढाडे, मोकाशी इत्यादी कुळे आठवतात.

१० (१८) माना

गोड जमातीचा उप-शास्त्र आहे.

माना, मानी, “माना” ही जेती प्रधात घंडा झेती व “माना” जातीचे लोक शेत मजुरी. गोड अंतर्गत माना असल्याचे एवढी काळी अनुसूचित जमातीची प्रमाण पक्कीचे ते पिकांचे संरक्षण करणे, याम “गोड-माना” व “माना” हे संस्कृतीक व सामाजिक दृष्टचा वेगऱ्ये गट आहेत.

करतात. या उलट गोवारी लोक गोडच दृढ़ उत्थ दत करतात. “गोवारी” इत्यातील नामानुदयाचा फायदा घेऊन “गोवारी”, गोवारी जातीचे लोक असूचित जमातीच्या सबलतीसाठी “गोड गोवारी” जमातीची प्रमाणेच मिळावितात.

अमत.

भाषा, संस्कृती,

कुल, गण, सगा, देवदेवते
गोडाचीच आहेत. बडा-
देव, बुरादेव, माता ही त्याची
देवते आहेत. “गोड-
माना”, जमारीची भाषा
गोडी आहे. गोड-माना
उपजमारीतील ओडनावे-
सिडाम, गेडाम, मसराम,
अवाम, मडावी, भलावी
या सारखी आहेत. त्याच्या
प्रत्येक सगामध्ये निरनिराळी
कुलांनामे असतात.

केले. मुराजगड आणि
माणिकगड पहाडी भागांत
त्यांची राज्ये
गोड राजानी त्यांचा परा-
भव केल्यातंतर अनेक माना
लोक गोड राज्याच्या
सैन्यात दाव ल झाले. माना
राजांचा “माणकर्य देवी”
ही कुलदेवता होती.
“माना” जातीला “मानी,
माने” ही समानअर्थी नावे
आहेत. त्यांच्यात “वड-
कई माना व खाद माना”
हे दोन मुळ्य घेद आहेत.
त्यांच्यातील काही लोक
संतिकी परंपरेमुळे स्वतःला
“झरिय याना” तर काही
गेतो परंपरेमुळे “कुणदो
माना” म्हणवत यात.
माना जातेत गोव ताहीत.
प्रचलित माहितीमार त्या
जातीत सुमारे ७२ आठतनवे
असावीत. त्यात धूधरो,
झे रक्कडे, गजबै, डडमढे, रण-
दिवे, वारेकर, घोडधारे,
पिराने, गोपाकडे, ननावरे,
नागनवरे इत्यादीचा उल्लेख

(१)

(२)

(३)

(४)

(१)

(२)

(३)

(४)

(५)

(६)

(७)

करता येईल. या जातीत
सिरामे आणि डडमठ या
कुळांना अधिक मान आहे.
प्रत्येक कुळांची प्रतीक दैवते
वेगवेगाळी असतात. माण-
का देवी, नारायण देव,
होंगरदेवी, ही ल्याची दैवते
आहेत. माना पंचाय-
तीच्या प्रमुखाला “योहे”
असे म्हणतात.

माना जातीची लोकसंख्या
१८६९ साली चंद्रपूर
जिल्ह्याच्या मेटलमेंट स्प्रिट्ट-
मध्ये २९,१७५ एकडो दाख-
विकात आली होती. विद-
भात आज ल्याची लोक-
संख्या ३ ते ४ लाख असावी.
माना जात मराठी भाषिक
आहे.

११ (१८) मन्त्र-
वार. “मन्त्रवार” ही गोड जमा-
तीची छोटी उप-जमात
मुस्लिम कापापू, तेलुगु कोपे-
तेलुगु कोपे-
आहे. या उप-जमातीची

“मुस्लिमवार, मुस्लिम कापू,
तेलुगु कापेचार” ह्या जाती
बांधकाम, आंध्र प्रदेशातील
शेत मतुरी, वार, मुस्लिमवार, मुस्लिम
गवडी काम, महाराष्ट्रात येवन स्थाईक
जातिले “तेलुगु कापे-

वेगांडी लोकसंख्या उपलब्ध वार.
नाही. काही भागात गोड-
गोडांना मध्येवार या नावाने
किंवा मध्येवार या नावाने
ओळखले जाते.

आहेत. अनेक वरषपूर्वी उद्यागध्याच्या त्यांते प्रमुख धूंटे निमित्ताते आहेत. स्थलांतरीत होण्यात आहेत. महाराष्ट्राच्या सीमा विभागात येबून स्थाईक यालेल्या आहेत. मुख्यरक्कापूर्ण ते उत्तम शेतकरी आहेत.

त्याची मातृभाषा तेलगु आहे. अनेक वर्ष महाराष्ट्रात स्थाईक शाल्यामुळे ते मराठी भाषा बोलतात. महाराष्ट्रात त्यांची लोकसंख्या सुमारे ९० हजार ते १ लाखापर्यंत असावी. ते हिंदू धर्माच्या चालिलिती पाळतात. हिंदू देवतांची पूजा करतात. गोडकिंवा गोंड मध्येवार यांच्याशी त्यांचा सामाजिक संबंध ताही.

१२ (१८) गोड-गोंड-नागरची ही गोंड जमांतीची भोटशी ही गोंड जमांतीची नागरची आहे. वेगांडी लोकसंख्या अनेक तिची लोकसंख्या आलेली नागरची.

(१) नागरसी किंवा उप-शाखा रसी किंवा तागरची आहे. तिची लोकसंख्या आलेली नागरची.

हिंदू जातीचे “नागरसी” किंवा “नागरची” लोक “गोंड नागरची” या जमांतीची प्रमाण विळवितात. वास्तविक गोंड नागरची ही उपजमात मूळी

शेती हे त्यांचे कापू” या शेतीप्रधान फायदा घेत आहेत व गोंड किंवा गोंड मध्येवार असलेल्या वर्न जमांतीची प्रमाण-पत्र घेत आहेत.

हिंदू जातीचे “नागरसी” किंवा “नागरची” लोक “गोंड नागरची” या जमांतीची प्रमाण विळवितात. वास्तविक गोंड नागरची ही उपजमात मूळी

(१) (२)

(३)

(४)

(५)

(६)

या गोड उपशाखेची वस्ती नगरची लिंदवाडा, मध्यप्रदेशात सिओनी, बालाघाट, मंडला, दुर्ग हा जिल्हामध्ये तर महाराष्ट्रात भंडारा आणि गढऱ्याराळी नगरची असावी.

गोड राजाचे पदरी किल्ल्यावर, राजवाड्याच्यावर, प्रवेशद्वारा जवळ तगारा वाजविधाचे काम करत असत. त्यांच्या हा प्रामंगिक राजदरबारी व्यवसायासुदृक्षी काही गोडांना गोड-नगरची असे म्हणण्याचा प्रघात पडलेला आहे. त्यांना “दोली गोड” किंवा “वेरच्या गोड” असेही म्हणतात. त्यांची आडांनावे गोडा प्रमाणेच आहेत. तगारा व इतर वाची वाजविधाचे काम आज मगे पडले आहे.

या लोकांची पुढे ही स्वतंत्र आत शाळेली असावी. हिंदू राजांच्या पदरी “हिंदू नगरची” व मुहळीम राजांच्या पदरी “मुहळीम नगरची” या कासामाठी असत. गोड राजांच्या पदरी गोड-नगरची असत. इतर नगरचीचा गोड राजांच्या गोडनगरचीणी सामाजिक, धार्मिक व संस्कृतिक संवेद नवऱ्यात. हिंदू-मुस्लिम नगरचीचा उत्सव, लग्नकार्य व सण समरंभात वाढे वाजविधासाठी केला जाता. हिंदू नगरची जारीची वस्ती महाराष्ट्रात विशेषत. विद्यार्थील भडारा व चंदपूर जिल्हात आढळते.

गोड आहे. त्यांची संस्कृति आणि सामांगी गोडी जिक जीवन आहे. हिंदू नगरसी ही किंवा नगरची ही स्वतंत्र हिंदू जात आहे. तिचा गोड नगरचीची सामाजिक, सांस्कृतिक संवेद नवऱ्या.

त्यामुळे है लोक शेती आणि शेतमजुरी करतात. ते गोड देवदेवतांची पूजा करतात. “साळ” बक्षाची ते तोड करत नाहीत. गोडी आणि हिंदी मिश्रित भाषा ते बोलतात.

१३ (१८) नाग- नागवंशी हीं गोडाची उप- नागवंशी (अतिथि), नाग- विविध व्यव- वंशी (ठाकर) द्या रजपूत याय. शाळा आहे. त्याची स्वतंत्र (धर्मिय), नागवंशी आहेत. गोड नाग- लोकसंख्या उपलब्ध नाही नागवंशी (ठाकर), वंशी उप-जमातीशी त्यांचा गोड जमातीत ल्यांचा समाज, सांस्कृतिक नेश करण्यात आला आहे. नागवंशी संवंध नाही. मध्य भारत- शेतमजुरी, जीती व ऊगल- काम हा त्याचा व्यवसाय तरीत आलेले आहेत. त्यांच्या तरीत आहेत. लोहा, भियान, पर- दान, मांझी हयादी उप- गट आहेत. त्यांची भाषा गोडी आणि हिंदी मिश्रित आहे.

१४ (१८) ओझा “ओझा” हीं गोडाची उप- ओझा (आस्थण), ओझा विविध व्यव- वंशी (आरवाडी) मुळचे महासाय. शाळा. त्याची लोक- संख्या लगण्य आहे. ती मारवाडी, राष्ट्रातील नाहीत. ते गोडामध्ये समाविष्ट कर- ओझा (आउ- नावाचे आलेले आहे.

१५ (१८) नागवंशी (शक्तिय), नागवंशी (ठाकर) आणि नागवंशी (रज- पूत) द्यक्षनागोड नागवंशी द्यगवंशत. नागवंशी आडनावाचे लोही आडनावाची च जात पूढे कहत गोड नागवंशी जमातीची प्रमाणपत्रे विठ्ठलितात. गोड नागवंशी जमातीयी त्यांचा कोण- ताच संबंध नाही.

(१) (२) (३) (४) (५) (६) (७)

१४—चाल

ओळा मारवाडी व
आळा आडनवाचे
लोक “गोड ओळा”
नावाचा कायदा घेत
आहेत.

१५ (१८) राज “राज” ही एक गोडांची राज(गोडी) ही जात तेळुं भाषिक प्रदेशा- गवंडी काम उपशाखा आहे. त्याची गवंडी काम हून स्थलांतरीत झालेली आहे. करणारी गोड लोकसंघेत लांचा भटकी जात. समावेश करण्यात आलेला आहे.

तेळुं भाषिक प्रदेशा- गवंडी काम हून स्थलांतरीत झालेला व तरीत महाराष्ट्रात येवून राहिणेन्हे गवंडी (गवंडी) स्थलांतरीत राजगोड किंवा गोडा अंतर्गत राज उपशाखेवे म्हणावितात.

“राजगोड” किंवा गोडा अंतर्गत राज उपशाखेवे म्हणावितात. कोळी (विणकर) जातींचे लोक स्थलांतरीत व शेत महाराष्ट्रात सर्वत आहे. महाराष्ट्रात परंतु प्रामुख्यात नागपूर, भडारा, चंद्रपूर, जिल्हात व युवती करुन नागपूर शहरात मोठ्या प्रमाणावर अडकते. कोळी जातीच्या सांस्कृतिक किंवा वैवा-

“कोळी” ही विगतास किंवा विगतास, बुनाई काम करणारी जात उत्तरांचलांत आहे. महाराष्ट्रात परंतु प्रामुख्यात नागपूर, भडारा, चंद्रपूर जिल्हात व युवती करुन नागपूर शहरात मोठ्या प्रमाणावर अडकते. कोळी जातीच्या सांस्कृतिक किंवा वैवा-

१६ (१९) हलबा “हलबा, हलबा” ही अनु- कोळी हलबा. हलबा (अमरवती) व सिरोचा (चंद्रपूर), मेल- घाट केळापूर, वणी, यवतमाळ (यवतमाळ) ह्या तालुक्या- मध्ये अनुस्थित म्हणून

हिंक संबंध नाहीत. ते
दान वेगविगळे भिन्न
गट आहेत.

४६

जाती १२२ अंतर्गत गणली गेली होती १९७१ च्या जनगणनेसार महाराष्ट्रातील त्याची संख्या ७,२०५ होती. या जमातीची वरती प्रामुख्यात चढपुर, गढविरोली, भंडारा इत्यादी जिल्हाच्या काही तालवयात मोठ्या संख्येत आढळून येते. हलवा ही जमात मुळची मठप्रदेशातील आहे. त्याच्या पैकी काही हलवानी ढक्कासाठे आणि वस्तर भागातून स्थलांतर केले. स्थलांतरानंतर हलवा गोंड राजाच्या आश्रयाला नेवन राहिल्याचा ऐतिहासिक पुरावा मिळतो. त्याच्यात “छतीमगाडिया” आण वस्तरिया” असे दोन प्रादेशिक गट आढळतात. गडचिरोली, माकोली आण गोंदिया हे हलवाचे खास प्रदेश पूर्वाचे काळी अंतेक हलवानी गोंड पदरी सैनिक महणून कोम केले. तेथे त्याच्या अनेक

जाती १२३ अंतर्गत मुळ गुरुष जीवा कोळी मास्त्यात येतो. कोळी जातीचे लोक हिंदू देवदेव-तांची पूजा करतात. हिंदूचे सणसमारम्भ साजरे करतात. त्यांच्यात रक्षावंशाला विशेष महत्व असते. कोळी पंचायतीच्या प्रमुखाला “महाजन” किवा “शेट” महाजन” महणतात. कोळी जातीचे लोक मराठी वोलतात. त्यांच्या बोलीभाषिला “कोळाव” महणतात. कोळी जातीत कुमारे केळां, वारापांव, धकारे, हेडाव, सीरते, पराते, सोलकुसर, निनवे, नंदनवार, पवनोकर, गोटे-

(१) (२)

(३)

(४)

(५)

(६)

(७)

१६—चालु

जमिनदाच्याही होत्या.
हलवा जमात असेक देवक
गटात विभागलेली आहे.
त्यांच्यात “पुरायतीम
आणि सुरायतीम” हे दोन
बेटी वंद वर्ग आडलतात.
हलवा लोक हल्यो भाषा
वाळतात त्यांच्या घराची
रचना वैशिष्ट्यपूर्ण असती.
“यिकिरी गोदण” हे

त्यांच्या संस्कृतिचे वैशिष्ट्य
आहे त्यांच्या पंचाय-
तीचा प्रभुव मुखिया किवा
कुरशा असतो. हा पर-
परागत असतो. तो सर्व
मुखिया चा प्रभुव “पर-
धान” मांझी असतो.

प्राप्त माहिनीनसार त्यां-
च्यात कामवे, अलंगे अमले,
चौधरी, कोटवार, मानकर,
नाईक, वायामारे, वेळसरे,
इत्यादी सुमारे १०४ आड-
नावे आडळून येतात.

फोडे, वाकोडोकर, रंभाड,
शेळकर, मातावरे, तक्ता-
वाळे, खोत इत्यादी प्रमुख
आडळून येतात.
कोटी जातीचे लोकसंख्या
सुमारे ५ ते ६ लाख एवढी
असावी. त्यापैकी बहुमध्य
लोक विरद्ध विभागत आठ-
क्ळून येतात. हे लोक
काही दिववापुर्वी हलवा
कोंड्यो म्हणकन वेत.
तथापि आगा फसत
“हलवा” म्हगवून चेवू
लगले आहेत.

गुरुवार

विषयकाम
हमें देखता है कि विभिन्न काम निश्चिक
करना इसके लिये आवश्यक है। अतः जो काम
करना चाहिए वह उपर्युक्त विधियाँ
निर्दिष्ट करनी चाहिए। इन विधियों का अनुसार
काम करना चाहिए। यह विधियाँ अनेक
कामों के लिये विभिन्न हो सकती हैं। यह
विधियाँ अनेक कामों के लिये विभिन्न हो सकती हैं।

111

(२२) कवर "कवार" ही अनुसूचित जाग्रता विद्यमाला चाहूर, गड़-
कीर छद्मी.

चिरोली, अंतराक्षरा इत्यादा
जितहृत मुख्यतः आठते.
१०१०७ कृष्ण लक्षण्यमेत

लंगरची लोकसंख्या २,८५७
होती ही जनात मुख्यमं

विवेकानन्द, राधाकृष्णन, सरदार अंगिरसा
चक्रवीरसाह, चक्रवीरसाह

नगर्हुर् विजयार्थी आः
महाप्रदेशात् ल्योची लोक-
संघा सम्मारे ४ ते ५ लाख

एवढी असावी, "कावर,
कार, चेरला, राठीया, तन-

वर, छद्दः ह्यात्म्य तेषां प्राप्तिः
उपजमाति आहेत्.
मस्त्याने गोडीं
मिश्रित

(१) “कोर” ही जात कवर इतर विविध किवा दर्जी जाती वे काही लोकाना पेर, मेरु, किवा याह छेत्रो म्हणग-तात. लांच्यातोल काम, दर्जि कामपोरमध्ये ब्राह्मण आहेत. काही. भागाताळ कोर घेत-करो आहेत. सर्वण हिंदू (३) साव-जातीय “कोर” हे अडाणाव सर्वरु याठले. साहाय्य करतेया ह्या सर्वर्ग हिंदू जातीया “कर, कोर” अनुष्ठाच जातीयो सामाजिक, सांस्कृतिक संबंध नाहीत.

(२) मध्य भारतात दयालिया किवा शिष्यांच्या एका शासेला “मेरु किवा मेरु छुत्रो” इतरात. ते रुग्ण स्थापन केल्या आहेत. “छुत्रो” अशो अनुसूचित जमात नाही.

卷之三

(१) (२) (३) (४) (५) (६) (७)

१७ (२२) — चालू छत्तीसगढ़ी हिंदी बोलतात.
 त्याँच्यात बऱ्हिकिवाह करणारे
 अनेक उपगट आहेत.
 त्यांपैकी “चंटा”, चेरवा
 आणि रतिया” डकरे पाळ-
 तात. त्याचुल्ले त्यांचा
 सामाजिक दण्ड खालचा
 समजांच्यात घेतो. त्यांच्या
 वस्तोला “ताला” म्हणतात.
 कवर लोक येती आणि शेत-
 मजुरी करतात. ही जमात
 खप काण्ठलू आहे. त्यांच्यात
 सैनिकांपैशाही आढळत न घेतो.
 बवू शुल्काची पडठती त्यां-
 च्यात रुह आहे. त्याला
 “सूक्क” म्हणतात. “गमरा-
 वत” आणि “घर जियान”
 ह्या प्रथा त्यांच्यात रुह
 आहेत. स्त्रिया अंगावर
 गोंदन घेतात.

भाषिक प्रदेशातीही भेट,
 मेरुलू व माह नावाची जात
 आहे. योचा कवर जमा-
 तीचा छद्दी या तत्सम जमा-
 तीचो संबंध नाही. परंतु
 हे लोक नाम साहूश्याचा
 फायदा घेऊन अनुसूचित
 जमातीचो प्रापण घेवे माळ-
 वितात. नागार, अमरावती
 दिमागातील शिरी जातीची
 “भरु छद्दी” शाखा व त्यांच्या
 इतर शाखा । “कवर छद्दी”
 अनुसूचित जमातीची प्रमा-
 णवर्प मिळीवितात.

(३) उत्तर हिंदूस्थानातून
 स्थलांतर करून आलेली
 व व्यापार आणि लेनदेन
 करणारी “खड्डी” जात
 सबलतीमाठी स्वतःला
 “खड्डी” म्हणिवते. तसेच
 “चतरी” किंवा “चव्हां”
 ही जात देखील सबलती-
 साठी अक्षरात फेरफार करून

“कवर” अंतर्गत “छटी”

म्हणविते.

१८ (२३) वैरचारण १९७१ च्या जनगणेत स्वे कुणबी.. कुणबी ही जात महाराष्ट्रात घेती आणि जमात सर्वव आडऱ्यात. जेती आणि शेत मजुरी. सर्वव आडऱ्यात. जेती आणि शेत मजुरी. लोकसंख्या महाराष्ट्रात आडल्यास आही. त्यांच्या पक्की अनेक लोक जमीन मालक असून उतम शेतकरी आहेत. कुणबी जातीत तीन मुख्य भेद आहे ठतात. त्वंत कोकणातील आणि घाटवरील यांची कुणबी, गुजराथी मापिक प्रदेशातून आलेले व रथ निक झालेले पाटवार कुणबी, वैराड आणि विद्यासातील कुणबी, वैराड आणि विद्यमातील कुणबी, जमात स्फृताती ही या जमातीचा उल्लेख केला जातो. “वैरचारयांना त्यांच्यामध्ये खैरचा अफेही मटले जाते. पूर्वा ही जमात वैराच्या ज्ञाडापासून काढ वनविषयाचा व्यवसाय करत असावी त्यावरून “वैरचार” हे नाव पडले असते. या जमातीत “भोगटा, महातो, रावत आणि मांझी” या चार पोट शाखा आहेत. त्यांच्यात

कुणबी ही जात महाराष्ट्रात घेती आणि शेत मजुरी.

वैरचार अणि विद्भर्णी-
तील “वैरे कुणबी”,
वैरचार या अनुसूचित
जमातीचे असल्याचे
दाववितात वैरचार
जमातीपाई त्यांचे सामा-
जिक, सांस्कृतिक, वंशी-
य संबंध नाहीत. वैर-
चार असूमुचित जमा-
तील वैर या अक्ष-
रातील साधारणिचा
“वैरे कुणबी” फायदा
वेतात व “वैरचार”
अनुसूचित जमातीची
प्रमाणपत्रे मिळवितात.
कुणबांत मानवा कुणबी,
ज्ञानेरे कुणबी, वैरे कुणबी,
तिरोळे कुणबी,
वैरदवाड्यांतील
कुणबी, निमाडकडिल
गाढव कुणबी, निमाडकडिल
गुजर कुणबी, कारवा कुणबी,
इद्यादीनचा उरदलव करता
येईल. वैराडात आणि
विद्भर्णी कुणबांची संख्या

(१) (२)

(३)

(४)

(५)

१८ (२३) — चालु “धन, नीन, दिला, ईकी, केसी” इत्यादी कुटे आहेत. त्या दूरा कुणीचे लोक वेण चिन्ह असलेल्या प्रायःचो किंवा झाडांचो पूजा करतात.

“झांगड, राखत, मुहशोबेवी, पाईक, च्छारारो, सिगले इत्यादि आहनावै त्यांच्यात आढळत वेतात. जेती आणि शेतमजरी करतात. हिंदी आणि कटगी भाषा ते बोलतात. त्यांच्या सामाजिक, धार्मिक आणि लघुविद्यविद्यक प्रथा इतर अनुसूचित जगतीप्रमाण भिन्न आणि पारंपारिक पद्धतीच्या आहेत.

१९ (२४) खाशिया खालिया अनुदृश्यत जगतीची (१) खारवा, “खारवा, खारवी” हो मचिंड-मासेमारी लोकसंख्या १९७१ च्या जनाणनेप्रमाणे मुख्यत: (२) खैर-चढ़पूर, गडीचिरोली आणि कुणजी. यवकातभाल विलक्षित एका ३,८७७ होती. कोलाहिरयन

२५ ते ३० लाखाहून अधिक असावी. काठी कुपाञ्चांना देशमुळी आणि पाटांठांनी होती.

“खारवा, खारवी व खैर कुणजी” जातीचे लोक “खारिया” अनुसूचित जगतींगांचे नानाप्रमाणे दाखवून जातीचो प्रमाणरेते मिळवितात.

(१) खारवा, “खारवा, खारवी” हो मचिंड-मासेमारी मारीचा अवश्यक करणारी आणि मासेमारी विकी करणे. समुद्र किनार पट्टीवरील जात आहे. त्यांचो वती गोया, कारवार पासून गुजरात किनारपट्टी पर्वत आहेत.

(२) खैर-चढ़पूर, गडीचिरोली आणि कुणजी. त्यांचो वती गोया, कारवार पासून गुजरात किनारपट्टी पर्वत आहेत.

बंशार्को कुड्डा गटातील “खरिया” हो अस्यत मागासलेली जनात आहे. ही जमात मुळकी सध्य प्रदेश आणि ओरिसा राज्यातील आहे. त्याच्यात “पहाडी, खारिया, दध खारिया आणि देलकी खारिया” इत्यादि पोट शाखा आहेत. त्याचिवाय मुडा खारिया, औरान खारिया तेही चेद त्याच्यात आहेत. त्याचा मुख्य धंदा जेती आणि शेत मळूरी आहे. बंदा आणि सूखेवाची ते आराधना करतात. नांगर आणि कुहाडीची पूजा करतात. दसरा हा खाचा पुल्य सण समजला जातो. उड्डिया आणि खर्ता ह्या त्यांच्या बोलीभाषा आहेत. “कोरक आणि जुआगा” बोलीशी त्यांचे साम्य आहे. जमातीच्या प्रमुखाला “परधान”, मदत-नीसाम “किसाम”, आणि निरोयास “पडे” म्हणतात. त्यांच्यात अंतर्वावा हॅन्सिपद

त्यांच्यांकी काहेना खार पटील अशी यानाची पदवी आहे. हे लोक नाचै, हेंडचा, लाटचा नाच यांच्या सहज्याने विशेषत: खाचा पाण्यात मासेमारी करतात. प्रचलित मार्हितोत्तमार सिंधुर्दग्नि, रत्नागिरि, रायगढ जिल्ह्यात यांची लोकसंख्या सुमारे २० हजार असाची. त्यांच्यात प्रमुख्यात “कटनाक, भायताक, कोलकांड, मुरल, डावडरे, लाळडे, बुलनाक, चिकनाक, देऊनकर” अशी आडनावे आठडगात. या जातीची मुख्य देवते भैरो, जाकमती देवो, काठकाय देवी, झंहसवा, गवरता, आंगडी, इंग गाडी आहेत. या समाजात पाटोळ, कारभारी आणि हृदिकरी यांच्या संमतीते न्यायानिवाढे व लळ विवो पार पाडतात.

(२) खैर कुणांची—
कमांक १८, कॉलम नं. ५
मधील टिप्पणी पहावी.

(१) (२) (३) (४) (५) (६) (७)

१९ (२४)——चालू. आहे लक्षात बळाचे दहेज दिले जाते. “वेरो आणि बुद्धा” ची ते उपासना करतात.

२० (२५) कोकणा “कोकणा” जमातीची कोकणी कोकणात राहणाऱ्या लोकांना विविध व्यव-
“कोकणी, कुकणा” हो (प्रस्तोत्र) “कोकणी” या नावाने साय. लोक व कोकणात रहा-
समानाशी नावे आहेत. कोकणी ओळखले जाते. कोक- गारे कोकणी मुसल-
कुकणा. कोकणा हो महाराष्ट्रातील (कोकण- पात राहणारे लोकही मान कोकणा,
एक अनुभूचित जमात असून सन १९१९ च्या जनगणनेत पी (कोक- स्वतःला “कोकणी” इण- कोकणी अनुभूचित प्रमाणपत्रे
तिची एकूण लोकसंख्या २ यी (नापिक). गोव्यात आणि कारवार मध्ये मिळवितात. प्रदेश कोकण व भाषा कोकणा
लाख ६४ हजार होती. राहणारे लोक “कोकणी यांचा कोकणा अनुभूचित जमातीशी संबंध नाही.
ही जमात प्रामुख्याने ठाणे, नाशिक, घासी चिलवांत भाषेवरन् अोळखले जाते. महणन औल्यारे मुसलमान
पसरलेली आहे. कोकणा जमातीला पोट जमाती कोकणात राहणारे मुसलमान स्वतःला कोकणी किंवा
पसरलेली आहे. कोकणा त्याच्यात वाहिं विवाह करणारा कुळे मात्र कोकणा मुसलमान महण-
अनेक आहेत. वागळ, भोये, आवारी, धोम, गावत वान घेतात. प्रदेश आणि स्थानिक भाषे-

खंबाईति, गवळी, गयक-
वाड, महाले, राऊत, ठकरे
गांगड, पवार, सुर्व इत्यादि.
पूर्वी कोकणा जमातीची
कोकणी बोली होती. त्या
मराठी, गजराई, वारली
बोलीत आणि अहिराणी शाष्ट्रेचे
भिन्न होते. परंतु हल्ली
ते मराठी बोलतात.

कोकणा जमातीचे लोक
कणसारी, डोंगर, देव मौली,
गंवदेव, असरा, वीर,
सुपली, हित्वा वाच्या
इत्यादी देवतांची पूजा कर-
तात. वाघ वारस आणि
पिंडो आमावस्या ते लांचे
प्रमुख सण. पाडवा, पोळा,
होली, दिवाळी, दसरा
इत्यादी हिंड सण ते साजरे
करतात. कोकणा जमा-
तीत “महालकरी, देशमुख,
पाटील, कारभारी,” अशी
व्यावस्था होती. ही अव-
स्था आता लोप पावत
आहे. “कोकणा” लोक
कट्टाळू अमृत उत्तम शेत-
करी म्हणून प्रसन्न आहेत.

वरुन कोकणात राहणाऱ्या
कोणत्याही जाती धमीच्या
लोकांना सामान्यपणे नावाने
कोकणी ओळखले जाते.

(१)

(२)

(३)

(४)

(५)

(६)

(७)

(८)

(९)

(१०)

२१ (२७) कोलाम कोलाम ही महाराष्ट्रातील एक अनुसूचित जमात आहे. मन्त्रेरवारालू हे कोलामाचे तत्सम नाव ही जमात इवी-डीयन गटाचा असून प्रामुख्याने गोंडवन विभागात आढळते. सन १९७१ न्या जनगणेत कोलामाची लोकसंख्या ५६,०६१ होती ही जमात प्रामुख्याने यवतमाळ, नांदेड, चंद्रपुर जिल्ह्यात आढळते. कोलामी लोक कोलामी भाषा बोलतात. त्याच्या बोलीत अनेक तामिळ शब्द आढळतात. कोलाम स्वतंत्रा “कोलावार” म्हणतात. परंतु गोंडी वोलीत त्यांना “पुजारी किंवा भूमका” आणि तेलंगाणा भाषेत मर्वे (एकवचनी) आणि “मन्यो-

(१) मुनर, “तेलंगाना जिल्ह्यार, मुनरवार, मुनर-शेती, नोकरी, कॉलमते. (५) मध्ये दर्शविलेला जाती “को-लंगा” हा समाज निरन्तरात घाणात/ जिल्ह्यांत गवंडी काम, लाम, अनुसूचित गवंडी कामात व्यापार व जमातीच्या वारलू” असू उघोग-धांडे.

(२) मुनुर- या जमात नावात अनुसूचित दाखले जमातीचे नावात अनुसूचित दाखले जिल्हवितात. कोलम मनुरकाठू कापेवार, मुनुर-मनुरकाठू, अनुसूचित मन्त्रेरवारालू. या जमातीशी या तेलंगाना आढळते. तेलंगानातून आले अमून त्यांची मातृभाषा तेलंगाना आहे. काही लोक १००-१५० वरपूर्वी महाराष्ट्रात येवत स्थाईक वाले. ते मराठी चांगले वोलू शक्तात.

(३) मुनुर- या जमातीशी या तेलंगाना आढळते. कोलमी लोक कोलामी भाषा बोलतात. त्याच्या बोलीत अनेक तामिळ शब्द आढळतात. कोलाम स्वतंत्रा “कोलावार” म्हणतात. परंतु गोंडी वोलीत त्यांना “पुजारी किंवा भूमका” आणि तेलंगाणा भाषेत मर्वे (एकवचनी) आणि “मन्यो-

ल” (अनेक वचनी) असे म्हणतात. त्याचा अप- भ्रश होऊन “मेर्वेर- वारलू” असा शब्दप्रयोग रुढ झाला आहे. लोला- माचा म्होरखास “नाई- क” म्हणतात. कोलामाची वस्ती मुळ्य गावापासून ४/५ मैल दूर असते. त्या वस्तीला “कोलामपोड” म्हणतात. कोलामांत कोण- तोही उपजमात नाही. गोडप्रमाणे त्याचात वहिविवाह करणारी तिर- निराळी कुठ्ठे आहेत. त्या- पैकी वरीच कुछनामे गोड कुळासारखी आहेत. त्याचात “चारदेव, पाचदेव, सहादेव व सातदेव सगा आहेत. अंगाचरील गोदण हूने कोलाम जमातीचे खास हैंविष्टच मानले जाते.

तील कापेबार गवंडचाचे काम करतात. तेतगा, मुनरु, तेलु मुनुरवार जातीचे काही लोक निजाम आणि इंग्रज राजवटीत लाटकरा- वरोडर लळकराची कामे करण्याठी अणि लळकरा- तील नोकरी-बंधाच्या मिनिताने महाराष्ट्राच्या- सीमा भागात विशेषत: शहरी भागात वेळत स्थार्हिक झाले. महाराष्ट्रात त्याची वस्ती नोलापूर, नांदिड, अह- मदनगर, चंद्रपूर, यवता- माळ, परभणी, पुणी, मुंबई, घोडांदी, औरंगाबाद येथे वरीच आहे. महाराष्ट्रात त्याची लोकसंख्या सुमारे १ लाखपर्यंत असानी. प्रचलित माहितीनुसार या जातीत सामान्यपणे घर- मोळू, तंवाकोळू, पुरम, पडमालू, अकुल, जक्कल, रासम, खिलम, गांधम, मत- कुळ, गोदेलू, दसलोलू, उपलम, घंटोल, मलदाडी, वोथिरे, एरम, तापुल, आज ते मुख्यत: शेती

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
२१—चालू.	आणि शेतमजुरी करतात. त्यांन्यात शेतमजुराचे प्रमाण सुमारे ८० टक्क्या- पर्यंत आहे. कोलाम जमा- तीत साक्षरतेचे प्रमाण १९६१ मध्ये २.६ टक्के व १९७१ मध्ये ८.८ टक्के होते. “कोलाम, पक्के- वारलू” ही अनुसूचित जमात प्राचीन आणि अति मागासलेली म्हणून तिची गणना क्षालेली आहे.	पाककोरेझी, पण्डल, अकोल- वार, वेनगाठी, तरलम, पती अशी आडनावे आढळ- तात. पसनीर हे एकमेव गोवा या जातीत आढळत रेते. शीब, वैलाव, विभूतिवारी, तिरमणी धारी, घलम्मा- देवी, पोचम्मादेवी, राजे- खबर, म्हसम्मा, तरसाह, वालाजी ह्या देवतांची ते पूजा करतात. त्याचबरो- वर गणपती, माहूती, दत्त, अंबाबाईची देवतांल ते पूजा करतात.	(१) नदी- हूर्मंशी कोठी इतर मास- मारी कण्ठ. (२) नद्या- मध्ये नावा, होड्या चल- विणे. (३) गवळी कामे			
२२ (२८) कोठी- ठोर, ठोकरे- कोळी, कोलचा,	राज्यातील सर्व अनुसूचित कोठी, मूर्य- जमातीमध्ये “ठोर काळी” वंशी कोठी. राज्यात, खिंडोपाडी आठ- जमातीला सर्वत कानिंठ स्थित वारा बळुतारातील समजले जाते. शेजारच्या जाती/जमाती त्यांना दुर्बा- शमीच्या अमृषासारखा सामाजिक दर्जा दत्त असत. दोर कोळी जमातीची तस्तम्भ	(१) नदी- सर्वंशी कोठी इतर मास- मारी कण्ठ. (२) नद्या- मध्ये नावा, होड्या चल- विणे. (३) जातीचे लोक सद- लतीसाठी ठोकरे कोठी दृष्ट दर्जा त्यांता दरतने आणि जमिनी आहेत.				

नावे “टोकरे कोळी, को-
लचा आणि कोलचा”
अशी आहेत. १९७१ च्या
जनगणनेत “ठोर कोळी,
टोकरे कोळी, कोलचा,
कोलधा” या जमात गटाची
लोकसंख्या पुणे, अहमद-
नगर, नाशिक, ठाणे, अढ-
गाव, घारे, बुहत मुंबई या
जिल्ह्यात एकूण ४३,५२८
आढळून आली आहे. या
जमातीचे मूळ वस्तीस्थान
गऱ्यरात आणि महाराष्ट्र
सीमेलगतच्या ठाणे,
नाशिक, मुरत, डाग, बल-
साड इत्यादी जिल्ह्यात
आढळून येते. १९३१ च्या
जनगणनेत ठोर कोळी
जमात फक्त ठाणे आणि
नाशिक जिल्ह्यात अस-
ल्याची नोंद आहे. जे

जमातीचे भाग, लग्न कायवत
पाणी भरणे, हा त्यांचा परं-
काम करणे हा त्यांचा परं-
परागत धंडा असून त्यावरा-
वर ते मोलमजुरी करतात.
गावात पाणी भरायाच्या
कायमिती त्यांना काही
भागात पान कोळी, चवल
कोळी, पातमरे कोळी असेही
म्हणतात. कोळी जाती-
च्या अनेक लोकांची आड-
तावे पूर्व रुद्धिप्रमाणे जाती-
वाचक म्हणजे कोळी अशी च
आढळून येतात. परंतु
अल्कंड त्याच्यात आडनावे
बदलल्याची प्रथाती दिसून
येते. त्यांनी नवीन धारण
केलेली आडनावे मराठा,
कुणाळी, माळी इत्यादी
जातीतील आडनावासारखी
आढळतात.

गावची कासे करणे, गावात करणे. (४) कोळी हे ठोर कोळी
पाणी भरणे, लग्न कायवत पाणी भरणे.
काम करणे हा त्यांचा परं-
परागत धंडा असून त्यावरा-
वर ते मोलमजुरी करतात.
गावात पाणी भरायाच्या
कायमिती त्यांना काही
भागात पान कोळी, चवल
कोळी, पातमरे कोळी असेही
म्हणतात. कोळी जाती-
च्या अनेक लोकांची आड-
तावे पूर्व रुद्धिप्रमाणे जाती-
वाचक म्हणजे कोळी अशी च
आढळून येतात. परंतु
अल्कंड त्याच्यात आडनावे
बदलल्याची प्रथाती दिसून
येते. त्यांनी नवीन धारण
केलेली आडनावे मराठा,
कुणाळी, माळी इत्यादी
जातीतील आडनावासारखी
आढळतात.

जमातीचे तसम माव-
आहे. ठोर कोळी,
या अनुसन्धित जमा-
तीचा सुर्यवंशी कोळी,
कोळी जातीशी समा-
जिक, सांस्कृतिक,
वाणिक संबंध नाही.
ठोर कोळी, टोकरे
कोळी हे वेगळी वस्ती
करून राहतात. पूर्व
त्याची गणना डिप्रे-
सड कलासेस मध्ये
देखिल करण्यात आले-
ली होती.

धूळे, जळगाव इत्यादी
जिल्हातील कोळी जातीचे
लोक स्वतःला सुर्यवंशी
कोळी, अहिर कोळी, खान-
देशी कोळी म्हणून वेतात.

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
२२—चालू	सामाजिक वर्हण्यारमुळे पुढे त्यांची वेगाती जमातच तथार आलेली असावी. ही जमात वांछू कापण्याचे व लांच्या पाटचा, दोपल्या व कस्तु तपार करण्याचेही काम करत असे. वाचू याचा अर्थ टोकर. या शब्दावरून त्यांना टोकरे असे नाव पडले असावे. होणे कोळो जमातीला तत्सम नावे असली तरी उप- जमाती किंवा उप-गट नाहीत. त्यांच्यात फक्त गोते, कुळे असतात. प्रचलित माहि- तीनुसार त्यांच्यात आरडे, पारवी, वाईकर, घटाळ, गावीत, कोरडा, शिंगाडा, डोके, डूम, राईंगी, भांगे, इत्यादी कुळे व आडावे आढळतात. होर कोळी होणी बोली बोलतात.	कोळी जिल्हातील कोळी संघटनांनी ते सूर्यवंशी कोळी असल्याची जाती संघटनेची निवेदने दिलेली आणेहत. सूर्यवंशी कोळी म्हणून व्यापाय कोळी जातीच्या लोकांची लोक- संख्या अंदाजे दोन ते अडीच लाख असावी. त्यापैकी सुमारे एक ते दोह लाख संख्या धन्ले, जळगाव इत्या- दी जिल्हात व एक लाख विद्यार्थील अकोला, अम- रावती, बुलडागा, वर्धा जिल्हात असावी. सूर्यवंशी कोळी जातीत मराठा आणि कुणबी जातीतील आडावांसा रखीच आड- तावे आढळतात.				

बोलीची तिचे अधिक साम्य
आहे. तथापि सामान्य-
पणे ते मराठी अणी मरा-
ठीच्या तत्सम भाषाही
बोलूल्यात.

(२९) कोळी महादेव कोळी ही महाराष्ट्र राज्यातील प्रामुख्याते डोंगराळ भागांत दाटवकर्ती करून राहणाऱ्या अनुसूचित जमातींकी। एक जमात आहे, ल्याची लोकसंख्या १९६९ च्या जणगणनेत ३,३१,८५६ होती. ही जमात प्रामुख्याते तारिखक (१ लाव ८१ हजार), अहमदनगर (५७ हजार) पुणे (६३ हजार), ठाणे (२९ हजार) आणि रायगड (७ हजार). या जिहांत आठठांत आली. सहादी पर्वताच्या सानिध्यात विशेषत: पुर्व पश्चिम उत्तराचर राहणारे महादेव कोळी लहान लहान गावात वस्ती करून राहतात. ह्यांचे वर्हसीस्थान

(१) कोठी : अ. नं. २२ मासेमारी कोठी ही बहुतदारपक्षी एक जात आहे. सुरुचित जमात नं. २८ करणे, मासे वरील काळम नं. ५ वरील विकी करणे दिपणी पडा.

(२) सुरुचिंशी कोठी : अ. नं. २२ अनुसृत जमात नं. २८ काळम नं. ५ वरील दिपणी पहा.

(३) सोनकोठी, ही जात वसई पासून इत्यागिपर्यंत सुवृद्ध किंवारपट्टीला राहते. त्याची वस्ती प्रामुख्याते संवर्द्धिंश्या परिसरात माझगाव, सायन, वरळी, मार्हिम कुलावा, वेसावा, दाण्डा, मांडवी, मुरगाव, जुडुतारा, मढ इत्यादी ठिकाणी तर कुलावा जिल्हात अलिंबाग, वरसोली, धार, नाशगाव, तेवंडी, अगाव, रेवळंडकर इत्यादी भागात व

कोठी ही बहुतदारपक्षी कोठी कोठी, सोनकोठी वंशी कोठी, सोनकोठी वंशी, मागेला, चंवळी पासकोठी हा ता जातीच्या उपजाती आहेत. लांचयांपैकी ग्राम व्यवस्थित काम करणारे कोठी भावची कामे करतात व गावांत पाणी भरतात. काही शेतेही शेती अणि शेत-सोनकोठी समुद्र किनारपट्टील, राहतात मासे पकडणे व त्याची विकी मजुरीही करतात. सोन-कोठी पैकी

(१) (२) (३) (४) (५) (६) (७)

२४ (२९) —चालु असलेल्या प्रेषणात मावळ, डांगण, तहेर असे सबोध-तात. महादेव कोळी अनुसुचित जमातीची दोन वैशिष्ट्ये प्रकरणि आडठ-तात. वस्तीस्थानाचिषयोंची प्रदेशिक संलग्नता व “कोळी” या जातीवाचक शब्दाचा आडताच मध्ये कमीही न होणारा उल्लेख महादेव कोळी जमातीला उपजमाती, उपशास्त्रा नाहीत तसेच महादेव कोळी ही जमत जाती/जमातीची उपशास्त्रा ही नाही. सामाजिक, सांस्कृतिक, वैशिक दृष्ट्या ती स्वतंत्र जमात आहे. इतिहास काळात ही जमात वरीच प्रसिद्धला आली. अन्यायाचिकृद्ध क्षणांची प्रवृत्ती या जमातीत आडळून आत्याचे एतिहासिक

ठाणे, वसई, पालघर या भागात राहते. लांचा परंपरांत व्यवसय मासे मारी हा आहे. लांचापैकी काही लोक मासे विकी-चाहींधंदा करतात. गांवकर, शाळकर, वैती, मांगला असे लांचे उपगट आहेत. लांचात वर्कीकर, वैती, केणी, रेवढूळकर, नळवा, ठणीकर, गववकर, तांडेल, फोट्टर, कोळी, बसावकर, बंदरकर इत्यांदी नावे ल्यात अडळतात. सोनकोळी जातीच्या सांपुरुषाचा पेह-राव आगवरील दागदागिते ही वैशिष्ट्याचूर्ण असतात. लांची कोळी गिते आणि कोळी तृतीय प्रसिद्ध आहेत. लांचा वसतीला कोळी-बाडा असे म्हणतात. लांची संख्या अंदाजे दोन ते अडीच लांचापेशा अधिक असावी.

लोकानी शिश्चन धर्म स्वीकारला आहे. ल्याता शिश्चन कोळी म्हणतात. “महादेव कोळी” ही एक स्वतंत्र जमात असून तिचा कोळी जातीशी किंवा कोळी या जाती अंतर्गत वेणाचा कोणत्याही उप-जातीशी काण-ल्याही प्रकारचे सामा-जिक, सांस्कृतिक संबंध नाहीत.

दावत्तें जमातीला १२ पोटकुळे
(Clans) आहेत.
काहीच्या मर्ते त्यांच्यात २४
पोटकुळे असावोत. त्याच्या
अंतगत बर्हिनवाह कर-
णारी अनेक उपकुळे आहेत.
एका पोटकुळेन्ह्या अंतर्गत
असणाऱ्या गोत कुळात
विवाह होत नाहीत. महा-
देव कोळी हे मुख्यत: शेत-

करी आणि शेत मजूर
आहेत. ग्राम व्यवस्थेतील
कोळी जातीशी त्यांचे नाते
संबंधी रस्तसंबंध नाहीत.
तसेच समुद्र किनारपट्टला
मासे मारणाऱ्या व मिठा-
गरंत मासे माणाऱ्या व
मिठागरंत काम करणाऱ्या
कोळी जातीशी देखील
त्यांचे संबंध नाहीत.

एकवीरा देवी हे सोनकोळी
लोकांचे आराध्य दैवत आहे.
(४) हिंसकन कोळी हे
मुख्यत: ठाणे, कुलाबा
जिल्हाच्या समुद्र किना-
च्याला राहतात. त्याचा
मुख्य बंदा मासे मारणे
आणि मासे विकणे हा आहे.
मुंबईत त्यांची वस्ती प्रामु-
ख्याने सोनकोळी किंवा
मळुमारी कोळधाच्या
जवळप्रसार्या वस्तीयात आढ-
ळन येते. त्यांची आडनावे
सोनकोळी जातीलील आड-
नावांप्रमाणेच असतात. ते
कोळी जातीचे सणसमारंभ
साजरे करतात. तसेच
हिंसकन धमाचिहो पालन
करतात.

अ. नं. २२८ २३ वरील अनु-
सूचित जमात नंबर २८ व
३९... मधील कां. नं. ५
“कोळी, सुरंगवशी कोळी,
सोनकोळी, हिंसकन कोळी,
(टिप्पण्या पहा).

२४ (३०) कोळी “कोळी महार” ही जमात कोळी, पान-
महार. प्रामुख्याने ठाणे जिल्हातील कोळी.
पालघर, डहाण, वाडा, वरसई,
भिवंडी ताळुच्यात आढळते.
तेथील त्यांची लोकसंख्या

(१) (२) (३) (४) (५) (६) (७)

३४—चालू

१९७१ च्या जनगणनेतस्मारक ६९ हजार होती. मल्हार हा शब्द “माला” या द्रवी-डीगन शब्दावरून आलिला आहे. “माला” म्हणजे टेकडी. टकड्या टेकड्या वर राहणारी ही जमात “मल्हार”, “मल्हारी मार्फट” या देवतांच्या नावांशी मल्हार कोळी या अनुसूचित जमातीचा संबंध पोहचत नाही. शेती आणि शेतमजुरी हा तयाचा व्यव-साय आहे. त्या शिवाय गवत काणणे, झाडांची तोड करणे, जंगलातील कस्तूरी करणे हे अन्य व्यव-सायही ते करतात. प्राणो-च्या आणि झाडांच्या नावांपासून त्याच्यात आडनावे आलिली दिसतात. उदा. दुमाडा, लुहोर, वावचा, हृदल, लिळका, सुतार,

ठाकऱ्या, कडू, कोंब, डापशी,
धांगडा, पुजारा, पोशा,
तुमडा, काकड इत्यादि
त्याची, आडतांचे त्यांचे
कोरासी “वारली” जमाती-
सारखी आहेत. त्याची
संस्कृति, पोशाख, वेशभूषा,
दागदागिते भाण, संस्कृ-
तिक आणि सामाजिक जडण-
घडण “वारली” संस्कृति-
सारखी आहे. मल्हारी
मार्हदाच उपासक असणारे
श्रामव्यवस्थेतील कोळी
जातीशी त्याचा संबंध नाही.
सामाजिक व सांस्कृतिक
इष्टचा ही एक स्वतंत्र
जमात आहे.

२५ (३३) कोया कोया ही गोड जमातीची कोया
गोदावरीचा खांचातील (मुस्लीम).
मवाति दर्शणेकडील शाखा
आहे. गोड जमातीला
“काढू” तांचाने ओळखेलं
जाते. काळांतराने काढिचा
कोया आणि कोयतुर असे
रुपातर झालेले दिसते.
व्यवसायातुसार त्यांच्यात निर्माण

“कोया” गोड गटातील
अनुसूचित जमातीचा
कोया मुस्लीमांशी
सामाजिक, सांस्कृतिक,
धार्मिक संबंध नाही.
दक्षिणेकडील मुस्लीमांमध्ये विविध
कोया मुस्लीम तांचाचा एक प्रकारचे धैव.
गट आहे. त्यांची वस्ती
प्रायमुख्याते केठलत आढळते.
त्याता “कोया मुस्लीम”
स्थितात.

२६
जमातीला
त्यांची वेशभूषा, वेशभूषा,
दागदागिते भाण, संस्कृ-
तिक आणि सामाजिक जडण-
घडण “वारली” संस्कृति-
सारखी आहे. मल्हारी
मार्हदाच उपासक असणारे
श्रामव्यवस्थेतील कोळी
जातीशी त्याचा संबंध नाही.
सामाजिक व सांस्कृतिक
इष्टचा ही एक स्वतंत्र
जमात आहे.

(१) (२) (३) (४) (५) (६) (७)

२५—चालू

आत्या आहेत. महाराष्ट्रात ही जमात फार अल्यं आहे. १९७१ मध्ये त्यांची संख्या अवधी ४३ होती. ती नांदेड उसपानावाद, औरंगाबाद जिल्हांत आढळली. आंध्र प्रदेशात कोया ही प्रमुख अनुसूचित जमात आहे. केंगाची थाणा द्रवीड गटातील गोडी बोलीमध्ये मोडते. कोया जमात पूर्वी संश्लंशरीत शेती करत असे. हल्ली ते स्थाईक शतकरी वन्नले आहेत. कोया गाई बैलांची मोठी खिलरे पाळतात. कोया कुटुंबाला सट्टम म्हणतात. त्याच्या नाते गटात दोन भाग आहेत. “कुरुपास आणि विवाल-वाड”. यकाया, “अपरसा पेन, मनीला, मरलम्मा, सरलम्मा, भूम, गडीमाता” यांची आराधना करतात.

प्रत्येक गावात पेढळा गाव
प्रमुख असतो. “पिरमा”
हा त्यांचा घरमंगऱ. “वडै”
हे त्यांची मांत्रिक असतात.
“विनपडै” हा त्यांचा परिवर्तन पडला जातो.

२६ (३५) नाई-
कडा, नायका,
... .
नायका.

“नायकडा” ही महाराष्ट्र काणडवाले शिपी जातीचे कापड विकणे, शिपे, शिपी. काही लोक “कापड विक-
णकयाचा व तयार कपडे विक-
ण्याचा” धंदा करतात. कपडाचा
या जमातीची लोकसंख्या १,३१५ हाती. त्यांपैकी एकटचा धुळे जिल्हातच त्यांची लोकसंख्या ५,४८७
आढळन आली. ही जमात मुख्यत्वकरून राज्यातील “पंचमहाल,” सरत आणि रेवाकीठा, या जिल्हात आढळत येते.

“नाईकड” याचा अर्थ “नाईक” असा आहे. त्यांना “नाईक” म्हणतही ओळखले जाते. “चोलीवाला नायका”,

कपाडिया नायका, मोठा तायका, ताना तायका या त्यांचा पोटशासा आहेत. त्यांपैकी “कपाडिया नायका

कापड विकणारे, तथा, कपडे विकणारे शिपी जातीचे लोक, विशेष: विदर्भातील स्वतःला कपाडिया किंवा कपाडिया नायका म्हणत्हन वेतात व अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे मिळत्वतात. “कपा-
डीया नायका” या खिल गटातील अनु-
सूचित जमातीशी त्यांचा संबंध नाही.

विदर्भातील शिपी जातीचे कापड विकणे, शिपे, शिपी. काही लोक “कापड विक-
णकयाचा व तयार कपडे विक-
ण्याचा” धंदा करतात. कपडाचा
त्याना कापडवाळे किंवा कपडाचावाळे शिपी अशा नावाने द्या द्यागत ओळखले जातीचा जाते. हे नाव त्यांता त्यांच्या रोजवत्ता व्यवसायावरून पडलेले आहे.

तयार कापड विकणे, शिपे, शिपी जातीचे लोक, विशेष: विदर्भातील स्वतःला कपाडिया किंवा कपाडिया नायका म्हणत्हन वेतात व अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे मिळत्वतात. “कपा-

डीया नायका” या खिल गटातील अनु-

(१)

(२)

(३)

(४)

(५)

(६)

(७)

(८)

(९)

(१०)

(११)

(१२)

(१३)

(१४)

(१५)

(१६)

(१७)

(१८)

(१९)

(२०)

(२१)

(२२)

(२३)

(२४)

(२५)

(२६)

(२७)

२६—चालू

आणि मोठा तायका” यांना
 सामाजिकदृष्ट्या वरच्या
 शरातील मानले जाते.
 चिल्ली ही लांची मातृभाषा
 आहे. त्याना मराठीही
 बोलता येते. भालू असु
 सुचित गटाणी त्याचे अधिक
 साम्य आहेळजे.

त्यांच्या “काकाबलिया,
 वारख, भारती, बारमत्या,
 मोठा गरासिया, चिल्ल,
 वारेडिया, दोडिचा, दावा-
 डचा, गावीत, गदारिया,
 टोकरे इत्यादी मुख्य कुळे
 आढळतात. या जमातीत
 खिंयाना गोंदून घेणे आवडते.
 “आगेवान” हा पंचायतीचा
 प्रमुख असतो. “देसवाडा”
 हे त्यांच्या जमातीचे परिवत
 स्थान मानले जाते. ते गुज-
 रांत राज्यात आहे.

२७३ (३६) ओरान, “ओरान, धनगढ़” या अनु-
धनगढ़ .. जमाती ची लोक-
संख्या १९७१ आ जनगणने-
प्रमाणि चद्वपुर जिल्हाच्छा
गडविरेली तालुक्यात फक्त
एक असल्या चे आड्डत आहे.

“ओरान, धनगढ़” ही मध्य-
प्रदेश, अरिसा आणि पश्चिम
बंगाल संघील इवीडीयन
गटातील जमात आहे. ओ-
रानचे प्रादेशिक नाव “धन-
गढ़” असे असून त्याचा अर्थ
“शेतमजूर” असा आहे.
“ओरान, धनगढ़”, स्वतःला
“कुरंचच कुरकु” म्हण-
तात. बाहेरचे लोक त्याना
“ओरान” म्हणतात. त्याच्या
पोटजमाती “नाही”. परंतु
त्यांच्यात “कुडा”, आणि
“किसान” हे दोन व्यवसा-
पिक गट आहेत. ही जमात
अतेक गोव गटात विभागाले
आहे. ही गोते वंश चिन्हावर
ठरविलेली आहेत. ही
जमात मुख्यतः शेती आणि
शेत मजूरी करणारी आहे.
ओरान हे धमति हिंद आहेत.

अ. नं. ५, अनुसूचित जमात, अ. नं. ५ अनु-
सूचित जमात, अ. नं. ५, कौलम तं. ५, सूचित जमात, जमात, कौलम तं. ७, कौलम तं. ७ वरील
कौलम तं. ६ नोंद पहा.
वरील नोंद
पहा.

(१)

(२)

(३)

(४)

(१)

(२)

(३)

(४)

(५)

(६)

(७)

(८)

(९)

२७—चालू

व्याच्चापेक्षी काहीन विश्ववन
धर्मही स्वीकारला आहे.
हिंद धर्मिय ओरेन “धरम,
माता, चंडी आणि घोषल”
देवतांची पूजा करतात.
नृत्य सणाचे प्रसंगी केळो
जातात. सरहुल हा त्याचा
मुळ सण. बहुतेक ओरांनि,
हिंदी, उरिया भाषा बोलतात.
“मुळ” हा गोवप्रमुख असतो.
“पाहम” हा त्याचा भगत
असतो. प्रत्येक गावात “धुम
कुरिया” हो सामाजिक
संस्था असते.

२८ (४४)ठाकूर, “ठाकूर, ठाकूर” ही अनुसूचित (१) ठाकूर
जगात भारतात फक्त महाराष्ट्रात आढळत. राष्ट्र राच्यात आढळत.
या जमातीची वस्तो विडुरलेली नाही. ती प्रामुख्याते
माठाकूर. पर्वताच्या पूर्व
पश्चिम उत्ताराचर मुख्यत्वे

(१) कॉन्टम न. (४)
मध्य नोंदवेन्हा

हिंदू
ठाकूर जाती (अतियं
रजपूत, वैश्य व अन्य)
या “ठाकूर” या सर्व-
मान्य तावाते ओळ-

ख्या जातात यथव्हारात
(१) कॉन्टम न. (४)

ठण, पुण, अहमदनगर, ठाकूर म्हण-
 ता. जामदारानाहा ठाकूर म्हण-
 तात. या जमातीला ठाकूर ठाकूर
 नाशिक, रायगड जिल्हाच्या (नाशिंशे)
 डोंगराठ पट्ट्यांत आढळत. ठाकूर.
 ज मा ती ची लोकसंख्या (जमिनदार)
 १९७९ च्या जनगणनेत १,१२,६०६ होती. (जाट)

या जमातीला ठाकूर ठाकूर ठाकूर,
 ही तत्तम नावे आहेत. (सिंधी)

सामाजिकदाट्या ती एक ठाकूर,
 अनुसूच्य जमात “क आणि
 म” गटात विभागलेली (२) ठाकूर
 आहे. या जमातीला काही (पांट).

भागात “ठाकूर” तर काही
 भागात “ठाकूर” या नावाते (ब्रह्मभाट).

संबोधाते. त्यांना काही (३) ठाकूर
 लोक “फडकीवाळे ठाकूर
 किंवा ठाकूर” असेही म्हण-
 तात. त्यांचा मुख्य धंडा शेतो
 आणि शेतमजुरी आहे. शेतातील कोमे संपत्यावर
 हे लोक जगलातील फळे,
 कंदमुळे, पट्यासाची व
 विड्याची पाते गोळा कर-
 तात. चांदपासून पाटथा,
 टोपत्या विगतात.

प्रचलित माहितीवरून या
 जमातीत स्थलात जाल्याचे

व कागदापत्रा याचा
 नोंद “हिंदू ठाकूर”,
 अशी ज्ञालेली असते. ही
 नोंद “ठाकूर” जात या
 अंयात ज्ञालेली असते.
 याचा “ठाकूर ठाकूर”
 या वर्गाकृत जमातीचे
 कोणताही संबंध नाही.
 पेचे केवळ ठाकूर शब्दा-
 चे नामसादृश्य आहे.
 कोलम ४ मधील ठाकूर-
 जाती, वर्गाकृत जमा-
 तीतील ठाकूर. ठाकूर
 सास्कृतिक, सामाजिक
 व वैशिकदृष्ट्या भिन्न
 आहेत. ठाकूर जाती
 आणि ठाकूर जमाती-
 च्या नावातील “ठाकूर”
 या शब्दाचा मारवे-
 पणाचा ठाकूर जाती
 पायदा घेतात व ठाकूर
 अनुसूचित जमातीचो
 प्रमाणपत्रे भिन्नवितात.
 (१) हिंदू ठाकूर ही जात
 इतर मागासवर्गाच्या
 यादीत क. २०० वर.
 नमाविष्ट केली अहे

(१) (२)

(३) (४)

(५) (६)

(७)

किंवा होत अमलयाचे दिसत
नाही. हे लोक “ठाकरी”
बोलीभाषा वोळतात,
“क आणि म” गटातील
बोली भाषेतील उच्चारात
शोडा किंवा ठाकर आडतो.
“ठाकर किंवा ठाकर” विया
डोक्यावर्लन पदर वेणि निपिढ
मानतात. त्या एं व जी
“फडकी” हे लाल वसा
अंगावर घेतात.

ठाकर किंवा ठाकर अमर्सूचित
जमतीत शिंगे, वडे, मिंगाळ,
पदशी, गोगड, तेलम, उधाडा,
कवडे दरोडा, भ्रात, सिंगाठ,
रिकामा, मोरक्का, वाख,
गवते, घुगळ, दोरे, वेटे अशा
प्रकारची कूळ्यावर
जावाहित (उदा. गवते
कूळ्याचे गवते) कूळ्यावे
आडतात. जात किंवा
जमत निर्दक आडताव
त्यांच्यात असत नाही.

महाराष्ट्रात त्यांची वस्ती
औरगावाद, नाशिक, बीड,
उस्मानावाद, परभणी, नाग-
पूर, पुणे, खुळे, जळगांव
इत्यादी अनेक जिहवात
अधिक दिसते, जेंती उद्योग-
धंदे, तोकरी, मनिकी पेशा
व त्याचवरंवर मावकारी
आणि जमनदारी ल्यांच्यात
आढतो. ते रजूत किंवा
श्रीकिंवा वाण्याचे अमलयाते
गोरेण, ऊळ्युर, गारीफुर-
दृष्ट्याचा भक्कम व घडवाकट
आहेत. परशंतातुन आलेद
रजूत ठाकूर, परेशी किंवा
परदेशी ठाकर व्यामध्ये
हिंदूशानी व बाहेर मराठी
वोळतात. काही लोक
परदेशी वोलीही (हिंदू-
मराठी मिश्र) वो नाम
पुलांचा पेहराव मराठाकुणवी
जमाजामारवा असतो.
स्थान, विशेषता: मराठाचा

(३) ठाकर ही भटकी
जमत भटक्या जर्मा-
तीच्या यादीन क. २२
वर ममाकिंव केली
आहे.

“ठाकर” असे कळनांच किंवा आडनाव ठाकूर किंवा ठाकर अनुसूचित जमातीत आढळत नाही. ही जमात मुख्यत: विजनात राहते. ठाकर जमातीचे वेगळे “ठाकूर/पाडे” असतात. दुसऱ्या जाती/जमाती बरोबर राहणे ते पासंत करीत नाहीत. ठाकर किंवा ठाकरांत “अळजी, खोली, कोठी” इत्यादि भाषाजभिन्नव श्राव आढळतात. गाईचे दूध काढण्याची प्रश्ना यांच्यात आढळत नाही. “ठाकूर किंवा ठाकर” या अनुसूचित जमातीची संस्कृती वैशिष्ट्ये आजेही ठळकपणे दिसतात. या जमातीच्या सामाजिक आणि सांस्कृतिक जीवनात गेल्या ३५ वर्षांत विशेष वदवट झालिले नाहीत. यांच्यात साक्षरतचे प्रमाण फक्त ८.१ टक्के आहे. यी शिक्षणाचे प्रमाण तर यांत हमेही फारक कर्मी आहे.

सिया उत्तर हिंदुशानी पाद्ध -
तीने पेहराव करतात. तसुण पिढीला मात्र महाराष्ट्रीय पद्धतीचा पेहराव रुद्ध शाळा आहे. रजपूत किंवा ठाकर-मध्ये विवाह विवाह कराण्याची प्रश्ना नाही. विवाह उत्तर हिंदूशानातील विवाह पद्धती प्रमाणे केले जातात. कनोजी ब्राह्मण यांचा पुजारी असतो. हिंदू देवदेवतांची त विशेषत: एक लिंगजोडी व अनेक देवीची, हिंदू संस्कृतीतील पूज्य देवतांची ते पूजा करतात. हिंदू परंपरंचा यांता अभिमान आहे. रजपूत किंवा अतिथ कुळमुळे गावात यांचा सामाजिक दर्जा दर्जाचा समजला जाता. रजपूत किंवा ठाकूर कुळा अतिथित यांच्यात लग्या विवाह होत नाहीत.

(२) “ठाकर” ही एक वेगळी मिथ्यकी, हिंदू जात आहे. या जातीत गावागांवी सटकून मिथ्यकी मरागांव ठाकूर (भाट)

(१) (२) (३) (४) (५) (६)

ब्रह्मभाट ठाकर है दोन गट
आढ़बतात. शक्तियाची,
जमिनदारांची रजपूत मरा-
ठाचाची स्तुती करणे, गुणगात
वणन करणे व ल्याची वंशा-
बद्ध लिहून ठेवणे, ती सांगणे,
घरगाती कार्यक्रमास विशेषत:
लय कायथ उपस्थित राहणे,
दर ११ विचारानी गावेगाव
भटकून पचाग सांगणे” हा
ल्याचा परंपरागत वंदा होता.
हे लोक हिंड-ठाकर नावाते
ओळखले जातात. अलिकडे
ल्याची परंपरागत कामे बंद
केलेली आहेत व ते अन्य
उच्चागदेव कर लागेल आहेत.
हे लोक ठाकर जातीचे
(जमातीचे नव्हे) असल्याने
कागदापत्री ल्याच्या जाती-
च्या तोंडी “हिंड ठाकर”
अशाच झालेल्या दिसतात.
हे लोक “ठाकर” या जाती-
च्या नोंदीचा फायदा घेऊन

अनुभूतित ज्ञातीवे ठाकूर
असल्याचे सांगतात. खान-
देशात राहणारे हिंडठाकूर
अहिंगाणी व मराठी बोल-
तात. इतर विभागातील
ठाकूर मराठी बोलतात.
त्याच्यात “पवार, सकपाळ,
सोनावणे, चढळणा, अहिंगे,
गायकवाड, सुयंवशी, महाले,
शिंदे, वागळ, देवरे, कदम,
निकम, हंगळे, मुरुलकर,
वाघ, भोडि, जाधव, जगताप,
जंगी आडनावे आढळतात.”
त्याची आडनावे शेजारील
मराठा रामाजन्या आठ-
नांबासारखी आहे.

“शाटगिरी करणे व भिक्षा
मागणे” हा त्यांचा परंपरागत
धंदा हैता. काही हिंड
ठाकूर आपल्या हस्तलिखित
वह्याच्या आधारावर वतन-
दाराच्या वंशावलया व इतर
माहिती कविता खाने
गातात. त्याचा पेहराव
मराठा कुणवी सारखा असते.
काही ठिकाणी ते स्वतःला
“मराठा ठाकूर” असेही
म्हणतात.

(१) (२) (३) (४) (५) (६) (७)

२९ (४४) — चार

ठाकर (भटके) — ठाकर ही बहुल्यांचे सेवक भटकी जमात पूर्वीच्या रंना-पिरी जिल्ह्यात व आता च्या सिद्धुर्ग जिल्ह्यात कुडाळा, सांबंदंवाडी, मालवण, ताढ़क्यात काढी गंवात आढळते. बेंडोपांडी भटकून बाहुल्यांचा बिठ करणे, हस्त-व्यवसाय, कथाकथयन करणे व लोकाची करमणक करणे हा खांचा परंपरागत मुख्य ध्रुवा. हल्लीते मोलमजूरी ही करतात. यातकापूर्वी सांबंदंवाडी संस्थानात ते स्थाईक शाळेले आहेत. ते मराठी वैलतात. तसेच मालवणी मराठीही बोलतात.

३० (४५) शोटी शोटी या अनुशंसित जमातीची १९७७ च्या जनगणनेतूमार लोकमस्त्या ८२ होती. त्यापैकी ७४ तोदेड जिल्ह्यात

जन्या मैसूर राज्यात पिकाची परवण “शोटी” ही विणकाम देखरेख करण्यासाठी व गाव रखवा-गावात निरोपाचे काम. गुंदेश्वरांत पंचायतीपृष्ठे जेमाटी निराशी जात करणारी जात करणारी “शोटी” ही वावू काम व गोडाचे व परश्नांतीचे

हाती.. थोटो हों गाड जमा-
 ती चीच एक आसा ममजलो
 जाते त्यांता काढी ठिकाणी
 "पापको किवा महातो" असे
 मृणतान.. थोटो स्थिता
 वंशपरपरागत गोदणाचे
 काम करतात. थोटी लोक
 गोडी लोकमीत व लोककथा
 जतुर हे वाद्य वाजवन
 मृणतात. गोडी ही त्यांचा
 मातभापा आहे. त्यांच्यात
 वाड काम करणाराचा एक
 गट आहे. त्याला भागात
 "गोड बुरुड", "थोटी
 बुरुड", "किवा", "थोटिया"
 थोटिया" असे मृणतात.
 तर नाणी गाणगांचा जो
 इमरा गट आहे त्याला
 "थोटो" असे मृणतात.
 गोदण करणी
 वैशिष्ट्यपूर्ण
 मोहाच्या झाडाची व बडऱ्या
 देवाची त्याच वरोबर वाध-
 देव, नागदेव, माता, जागेबा
 देवीची ते पूजा करतात.
 कायेडचा हा ल्योन्चा पुरो-
 हित. त्यांच्यात लमझाना

वोल्याकून आणण्याचे काम मोलमजुरी. गावत काम करणारे
 थोटी लोक करत. महा-
 राट्रून त्यांची लोकसळ्या
 अतिशय योटी आहे. विण-
 काम करणे हा त्यांचा पूर्वपार
 चाळत आलेला खंडा आहे.
 गोड गोवेली जमात
 याच्यात गोवांजीक
 सांस्कृतिक व संवध आडद्यत नाहीत.
 त्या चिच्च-भिच्च जाती,
 जमाती आहेत.

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

३० (४^o)—चालु पङ्क्ति प्रचलित आहे.
 गोड अणि परधान गोड याच
 सण दोहर्ही हो ते साजरे कर-
 तात. त्याची स्वतंत्र पंचायत
 असते. तिचा प्रमुख कार-
 भारी असतो. गोडा पेक्षा
 त्याचा सामाजिक दर्जा कमी
 समजाऱ्यात येतो.

महाराष्ट्रातील अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती व
भटक्या जमाती तथा इतर मागासवर्गीय यांना तसेच
अन्य राज्यातून स्थलांतरीत क्षालेल्यांना जातीची
प्रमाणपत्रे देणे.

महाराष्ट्र शासन

समाजकल्याण सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व पर्यटन विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक सीबीसी-१६८४/गोप. ५९२/१९९९/बीसीडब्ल्यू-१

मंत्रालयविस्तार भवन, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक १९ फेब्रुवारी, १९८६

वाचा: (१) शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१०७७/१०८७६/का.५, दिनांक २१ मार्च, १९७९ व दिनांक २४ मे, १९८४
वे शुद्धीपत्रक.

(२) शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१०८३/३०४८०/(१२५४)/बीसीडब्ल्यू-५, दिनांक १३ ऑक्टोबर १९८३.

(३) शासन निर्णय समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व पर्यटन विभाग क्रमांक सीबीसी-१०८४/५४५७७/(१८१३)/बीसीडब्ल्यू-५, दिनांक १ नोव्हेंबर १९८५.

(४) शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१०८४/७४९३२/(२०८३)/बीसीडब्ल्यू-५, दिनांक ५ डिसेंबर १९८५.

परिपत्रक: महाराष्ट्रातील अनुसूचित जाती (नववौद्धासह) विमुक्त जाती व भटक्या जमाती तथा इतर मागासवर्गीय यांना जातीची प्रमाणपत्रे देण्यावावती कार्यपद्धती दिनांक २१ मार्च १९७९ च्या शासन निर्णयान्वये निर्धारित करण्यात आली असून दिनांक १ नोव्हेंबर १९८५ च्या शासन निर्णयान्वये अन्य राज्यातून महाराष्ट्र राज्यात स्थलांतरीत क्षालेल्या व्यक्तींना सुद्धा, जातीची प्रमाणपत्रे देण्यावावत आदेश निर्गमित करण्यात आलेले आहेत. दिनांक २१ मार्च, १९७९ च्या शासन निर्णयामध्ये सुश्रावातीस असे स्पष्ट करण्यात आले आहे की, जातीच्या दाखल्या मध्ये खालील वारीचा स्पष्ट उल्लेख असावा:—

(१) जात स्पष्टपणे लिहिल्ली असावी, संक्षेपात्मक असू नये.

(२) जातीने वर्गीकरण जसे अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती वर्गीरे सुद्धा स्पष्टपणे नमूद करावे.

(३) जातीचे प्रमाणपत्र निर्धारित नमुन्यात असावे.

(४) प्रमाणपत्रामध्ये, ज्या शासकीय आदेशान्वये ती जात मागासवर्गीच्या यादीत समा-विष्ट करण्यात आली असेल त्या आदेशाचा क्रमांक व दिनांक नमूद करावा आणि.

(५) ती व्यक्ती सक्षम अधिकान्याच्या कार्यक्रोवात सर्वसाधारण रहिवाशी असल्यावावत उल्लेख असावा.

त्या शासन निर्णयात पुढे असेही स्पष्ट करण्यात आले आहे की, ज्या प्रमाणपत्रात वरील सर्व बाबींचा उल्लेख नसेल असे प्रमाणपत्रे वैध असणार नाही आणि संबंधित अधिकारो शासनाच्या दिनांक २३ सप्टेंबर १९७५ तथा ५ मे, १९७६ च्या शासन परिपत्रकातील आदेशानुसार कारवाईस पात्र राहतील. त्या शासन निर्णयासोबत जोडण्यात आलेल्या सूचना क्रमांक १५ मध्ये स्थृत करण्यात आले आहे की, जातीचे प्रमाणपत्र केंद्र शासनाने निर्धारित केलेल्या नमुन्यातच दिले जावे. तसेच सूचना क्रमांक २० मध्ये असेही स्पष्ट करण्यात आले आहे की, ज्या प्रमाणपत्रामध्ये जातीचे वर्गीकरण, शासकीय आदेशाचा क्रमांक व दिनांक याचा उल्लेख नसेल किंवा ते प्रमाणपत्र निर्धारित केलेल्या नमुन्यात नसेल ते प्रमाणपत्र अवैध समजण्यात यावे, आणि असे प्रमाणपत्र देण्यास जबाबदार असलेला अधिकारी शिक्षेस पात्र समजण्यात यावा. दिनांक १ नोव्हेंबर १९८५ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद ४ अन्वये, अनुसूचित जातीसाठी केंद्र शासनाने निर्धारित केलेल्या प्रमाणपत्राच्या नमुन्याचा वापर, महाराष्ट्र राज्याच्या अनुसूचित जाती तसेच विमुक्त जाती व भटक्या जमाती तथा इतर मागासवर्गीय यांना प्रमाणपत्रे देण्याकरिता करावयाचा आहे. त्याचप्रमाण अन्य राज्यातून महाराष्ट्रात स्थलांतरीत झालेल्या अनुसूचित जातीच्या तथा अन्य मागासवर्गीय व्यक्तींना त्याच नमुन्यात जातीची प्रमाणपत्रे याचीत असेही त्यात स्पष्ट करण्यात येऊन जातीची प्रमाणपत्रे देतांना अनुसूचित जातीच्या संदर्भात संबंधित घटना आदेशाचा क्रमांक नमूद करावा आणि विमुक्त व भटक्या जमाती तथा इतर मागासवर्गीय यांना प्रमाणपत्रे देतांना घटना आदेश-एवजी संबंधित शासकीय आदेशाचा क्रमांक व दिनांक नमूद करावा असेही स्पष्ट करण्यात आले आहे.

३. असे असले तरी शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, अनुसूचित जातीच्या व्यक्तींना प्रमाणपत्रे देतांना वर नमूद केलेल्या बाबींचा स्पष्ट उल्लेख त्या प्रमाणपत्रात असत नाही. किंवा विमुक्त जाती व भटक्या जमाती तथा इतर मागासवर्गीयांना प्रमाणपत्रे देतांना ज्या शासकीय आदेशांवरे महाराष्ट्र शासनाने संबंधित जातीचा मागासवर्गीच्या वर्गवारित समाविष्ट केला असेल, त्या आदेशाचा क्रमांक व दिनांक नमूद केला जात नाही किंवा केल्यास तो चुकीचा नमूद केला जातो. एवढे च नव्हे तर विमुक्त जाती व भटक्या जमाती तथा इतर मागासवर्गीय यांना सक्षम अधिकान्यांमार्फत देण्यात येणाऱ्या जातीच्या प्रमाणपत्रात एकरूपता दिसून येत नाही.

* ४. करिता दिनांक १ नोव्हेंबर १९८५ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद ४ च्या अनुयंगाने शासन असे स्पष्ट करीत आहे की, महाराष्ट्र राज्याच्या अनुसूचित जातीच्या व्यक्तींना तसेच अन्य राज्यातून स्थलांतरीत होऊन महाराष्ट्र राज्यात आलेल्या अनुसूचित जातीच्या व्यक्तींना जातीचे प्रमाणपत्र देण्याकरिता त्या शासन निर्णयासोबत जोडण्यात आलेल्या निर्धारित नमुन्याचा वापर करण्यात यावा आणि त्याच नमुन्यात महाराष्ट्रातील विमुक्त जाती व भटक्या जमाती तथा इतर मागासवर्गीयांना जातीचे प्रमाणपत्रे देतांना ह्या परिपत्रकासोबत जोडण्यात आलेल्या परिशिष्ट “अ” प्रमाणे जातीची प्रमाणपत्रे दिली जातील याची खबरदारी घ्यावी. तसेच अन्य राज्यातून महाराष्ट्र राज्यात स्थलांतरीत होऊन आलेल्या मागासवर्गीयांना (अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती सोडन) प्रमाणपत्रे देतांना त्या प्रमाणपत्राचे स्वरूप या परिपत्रकासोबत जोडलेल्या परिशिष्ट “ब” प्रमाणे असेल याची सर्व संबंधितांनी नोंद घ्यावी.

५. सक्षम अधिकाऱ्यांना, महाराष्ट्राचे सर्वसाधारण रहिवासी असलेल्या विमुक्त जाती व भटक्या जमाती तथा इतर मागासवर्गीय व्यक्तींना जातीचे प्रमाणपत्र देतांना ती व्यक्ती, त्या सक्षम अधिकाऱ्यांच्या कार्यक्रेवातील सर्वसाधारण रहिवासी आहे किंवा नाही हे ठरविण्यासाठी आणि असल्यास, त्या व्यक्तींस देण्यात यावयाच्या जातीच्या प्रमाणपत्रात, ती जात महाराष्ट्र शासनाने ज्या अदेशान्वये मागासवर्गीच्या वगवारीत समाविष्ट केली, त्या अदेशाचा क्रमांक व दिनांक नमूद करता यावा यासाठी, शासकीय अदेशाचा क्रमांक व दिनांक नमूद असलेल्या विमुक्त जाती व भटक्या जमाती तथा इतर मागासवर्गीची अद्यावत यादी (अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीच्या यादीमह) यासोबत जोडण्यात आली आहे.

६. सर्व सक्षम अधिकाऱ्यांना असे स्पष्ट करण्यात येते की, त्यांनी वरील खुलासा ध्यानात घेऊन व शासनाने वेळोवेळी निर्गमित कलेल्या अदेशाचे काटेकोरपण पालन करून मागासवर्गीयांना (महाराष्ट्राचे सर्वसाधारण रहिवासी असलेल्या व अन्य राज्यातून महाराष्ट्रात स्थळांतरीत झालेल्या) जातीची प्रमाणपत्रे द्यावात. जे सक्षम अधिकारी शासकीय अदेशाचा भेग करून जातीचे प्रमाणपत्र देण्यास जबाबदार ठरतील असे सक्षम अधिकारी दिनांक ५ डिसेंबर, १९८५ च्या शासन निर्णयातील तरतुदीनुसार कारवाईस पाव राहतील.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या अदेशानुसार व नावाने,

ज. द. बेशरकर,
महाराष्ट्र सचिव.

प्रती:

माननीय राज्यपाल यांचे सचिव.

माननीय मुख्यमंत्री यांचे सचिव.

मंचालक, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य पुणे (१० प्रती).

मह मंचालक (जाती परीक्षण), समाजकल्याण मंचालनालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे.

मंचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे (१० प्रती).

अतिरिक्त आयुक्त, आदिवासी विकास नामिक/नागपूर (५ प्रती प्रत्येकी).

मंचालक, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य नामिक (५ प्रती).

सर्व विभागीय आयुक्त.

सर्व जिल्हाधिकारी.

सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी (१० प्रती).

सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.

सर्व विभागीय समाजकल्याण अधिकारी/सर्व समाजकल्याण अधिकारी वर्ग-१.

सर्व जिल्हा परिषदांचे समाजकल्याण अधिकारी वर्ग-२.

सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई.

महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, मुंबई.

महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, नागपूर.

प्रवंधक, मूल न्यायशाखा, उच्च न्यायालय, मुंबई (पत्राने).

चिफ मेट्रोपोलिटन मैंजिस्ट्रेट, मुंबई.

सर्व ऑडिशनल चिफ मेट्रोपोलिटन मैंजिस्ट्रेट्स, मुंबई.

सामान्य प्रशासन विभाग (मागास पक्ष) मंत्रालय, मुंबई.

सर्व मंत्रालयीन विभाग.

सहायक सचिव, (ईएसटी-१) मंत्रालय, मुंबई.

सहायक सचिव, (ईएसटी-२) मंत्रालय, मुंबई.

निवड नस्ती, बीसीडब्ल्यू-५.

परिज्ञान "अ"

Form of certificate to be issued to Vimukta Jati/Nomadic Tribes or other Backward class Persons belonging to the State of Maharashtra

Documents verified :-- (1)

(2)

(3)

(4)

CASTE CERTIFICATE

This is to certify that Shri/Shrimati/Kumari*
 Son/Daughter* of
 of village/town*
 in District/Division*
 of the State of Maharashtra belongs to the
 Caste/Tribe* which is recognised as a Vimukta Jati/Nomadic Tribe/Other
 Backward Class* under Government Resolution†
 Department No. dated
 as amended from time to time.

2. Shri/Shrimati/Kumari*
 and/or his/her* family ordinarily reside (s) in village/town
 cf District/Division of
 the State of Maharashtra.

Signature*

Place Designation

Date With seal of office.

*Please delete the words which are not applicable.

†Please quote name of Department and specific No. and date of Resolution
 under which the caste/tribe has been recognised as Vimukta Jati/Nomadic
 Tribe or Other Backward Class by the Government of Maharashtra.

Note.—The term ordinarily reside(s) there will have the same meaning
 as in section 20 of the Representation of Peoples Act, 1950.

परिशिष्ट "व"

Form of caste certificate to be issued to Backward Class migrants (other than Scheduled Castes and Scheduled Tribes) i.e. who have migrated from another State/U.T. to Maharashtra.

CASTE CERTIFICATE

No.

This is to certify that Shri/Shrimati/Kumari*.....
 Son/Daughter* of of Village/
 Town*
 in District/Division*
 of the State/U.T.†
 belongs to the
 Caste/tribe* which is recognised as a
 under the*
 (Name of the State, Resolution
 No. and date to be quoted).

2. This certificate is issued on the basis of the
 certificate issued to Shri/Shrimati/Kumari*
 of village/town in District/Division*
 of the State/U.T.†
 who belongs to Caste/Tribe* which
 is recognised as in the State/U.T.†
 issued by the
 (Name of prescribed authority) vide their
 No. dated

THE HOLDER OF THIS CERTIFICATE IS NOT ENTITLED TO ANY CONCESSION/FACILITY OF ANY NATURE WHATSOEVER EXTENDED TO BACKWARD CLASS BY THE GOVERNMENT OF MAHARASHTRA.

Signature

Place State/U.T. Designation

Date: With seal of Office

*Please delete the words which are not applicable.

†Please quote the name of the concerned State/U.T. of the person from which he has migrated and specific No. and date of resolution/order under which the caste/tribe has been recognised as Backward Class (other than Scheduled Castes and Scheduled Tribes) by that State/U.T.

List of Backward Classes in Maharashtra

Scheduled Castes—Maharashtra

As appearing in Part X of the First Schedule of the Scheduled Castes and Scheduled Tribes Orders (Amendment) Act, 1976 (108 of 1976)

PART X MAHARASHTRA

1. Ager
2. Anamak
3. Aray Mala
4. Arwa Mala
5. Bahna, Bahana
6. Bakal, Bart
7. Balahi, Balai
8. Basor, Burud, Bansor, Bansodi
9. Beda Jangam, Budga Jangam
10. Bedar
11. Bhambi, Bhambhi, Assdaru, Asodi, Chamadia, Chamar, Chamari, Chambhar, Chamgar, Haralayya, Harali, Khaipa, Machigar, Machigar, Madar, Madig, Mochi, Telegu Mochi, Kamati Mochi, Ranigar, Rochidas, Nona, Ramnami, Rohit, Samgar, Samagara, Satnami, Surjiyabanshi, Surjyaramnami.
12. Bangi, Mahtar, Olgana, Rukhi, Malkana, Halalkhor, Lalbegi, Balmiki, Korar, Zadmalli
13. Bindri
14. Byagera
15. Chalvadi, Chennayya
16. Chenna Desar, Holey Dasar, Holeya Dasari
17. Dakkal, Dokkalwar
18. Dhar, Kakkayya, Kanayya, Dohor
19. Dom, Dumar
20. Ellamalvar, Yellammalawandy
21. Ganda, Gandi
22. Garoda, Garo
23. Ghasi, Ghasia
24. Halleer
25. Halsar, Haslar, Hulasvar, Halasvar

- ८
26. Holar, Valhar
 27. Holaya, Holer, Holeya, Holiya
 28. Kaikadi (in Akola, Amravati, Bhandara, Buldhana, Nagpur, Wardha and Yavatmal Districts and Chandrapur District other than Rajura Tahsil).
 29. Katia, Patharia
 30. Khangar, Kanera, Mirdha
 31. Khatik, Chikwa, Chikvi
 32. Kolupulvandlu
 33. Kori
 34. Lingader
 35. Madgi
 36. Madiga
 37. Mahar, Mehra, Taral Dhegu Megu
 38. Mahyavanshi, Dhed, Vankar, Maru
 39. Mala
 40. Mala
 41. Mala Hannai
 42. Mala Jangam
 43. Mala Masti
 44. Mala Sale, Netkani
 45. Mala Sanyasi
 46. Mang, Matang, Minimadig, Dankhni Mang, Mang Mahashi, Madari, Garudi, Radhe Mang.
 47. Mang Garodi, Mang Garudi
 48. Manne
 49. Mashti
 50. Meghval, Menghvar
 51. Mitha Ayyalvar
 52. Mukri
 53. Nadi, Hadi
 54. Pasi
 55. Sansi
 56. Shenva, Chenva, Sedma, Ravaf
 57. Sindhollu, Chindollu
 58. Tirgar, Tirbanda
 59. Turi.

Scheduled Tribes—Maharashtra

As appearing in Part IX of the Scheduled Castes and Scheduled Tribes Orders (Amendment) Act, 1976 (No. 108 of 1976)

PART—IX—MAHARASHTRA

1. Andh
2. Baiga
3. Barda
4. Bavacha, Bamcha
5. Bhaina
6. Bharia Bhumia, Bhuinhar, Bhumia, Pando
7. Bhatta
8. Bil, Bhil Garasia, Dholi Bhil, Dungri, Bhil, Garasia, Mewasi Bhil, Rawal Bhil, Tadvi Bhil, Bhagalia, Bhilala, Pawara, Vasava, Vasave.
9. Bhunjia
10. Binjhwar
11. Birhul, Birhor
12. Chodhara (excluding Akola, Amravati, Bhandara, Buldana, Chandrapur, Nagpur, Wardha, Yavatmal, Aurangabad, Bhir, Nanded, Osmanabad and Parbhani Districts).
13. Dhanka, Tadvi, Tetaria, Valvi.
14. Dhanwar
15. Dhodia
16. Dubla, Talavia, Halpati
17. Gamit, Gamta, Gavit, Mavchi, Padvi
18. Gond, Rajgond, Arakh, Arrakh, Agaria, Asur, Badi Maria, Bada Maria, Bhatola, Bhimma, Bhuta, Koilabhute, Koilabhuti, Bhar, Bisonhorn, Maria, Chota Martia, Dandami, Maria, Dhuru, Dhurwa, Dhoba, Dhulia, Dorla, Gaiki, Gatta, Gatti, Gaita, Gond Gowari, Hill Maria, Kandra, Kalanga, Khatola, Koitar, Koya, Khirwar, Khirwara, Kucha, Maria, Kuchaki Maria, Madia, Moria, Mansh Mannewar, Moghya, Mogia, Monghya, Mudia, Murja, Nagarchi, Naikpod, Nagwanshi, Ojha, Raj, Sonjhari Jhareka, Thatia, Thotya, Wade Maria,
19. Halba Halbi
20. Kamar
21. Kathodi, Katkari, Dhor Kathodi, Dhor Kathkari,
22. Kawar, Kanwar, Kaur, Cherwa, Rathia, Tanwar, Chattri
23. Khairwar

24. Kharia
25. Kokna, Kokni, Kukna
26. Kol
27. Kolam, Mannervarlu
28. Koli Dhor, Tekre Ko'i, Kolcha, Kolgha
29. Koli Mahadev, Dongar Koli
30. Koli Malhar
31. Kondh, Khond, Kandh
32. Korku, Bopchi, Mouasi, Nihal, Nahul, Bondhi, Bondeya
33. Koya, Bhine Koya, Rajkoya
34. Nagesia, Nagasia
35. Naikda, Nayaka, Cholivala Nayaka, Kapadia Nayaka
36. Oraon, Dhangad
37. Pardhan, Pathari, Sareti
38. Pardhi, Adbichincher, Phans Pardhi, Phanse Pardhi, Langoli Pardhi, Bahelia, Bahellia, Chita Pardhi, Shikari, Takankar, Takia.
39. Parja
40. Patelia
41. Pemla
42. Rathawa
43. Sawar, Sawara
44. Thakur, Thakar, Ka Thakur, Ka Thakar, Ma Thakur, Ma Thakar
45. Thoti (in Aurangabad, Bhir, Nanded, Osmanabad and Parbhani Districts and Rajura Tahsil of Chandrapur District).
46. Varji
47. Vitelia, Kotwalia, Barodia.

VIMUKTA JATIS

Government Resolution, Education and Social Welfare Department,
No. CBC-1361/M, dated 21st November 1961, as amended from time to time.

<i>Community</i>	<i>Synonym</i>
1. Berad .. .	1. (a) Deleted (c) Talwar
	(b) Naikawadi (d) Walmiki
2. Bester .. .	2. Sanchaluwaddar
3. Bhamta .. .	3. (a) Bhamti (c) Kamati (e) Takari
	(b) Girni Waddar (d) Pathrut (f) Uchale
4. Kaikadi (In Bombay, Thana, Kolaba, Ratnagiri, Nasik, Dhule, Jalgaon, Pune, Ahmednager, Satara, Sangli, Kolhapur, Sholapur, Aurangabad, Beed, Parbhani, Osmanabad, Nanded and Rajura Tahsil of Chandrapur District).	4. (a) Dhontle (c) Makadwale or Kochi Korva. (d) Pamlor
	(b) Korva } Throu- (e) Korvi } ghout the State.
5. Kanjar Bhat .. .	5. (a) Chhara (c) Nat
	(b) Kanjar
6. Katabu .. .	6. ..
7. Banjara (Government Circular, Education and Social Welfare Department No. CBC-1464/146691-M, dated 18th February, 1965).	7. (a) Goar Banjara. (c) Lambhani (e) Labhan (g) Kachikiwale Banjaras. (h) Laman Banjaras. (j) Laban (l) Dhali/Dhalia (n) Singaris (p) Jogi Banjaras
	(b) Lambada/ Lambara. (d) Charan Banjaras. (f) Mathura Labhan (i) Laman/Lamani Banjaras. (k) Deleted (m) Dhadi/Dhari (o) Navi Banjaras (q) Deleted

<i>Community</i>		<i>Synonym</i>
	(r) Deleted	(s) Banjari (Govt. Circular, Social Welfare Cultural Affairs, Sports & Tourism Department, No. CBC-1477-35512/D-V dt. 18th Aug. 1977.
8. Deleted .. .	8. Pal Pardhi	
9. Raj Pardhi .. .	9. (a) Deleted (b) Gaon Pardhi (c) Haran Shikari (d) Deleted	
10. Rajput Bhamta .. .	10. (a) Pardeshi Bhamta (b) Pardeshi Bhamti	
11. Ramoshi .. .	11. ..	
12. Vaddar .. .	12. (a) Gadi Vaddar (b) Jati Vaddar (c) Mati Vaddar (d) Patharvat	
13. Vaghari .. .	13. (a) Salat (b) Salat Vaghri	
14. Chhapparband (including Muslims) Govt. Res. Social Welfare, Cultural Affairs, Sports and Tourism Department, No. CBC-1477/58463/D-V, dt. 20-3-1978.	14. ..	

NOMADIC TRIBES.

(Government Resolution, Education and Social Welfare Department, No. CBC-1361/M, dated 21st November 1961, as amended from time to time).

<i>Community</i>	<i>Synonyms</i>
1. Gosavi .. .	(1) Bava, (2) Bairagi, (3) Bharati, (4) Girigosavi, (5) Bharati Goasavi, (6) Saraswati Parbat, (7) Sagar, (8) Ban or Van (9) Teerth Ashram, (10) Aranya Gharbhari, (11) Sanyasi, (12) Nath- panthi Gosavi.
2. Beldar .. .	2. Od
3. Bharadi .. .	3. (a) Balasantoshi (b) Kinggriwale (c) Nath Bava (d) Nath Jogi (e) Nath Pandhi Davari Gosavi.
4. Bhute .. .	4. Bhope
5. Deleted .. .	5. ..
6. Chitrakathi .. .	6. ..
7. Garudi .. .	7. ..
8. Ghisadi .. .	8. (a) Ghisadi Lohar (b) Gadi Lohar (c) Chitodi Lohar (d) Rajput Lohar
9. Golla .. .	9. Gollewar, Goler (Govt. Reso. Social Welfare, Cultural Affairs, Sports & Tourism Department, No. CBC- 1479/66/D-V, dt. 12-7-1979) Golkar (G. R., CBC-1479/66/D-V/4-9-79).
10. Gondhali .. .	10. ..
11. Gopal .. .	11. (a) Gopal Bhorpis (Govt. Circular Education & Social Welfare Dept., No. CBC-1464/93343-M, dated 13th August 1965. (b) Khelkari.
12. Helve .. .	12. Hilav

<i>Community</i>			<i>Synonyms</i>
13. Joshi	13.	(a) Budbudki (c) Kudmude (g) Sarvade	(b) Damruwale (d) Medhangi (h) Saroi
14. Kasikapadi	14.
15. Kolhati	15.	Dombari	
16. Mairal	16.	(a) Dangat	(b) Vir
17. Masanjogi	17.	(a) Sudgadsiddha (b) Mapanjogi	
18. Nandiwale	18.	Tirmal	
19. Pangul	19.	..	
20. Raval	20.	Raul or Ravel Yogi (Govt. Circular Education & Social Welfare Deptt., No. CBC-1464/151005-M, dt. 21-5-1966).	
21. Sikkalgar	21.	Katari	
22. Thakkar (in Ratnagiri District only.)	22.	..	
23. Vaidu	23.	*(Delete) *(G. R., S. W. C. A. S. & T. D. No. CBC-1073/10615-J-1, dt. 29-5-1974, read with Govt. Correspondence, dt. 7th June 1974).	
24. Vasudeo	24.	..	
25. Bhoi *(Added)	25.	†(1) Zinga Bhoi, (2) Pardeshi Bhoi, (3) Rajbhoi, (4) Bhoi, (5) Kahar, (6) Gadia Kahar, (7) Dhuria Kahar, (8) Kirat, (9) Machwa, (10) Manzi, (11) Jatia, (12) Kewat, (13) Dhiwari, (14) Dheewar, (15) Dhimar, (16) Palewar, (17) Machhendra, (18) Navadi, (19) Malhar, (20) Malhar, (21) Boi, (22) Gadhav Bhoi, (23) Khadi-Bhoi, (24) Kahre Bhoi, (25) Dhevra.	
26. Bahurupi	26.	..	
27. Thelari (in Dhulia, Nasik, Jalgaon and Aurangabad Districts.).	27.	..	
†(G. R., S. W. C. A. S. & T. D., No. CBC-1073/10615-J-1, dt. 24-10-1974)			
28. Otari (Govt. Resolution Social Welfare, Cultural Affairs, Sports and Tourism Department, No. CBC-1477-40940/D-V, dt. 13-12-1977).	28.	(a) Otankar (b) Otkar (c) Vatari (d) Ojhari	

LIST OF OTHER BACKWARD CLASSES OF MAHARASHTRA

(Corrected upto 17-8-1984)

Government Resolution, Education and Social Welfare Department, No. CBS-1467/M, dated the 13th October, 1967 and amended from time to time.

1. Alitkar	39. Gadhavi
2. Bagdi	40. Garpagari
3. <i>Deleted</i>	41. <i>Deleted</i>
4. Badia	42. Gochaki
5. Bajania	43. Gurou
6. Bajigar	44. Gowli
7. Buttal	45. Gavandi
8. Bhand	46. Halepaik
9. Bhavaiya or	47. <i>Deleted</i>
10. Bhavin	48. Hatkar
11. Bisti or Pakhali	49. Jagiasi
12. <i>Deleted</i>	50. Jajak
13. Bari or Barai	51. Jatiya
14. Beria	52. Jatigar
15. Besdewa	53. Javeri
16. Bhadburja	54. Jogi
17. Bhanta	55. Jogin
18. Bhaat	56. Johari
(Govt. Corrigendum E and
SWD No. CBC-1469/947
dated 27-1-1970).	57. Julaha
19. Chamtha	58. Jangam
20. Chandalgada	59. Jingar
21. Charan or Gadhavi	60. Jhadi
22. Charodi	61. <i>Deleted</i>
23. Chippa	62. Kammi
24. Das or Dangdidas	63. Kapdi
25. Dabgar	64. Kharwa or Kharwi
26. Depala	65. Khati
27. Devli	66. <i>Deleted</i>
28. Devdig	67. <i>Deleted</i>
29. <i>Deleted</i>	68. Koli Suryawamshi
30. Dholi	69. Kongadi
31. <i>Deleted</i>	70. Korchar
32. Dhangar	71. <i>Deleted</i>
33. <i>Deleted</i>	72. Kachora
34. Devanga	73. Kadera
35. Gandharap	74. Kamati
36. Gujrath Baori	75. Kasbi
37. Gadaria	76. <i>Deleted</i>
38. Gadri	77. <i>Deleted</i>
	78. Koli
	79. Koshti

LIST OF OTHER BACKWARD CLASSES OF MAHARASHTRA—cont.

80. Kuchbandh	124. Putligar
81. Kuchhria	125. Pareet or Dhobi
82. Kumbhar, Kumhar	126. Patkar
83. Kunbi (Sub castes—Lewa Kunbi, Lewa Patil, Lewa Petidar).	127. Phulari
84. Kurmar	128. Rachevar
85. Kachi	129. Raikari
86. Kathi	130. Bandi
87. Kasar (Sub-castes—Kanchar, Kachari).	131. Rachbandhia
88. Labha	132. Rangari
89. Ladia, Ladchia, Lari	133. Rangrez
90. Ladaff, Laddaf	134. Raot, Rawt, Rautia
91. Lakhera	135. Rangrej (Bhawsar or Rangari).
92. Lohar	136. Deleted
93. Machhi	137. Deleted
94. Manbhav	138. Deleted
95. Mangela	139. Sangar
96. Marwar Baori	140. Sanjogi
97. Me	141. Sarania
98. Mina	142. Deleted
99. Mahli	143. Deleted
100. Medar	144. Deleted
101. Mahali	145. Suppalig
102. Mitha	146. Sutharia (from Sindh)
103. Deleted	147. Sahis, Sais, Shis
104. Mathura	148. Sapera, Nath
105. Namdhari	149. Shilavat
106. Namdhari Paik	150. Singiwala
107. Nirshikari	151. Swakul Sali
108. Navi, Nhavi	152. Sali, Padamshali
109. Nethura	153. Shimpi
110. Nonia	154. Sonar
111. Naqashi	155. Tandel
112. Neeli	156. Deleted
113. Neelkanti	157. Targala
114. Nekar Jada	158. Thetwar
115. Padharia	159. Thoria
116. Padjar	160. Tambat
117. Patradavaru	161. Thogti
118. Phasechari	162. Wadi
119. Phudgi	163. Vaiti
120. Pakhali	164. Wansfoda
121. Panchal	165. Wadhai (Sutar)
122. Panka	166. Warthi
123. Perki, Perkewad	167. Vanjari, Vanjara, Vanjar
	168. Yerkula
	169. Agri, Agle or Kalan

LIST OF OTHER BACKWARD CLASSES OF MAHARASHTRA—cont.

170. Bhawasar
 171. Kurhinshetty
 172. Nilgar, Neeli, Nirali
 173. Koskanti Devanga
 (No. CBC-1468/88475-J
 dated 19-1-1968).
174. Sutar
 175. Futgudi
 176. *Deleted*
 177. Pinjara
 178. *Deleted*
 179. Bhillala
 180. Davari
 181. Teli
 182. Mali (Sub-Castes—Phulmali,
 Phule, Halade, Kacha,
 Kadu, Bawane, Ahhprabhu,
 Adhshethi, Jire, Unde
 Lingayat Mali) *(G.R.E.
 and SWD No. CBC-1468/
 M, dated 13-4-1968.
 Corrigendum dated 24th
 April 1968).
183. Lonari (G. R. E and SWD
 No. CBC-1469/5923-J,
 dated 29-1-1969).
184. *Deleted*
185. Talwar Kanade (G. R. E. and
 SWD No. CBC-1469/
 14877-J, dated 8-8-1969).
186. Raghavi (In Vidharbha
 Districts G. R. No. CBC-
 1470/39561-J, dated 5-11-
 1971).
187. Bhandari (G.R. No. 16/CBC-
 1471/1714-J, dated 24-4-71).
188. Ganali or Gandal (G.R.
 SWCAS and TD No.
 CBC-1472/6016-J, dated
 1-11-1972).
189. Powar or Pawar (Persons
 having their surnames as
 Powar or Pawar are not
- including the list of
 OBC G.R. SWCAS and
 TD No. CBC-1470/1339-
 D-V, dated 26-7-1976).
190. Kathar, Kathar Wani,
 Kanthahar Wani (Lingayat
 Wani or Ladwani excluded
 G.R. SWCA and TD
 No. CBC-1470/63117-D-V,
 dated 12-10-1976).
191. Momin (G.C. SWCAS and
 TD No. CBC-1477/3526,
 dated 16-8-1977)
192. Fakir Bhandarwala (G.C.
 SWCAS and TD No.
 CBC 1477/3526, dated
 16-8-1977).
193. *Deleted*
194. Ghadshi (Vide GR, SWCAS
 and TD No. CBC-1475/
 272-D-V, dated 9-12-1977).
195. Tamboli } Vide G. R.
 196. Christians } SWCAS and
 Converted } TD No. CBC
 from } 1477/51465-V,
 Scheduled } dated 13-2-78.
 Castes.
197. Lanzad (G. R. C. B. C-1076
 14732/D-V, dated 11-9-79).
198. Yadav, Ahir (G.R. CEC-1478
 35501/D.V., dated 5-10-1979).
199. Ladsi (Vide G.R. No. CBC-
 1475/1960/D-V, dated
 3-3-1982).
200. Thakar (Vide G. R. C.BC-
 1082/48567/(1063)D-V,
 dated 8-7-1982).
201. Gabit (Vide G. R. No. CBC-
 1083/49567 (1075) / D. V.,
 dated 29-7-1983).

महाराष्ट्रातील मागासवर्गीयांची यादी

अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती आदेश (सुधारणा) कायदा, १९७६
(१९७६ चा १०८ चा) मधील परिशिष्ट १ मधील भाग १० मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे

अनुसूचित जाती

- (१) अगेर.
- (२) अनमुक.
- (३) आरेमाळा.
- (४) आरवा माळा.
- (५) बहना, बहाना.
- (६) बाकड, बट.
- (७) बलाही, बलाई.
- (८) बसोर, बुरुड, वांसोर, वांसोडी.
- (९) बेडा, जंगम, बुडगा जंगम.
- (१०) बेडर.
- (११) भांबी, भांभी, असादर, असोदी, चामडिया, चमार, चमारी, चांभार, चमगार, हरल्याया, हराळी, खाल्पण, माचीगार, मोचीगार, मादर, मादिंग, मोची, तेलगू-मोची, कामाटी मोची, राणीगार, रोहिदास, नोना, रामनामी, रोहित, समगार, सतनामी, सूरत्यवंशी, सूरज्यरामनामी.
- (१२) भंगी, मेहतर, ओलगाना, रुखी, मलकाना, हलालखोर, लालबेगी, बालिमकी, कोरार, झाडमल्ली.
- (१३) बिदला.
- (१४) व्यागारा.
- (१५) चलवादी, चन्नया.
- (१६) चेन्नदासर, होल्या, दासर, होलिया दसारी.
- (१७) डक्कल, डोक्कलवार.
- (१८) ढोर, कक्कऱ्या, कंकऱ्या, डोहोर.
- (१९) डोम, डुमार.
- (२०) घेल्लमलवार, घेल्लमलवंडलू.
- (२१) गंडा, गंडी.
- (२२) गरोडा, गारो.
- (२३) घासी, घासीया.
- (२४) हल्लीर.
- (२५) हलसार, हसलार, हुलसवार, हलसवार.
- (२६) होलार, व्हलार.
- (२७) होल्या, होलेर, होलिया, होलिया.
- (२८) कैकाडी, (अकोला, अमरावती, भंडारा, बुलढाणा, नागपूर, वर्धा व यवतमाळ जिल्हे व राजूरा तालुका सोडून चंद्रपूर जिल्हा यांत).

अनुसूचित जाती—चालू

- (२९) कटिया, पथरिया.
- (३०) खंगार, कनेरा, मिरथा.
- (३१) खाटिक, चिकवा, चिकवी.
- (३२) कोलुपूल-वंडलू.
- (३३) कोरी.
- (३४) लिंगडेर.
- (३५) मादगी.
- (३६) मादिगा.
- (३७) महार, मेहरा, तराळ, धेगु-मेगु.
- (३८) माहचावशी, धेड, वणकर, माऱ-वणकर.
- (३९) माला.
- (४०) माला दासरी.
- (४१) माला हन्माई.
- (४२) माला जंगम.
- (४३) माला मस्ती.
- (४४) माला साले, नेटकानी.
- (४५) माला सन्वासी.
- (४६) मांग, मातंग, मिनिमादिग, दखनि-मांग, मांग-महशी, मदारी, गाहडी, राथेमांग.
- (४७) मांग-गारोडी, मांग-गाहडी.
- (४८) मन्ने.
- (४९) मस्ती.
- (५०) मेघवाल, मेघवार.
- (५१) मिठा अयलवार.
- (५२) मुक्री.
- (५३) नाडिया, हादी.
- (५४) पासी.
- (५५) सांसी.
- (५६) शेणवा, चेणवा, शेडमा, रावत.
- (५७) सिधोल्लू, चिदोल्लू.
- (५८) तिरगार, तिरबंदा.
- (५९) तुरी.

अनुसूचित जमाती

अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती आदेश सुधारणा कायदा, १९७६

(१९७६ चा १०८) मधील परिशिष्ट १ मधील भाग ९ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे

- (१) आंध.
- (२) वैगा.
- (३) वेरडा.
- (४) बावचा, बामचा.
- (५) भैना.
- (६) भारिया, भूमिया, भूइनहार-भूमिया, पाडो.
- (७) भाता.
- (८) भिल, भिल्ल-गरासिआ, ढोली भिल, डुंगरी भिल, डुंगरी गरासिया, मेवासी-भिल रावल भिल, तडवी भिल, भगालिया, भिलाला, पावरा, वसावा, वसावे.
- (९) भूजिया.
- (१०) विझवार.
- (११) विरहुल, विरहोर.
- (१२) चोधरा (अकोला, अमरावती, भंडारा, बुलढाणा, चंद्रपूर, नागपूर, वर्धा, यवतमाळ औरंगाबाद, बीड, नांदेड, उस्मानाबाद व परभणी जिल्हे सोडून).
- (१३) धाणका, तडवी, तेतारिया, वळवी.
- (१४) धनवार.
- (१५) धोडिया.
- (१६) दुवळा, तलाविया, हजपति.
- (१७) गामिल, गामटा, गावित, मातची पाडवी.
- (१८) गोड किवा राजगोड, आरख, अराख, अगारिया, असूर, बडीमारिया, बडामारिया, भाटोला, भिम्मा, भूला, कोईलाभूता, कोईलाभूती, भार, विसन हॉर्न मारिया, छोटा मारिया, दंडांगा मारिया, धुरु धुरवा, धोबा, धुलिया, डोरला, गायकी, गट्टा, गट्टी, गायता, गोड गोवारी, हिल मारिया, कांदरा, कलंगा, खटोला, कोयतार, कोया, खिरवार, खिरवारा, कुच मारिया, कुचकी मारिया, माडिया, मारिया, माना, मन्नेवार, मोध्या, मोगिया, मोध्या, मुडिया, मुरिया, नागरची, नाईकपोड, नागवंशी, ओझा, राज, सोनझारी, झरेका, थाटिया, थोटधा, वाडेमारिया, वडे-मारिया.
- (१९) हलवा, हलबी.
- (२०) कमार.

अनुसूचित जमाती—चाल

- (२१) काथोडी, कातकरी, ढोर काथोडी, ढोर कातकरी, सोन काथोडी, सोन कातकरी.
- (२२) कवर, कांवर, कोर, चेरवा, राठिया, तन्वर, छट्री.
- (२३) खैरवार.
- (२४) खरिया.
- (२५) कोकणा, कोकणी, कुकना.
- (२६) कोल.
- (२७) कोलाम, मन्नेरवारलू.
- (२८) कोळी ढोर, टोकरे कोळी, कोलचा, कोलधा.
- (२९) कोळी महावेच, डॉंगर कोळी.
- (३०) कोळी मल्हार.
- (३१) कोध, खोड, काध.
- (३२) कोरकू, बोपची, मोवासी, निहाल, नहूल, बोंधी, बोंडेया.
- (३३) कोया, भिनेकोया, राजकोया.
- (३४) नगेसिया, नगासिया.
- (३५) नाइकडा, नायका, चोलीवाला, नायका, कापडिया, नायका, मोटा नायका, नाना नायका
- (३६) ओरांव, धनगड.
- (३७) परधान, पाथरी, सुरोटी.
- (३८) पारधी, आडवी, चिचेर, फास पारधी, फासेपारधी, लंगोटी पारधी, वहेलिया, वहेलिया, चितापारधी, शिकारी, टाकणकर, टाकिया.
- (३९) परजा.
- (४०) पटेलिया.
- (४१) पोमला.
- (४२) राठवा.
- (४३) सवर, सवरा.
- (४४) ठाकूर, ठाकर, का-ठाकूर, का-ठाकर, मा-ठाकूर, मा-ठाकर.
- (४५) थोटी (औरंगाबाद, बीड, नांदेड, उस्मानाबाद व परभणी जिल्ह्यात व चंद्रपूर जिल्ह्याच्या राजूरा तहसिलमध्ये).
- (४६) वारली.
- (४७) विटोलिया, कोटवालिया, वारोडिया.

विमुक्ती जाती

जाती	तत्सम
(१) बेरड	(१) (अ) वगळले. (ब) नाईकवाडी. (क) ललवार. (द) वालिमकी.
(२) बेस्तर	(२) संचलू वड्डार. (३) (अ) भामटी. (ब) गिरणी वड्डार. (क) कामटी. (ड) पाथरुट. (प) टकारी. (फ) उचले.
(४) कैकाडी (मंबई, ठाणे, कुलाबा, रत्नापुरी, नाणिक, धुळे, जळगाव, पुणे, अहमदनगर, सातारा, सांगली, कोल्हापूर, सोलापूर, औरंगाबाद, बीड, परभणी, उस्मानाबाद, नांदेड, जिल्हे व चंद्रपूर जिल्हातील राजुरा तालुका यांत).	(४) (अ) धोंतले. (ब) कोरवा. (क) माकडवाले किवा कोंची-कोरवा. (ड) पामलोर. (इ) कोरवी.
(५) कंजारभाट	(५) (अ) छारा. (ब) कंजार. (क) नात.
(६) कटावू	(६)
(७) बंजारा (शा.प.शि. व स.क.वि. क्रमांक सीबीसी-१४६४/१४६६९१-म, दिनांक १८-२-६५ अन्वये सुधारल्याप्रमाणे).	(७) (अ) गोर बंजारा. (ब) लंबाडा/लंबारा. (क) लंभाणी (ड) चरण बंजारा. (इ) लभाण. (फ) मथुरा लभाण. (ग) कचकीवाले बंजारा. (ह) लमान बंजारा. (इ) लमाण लमाणी.

विमुक्ती जाती—चालू

जाती

(७) — चालू

तत्सम

- (ज) लबान.
- (क) वगळण्यात आले.
- (ल) धाली/धालीया.
- (म) धाडी/धारी.
- (न) सिगारी.
- (व) नावी बंजारा.
- (प) जागी बंजारा.
- (क्यु) वगळण्यात आले.
- (र) वगळण्यात आले.
- (स) बंजारी (शा.प.क्र. सीबीसी-१४७७/३५५१२-का-५, दिनांक १८-८-७७).

(८) वगळले

(८) पाल पारधी.

(९) राज पारधी

(९) (अ) वगळले.

(ब) गाव पारधी.

(क) हरण शिकारी.

(ड) वगळले.

(१०) राजपूत भामटा

(१०) (अ) परदेशी भामटा.

(ब) परदेशी भामटी.

(११) रामोशी

(११) ..

(१२) वडार

(१२) (अ) गाडी वड्डर.

(ब) जाती वड्डर.

(क) माती वड्डर.

(ड) पाथरवट.

(१३) वाधरी

(१३) (अ) सलात.

(ब) सलात वाधरी.

(१४) छपरबंद (मुस्लीम धर्मीयासह)

शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृ-
तिक कार्य, क्रिडा व पर्यटन विभाग,
क्रमांक सीबीसी-१४७७/५८४६३/का-५,
दिनांक २०-३-७८.

भट्कथा जमाती

जाती	तत्सम
(१) गोसावी .. .	(१) बावा, (२) बैरागी, (३) भारती, (४) गिरी गोसावी, (५) भारती गोसावी, (६) सरस्वती पर्वत, (७) सागर, (८) बान किवा बान, (९) तीर्थ आश्रम, (१०) अरण्य धरभारी, (११) संन्यासी, (१२) नाथपंथी गोसावी.
(२) बेलदार .. .	(२) ओड.
(३) भराडी .. .	(३) (अ) बाळ संतोषी. (ब) किंगरीवाले. (क) नाथबावा. (ड) नाथ जोशी. (इ) नाथपंथी डवरी गोसावी.
(४) भूते .. .	(४) भोपे.
(५) वगळले .. .	(५) ..
(६) चिवकथी .. .	(६) ..
(७) गाहडी .. .	(७) ..
(८) धिसाडी .. .	(८) धिसाडी लोहार किवा गाडी लोहार किवा चितोडी लोहार, रजपूत लोहार (शा.प.शि.क्री. व स.क.वि. क्रमांक सीबीसी-१४७०/१०२६९/ ज, दिनांक १४-८-३०).
(९) गोल्ला (शा.नि.स.क.सां.का.क्री. व प. वि.क्र. सीबीसी-१४७८/४१०७९/का- ५, दिनांक २९-११-७८ अन्वये सोलापुर व सांगली जिल्हांत हे शब्द वगळले आहेत).	(९) गोलेवार, गोलेर (शा.नि.स.क. सां. का.क्री.व प.वि.क्र. सीबीसी-१४७९/ ६६/का-५, दिनांक १२-७-७९), गोलकर- (शा.नि.सीबीसी-१४७९/ ६६/का-५, दिनांक ४-९-७९).
(१०) गोंधळी .. .	(१०) ..
(११) गोपाल .. .	(११) (अ) गोपाल भोरपी (शा.प.शि.व स.क.वि.क्र. सीबीसी- १४६४/१३३४३-म, दिनांक १३-८-६५). (ब) खेळकरी.

भट्टकथा जमाती

जाती:

तत्सम

(१२) हेल्वे	(१२) (१) हिल्व.
(१३) जोशी	(१३) (अ) बुडबुडकी. (ब) डमरवाले. (क) कुडमुडे. (ड) मेढंगी. (इ) सरोदे. (फ) सहदेव जोशी. (ग) सरवेदे. (ह) सरोदा.
(१४) काशी कापडी	(१४) ..
(१५) कोल्हाठी	(१५) डोंबारी.
(१६) मैराळ	(१६) (अ) दामंट. (ब) वीर.
(१७) मसणजोगी.	(१७) (१) सुदगडसिंदू. (२) पनजोगी.
(१८) नंदीवाले	(१८) तिरमल.
(१९) पांगूळ	(१९) ..
(२०) रावल	(२०) राऊळूँकिवा रावलयोगी (शा.प.शि. व स.क.वि.क्र. १४६५/१५१००५, म, दिनांक २९-५-६६).
(२१) सिक्कलगर	(२१) कटारी.
(२२) ठाकर (फक्त रत्नागिरी जिल्हात)	(२२) ..
(२३) बैदू	(२३) वगल्ण्यात आले.
(२४) वासुदेव	(२४) ..
(२५) भोई (शा.नि.स.क.सां.का.की. व प.वि. (२५) (१) दिंगा भोई. क्र. सीबीसी-१०७३/१०६१५/ज-१, दिनांक २९-५-७४, शा. शुद्धीपत्र सम्प्रक्रमांक, दिनांक ७ जून १९७४). (२) परदेशी भोई. (३) राजभोई. (४) भोई.			

भटकया जमाती

जाती
(२५) भोई—(चालू)

तत्सम

- (५) कहार.
 - (६) गोडिया कहार.
 - (७) धुलिया कहार.
 - (८) किरात.
 - (९) मछुआ.
 - (१०) माझी.
 - (११) जातिया.
 - (१२) केवट.
 - (१३) ढीवर.
 - (१४) धीवर.
 - (१५) धीमर.
 - (१६) पालेवार.
 - (१७) मछेद्र.
 - (१८) नावाडी.
 - (१९) मल्हार.
 - (२०) मल्हाव.
 - (२१) बोई.
 - (२२) गाठव भोई.
 - (२३) खाडी भोई.
 - (२४) खारे भोई.
 - (२५) ढेवरा.
- (शा.नि.श.क.सां.का.क्री. व प.वि. क्र.
सीबीसी-१०७३-१०६१५/ज-१,
दिनांक २४ अक्टोबर १९७४).

(२६) बहुर्षी (२६) ..

(२७) ठेलारी (धुळे, नासिक, जळगाव व (२७) ..
औरंगाबाद जिल्हांत).

(२८) ओतारी (२८) (अ) ओतनकर.

- (ब) ओतकर.
 - (क) वतारी.
 - (ड) ओझारी.
- (शा.नि.स.क.सां.का.क्री. व प.वि.
क्रमांक सीबीसी-१४७७/४०९५०/
का-५, दिनांक १३-१२-१९७७).

सर्व महाराष्ट्राकरिता इतर मागासलेल्या वर्गाची यादी।

(१७-८-८४ पर्यंत सुधारल्याप्रमाणे)

(१) अलिंतकार.	(३२) धनगर.
(२) बागडी.	(३३) वगळले.
(३) वगळले.	(३४) देवांग.
(४) बडीआ.	(३५) गंधारप.
(५) बजानिया.	(३६) गुजराथ बावरी.
(६) बाजीगर.	(३७) गडारिया.
(७) बुट्टाल.	(३८) गडी.
(८) भाड.	(३९) गढवी.
(९) भवया किंवा तारगल.	(४०) गारपगरी.
(१०) भाविण.	(४१) वगळले.
(११) भिस्ती किंवा पखाली.	(४२) गोचाकी.
(१२) वगळण्यात आले.	(४३) गुरव.
(शा.नि.स.क.सां.क.क्री. व पथवि. क्रमांक सीबीसी-१०७३/१०६१५-ज-१, दिनांक २९ मे १९७४).	(४४) गवळी.
(१३) बारी किंवा बारई.	(४५) गवंडी.
(१४) वेरीया.	(४६) हलैपैक.
(१५) वेसदेवा.	(४७) वगळले.
(१६) भडभुंजा.	(४८) हटकर.
(१७) भांटा.	(४९) जगीयासी.
(१८) भाट (शुद्धीपत्र नि. व स.क.वि. क्रमांक सीबीसी-१४७९/१४७३-ज, दिनांक २७-१- १९७० प्रमाणे).	(५०) जजाक.
(१९) चमथा.	(५१) जतिया.
(२०) चांदलगडा.	(५२) जातिगर.
(२१) चरण किंवा गढवी.	(५३) जल्हेरी.
(२२) चारोडी.	(५४) जोगी.
(२३) चिण्या.	(५५) जोगीण.
(२४) दास किंवा दांगडीदास.	(५६) जोहारी.
(२५) दावगर.	(५७) जुलाहा.
(२६) देपला.	(५८) जंगम.
(२७) देवळी.	(५९) जिनगर.
(२८) देवेदिग.	(६०) जाडी.
(२९) वगळले.	(६१) वगळले.
(३०) ढोली.	(६२) कम्मी.
(३१) वगळले.	(६३) कापडी.
	(६४) खारवा किंवा खारवी.
	(६५) खाटी.
	(६६) वगळले.
	(६७) वगळले.

(६८)	कोळी सुर्यवंशी.	(१०७)	निरशिकारी.
(६९)	कोंगाडी.	(१०८)	नावी, न्हावी.
(७०)	कोरचर.	(१०९)	नेशुरा.
(७१)	वगळले.	(११०)	नोनीया.
(७२)	कचोरा.	(१११)	नक्काशी.
(७३)	कदंरा.	(११२)	नीली.
(७४)	कासाटी.	(११३)	नीलकांती.
(७५)	कसबी.	(११४)	नेकार जाडा.
(७६)	वगळले.	(११५)	पधारिया.
(७७)	वगळले.	(११६)	पडीयार.
(७८)	कोळी.	(११७)	पात्रदावह.
(७९)	कोष्ठी.	(११८)	फासेचरी.
(८०)	कुचबंध.	(११९)	फुगडी.
(८१)	कुछारिया.	(१२०)	पखाली.
(८२)	कुभार किंवा कुम्हार.	(१२१)	पांचाळ.
(८३)	कुण्बी (पोटजाती—लेवा कुण्बी, लेवा पाटील, लेवा पटीदार).	(१२२)	पॉका.
(८४)	कुरमार.	(१२३)	पेरको, पेरकेवाड.
(८५)	काची.	(१२४)	पुतलीगर.
(८६)	काठी.	(१२५)	परीट किंवा धोबी.
(८७)	कासार (पोटजाती—कंचार, कचारी)	(१२६)	पाटकर
(८८)	लाभा.	(१२७)	फुलारी.
(८९)	लडीया, लडीया, लरिया.	(१२८)	राचेवर.
(९०)	लडाफ किंवा लड्डाफ.	(१२९)	राईकरी.
(९१)	लखेरा.	(१३०)	बंडी.
(९२)	लोहार.	(१३१)	रचबंधिया.
(९३)	माच्ची.	(१३२)	रंगारी.
(९४)	मानभाव.	(१३३)	रंगेज.
(९५)	मगेला.	(१३४)	राओत, रावत, राऊतीया.
(९६)	मारवार बावरी.	(१३५)	रंग्रेज (भावसार, रंगरी).
(९७)	मे.	(१३६)	वगळले.
(९८)	मिना.	(१३७)	वगळले.
(९९)	महली.	(१३८)	वगळले.
(१००)	मेदर.	(१३९)	सनगर.
(१०१)	म्हाली.	(१४०)	संजोगी.
(१०२)	मिठा.	(१४१)	सरानिया.
(१०३)	वगळले.	(१४२)	वगळले.
(१०४)	मथुरा.	(१४३)	वगळले.
(१०५)	नामधारी.	(१४४)	वगळले.
(१०६)	नामधारीपैक.	(१४५)	सुप्पालिंग.
		(१४६)	सुथारिया (सिधवधील).

- (१४७) साहिस, साईस, शिस.
 (१४८) सपेरा, नाथ.
 (१४९) शिलावट.
 (१५०) सिंगीवाला.
 (१५१) स्वकुलसाठी.
 (१५२) साळी, पद्मशाली.
 (१५३) शिपो.
 (१५४) सोनार.
 (१५५) तांडेल.
 (१५६) वगळले.
 (१५७) तारगला.
 (१५८) थेटवार.
 (१५९) थोरीया.
 (१६०) तांबट.
 (१६१) धोगती.
 (१६२) वडी.
 (१६३) वेती.
 (१६४) वंसफोड.
 (१६५) वधाई (सुतार).
 (१६६) वर्धी.
 (१६७) वंजार, वंजारा, वंजारी.
 (१६८) येरकुला.
 (१६९) आगरी, आगळे किवा काळण.
 (१७०) भावसार.
 (१७१) कुरहीन शेट्टी.
 (१७२) नीलगार, निली, निराळी.
 (१७३) कोसकांती—देवांग (क्र. सीबीसी-१४६८/८८४७५-ज, दि. १९-१-६८).
 (१७४) सुतार.
 (१७५) पुतबुडी.
 (१७६) वगळले.
 (१७७) पिंजारा.
 (१७८) वगळले.
 (१७९) भिलाला.
- (१८०) डबरी.
 (१८१) तेली (शा.नि.शि.व स.क्र. वि. क्र. सीबीसी-१४६८-म, दि. १३-४-६८, शुद्धिपत्र, दि. २४-४-६८).
 (१८२) माळी (शा.नि.शि. व स.क्र.वि.क्र. सी. बी. सी. १४६८-म, दि. १३-४-६८ शुद्धिपत्र, दि. २४-४-६८) (पोटजाती-फुलमाळी, फुले, हळदे, कात्रा, कडू, बावने, अधप्रभू, अधशेटी, जिरे, ऊंडे, लिगायत माळी इ.).
 (१८३) लोणारी (शा.नि.शि. व स.क्र.वि. क्र. सीबीसी-१४६२-५९२३५-४, दि. २९-१-६९).
 (१८४) वगळले.
 (१८५) तलवार कानडे (शा.नि.शि. व स.क्र. वि. क्र. सीबीसी-१४६९/१४८७७-ज, दि. ८-८-६९).
 (१८६) रघवी (विदर्भ जिल्हातील, (शा.नि. क्र. सीबीसी-१४७०/३९५६१-ज, दि. ५-१-७१).
 (१८७) भंडारी (शा.नि.क्र. विपठ-१६-सीबी-सी-१४७१-१७१४, दि. २४-४-७१).
 (१८८) गानली किवा गांडली (शा.नि.स.क. सा.का.की. व प.वि.क्र. सीबीसी-१४७२/६०१६-ज, दि. १-११-७२).
 (१८९) पोवार किवा पवार (पोवार किवा पवार आडनावे असलेले इतर मागास-वगळच्या यादीत समाविष्ट नाहीत.) (शा.नि.स.क.सा.का. क्रि. व प.वि.क्र. सीबीसी-१४७०-१३३९/का-५, दि. २६-७-७६).
 (१९०) काथार, काथार वाणी, कंठहार वाणी (लिगायत वाणी किवा लाड वाणी सोडन) (शा.नि.स.क.सा.का. क्रि. व प.वि. क्र. सीबीसी-१४७०/६३११७/का-५, दि. १२-१०-७६).

- (१९१) मोमीन (शा.नि.स.क.सां.का.क्रि. व(१९७) लंजाड (शा.नि.स.क.सां.का.क्रि. व प. पं.वि. क्र. सीबीसी-१४७७/३५२५६/ वि.क्र. सीबीसी-१०७६/१४७३२/का-का-५, दि. १६-८-७७). ५, दि. ११-९-७९).
- (१९२) फकीर बंदरवाला (शा.नि.स.क.सां-यादव, अहिर (शा.नि.स.क.सां.का.क्रि. का.क्रि. व प.वि.क्र. सीबीसी-१४७७/(१९८) वि.प. विभाग क्र. सीबीसी-१४७८/३५२५६/का-५, दि. १६-८-७७). ३५५०९/का-५, दि. ५-१०-७९).
- (१९३) वगळले (शा.नि.स.क.सां.का.क्रि. व प. वि.क्र. सीबीसी-१४७९/६६/का-५, दि. १२-७-७९ अन्वये वगळले). (१९४) लाडसी (शा.परि.क्र. सीबीसी-१४७६/१९६०/का-५, दि. ३-२-८२).
- (१९४) घडशी (शा.नि.स.क.सां.का.क्रि. व प. वि. क्र. सीबीसी-१४७५/२७२/का-५. दि. ९-१२-७७). (२००) ठाकर (शा.नि.क्र. सीबीसी-१०८२/४८५६७/(१०६३)/का-५, दि. ८-७-८२).
- (१९५) तांबोळी (शा.नि.स.क.सां.का.क्रि. व प.वि.क्र. सीबीसी-१४७७/५१०६५/ का-५, दि. १३-२-७८).
- (१९६) अनुसूचित जातीतून खिश्चन धर्म (२०१) गावित (शा.नि.क्र. सीबीसी-१०८३/स्त्रिकारलेले. (शा.नि. स. क. सां. का. क्रि. व प. वि. क्र. सीबीसी-१४७७-५१०६५/का-५, दि. १३-२-७८.) ४९५६७/(१०७५)का-५, दि. २९-७-८३).

डॉ. गोविंद गारे,
संचालक.

अ. शा. पत्र क्र. जातीबा-४८१-का.-४
आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था,
२८, राणीचा बाग, पुणे-४११ ००१,
दिनांक १६-१२-८१.

मिय,

शासन निर्णय क्रमांक सीबीसी-१६८०-४३६६९-डी-५, दिनांक २९-१०-८० अन्वये या कार्यालयाने संपूर्ण महाराष्ट्रातील प्रत्येक तहसिलदाराकडून शासनाने ठरवून दिलेल्या विशिष्ट नमुन्यात जातीच्या दाखल्याची संकलित नोंद करणे संबंधीची माहिती मागविण्यात आलेली होती. त्यानुसार महाराष्ट्रातील अनेक तहसिलदारांनी शासनाने ठरवून दिलेल्या विशिष्ट नमुन्यात ही माहिती या कार्यालयाकडे पाठविली आहे. प्राप्त माहितीवरून या कार्यालयाच्या असे निर्दर्शनास आले आहे की, काही तहसिलदारांनी कोळी, पानभरे कोळी, सोनकोळी, सूर्यवंशी कोळी, गुन्हे रवार, मुनुरवार, क्षत्रिय ठाकूर, भाट ठाकूर, कोष्टी, कुणबी माना वर्गे अनुसूचित जमातीत न मोडणाऱ्या जातींना अनुसूचित जमातीचे दाखले दिलेले असावेत.

शासनाने २९ जून १९७७ पूर्वी काही आदिवासी जमातीसाठी क्षेत्रवंधन ठरवून दिलेले होते. हे क्षेत्रवंधन उठविण्यापूर्वी अनुक्रमे (१) महादेव कोळी, (२) ठाकूर, (३) गुन्हेरवारलू व (४) हलबा इत्यादि जमातीखालील क्षत्रामध्ये फक्त अनुसूचित जमात म्हणून त्यांचा समावेश करण्यात आलेला होता:—

(१) महादेव कोळी:—

(अ) अहमदनगर जिल्ह्यात ..	अकोला, राहुरी आणि संगमनेर तालुका.
(ब) कुलाबा जिल्ह्यात ..	कजत, खालापूर, अलिबाग, महाड आणि सुधागढ तालुका.
(क) नासिक जिल्ह्यात ..	नासिक, निफाड, सिन्धर, चांदूर, बागलाण, इगतपूरी, दिंडोरी, कळवण, सुरगणा, आणि पेंथमहाल तालुका.
(ड) पुणे जिल्ह्यात ..	आंबेगाव, जुन्नर, खेड, मावळ, मुळशी आणि वेल्हे महाल.
(इ) ठाणे जिल्ह्यात ..	ठाणे, मुरबाड, भिवंडी, डहाणू, वसई, वाडा, शहापूर, पालघर, जळ्हार आणि मोखाडा तालुका.

(२) ठाकूर :—

- (अ) अहमदनगर जिल्ह्यात .. अकोला, राहुरी आणि संगमनेर तालुका.
- (ब) कुलाबा जिल्ह्यात .. कर्जत, खालापूर, पेन, पनवेल आणि मुधागड तालुका.
- (क) नासिक जिल्ह्यात .. इगतपुरी, नासिक आणि सिन्नर तालुका.
- (ड) पुणे जिल्ह्यात .. आंबेगांव, जुन्नर खेड आणि मावळ तालुका.
- (इ) ठाणे जिल्ह्यात .. ठाणे, कल्याण, मुरवाड, भिवंडी, वसई, वाढा, शहापूर, डहाणू, पालघर जव्हार आणि मोखाड तालुका.

(३) कोलाम, मन्नरवारलू :—

औरंगाबाद, परभणी, नांदेड, राजुरा, बीड
आणि उस्मानाबाद जिल्ह्यात.

(४) हलवा, हलबी :—

- (अ) अमरावती जिल्ह्यात .. भेलघाट तहसिल.
- (ब) चंद्रपूर जिल्ह्यात .. गडचिरोली आणि सिरोँचा तहसिल.
- (क) यवतमाळ जिल्ह्यात .. केळापूर, वणी आणि यवतमाळ तहसिल.

महाराष्ट्र शासनाने शासन निर्णय क्रमांक बीसी-१५७७-डेक्क-५, दिनांक २९ जून १९७७ अन्वये आदिवासीसंबंधी क्षेत्रबंधन दूर केल्यानंतर महाराष्ट्रातील प्रत्येक ठिकाणचे तत्सम नावांचे बिगर आदिवासी किंवा त्या अर्थात् समान नाव धारण करणारे लोक आदिवासी जमातीचे बसल्याचे दाखवून अनुसूचित जमातीचे दाखले मिळविण्याचा प्रयत्न करीत आहेत व कांही लोकांनी तसेदा दाखलेही मिळविलेआहेत. अनेक तहसिलदारांनी कार्यकारी दंडाधिकाऱ्यांनी शासनाच्या समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, कीडा व पर्यटन विभागाचे क्र. सीबीसी-१६८०-४३६६९/डी-५, दिनांक २९-१०-१९८० अन्वये देण्यात आलेल्या सूचनांचे काटेकोर पालन न करता जातीचे दाखले दिले असावेत असे प्राप्त माहितीवरून दिसून येते. शासनाच्या वरील आदेशात पृष्ठ क्र. ३, ४, ५, १०, १४, १५ वर जातीचा दाखला देण्यासंबंधाने मार्गदर्शक सूचे दिलेली आहेत. ह्या शासकीय आदेशातील सूचनांचा व मार्गदर्शक सूचांचा वापर न करता व सत्य परिस्थितीची माहिती न घेता सक्षम अधिकारी जातीचे दाखले देत असावेत असे ह्या कार्यालयात प्राप्त ज्ञालेल्या माहितीवरून दिसते. तेव्हा जातीचा दाखला देतांना आपण कोणता निकष लावला आहे? जाती-जमातीची कोणती वैशिष्ट्यांचे आपण लक्षात घेतली आहेत? क्षेत्रबंधन उठविण्यापूर्वी ही जमात त्या भागातहीती कांहे आपण तपासून पाहिले आहेकां? त्याच्या प्रमाणे शासनाच्या दिनांक २९-१०-८० च्या निर्णयातील मार्गदर्शक सूचांचा वापर करून व त्या तत्वाप्रमाणे जातीचे दाखले दिले आहेत किंवा नाहीत? असे दाखले देतांना कोणते निकष लावले आहेत? या संबंधीचा सविस्तर खुलासा करावा. या संबंधीचा सविस्तर अहवाल शासनाला सादर करावयाचा असल्याने ही माहिती त्वरीत सादर करावी.

सोबत आदिवासीच्या नावांवर दाखले मिळवत अपलेल्या समान विगर आदिवासी नाव धारण असणाऱ्या व नापसादृश्य असणाऱ्या जातीची यादी माहितीसाठी जोडली आहे. तिचा उपयोग जातीचे दाखले देताना करता येण्यासारखा आहे.

आपला विनीत,

सही/-

(गोविंद गारे).

थी.

तहसिलदार,

जिल्हा :

Statement showing traditional occupation other than tribal communities having similarity in nomenclature

Serial No.	Name of scheduled Tribe and its Sr. No. in the Sch. Tribe list	False certificate being obtained by the following persons (non-scheduled tribes)	Traditional occupation of the non-scheduled tribe castes at Col. No. 3 and their other traits
(1)	(2)	(3)	(4)
1	Mahadeo Koli or Dengar Koli (29)	1. Son Koli, Mechimar Koli, Fishing Fisherman. Christian Koli, Vaiti Koli, Mangela Koli.	
2	Dhor Koli or Tokare Koli (28)	2. Panbhare Koli, Koli .. Water Carrier and Balutedar, village servants, Hincu caste, Kshatriya Koli.	
3	Mallkar Koli (30) 3. Suryawanshi Koli, ..	
4	Dhangad (36) Dhangar .. Shephard, Sheep Keeper.	
5	Dhanwar (14) Dhangar .. Shephard, Sheep Keeper.	
6	Gond (18) Geundla .. Toddy tappers and liquor vendors.	
	(a) Gond Gowari Gowari, Dudh-Cowari .. Milkmen, Cattle keeping.	
	(b) Nagarchi Nagarchi .. Drummer and musicians, Drum Beaters.	
	(c) Mana Mana (Kunbi) .. Caste Hindu, cultivators.	
	(d) Dhoba Dhobi/Pareet .. Washerman	
	(e) Mannewar Murmurwar Kapu, Munaur-war, Mannewar. .. Cultivators, Hindu castes from Telugu speaking class Caste.	
	(f) Ojha Ohjha, Ozza .. Caste Hindus Surname Ojha, Oza.	
	(g) Khairwar, Khirwar Khaire Kumbi .. A Kunbi group of Vidiarthi Hindu cultivators.	
	(h) Nagwanshi Nagwanshi .. Hindu Caste Kashatriya.	

7	Kaur/Kawar (22)	Kaur	Caste-Hindu-Surname Kaur.
	Chatri	Chattri	Caste-Hindu-Surname Chettiri.
8	Kamar (20)	Kumar, Kurmewar	Shepherd, Sheep keeping.
9	Khairwar/Kharia (23)	Kharva/Kharvi/Khatra/Kunki	Fishing and drying fishes with salts. Sailor of country craft.
10	Phase Pardhi/Langotti Pardhi (38)	Rajpardhi, Gaon Pardhi .. .	They belong to Vimukta Jatis.
11	Trakar, Thakur, Tricing, Kar-Thakar, Ka-Thakur Ma-Thakar, Ma-Thakur (44).	Kshatriya Thakur, Rajput Thakur, Bhat Thakur, Senar Thakur, Nayvi Thakur, Thakurs of Sind and Punjab, Thakkar, Thakkar, Thakurda Thakuriar.	Maintaining record of different races and to forecast, showmen Beggers, Begging.
12	Halba, Halbi (19)	Halba-Koshli, Koshti .. .	Hindu Caste-Weavers, weaving.
13	Kolam, Mannervarlu (27)	Munnerkepu, Munnerwar .. .	Hinducastes from Telugu speaking areas; cultivators.
14	Kapadia Nayaka, Nana-Nayaka Mota Nayaka, Choliwala Nayaka (35).	Banjaras and Lamentis .. .	This group belongs to Vimukta Jatis, Pack bullock carriers.
15	Tadavi (13) (8)	Muslime
16	Bhunjia (9);	Bhad Bhunjia	Grain firing, grain parcher, grain frying.
17	Bhil (8)	Powar, Powara	Hindu-caste from Vidarbha-cultivators, and agricultural labourers.
18	Gavit, Gamit, Gamata (17)	Gabit	Fishing, Sea ferrying.
19	Thoti (45)	Thogti	Weavers.

क्र. जातीबा-४८५-का-४
 आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था,
 २८, कवीन्स गार्डन, पुणे-१,
 दिनांक ७-८-१९८५.

प्रति

तहसिलदार/कार्यकारी दंडाधिकारी,
 सर्व.

महाराष्ट्रातील अनुसूचित जमातीच्या लोकांना जातीचे दाखले देणेबाबत या कार्यालयाने अर्ध-
 शासकीय पत्र क्रमांक जातीदा-४८१-का-४, दिनांक १६-१२-८१ अन्वये मार्गदर्शनपर माहिती
 दिली होती. आता शासनाने शासन निर्णय क्रमांक सीबीसी-१६८४-(३०९)-का.-११, दिनांक
 २४ एप्रिल १९८५ अन्वये याबाबत सविस्तर व सर्वांकिश मार्गदर्शन केले आहे. त्यामुळे आदिवासी
 संशोधन व प्रशिक्षण संस्थेचे अर्धशासकीय पत्र क्रमांक जातीदा-४८१-का-४, दिनांक १६-१२-८१
 रद्दवादल समजप्यात यावे.

सही/-

संचालक,

आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था,
 महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१.

परिशिष्ट ३

(श्री. भाई वंदरकर यांचे लेखी निवेदन १५०)

दिनांक २ मे १९८६.

माननीय दाजीवा पर्वत पाटील,
उपसभापती, विधान परिषद्,
तथा समिती प्रमुख,
विधान परिषद् विनंती-अर्ज समिती,
विधान मंडळ, मुंबई.

विषय : महाराष्ट्रातील कोळी महादेव, डोंगर कोळी, कोळी मल्हार, कोळी ढोर, टोळरे कोळी, कोळवा व कोळवा या जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या संदर्भात हांगारा अन्यत्र.
महोदय,

वरील विषयावाबत मी, विरोधी पक्षनेते श्री. दे. मा. कराळे व श्री. रा. सु. गवई, यांनी त्रिनंती अर्ज समितीला एक अर्ज सादर केलेला आहे. या अजाच्या संदर्भात मला गांतिक साथ यावाची ताही. तर या लेखी निवेदनाच्या माध्यमातून ती मी माझीत आहे. त्याचा आपण साकल्याने विचार करावा अशी आपणास विनंती आहे.

२. आपणास माहीत आहे की, विधान परिषद् भद्रस्य म्हणून मी जे काही प्रश्न सभागृहावर्धे उपस्थित करतो त्याभ्ये दुर्बल घटकांचे अत्यंत ज्वलत प्रश्न असतात. गेल्या चार पांच वर्षांमध्ये माझ्या पक्षाच्या वतीने व एक आमदार म्हणून मी माझ्या महाराष्ट्रभर जनसंपर्कावाली जात असता. या माझ्या दोन्यात हजारो आदिवासी, शेतकरी, आदिवासी समाजकार्यकर्ते यांची भेट द्याते. त्या भेटीत अनेक गांहार्णी, अन्याय, अत्याचार प्रकरणे माझ्या निर्दर्शनास आणली जातात व या अन्यायाला वाचा फोडा, त्यासाठी काही मार्ग काढा अशी भावना व्यक्त केली जाते. सान्या महाराष्ट्रामध्ये आदिवासी जमातीच्या लोकांना, विशेषत: विद्यार्थी, लोकसेवा आश्रोभाच्या परीक्षेवे उमेदवार, सरकारी कर्मचारी यांना जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या संदर्भात फार मोठ्या समस्येला तोंड द्यावे लागत आहे. या समस्येच्या बाबत मी प्रश्न, लक्ष्यवृद्धी सुचना इत्यादिच्या माध्यमातून वाचा फोडण्याचा प्रयत्न केला व अजून करीत आहे. तथापि, यासनाच्या ताठर भूमिकेमुळे या प्रश्नाची सोडवणूक होऊ शकली नाही व त्यामुळे हजारो आदिवासी लोकांवरील अभ्याय तसाच चालू आहे. हे पाहून दुख होते. शेवटी हे सरकार या प्रश्नावाबत काही समजूलदारपणाची भूमिका घेणार आहे की नाही याबद्दल माझ्या मनात संदेह आहे. तसे पाहिले असता, मला या प्रश्नाचे एवढे झपाटलेले आहे की, या प्रश्नासंबंधीचे राज्य शासकीय आदेश व प्रशाशने, ऐतिहासिक व संशोधनात्मक पुरावे, केन्द्र यासनाचे आदेश, उच्च व सर्वोच्च न्यायालयाचे निकाल इत्यादिचा सखोल अभ्यास करून मी या विषयासंबंधीच्या विशेष तज्ज मंडळीवरोवर चर्चाहि केल्या आहेत. आपल्या समिती-मार्फत या आदिवासी लोकांचे गांहारे मांडावे म्हणून मी हा प्रपंच केलेला आहे. त्याला आपण सहदयतेने साथ दिल्यास या समस्येची सोडवणूक होईल अशी मला आशा आहे. त्या प्रश्नांची सर्व प्रारंभभूमि मी खालीलप्रमाणे माझीत आहे.

३. अनेक शतकांपासून पद्धतित समाज विशेषत: अनुसूचित जाती व जमाती या सामाजिक विप्रवर्गाद आर्थिक, पिठऱ्याणक या बाबींनी नागवल्या जात आहे. स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर या दुर्लक्षीत समाजाला इतर पृथगरलेल्या समाजाच्या पातळीवर आणण्याच्या उदात्त उद्देशाने शासनाने त्यांना आरक्षण देण्याचे धोरण एक तत्व म्हणून स्विकारले. हे तत्व नुकसान भरपाईच्या सिद्धांतावर आधारलेले आहे. डॉ. बाबासाहेब अंबेडकर यांच्या अर्हनिंश प्रयत्नांचे हे फलित आहे.

४. अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती आदेश (सुधारणा) अधिनियम, १९७६ अन्वये महाराष्ट्रातील कोळी महादेव, डोगर कोळी, कोळी मल्हार, कोळी होर, टोहरे कोळी, कोलचा व कोलधा या कोळी जमाती अनुसूचित जमाती म्हणून घोषित करण्यात आल्या आहेत व या जमातीच्या लोकांना शिक्षण, नोकरी इत्यादिवावतच्या अरक्षण सवलतीसाठी पात्र ठरविण्यात आले आहे.

५. स्वातंत्र्यपूर्व काळात दि क्रिमिनल ट्राईब्ज अंक्ट १९११ व १९२८ अन्वये “कोळी” या शिर्पकाखालील सर्व कोळी जमाती मुन्हेगार जमाती म्हणून समजल्या जात होत्या. नवरच्या काळात हा कायदा रद्द झाल्यानंतर या जमातीना “अँवओरिजन व हिल ट्राईब्ज” म्हणून मानण्यात आले व त्याना १९४९ पर्यंत त्यावेळच्या मुंबई शासनाने मागास वर्गीकाराच्या थारीत वसाविष्ट करून त्यांना विशेष सवलतीना पात्र ठरविले. स्वातंत्र्यातर काळात वरील कोळी जमातीना आरक्षणाच्या सवलती देण्याच्या उदात हेतुने राष्ट्रपतीनी वेळोवेळी खालीलप्रमाणे आदेश काढले :—

(9). दि कॉन्सिट्युशन (शेडवरड टाईब्ज) ऑर्डर, १९५० :—

या अदिशानुमार त्यावेळच्या मंपूर्ण मुऱवृह इलाख्यातील कोळी महादेव व कोळी होर वा कोळी जगातीना अनुसूचित जगाती म्हणून घोषित करून त्यांना आरक्षणाच्या सवलती देण्यात आल्या.

(२) शेडवल्ड कास्टस-शेडवल्ड हाईटज (सुधारणा) ऑर्डर, १९५६

या औदेशात्मक खालील जिल्हात-तालुक्यात वास्तव्य करीत असलेल्या कोळी जमा-
तीच्या लोकांना अनुसंधित जमाती म्हणून भानूयात आले:—

(१) नाशिक, ठाणे, कुलावा (रायगड), पुणे व . . . कोळी महादेव, किंवा डोंगर कोळी. अहमदनगर या पाच जिल्ह्यांतील काही तालके.

(२) नाशिक, ठाणे, कुलाबा (रायगढ), पुणे, . कोळी डोर, टोकरे कोळी, कोळवा व अहमदनगर, रत्नगिरी, सातारा, सोलापूर, कोळधा.

सागला, कालहापूर, जळगाव, धुळ व मुबळ असे ८३ टिक्के

(३) ठाणे जिल्हा मल्हार कोठी

६. आ आदेशानुसार वर नमुद केलेल्या जिल्ह्यात/तालुक्यात वास्तव्य करणाऱ्या वरील जमातीच्या व्यक्तींनांव अनुसूचित जमातीच्या आरक्षणाच्या सवलतीना पाव ठरापिण्यात आले होते. क्षेत्रबंधने प्रथमच लादण्यात आली व त्यामुळे वर विनिर्दिष्ट केलेल्या जिल्ह्याच्या आगर तालुक्यांच्या उत्तरिकवत इतर ठिकाणी वास्तव्य करीत असणाऱ्या वरील जमातीच्या लोकांना आरक्षणाच्या सवलतीपासून वंचित ठेवले गेले. वास्तव्यात या जमातीचे लोक इतर जिल्ह्यातही वास्तव्य करीत

असताना व त्याची आर्थिक, सामाजिक व शैक्षणिक परिस्थिती वर नमूद केलेल्या जिल्ह्यांत अगर जिल्ह्यातील तालुक्यांत वास्तव्य करण्याच्या या जमातीच्या लोकप्रमाणेव अत्यंत मागासलेली असताना व तसेच त्यांच्या चालीसितो, देवदेवता व इतर वैशिष्ट्ये देखील सारखीच असताना मुद्दा त्यांना अनुसूचित जमाती म्हणून मानण्यात आले नाही. हा त्यांच्यावर खच्या अर्थनि अन्याय झाला.

(३) बॉम्बे ग्रा०-ग्रांजनायज्ञेशन अ०८८, १९६०.—

या कायद्यान्वये १९५६ च्या आदेशाद्वारे वर नमूद केलेल्या कोळी अनुसूचित जमातीच्या वावतीतील केलेले वर्गीकरण व क्षेत्रबंधने यामध्ये काहीही वदल करण्यात आला नाही.

६. शेडथुळ कास्ट्स अ०८८ शेडथुळ ट्राईब्ज अ०८८ (अमेंडमेंट) अ०८८.

हा महत्वाचा कायदा पास करून केंद्र शासनाने क्षेत्रबंधने उठाविली व त्यानुसार याहा राष्ट्र राज्यातील सर्व जिल्ह्यांत वास्तव्य करीत अनलेल्या सुमारे १८० जमातींना अनुसूचित जमाती म्हणून मान्यता देण्यात आली. त्यामध्ये पूर्वीच्या क्षेत्रबंधनावाहेरील वरील कोळी जमातीचा समावेश आहे. त्यामुळे त्यांना आरक्षणाच्या सवलती मिळण्याचा अधिकार प्राप्त झाला. या कायद्यामुळे त्यांच्यावरील अन्याय दूर झाला. ही क्षेत्रबंधने उठाविण्यामारील भूमिका येथे नमूद करणे आवश्यक आहे. क्षेत्रबंधने लादल्याने विनिर्दिष्ट क्षेत्रावाहेरील वरील कोळी जमातीचे लोक आरक्षणाच्या सवलतीपासून वंचित झाले. त्यासंदर्भीत या जमातीकडून सातत्याने येणारी मागणी लक्षात घेऊन व तसेच संबंधीत राज्यपालांच्या शिफारशीनुसार केंद्र शासनाने क्षेत्रबंधने उठाविण्याचा निर्णय घेतला व त्यानुसार वरील सुधारणा कायदा करण्यात आला. त्याचाच अर्थ असा को, राज्य शासनाने पूर्वीच्या विनिर्दिष्ट क्षेत्रावाहेरील कोळी महादेव डोंगर कोळी, कोळी मल्हार, टोकरे कोळी, कोळी ठोर, कोलवा व कोळवा या जमाती सामाजिक, शैक्षणिक व आर्थिक दृष्टचा मागासलेल्या असल्याने मान्य केले आहे. वरील १९५६ चा सुधारणा कायदा दिनांक २७-७-१९७७ पासून अमलात आला. या संदर्भीत राज्य शासनाच्या क्रमांक सीवीसी १०७६४३७९१-पाच, दिनांक ३०-७-१९७७ द्या परिपक्वाव्ये सर्व संक्षम अधिकाऱ्यांना संवंधिताना जाती जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याविषयी आदेश देण्यात आले.

७. मन १९५६ ते १९७६ पयन्तराच्या २० वर्षांच्या काळात १३ जिल्ह्यातील विनिर्दिष्ट केलेल्या क्षेत्रातील संबंधीत कोळी जमातीच्या काही ठराविक जाणकार लोकांनाच फक्त आरक्षणाच्या सवलतीच्या कायदा घेतला व संबंधीत कागदोपत्री आपल्या अनुसूचित जमातीवावतीत नोंद करून घेतली. याच क्षेत्रातील वरील जमातीच्या वाकीच्या लोकांना स्वातंत्र्यपूर्व काळापासून शासनाकडून शैक्षणिक नवलती मिळत होत्या. त्यांनी आपल्या जमातीचा कविष्ट दर्जा लपविण्यासाठी शालेय व महसुल दप्तरी खाली पोट जमातीची नोंद केली नाही कारण त्यांना अस्पृश्यतेची वागणुक मिळत असे. परिणामी, त्यांना अनुसूचित जमातीच्या आरक्षणाच्या सवलतींना मुकाबे लागले. त्याच्या प्रमाणे वरील कोळी जमातीचे लोक उक्त १३ जिल्हे सोडून इतर जिल्ह्यातही वास्तव्य करीत होते. परंतु क्षेत्रबंधनामुळे त्यांना अनुसूचित जमातीस मिळण्याच्या आरक्षणाच्या सवलती मिळत नव्हत्या त्यांच्या देखील सामाजिक कनिष्ठ असल्याने त्यांची देखील संवंधित कागदोपत्री ख-ग घोट-जमातीची नोंद झाली नाही. या संदर्भीत येथे नमूद करावेसे वाटत की, सर्वे कोळी जमातीचे लोक “कोळी” ही सर्वसाधारण संज्ञा पसंत करीत. परंतु सामाजिक कनिष्ठ दर्जा लपविण्यासाठी आपली खाली पोट जमात न सांगता ते कोळी जमातीतीलच उच्च पोट जमातीचे असल्यावे सांगणे पसंत करीत. या वावतच्या उल्लेख १९९१ च्या सेन्सेस रिपोर्ट (पृष्ठ क. १९५-१९६) नंद्रे पहावयात मिळतो.

तसेच खानदेश व गुजराथ मध्यील कोळी लोकांच्या पोट जातींची नोंद करण्याची मुळीच आवश्यकता नाही असे शासकीय आदेश जनगणना करणाऱ्या कर्मचाऱ्याना दिले होते असे १९२१ च्या सेसस रिपोर्टच्या (पृष्ठ क्र. १७८ व ३७६) वरून दिसून येते. गुजराथ व खानदेश येथील लोक ढार कोळी असल्याने त्याच्या जमातीचा कनिष्ठ दर्जा लपविष्यासाठी ते स्वतळा फक्त “कोळी” म्हणून घेणे अधिक पसंत करीत. (संदर्भ पृष्ठ क्र. १८१ सेसस रिपोर्ट १९२१) ही वस्तुस्थिती जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या संदर्भात फार महत्वाची आहे.

८. १९७६ च्या मुधारणा कायद्याद्वारे क्षेत्रवंधने उठविल्यानंतर महाराष्ट्रातील पूर्वीच्या क्षेत्र वंधनावाहेरील जिल्हात वास्तव्य करणारा कोळी महादेव, डोंगर कोळी, मल्हार कोळी, कोळी ढोर-टोकरे कोळी, कोलचा व कोलचा या अनुसुचित जमातीच्या लोकांना संबंधित सक्षम अधिकारी त्यांच्या जमातीची नियमानुसार प्रमाणपत्रे देऊ लागले. सन १९५६ ते १९७६ या या २० वर्षांच्या कालवधीनंतर अनुसुचित जमातीचा दर्जा मिळाल्यावर आरक्षणांच्या सवलती मिळविष्याकरिता त्यांनी मांडवा संघेने सक्षम अधिकाऱ्यांकडून आपल्या जमातीचे प्रमाणपत्रे मिळविणे स्वाभाविक व अपेक्षित आहे व त्यामुळे त्याच्या लोकसंख्येत वाढ होणे देखील अटल आहे. केंद्र शासनास देखील वरील कायदा पास करताना अनुसुचित जमातीच्या लोकसंख्येत वाढ होईल हे अभिप्रेत होते व त्यानुसार राखीव व सतवार संधारी पुनरेचना करण्याची नरतूद कायदातच करण्यात आली आहे. नव्याने अनुसुचित जमाती म्हणून मान्यता मिळालेल्या लोकांनी आरक्षणांच्या सवलतीचा फायदा घेण्यास मुरुवात केल्यानंतर अगोदर २० वर्षे हा फायदा घेण्याचा कांही पूर्वीपासून मान्यता मिळालेल्या आदिवासींना आपल्या सकंदारीवर वाला वाल्यात आला असे वाटले व त्यामुळे त्यांनी नव्याने आदिवासी म्हणून मान्यता आलेल्या कोळी महादेव, डोंगर कोळी, मल्हार कोळी, कोळी ढोर, टोकरे कोळी, कोलचा व धोलसा या जमातीच्या लोकांवरुद्ध खोडाशळ व अपप्रचाराची आधाडी उधडून त्यांना आरक्षणांच्या सवलतीपासून वंचित करण्याचा प्रयत्न करीत आहेत. नव्याने मान्यता पावलेले अनुसुचित जमातीचे लोक हे खेर आदिवासी नसून ते खोटे व धुमखोर आदिवासी आहेत, त्यांना नामसादृच्याचा फायदा उठवून जी जमातीविषयक प्रमाणपत्रे मिळविली आहेत ती संवेद्धी बनावट व खोटी आहेत, केवळ सवलतीचा गैरफायदा उठविष्यासाठी या जमाती शासनाची दिशाभूल करीत आहेत अशा प्रकारचा शैरसमज सरकार दरवारी निर्माण करून या नव्याने मान्यता पावलेल्या आदिवासींना आरक्षण सवलतीपासून दूर लोटण्याचा हरतन्हेने ते प्रयत्न करीत आहेत. केवळ याच भूमिकेतून सक्षम अधिकाऱ्यांकडून वरील जमातीच्या लोकांना जमातीचे प्रमाणपत्रे दिली जाऊ नव्येत म्हणून त्यावाबतची प्रचलित पद्धती वदलून त्यांना बुचकळ्यात टाकणारी व त्यांच्या मनात शंकाकुश्का निर्माण करण्यारी अवैध परिपतके, आदेश, प्रकाशने शासनाकडून वेळोवेळी प्रसिद्ध करण्यात आली आहेत. या विविध आदेशांमुळे वर नमुद केलेल्या जमातीच्या लोकांवर अन्याय होत आहे. विनंती अर्ज समितीच्या नजरेस हा अन्याय आणण्याच्या उद्देश्याने या आदेशावर मी विस्ताराने भाष्य करु इच्छितो.

९. (१) शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रोडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८०-४३६६९-का. ५, दिनांक २९ ऑक्टोबर १९८०.

या आदेशाच्या मुरुवातीस विद्याकीय व अभियांत्रिकी महाविद्यालयात प्रवेश मिळवू पाहाणाच्या विद्यार्थ्यांमध्ये ६० टक्के विग्र आदिवासी विद्यार्थी खन्या आदिवासींच्या सवलती हिरावून घेतल्यावाबतचे तकार अर्ज, त्या तकार अर्जावावत करण्यात आलेल्या तपासणीच्या निष्कर्षामुळे जमातीवावत प्रमाणपत्र देण्याच्या पद्धतीत वदल करण्याचे शासनाला अनुसरावे लागणारे धोरण व प्रमाण-

पत्रांसाठी विहित करण्यात आलेली नवीन प्रश्नावली, यांचा उल्लेख आहे. या नव्या भूमिकेचा व नव्या पद्धतीचा अवलंब करण्यास बिगर आदिवासी घुसखोर विद्यार्थ्यांचि निमित्त पुढे केलेले आहे. वास्तविक पहाता, या महाविद्यालयात प्रवेश मिळविणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या संख्येत १९७६ च्या सुधारणा कायद्यान्वये वाढ झालेली आहे व ती वाढ होण क्रमप्राप्त आहे. गेल्या दहा वर्षांच्या काळात या महाविद्यालयांत प्रवेश मिळविणाऱ्या आदिवासी विद्यार्थ्यांची संख्यात जो मोठी नाही. या काळात प्रत्यक्षात अनुसूचित जमातींसाठी विहित केलेल्या राखीव जागा बिगर आदिवासी विद्यार्थ्यांनी वापरल्या आहेत ही बाब घुसखोरीचा आरोप फोड उरविणारी आहे.

वरील आदेशात सक्षम अधिकाऱ्यांकडून जमातीची प्रमाणे मिळविण्यावाबतची नवीन पद्धती महाराष्ट्र शासनाने विहित केली आहे. त्याकरीता जो अर्ज नमना विहित केला आहे तो पाहिला असता असे दिसून येईल की, त्यांतील बहुतांश मुद्या वदलवी माहिती प्रतिज्ञापूर्वक देणे अगक्य आहे या अर्जामध्ये खालील प्रकारची माहिती मागविण्यात आली आहे:—

(१) ग्रामच्या ग्रामपंचायतीच्या आदिवासी सभासदांचा किंवा आदिवासी पोलीस पाटलांचा दाखला. (२) अर्जदाराच्या जमातीच्या नातेवाईक राहत असलेल्या पांच गांवांची नावे व तहसील. (३) प्रमाणपत्र पाहिजे असलेल्या व्यक्तीच्या मूळ गंवासंवंधी ग्रामपंचायतीच्या आदिवासी सदस्याचा दाखला. (४) नोकरीच्या शिक्षणाच्या किंवा इतर तात्पुरत्या कारणामुळे ज्या गावी अर्जदार रहात आहे त्या गावाचा तो कायम रहिवासी आहे काय? (५) अर्जात दिलेली माहिती खरी असल्याबद्दल प्रतिज्ञापत्र.

वरील (१) व (३) येथे नमूद केलेल्या वाबींसंवंधी कक्षत ग्रामपंचायतीच्या आदिवासी सदस्याचा आदिवासी पोलीस पाटलांचा दाखला सादर करणे नव्यव ठिकाणी शक्य होणार नाही हे उघड आहे कारण सर्व ठिकाणी आदिवासी ग्रामपंचायतीचा सदस्य किंवा पोलीस पाटील असेलच असे नाही. वर (२) येथे नमूद केलेल्या वाबींसंवंधी नातेवाईकाच्या पांच गांवांची नावे ग्रामण्याची अट म्हणजे मागील दाराने खेत वंधने आणण्याचा प्रकार आहे. वर (४) येथे नमूद केलेल्या वाबींतील तपशील तकंविसंगत आहे. ही वाव अर्जदाराला गोधळात टाकणारी आहे व त्याच्याकडून खोटीच माहिती घेण्याचा हा प्रकार आहे. वर (५) येथे नमूद केल्याप्रमाणे अर्जदाराकडून अर्जात दिलेली माहिती खरी असल्याबद्दल व ती खोटी असल्यास तो शिक्षेस पात्र धरण्यात येईल. अशा प्रकारत्ते प्रतिज्ञापत्र त्याच्याकडून न सकतीने घेण्यात येते. अर्जाच्या नमूद्यात समाविष्ट केलेल्या वरील वाबीची पूर्तीता करणे किंती कठिण आहे व अर्जदारास जमातीचे प्रश्नापत्र मिळणे किंती अशक्यप्राय आहे हे स्पष्ट होईल. अर्जाच्या नमूद्यात समाविष्ट केलेल्या विविध बाबी अर्जदाराला प्रमाणपत्र मिळवून देण्यास सहाय्यभूत होणार नाहीत तर त्या बाबींद्वारे प्रमाणपत्रावाबत सक्षम अधिकाऱ्याकडून नकार घेऊची नावीच घनित करण्यात आली आहे.

वरील आदेशाच्या परिच्छेद ३ अन्वये जमातीची प्रमाणवत्रे देण्यासाठी सक्षम अधिकाऱ्यांना जोडपत्र “अ” मध्ये एकण २३ सुधारित सूचना देण्यात आलेल्या आहेत. त्यांतील सुचना क्रमांक ७ बाबत परिच्छेद १ मध्ये ४ तपासणी मुद्दे दिलेले आहेत. या सूचनाचा व तपासणी मुद्यांचा विचार करता सक्षम अधिकाऱ्यावर कमालीचे दडपण लाडण्यात आल्याचे दिसून येते. त्यांनी जमातीची प्रमाणपत्रे सह्या देऊ नयेत अशाच भूमिकेने या सूचना देण्यात आलेल्या आहेत. वानगीदाखल कांही सूचना व तपासणी मुद्यांचा परामर्श घेऊ इच्छितो.

सूचना क्रमांक ४ :

या सूचनेनुसार अर्जदाराचे वडील किंवा इतर जबलचे नातेवाईक शासकीय किंवा तत्सम सेवेत असतील किंवा पूर्वी असतील तर त्याच्या सेवापुस्तकेतील जात व कायम रहिवासाचे ठिकाण यासंबंधीच्या नोंदीची सत्यप्रत अर्जदाराने अर्जसिंवत जोडली पाहिजे. या सूचनेद्वारे संबंधीत अर्जदाराच्या वडीलांच्या व नातेवाईकांच्या जमातीचा व रहिवाचा पुरावा सादर करण्याची जागेबदारी अर्जदारावर टाकली आहे. वडील किंवा नातेवाईक यांच्यापैकी एकाच्या हि जमातीबाबत व रहिवासाबाबत सेवापुस्तिकेतील नोंदीच्या प्रती मिळाल्या नाहीत तर अर्जदाराला जमातीचे प्रमाणपत्र नाकारण्यास सक्षम अधिकाऱ्यास मुभा राहील. यामागील हेतु स्पष्ट आहे की, अर्जदाराची अडवणूक कूलन त्याला जमातीचे प्रमाणपत्र मिळू नये.

सूचना क्रमांक ८ :

या सूचनेनुसार सर्वसाधारणपणे जातीची नोंद शाळा सोडल्याचे प्रमाणपत्रात केलेली असते. अर्जदाराने सादर केलेल्या कागदोपत्री पुराव्यावरून तो शिकत असलेल्या शेवटच्या शाळेच्या (विशेषतः प्राथमिक शाळेच्या) शाळा सोडल्याच्या प्रमाणपत्रात नमूद केलेल्या जातीचाच आहे अशी सक्षम अधिकाऱ्याची खाती झाली तर अर्जदारास जातीचे प्रमाणपत्र देण्यात यावे. या सूचनेद्वारे सक्षम अधिकाऱ्याच्या मनात गैरसमज निर्माण करण्याचा प्रयत्न केला गेला आहे. वास्तविक पहाता, शाळेच्या रेकार्डमध्ये काही वेळा जाती-जमातीबाबत पालकांच्या अशिक्षितपणामळे व अन्य कारणाने चूकीची नोंद झाली. असेल वा नोंदच झाली नसेल तर संबंधीत अर्जदाराकडून प्रतिज्ञापत्र घेऊन अशा नोंदीची दुरुस्ती करण्याबाबत शासनाकडून सूचना जारी करण्यात आल्या आहेत. या वास्तव परिस्थितीची दखल ही सूचना करीत असताना मुद्दाम घेण्यात आलेली दिसत नाही.

सूचना क्रमांक १० :

या सूचनेनुसार सक्षम अधिकाऱ्यांनी नाकारलेल्या अर्जसंबंधी विभागिय आयुक्तांकडे अपील करण्याची तरतुद करण्यात आली आहे. विभागिय आयुक्तांनी चौकशीच्या आधारे अपीलाचा निकाल एक महिन्याच्या आत घेऊन त्या निकालाची प्रत सक्षम अधिकाऱ्याकडे पाठवून त्या अर्जदाराला जातीचे प्रमाणपत्र देण्याबाबत सूचित केले आहे. तसेच अर्जदाराने खोटी माहिती वा खोटा पुरावा सादर केला असे सक्षम अधिकाऱ्यास वाटल्यास त्या अर्जदाराविरुद्ध सक्षम अधिकाऱ्याने खटला भरावा असे सूचित केले आहे. ही सूचना सक्षम अधिकाऱ्याच्या मनात गोंधळ निर्माण करणारी आहे. अर्जदार अपीलात गेला आहे अशा अवस्थेत सक्षम अधिकाऱ्याला अर्जदाराने खोटा पुरावा सादर केला या सबवीवर खटला कसा भरता येईल हे समजणे कठीण आहे.

सूचना क्रमांक १९ :

या सूचने अन्वये एकाच्या जमातीविषयक हक्काबाबत तकार अगर आरोप करण्यात आल्यास त्या बाबतच्या चौकशीचे अधिकार विभागिय आयुक्तांना देण्यात आलेले आहेत. तकार किंवा आरोप करणे ही फार सोपी गोष्ट आहे व त्यामुळे संबंधित व्यक्तीस त्याचा जमातीविषयक हक्क खरा असला तरी चौकशीच्या तापदायक प्रकाराला तोंड द्यावे लागते व या माध्यमातून त्याची प्रतिमा डागल्याचा प्रयत्न हितसंबंधी लोकांकडून केले जातो. हे माध्यम एक भ्रष्टाचाराचे साधन झाले आहे. तकार अगर आरोप करणारा नामानिराळा राहतो. कारण त्याची चौकशीच्या संदर्भात कुठलीहि जबाबदारी नसते. निराधार तकारीची व आरोपांची संख्या दिवमेंदिवस वाढत आहे व

त्यामध्ये आदीवासी विकास विभागाची यंत्रणा राबविली जात आहे. कांही शासकीय अधिकारी-कर्मचारी यांनी कित्येक वर्षपूर्वी वेतलल्या अनुसुचित जमातीच्या प्रमाणपत्राच्या बाबतीत देखील निराधार तकारी करण्यात येत आहेत व त्या तकारी संबंधित विभागीय आयुक्तांकडे चौकशी करण्या-करिता संदर्भित करण्यात येत आहेत. तसेच खाते प्रमुखांकडूनही सर्वांसपणे जमातीविषयक हक्क पडताळणी समितीकडे त्याची अनुसुचित जमातीची प्रमाणपत्रे काहोही कारण नसता संदर्भित करण्यात येत आहेत. अनुसुचित जमातीच्या लोकांच्या जमातीविषयक हक्कबाबत सांशोकेचे वातावरण शासनातील संबंधित शासनकर्ते व अधिकारी गासकीय आदेशांच्या माध्यमातून करीत आहेत. आरोप किवा तकार करताना त्या सदर्भात आधार काय याबाबतची खाती संबंधित व्यक्तिने देणे आवश्यक आहे. त्याची या सदर्भातील बांधिलकी स्पष्ट करणे आवश्यक आहे. जर आरोप अगर आवश्यक आहे. त्याची या सदर्भातील बांधिलकी स्पष्ट करणे आवश्यक आहे. तरीही तरतुद करणे तकार खोटी ठरली तर संबंधित व्यक्तिस देखील शिक्षेस पाव धरले पाहिजे. तरीही तरतुद करणे आवश्यक आहे. दुवरे म्हणजे दिनांक २९-१०-१९८० च्या आदेशापूर्वी कांही शासकीय अधिकारी व कर्मचारी यांना देण्यात आलेल्या अनुसुचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या बाबतीत आलेल्या तकारिही संबंधित विभागीय आयुक्तांकडे चौकशीसाठी पाठविल्या जात आहेत. वास्तविक पहाता दिनांक २९-१०-१९८० चे आदेश पूर्वलक्षी प्रभावाचे नसल्याने त्या तकारीविषयी विभागीय आयुक्तांना चौकशी करण्याचे अधिकार प्राप्त होत नाहीत. तरीही त्या बाबतच्या चौकशी चालू आहेत. हा सारा दडपेगिरीचा मामला आहे.

सूचना क्रमांक २०

या सूचनेअन्वये तकारीबाबत विभागीय अधिकाऱ्यांना ज़खर वाटल्यास, संचालक, आदिवासी संशोधन आणि प्रशिक्षण संस्था, पुणे, यांचे सहाय्य वेष्याविषयी तरतुद करण्यात आली आहे. वास्तविक पहाता, विभागीय अधिकारी हे महसूल विभागाचे प्रमुख असताना व त्यांना शासनाने प्रसारित केलेल्या मार्गदर्शक सूचनांच्या सदर्भात चौकशी करून निर्णय घेण्याचा अधिकार असताना त्यांना संचालकाचे सहाय्य घेण्याची काय आवश्यकता? संचालक हे अंतिम तज्ज्ञ व्यक्ती आहे हे भासविष्याचा प्रयत्न या सूचनेद्वारे करण्यात आला आहे. संबंधित जमातीचा हक्क सिद्ध करणे हा घटनात्मक व विधी विषयक विषय आहे. तसेच केंद्र शासनाच्या धोरणानुसार जमातीविषयक प्रमाणपत्रे देण्याचे व तसेच चौकशीचे अधिकार महसूल विभागाकडे देण्यात आले. ही वस्तुस्थिती या सादर्भात ध्यानात घेणे आवश्यक आहे.

सूचना क्रमांक २१, २२ व २३ :

या सूचनांन्वये सक्षम अधिकाऱ्यांनी प्रमाणपत्रांची माहिती दर महिन्याला कार्यालयाच्या सूचना-फलकावर लावावी, प्रमाणपत्रांच्या प्रति उपविभागीय कार्यकारी दंडधिकारी, जिल्हा दंडधिकारी, संबंधित ग्राम पंचायत व संबंधित आदिवासी सहकारी सोसायटी यांना पाठवाव्या व प्रमाणपत्रांचे रजिस्टर सामान्य जनतेस तपासणीसाठी विनामूल्य उपलब्ध करून द्यावे असे सूचित केले आहे. या सूचना म्हणजे प्रमाणपत्रधारकांच्या जाहिर पंचनामाच होय. त्यापाठीमागे तकारी असंवित करण्याचा हेतु दिसतो.

जोडपत्र क्र मांक १ मध्यील मुद्दा ३ भांक ५ पा मुद्दांवये जमातीचे प्रमाणपत्र मागणारा अर्जदार हा पूर्वीच्या विनिर्दिष्ट क्षेत्रातील रहिवासी आहेत का हे तपासणापाबत मक्षम अधिकाऱ्यांना सूचना दिली आहे. जर अर्जदार दिनांक २७-७-१९७७ च्या पूर्वीच्या विनिर्दिष्ट क्षेत्रात वास्तव्य करणारा आहे.

नसेल तर त्यास जमातीचे प्रमाणपत्र सक्षम अधिकाऱ्यांकडून नाकारण्यात यावे असेच या सूचनेत अभिप्रेत आहे. हीं सूचना म्हणजे क्षेत्रबद्धने पुन्हा लादण्याचा घटनाबाबू प्रकार आहे.

वर नमूद केलेल्या परिस्थितीत, दिनांक २९-१०-१९८०चा शासन निर्णय रद्द करून जमातीची प्रमाणपत्रे सक्षम अधिकाऱ्यांना देण सुलभ व्हावे म्हणून त्याबाबत सोपी व सुट्टुटीत पद्धती विहित करणे आवश्यक आहे.

१०. (२) संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांनी जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याकरिता नेमलेल्या सक्षम अधिकाऱ्यांना पाठविलेले पत्र क्र. जातीदा-३८१-का-२-२००, दिनांक १६ डिसेंबर, १९८१.

या पत्रात अर्जदार पूर्वीच्या विनिर्दिष्ट क्षेत्रातील होता काय हे सक्षम अधिकाऱ्यांनी तपासून पहावे अशा सूचना देण्यात आल्या आहेत. हा देखील क्षेत्रबद्धने लादण्याचा व सक्षम अधिकाऱ्यांची दिशाभूल करण्याचा एक प्रयत्न आहे व तो घटनाबाबू आहे. हे पत्र रद्द करण्यासाठी कांही विधानमंडळ सदस्यांनी वेळोवेळी शासनास विनंती केली आहे. दिनांक २ ऑगस्ट १९८५ रोजी विधानपरिषदेत लक्षवेधीच्या माध्यमातून कोळी जमातीना अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे नाकारण्याबाबत उपस्थित केलेल्या चर्चेच्या वेळी सदर पत्र आता कालबाबू झाल्याचे संगण्यात आले. परंतु आजतगायत्रे ते रद्द करण्यात आले नाही ही वरतुस्थिती आहे. त्यामुळे सक्षम अधिकारी या पत्रातील सूचनांचा अवलंब करून जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याचे नाकारीत आहेत. वास्तविक पहाता, शासनाच्या समाजकल्याण विभागाने काढलेल्या दिनांक ३ जून १९८० च्या शुद्धीपत्रकात असे स्पष्ट नमूद करण्यात आले आहे की, जिल्हा दंडाधिकारी व शासनाकडे किंवा शासनाच्या कोणत्याही विभागाकडे पत्रव्यवहाराचे काम संचालक, समाजकल्याण, पुणे, याच्या कार्यालयामार्फतच करण्यात यावे असे आदेश असतानासुद्धा, संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, यांनी वरील दिनांक १६ डिसेंबर १९८१ चे सक्षम अधिकाऱ्यांची दिशाभूल करणारे व घटनाबाबू आदेश काढले. त्यामुळे सक्षम अधिकाऱ्यांकडून हजारे प्रकरणात अनुसूचित जमातीचे हवक नाकारण्यात आले व नाकारण्यात येत आहेत. संचालकांची ही कृती वैध आहे को? क्षेत्रबद्धने पुन्हा लादण्याची आगळीक संचालकांकडून का व्हावी हा शासनाकडून चौकशीचा भाग आहे. संचालकांना कोठलेहि अधिकार नसतांना त्यांनी असे घटनाबाबू आदेश काढणे ही एक अत्यंत रंभीर वाव आहे.

वरील पत्रातील आदेश रद्द करणे व त्यासंदर्भात चौकशी होणे आवश्यक आहे.

११. (३) ट्राईंज ऑफ महाराष्ट्र—शासकीय प्रकाशन—१९८२.

महाराष्ट्र शासनाच्या वतीने माननीय राज्यपालांवी प्रस्तावना असलेले “ट्राईंज ऑफ महाराष्ट्र” हे प्रकाशन एप्रिल १९८२ मध्ये आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे, यांच्यामार्फत प्रसिद्ध करण्यात आले. सक्षम अधिकाऱ्यांकडून या प्रकाशनाचा संदर्भग्रंथ म्हणून वापर होत आहे. परंतु या प्रकाशनात कोळी, भावादेव कोळी, टोकरे कोळी, ठाकर, ठाकूर, इत्यादी अनुसूचित जमातींवाबत चुकीची व दिशाभूल करणारी माहिती देण्यात आली आहे. त्यातील काही विधाने व तपशील घटनाबाबू आहे. शासनाने हे प्रकाशन प्रसिद्ध करावे ही दुर्देवाची गोष्ट आहे. हे प्रकाशन रद्द करण्याविषयी शासनाकडे सातत्याने भागणी करून देखील ते रद्द करण्याबाबत शासनाकडून टाळाटाळ

होत आहे. या संदर्भात माननीय श्री. दत्ता पाटील, विधान सभा सदस्य, यांनी दिनांक २९ जुलै १९८३ रोजी पाठविलेल्या पत्रात या प्रकाशनातील विसंगत विधाने दर्शविली आहेत. माझ्या माहितीप्रमाणे या पत्रावर शासनाने काहीही काश्वार्डी केलेली नाही.

वरील घटनाबाब्द्य व चुकीची माहिती देणारे प्रकाशन रद्द करणे आवश्यक आहे.

१२. (४) संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांचे दिनांक ८ सप्टेंबर १९८२ चे सक्षम अधिकाऱ्यांना पाठविलेले पत्र :

संचालकांनी त्याच्या दिनांक १६ डिसेंबर १९८१ च्या पत्राप्रमाणे हेही क्षेत्रवंधने पुन्हा लादाणारे घटनाबाब्द्य व सक्षम अधिकाऱ्यांची दिशाभूल करणारे पत्र अधिकार नसताना देखील काढले होते. त्या पत्रास उच्च न्यायालयात आव्हान देणारी याचिका क्रमांक १११०-१९८३ अखिल कोळी समाज परिषदेच्या धुळे शाखेने दाखल केली असता संचालकांनी हे दिनांक ८ सप्टेंबर १९८२ चे पत्र रद्द केल्याचे उच्च न्यायालयास लेखी कलविले होते. हे पत्र रद्द केल्याचे संचालकांनी त्याच्या क्रमांक अर्धसासकीय पत्र क्रमांक जातीदा-४८२-का-४, दिनांक २४ मार्च १९८३ द्वारे आदेश काढले आहेत. त्या पत्रातील भाषा देखील संदिग्ध असून उच्च न्यायालयाची व सक्षम अधिकाऱ्यांची दिशाभूल करणारी आहे. त्या पत्रांचा संबंधित भाग खाली उद्धृत करीत आहे :—

“संदर्भ.—(१) शासन निर्णय क्रमांक सीवीसी-१६८०-४३६६९-डी-५, दिनांक २९ ऑक्टोबर १९८०.

(२) या कार्यालयाचा जा. क्रमांक जातीदा-४८२-का-४, दिनांक ८ सप्टेंबर १९८२.

महोदय,

उपर्युक्त केलेल्या पत्रांव्ये या कार्यालयाने जाती-जमातीचे लोकांना दाखले देण्याबाबत मार्गदर्शनपत्र स्पष्टीकरण केलेले होते. हा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन असल्यामुळे संदर्भ क्र. २ वर नमूद केलेले पत्र रद्दवातल समजप्यात यावे.”

तसेच वरील दिनांक ८ सप्टेंबर १९८२ चे पत्र रद्द करण्यात आल्यावदल उच्च न्यायालयास कलविष्यात आले तरी संचालकांचे वर उल्लेखिलेले दिनांक २४ मार्च १९८३ रोजीचे पत्र सक्षम व संबंधित अधिकाऱ्यांना पाठविले नसल्याचे निर्दर्शनास आले आहे. ही एक गंभीर बाब आहे, त्यामुळे सक्षम अधिकारी दिनांक ८ सप्टेंबर १९८२ च्या पत्रातील सूचनांचा अवलंब करून जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याचे नाकारीत आहेत. ही वस्तुस्थिती आहे. दिनांक २० जानेवारी १९८६ रोजी विधान परिषदेत जल्हांवं जिल्हाधीतील आर्द्धवासी कोळी समाजाच्या मागण्यांच्या संदर्भातील ताराकित प्रश्न क्रमांक २६७९ वर चर्चा झाली असता हा प्रश्न उपस्थित करण्यात आला होता. त्यावेळी शासनाच्या वतीने संचालकांनी दिनांक ८ सप्टेंबर १९८२ रोजी काढलेले पत्र रद्द झाल्याचे सक्षम अधिकाऱ्यांना व जिल्हाधीकाऱ्यांना कलविले जाईल असे शासनाच्या वतीने नि:संदिग्ध आश्वासन देण्यात आले होते. त्यावरून हे स्पष्ट होईल की, हे पत्र रद्द झाल्याचे संबंधित अधिकाऱ्यांच्या निर्दर्शनास आणेहे आवश्यक आहे. अशी शासनाची देखील खाली पटलेली आहे. तथापि, हे पत्र रद्द केल्यावदलचे आदेशावजा पत्र सक्षम अधिकाऱ्यांना शासनाकडून अद्याप पाठविष्यात आलेले नाही. ही एक गंभीर अशी बाब आहे. कारण दिनांक ८ सप्टेंबर १९८२ च्या पत्रामधील तथांकित मार्गदर्शक स्पष्टीकरणाच्या आधारे हजारो व्यक्तिना जमातीची प्रमाणपत्रे नाकारण्यात

आली व अजूनही ती नाकारण्यात येत आहेत व त्यांना सवलतीपासून वंचित करण्यात येत आहे. त्यामध्ये प्रामुख्याने कोळी महादेव, डोंगर कोळी, टोकरे कोळी, ढोर कोळी, मल्हार कोळी, कोलघा व कोलचा या कोळी जमातीच्या व्यक्तित्वा व विद्यार्थ्यांचा समावेश आहे.

दिनांक ८ सप्टेंबर १९८२ चे पत्र संचालकांनी अधिकार नसतांना सक्षम अधिकाऱ्यांना पाठविणे ही एक गैर व गंभीर बाब आहे. हे एक पत्र रद्द करण्यात आले असल्याबद्दलचे आदेश या अधिकाऱ्यांना न पाठविणे ही त्याहून गंभीर बाब असुन अनुसूचित जमातीच्या हक्काच्या संदर्भात तो फार मोठा गुन्हा आहे. यावाबत सखोल चौकशी होणे आवश्यक अहे. तशी मागणी शासनाकडे करण्यात आली आहे.

तसेच दिनांक ८ सप्टेंबर १९८२ चे संचालकांचे पत्र क्षेत्रबंधने पुन्हा लादणारे घटनावाहू व सक्षम अधिकाऱ्यांची दिशाभूल करणारे आहे व ते रद्द करण्यात आले आहे असे सक्षम व संबंधित अधिकाऱ्यांना शासनाने कळविणे अत्यंत आवश्यक आहे.

१३. (५) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्रमांक सीबीसी-१६८४-(३०९)-का. ११, दिनांक २४ एप्रिल १९८५.

शासन निर्णय, दिनांक २९ आक्टोबर १९८० या कारणास्तव काढण्यात आला सर्वसाधारण त्याच कारणास्तव वरील दिनांक २४ एप्रिल १९८५ चा शासन निर्णय काढण्यात आला आहे. त्यातील महत्वाचा फरक असा की, ख्याच्या अनुसूचित जमातीच्या नामसदृश्याचा फायदा घेऊन स्वतःला आदिवासी म्हणविणाऱ्या बिगर आदिवासी गटांच्या जाती-जमाती यांचेबाबत तुलनात्मक माहिती अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे देणाऱ्या सक्षम अधिकाऱ्यांच्या मार्गदर्शनासाठी पुरविण्याचा शासनाच्या वरील दिनांक २४ एप्रिल १९८५ च्या निर्णयान्वये प्रयत्न करण्यात आला आहे. दिनांक २९ आॅक्टोबर १९८० च्या आदेशामध्ये प्रमाणपत्रे देण्याबाबत विहीत केलेली पढती पुरेशी नाही असे मानून व ही तुलनात्मक माहिती देऊन अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे मिळव पहाणाऱ्या व्यक्तिच्या मार्गांत आणखी एक अडसर निर्माण करण्यात आला आहे. कोळी ढोर, टोकरे कोळी, कोलचा, कोलघा, कोळी महादेव व कोळी मल्हार या कोळी अनुसूचित जमातीच्या संदर्भात या विवरणपत्रात चुकीची व दिशाभूल करणारी माहिती दिली असून सन १९७६ च्या कायद्याद्वारे उठविण्यात आलेली क्षेत्रबंधने पुन्हा लादण्याचा प्रयत्न यांत केला आहे. त्यामुळे सक्षम अधिकारी या जमातीच्या व्यक्तींना जमातीची प्रमाणपत्रे नाकारीत आहेत.

भारतीय घटनेअंतर्गत अनुसूचित जाती, जमाती (सुधारणा) कायदा, १९७६ अन्वये महाराष्ट्र राज्याच्या अनुसूचित जमातीच्या यादीत समाविष्ट करण्यात आलेल्या जमातीच्या व्यक्तिस तो अनुसूचित जमातीचा असल्याचे मानण्यात येते. केंद्र शासनाने काढलेल्या बोनर मधील प्रकरण १३ मध्ये ही अनुसूचित जमातीची व्याख्या देण्यात आलेली आहे. या व्याख्येनुसार वरील अनुसूचित जमातीचे लोक महाराष्ट्र राज्यात कुठेही वास्तव्य करीत असले तरी त्यांना अनुसूचित जमातीचा दर्जा देण्यात येतो. परंतु वरील जमातीबाबत विवरणपत्रात चुकीची माहिती देऊन त्यांना सवलती-पासून वंचित करण्याचा प्रयत्न करण्यात आला आहे. त्यासंदर्भात खालील अभिप्राय व्यक्त करीत आहे :—

कोळी ढोर, टोकरे कोळी, कोलचा, कोलघा.—विवरणपत्रात असे नमूद करण्यात आले आहे की, १९७९ च्या जनगणनेत या जमात गटांची लोकसंख्या पुणे, अहमदनगर, नाशिक, ठाणे, जळगाव, धुळे, वृहन्मुर्बई या फक्त ७ जिल्ह्यात एकूण ४३,५२८ आढळून आली. व तसेच

१९३१ च्या जनगणनेत होर कोळी जमात फक्त ठाणे आणि नाशिक या जिल्ह्यात असल्याची नोंद आहे. या संदर्भात असे नमूद करण्यात येते की, सन १९५० च्या राष्ट्रपतीच्या आदेशानुसार त्या वेळच्या संपूर्ण मुंबई इलाख्यात वास्तव्य करण्याच्या या जमातीच्या लोकांना अनुसूचित जमातीचे म्हणून घोषित केले होते. प्राचाच अर्थ या जमाती त्या वेळच्या संपूर्ण मुंबई इलाख्यात असल्याचे राष्ट्रपतीच्या आदेशात मान्य केले होते. नंतर सन १९५६ च्या सुधारणा आदेशानुसार व १९६० च्या राज्यपुनर्नव्यना कायद्यानुसार क्षेत्रबंधने वालून पश्चिम महाराष्ट्रातील नाशिक, ठाणे, कुलाबा (रायगड), पुणे, अहमदनगर, रत्नागिरी, सातारा, सोलापूर, सांगली, कोल्हापूर, जळगाव, धुळे व मुंबई या १३ जिल्ह्यांतील या जमातीच्या लोकांना अनुसूचित जमातीचे म्हणून मानण्यात आले. सन १९७६ च्या सुधारणा कायद्यानुसार क्षेत्रबंधने उठवून संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यातील या जमातीच्या लोकांना अनुसूचित जमातीचे म्हणून मानण्यात आले. या पार्श्वभूमीवर वरील विवरणपत्रात या जमातीच्या लोकांची लोकसंख्या १९७१ च्या जनगणनेनुसार फक्त साताच जिल्ह्यामध्ये आढळून येते हे जे विधान केले आहे त्यापाठीमार्गे क्षेत्रबंधने पुन्हा लागू करण्याचा वसर्थम अधिकाऱ्यांची दिशाभूल करण्याचा हेतू आहे. तोच दुष्ट हेतू सन १९३१ च्या जनगणनेत होर कोळी जमात फक्त ठाणे आणि नाशिक जिल्ह्यात असल्याची नोंद आहे हे वस्तुस्थितीशी विसंगत असे विधान करण्यामार्गे आहे.

सदरह विवरणपत्रात होर कोळी या जमातीमध्ये आढळून येणारी काही आडनावे दिलेली आहेत. या एवढाच आडनावाचे डोर कोळी लोक आहे असे भासविष्याचा यामागील उद्देश दिसतो. विवरण पत्रात नमूद केलेल्या आडनावाचे डोर कोळी जमातीचे लोक ठाणे जिल्ह्यातील मोखाडा व गोडेखुर्द या ठिकाणी आढळून आल्याचे १९६१ च्या जनगणना अहवालामधील (व्हात्युम् १० पार्ट, ५-वी) पृष्ठ ४, १०१ वर नमद केले आहे. डोर कोळी या जमातीच्या लोकांनी अधिक आडनावे राज्यात आढळून येतात. विशिष्ट आडनावे दिल्यामुळे सक्षम अधिकाऱ्यांचा, गैरसमज व दिशाभूल होण्याचा संभव आहे.

कोळी महादेव :

महादेव कोळी ही महाराष्ट्र राज्यातील प्रामुख्याने डोंगराळ भागात दाट वस्ती करून राहणाऱ्या अनुसूचित जमातीपैकी एक जमात आहे असे विवरणपत्रात म्हटले आहे. तसेच त्यांची लोकसंख्या १९७१ च्या जनगणनेत प्रामुख्याने नाशिक, अहमदनगर, पुणे, ठाणे आणि रायगड या जिल्ह्यात आढळून आल्याचे विवरणपत्रात नमूद केले आहे. या संदर्भात असे नमूद करावेसे वाटते की, वरील विधानांवरून सक्षम अधिकाऱ्यांचा असा समज होईल की डोंगराळ भागांव्यतिरिक्त व नसेच वर नमूद केलेल्या पाच जिल्हांव्यतिरिक्त इतर ठिकाणी कोळी महादेव लोकांची वस्ती नाही. हे खरे नाही. सन १९५० च्या राष्ट्रपतीच्या आदेशानुसार त्यावेळच्या संपूर्ण मुंबई इलाख्यात वास्तव्य करण्याच्या या जमातीच्या लोकांना अनुसूचित जमातीचे म्हणून घोषित करण्यात आले होते. नंतर सन १९५६ च्या सुधारणा कायद्यानुसार व सन १९६० च्या राज्यपुनर्नव्यना कायद्यानुसार क्षेत्रबंधने घालून फक्त वर नमूद केलेल्या नाशिक, अहमदनगर, पुणे ठाणे आणि रायगड या जिल्ह्यांतील या जमातीच्या लोकांना अनुसूचित जमातीचे म्हणून मानण्यात आले. सन १९७६ च्या सुधारणा कायद्यानुसार क्षेत्रबंधने उठवून संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यातील या जमातीच्या लोकांना अनुसूचित जमातीचे म्हणून मानण्यात आले. विवरणपत्रात कोळी महादेव जमातीचे डोंगराळ भागात राहतात व सन १९७१ च्या जनगणनेनुसार त्यांची लोकसंख्या वर नमूद केलेल्या फक्त पांच जिल्ह्यात आहे. हे नमूद करण्यामार्गे क्षेत्रबंधने नव्याने लादण्याचा व सक्षम अधिकाऱ्यांना संभ्रमात टाकण्याचाच हेतू आहे हे स्पष्ट आहे.

कोळी महादेव अनुसूचित जमातीची प्रकरणे आठलणारी दोन वैशिष्ट्ये, (१) वसतीस्थानाविषयीची प्रादेशिक संलग्नता व (२) "कोळी" या जातीवाचक शब्दाचा आडनावामध्ये कधीही न होणारा उल्लेख, विवरणपत्रात नमूद केली आहेत, या विधानांना आधार काय याचे स्पष्टीकरण देण्यात आलेले नाही. वसतीस्थानाविषयीची प्रादेशिक संलग्नता हे तथाकथित वैशिष्ट्य क्षेत्र-बंधनाची भाषा वापरण्यासारखे आहे व ते सक्षम अधिकांयाची दिशाभूल करणारे आहे. तसेच "कोळी" या आडनावासंबंधी जे विधान केले आहे ते धावांत खोटे आहे. त्यास ऐतिहासिक किंवा संशोधनात्मक पुरावा नाही. वानगीदावल सांगायचे झाल्यास, मुंबई उच्च त्यावाल्यातील रिट पिटीशन क्रमांक ३०३०/१९८० व क्रमांक ३०९९/१९८० वरील दिनांक १६-१९९८९ रोजीच्या निकालात कोळी हे आडनाव कोळी महादेव अनुसूचित जमातीत आहे हे मान्य करण्यात आले आहे. कोळी महादेव अनुसूचित जमातीमध्ये "कोळी" हे आडनाव लक्षण्याची पद्धत आहे.

महादेव कोळी जमातीला उपजमाती, उपशास्त्रा नाहीत असे विधान विवरणपत्रात केले आहे ते चुकीचे आहे. महादेव कोळी ही मुख्य जमात असून इतर कोळी जमाती तिच्या पोटजमाती आहेत. याची सत्यता कॅप्टन मॅकिन्टोश यांच्या "अॅन अकाउन्ट ऑफ दि ट्राईब ऑफ महादेव कोलीज" (१८३७) साली प्रसिद्ध केलेल्या संशोधनात्मक ग्रंथावरून पडताळून पहाता येईल. या ग्रंथाचे संशोधनात्मक महत्व लक्षात घेऊन त्यावेळच्या मुंबई राज्य परकारते आणल्या "ट्रॅक्चेशन्स ऑफ बॉम्बे जिओग्रेफिकल सोसायटी" या प्रकाशनात प्रसिद्ध केले व त्यास राज्य-मान्यता दिली. त्यानुसार महाराष्ट्रात वेगवेगळ्या नावांनी ओळखल्या जाणाऱ्या कोळी जमातीच्या पोटजमातीत जरी त्यांच्या चालिस्ती, सवधी, बोलीभाषा इत्यादीमध्ये थोडाफार फरक दिसत असला तरी त्या सर्व महादेव कोळी या मुख्य जमातीच्याच आहेत हे सत्य विसरून चालणार नाही. विवरणपत्रातील विधानामुळे सक्षम अधिकांयांच्या मनात शंकाकृशक किंवा निर्माण करून कोळी महादेव जमातीच्या पोटजमातीच्या लोकांना जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याचे त्यांनी नाकारावे असा उद्देश आहे असे दिसून येते.

कोळी महादेव या जमातीत १२ पोटकुळे (क्लॅन्स) आहेत व काहीच्या मते त्यांच्यात २४ पोटकुळे असावीत असे विवरणपत्रात नमूद केले आहे. कॅप्टन मॅकिन्टोश यांनी कोळी महादेव जमातीला २४ पोटकुळे असल्याचे ठामपणे नमूद केले आहे. इन्योव्हेन व शेरिंग यांच्या संशोधनात्मक ग्रंथात देखील कॅप्टन मॅकिन्टोश यांच्या लिखाणाचा उल्लेख करून या जमातीला २४ पोटकुळे असल्याचे नमूद केले आहे. तसेच गेंगेटिअर आंफ दि बॉम्बे प्रेसिडेंसी १८८२ व्हॉल्यूम-१३-पाई-१ (ठाणे जिल्हा) पृष्ठ-१६९ मध्ये देखील या जमातीला २४ पोटकुळे असल्याचे स्पष्टपणे नमूद केले आहे. त्यामुळे या जमातीला २४ पोटकुळे असावीत ही जी धारणा विवरणपत्रात व्यक्त केली आहे ही चुकीची व संशोधनाचे अज्ञान दर्शविणारी आहे.

विवरणपत्राच्या स्तंभ ७ मध्ये "कोळी" ही बलुतेदारापैकी एक जात आहे. सुर्यवंशी कोळी सोनकोळी, वैती, मांगेला, चुवळी, पानकोळी या त्या जातीच्या उपजाती आहेत असे नमूद करण्यात आले आहे. कोळी ही जात नसून ती सर्व कोळी जमातीना देण्यात आलेली सर्वसाधारण संज्ञा आहे. यावावतचे पुरावे या निवेदनात अन्यत्र देण्यात आले आहेत. सुर्यवंशी कोळी ही जात नसून कोळी महादेव या जमातीच्या २४ कुलांपैकी एका कुलांचे नाव आहे. यावावतचे पुरावा या निवेदनात अन्यत्र दिला आहे. चुवळे कोळी, पानभरे कोळी व कुनाम कोळी ही मल्हार कोळी

या जमातीची तत्वम नावे आहेत (संदर्भ पृष्ठ क्रमांक २५६) “ट्राईब्ज अॅन्ड कास्ट्स ऑफ वॉम्बे-आर. इ.इन्डियोव्हेन (२) पृष्ठ-८५ मेन्सन ऑफ इंडिया १९६१ व्हाल्युम १० पार्ट-५ व (३) पृष्ठ क्र. ७३-अनें अकाऊंट ऑफ ट्राईब्ज ऑफ महाराष्ट्र कोलीज कॉटन ए. मॅकिन्टोश. हा ऐतिहासिक पुरावा विचारात वेता, विवरणपत्रातील विद्यान फिरी चुकीने आहे हे महज लक्षातयेईल. कोळी भहार :

कोळी मल्हार ही जमात प्रामुख्याने ठाणे जिल्हातील प्राप्त वर, ड्हाणू, वाढा, वर्सई, भिवंडी ताळुक्यात आढळते असे विवरणपत्रात नमूद केले आहे. हे विद्यान करण्यामागील हेतु सधम अधिकांशांची दिशाखूल करण्याचा आहे. मन १९७६ च्या कायद्यानुसार क्षेत्रवंधने रद्द केल्याने या जमातीचे लोक महाराष्ट्रातील कोणत्याही जिल्हात वास्तव्य करीत असले तरी त्यांना अनुसुचित जमातीचा दर्जा प्राप्त झाला आहे. मन १९७६ च्या राष्ट्रातीच्या आदेशानुसार वर नमूद केलेल्या ताळुक्यातील कोळी मल्हार या जमातींना अपोदरच आनुसुचित जमात म्हणून मान्यता देण्यात आली होती. वरील विद्यान क्षेत्रवंधने पुन्हा लादण्याच्या उद्देशाने केले आहे की ज्यामुळे सधम अधिकांशांनी वरील ताळुक्यांव्याप्तिरिक्त इतर ठिकाणी वास्तव्य करीत अपलेल्या कोळी मल्हार जमातीच्या लोकांना जमातीची प्रणाणपत्रे देऊ नयेत. वस्तुस्थिती अशी आहे की कोळी मल्हार ही जमात महाराष्ट्र राज्यात सर्वत्र आढळते. (संदर्भ “अन अकाऊंट ऑफ ट्राईब्ज ऑफ महाराष्ट्र कोलीज” पृष्ठ क्र. ७३-कॉटन ए. मॅकिन्टोश), (२) पृष्ठ-१७३-गॅजेटिअर ऑफ दि वॉम्बे प्रेसिडेंसी-१८८८-व्हाल्युम-१३, पार्ट-१ (ठाणे जिल्हा) (३) पृष्ठ-३१०-हिंदू ट्राईब्ज अॅन्ड कास्ट्स-रेक्ह. शेरिंग, व (४) पृष्ठ-२५६-ट्राईब्ज अॅन्ड कास्ट्स ऑफ वॉम्बे-(व्हाल्युम-२)-आर.इ.इन्डियोव्हेन.

विनंती अर्ज समितीपुढे सादर करण्यात आलिला अर्ज जरी वर नमूद केलेल्या कोळी जमाती-वावत असला तरी इतर जमातीच्या वावतीत विशेषत: ठाकूर व ठाकर या अनुसुचित जमाती-वावतही चुकीची व सोडमाळ विद्याने विवरणपत्रात करण्यात आली आहेत. त्यावृद्धका उल्लेख करु इच्छितो :—

ठाकूर, ठाकर, का-ठाकर, मा-ठाकर

ठाकूर, ठाकर या अनुसुचित जमातीची वस्ती विवरलेली नाही व ती प्रामुख्याने सह्याद्री पर्वताच्या पूर्व-पश्चिम उत्तरावर सुख्यात्ये ठाणे, पुणे, अहमदनगर, नाशिक, रायगड जिल्हाच्या डोंगराळ पटूचात आढळते असे विवरणपत्रात नमूद केले आहे. त्यावृहत सधम अधिकांशांचा महाजिकच असा समज होतो की, या ठिकाणांव्याप्तिरिक्त इतर ठिकाणी या जमातीचे लोक रहात नाहीत. मन १९७६ च्या कायद्यान्वये थेवेवधने उठविल्यानंतर या जमातीचे लोक महाराष्ट्र राज्यात कोटेही वास्तव्य करीत असले तरी त्यांना अनुसुचित जमातीचे मानण्यात आले आहे. या संदर्भात येते नमूद करू इच्छितो की, केंद्र शासनाच्या गृह मंत्रालयाने सविव, सवाज करण्याने महाराष्ट्र शासन यांना त्यांच्या क्रमांक वीरी-१२०१६/११/८८-एम.सी.अॅन्ड एम.टी.-एक (आर/सेल), दिनांक ६ फेब्रुवारी, १९८४ च्या प्रवाचन्ये असे कलविले होते की, ठाकूर जमात मन १९७६ च्या कायद्यान्वये संपूर्ण महाराष्ट्रात अनुसुचित जमात म्हणून गणली गेली आहे. त्यावृहते जलगाव, धुळे, नाशिक, अकोला इत्यादी ठिकाणी रहाणाऱ्या या जमातीच्या लोकांची जमातीची प्रमाणपत्रे महाराष्ट्र शासनाने नेमलेल्या पडताळणी समितीकडून का नाकारण्यात येतात यावृद्धका सविस्तर अहवाल केंद्र शासनाच्या गृह मंत्रालयाने मागविला होता. यावृत्त गृह मंत्रालयाला काय अहवाल सादर करण्यात आला हे समस्यास मार्गे नाही. त्यापि, या जमातीवर प्रमाणपत्रे नाकारण्यावावतचा अन्याय अद्याप चालू आहे.

वर विस्ताराने नमूद केलेल्या परिस्थितीवरून असे स्पष्ट होईल की, दिनांक २४-४-१९८५, चा शासकीय निर्णय सन १९७६ च्या कायदानवये जरी थेवबधने उठविली गेली असली तरी ती पुढी लादणारा आहे. तसेच त्यामध्ये वर नमूद केल्याप्रमाणे चुकीची व निराधार व तसेच ऐतिहासिक व संशोधनात्मक संत्यंतेकडे डोळेकाक करणारी विधाने करण्यात आली आहेत. त्यामुळे सक्षम अधिकाऱ्यांची दिशाभूल होऊन व त्यांच्या मनात शंकाकुशका निर्माण होऊन पाव अनुसूचित जमातीच्या लोकांना सक्षम अधिकाऱ्यांकडून जमातीची प्रमाणपत्रे नाकारण्यात येतात. पाव अनुसूचित जमातीच्या लोकांना घटनेने डिलेल्या हक्कांपासून वंचित करण्याचा हा प्रकार आहे. हा शासकीय निर्णय अन्यायकारक असल्याने तो तावडीतीने रद्द करणे अवश्यक आहे. याच शासकीय निर्णयाच्या धर्तीवर संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांनी दिनांक ८-९-१९८२ चे आदेशवजा पत्र काढून ते सक्षम अधिकाऱ्यांना प्रस्तुत केले होते. त्यामुळे उच्च न्यायालयात आव्हान दिल्यानंतर ते रद्द करण्यात आले याचा उल्लेख मी पुढी कह इच्छितो.

१४. महसूल विभागाच्या अधिकाऱ्यांना जाती-जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याचे अधिकार स्वातंद्र्यपूर्व काढलापासून आहेत. कारण त्यांना या जाती-जमातीच्या स्थानिक व्यक्तिवावतची आवश्यक ती माहिती त्यांच्या रेकार्डवरून व स्थानिक चौकाशीअंती मिळू शकते. केंद्र शासनात वेळोवेळी काढलेल्या आदेशानुसार हे अधिकार महसूल अधिकाऱ्यांनाच प्रदान केलेले आहेत. केंद्र शासनाच्या गृह मंत्रालयाच्या व. बीसी-१२०२५-२-७६-एससीटी-(१), दि. २२-३-१९७३ च्या परिपत्रकानुसार महसूल विभागाच्या अधिकाऱ्यांना महसूल रेकार्ड तपासून वयण्याची सोय व तसेच स्थानिक विश्वसनीय चौकाशी करण्याची यंत्रणा उपलब्ध असल्याने त्यांनी जाती-जमातीची प्रमाणपत्रे देणे योग्य आहे असे आप्रहाने नमूद केले आहे. केंद्रीय गृह मंत्रालयाते काढलेल्या बोचरमध्ये या आदेशाचा पुनरुच्चार केला असून जमातीच्या प्रमाणपत्राची तपासणी करण्याचे अधिकार जिल्हा दंडधिकाऱ्यांना दिले आहेत परंतु समाजकल्याण विभाग व आदिवासी विकास विभाग यांनी अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांची तपासणी करण्याच्या व अपीलांच्या संदर्भात स्वतंत्र यंत्रणा निर्माण केल्या आहेत. यावारीत खालील आदेश काढण्यात आले आहेत :—

(१) शासन पत्र. समाजकल्याण, मास्कृतिक कार्य, क्रीडा व पर्यटन विभाग क्र. सीबीसी-१६८०-६५३९६-(४९९)-का-५, दिनांक २४-२-१९८१.

(२) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्र. सीबीसी-१६८४-२८१८-(२९१)-११, दिनांक २३-१-१९८५.

(३) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र. सीबीसी-१०८५-(४२०)-का-११, दिनांक २४-१-१९८५.

(४) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्र. सीबीसी-१६८१-५१९-(६४७)-का-१०, दिनांक ११-१२-१९८५.

(५) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्र. सीबीसी-१६८४-(३९२)-का-११, दिनांक ८-३-१९८५.

(६) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्र. सीबीसी-१०८३-(२३)-का-११, दिनांक ४-८-१९८३.

(७) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्र. सीबीसी-१६८५-१६७५-(६३६)-का-१०, दिनांक २८-१-१९८६.

१५. क्रमांक (१) व क्रमांक (२)-ज्ञासन पत्र. दिनांक २४-२-१९८१ व शासन निर्णय,
दिनांक २३-१-१९८५.

समाजकल्याण विभागाच्या दिनांक २४-२-१९८१ च्या पत्रान्वये संचालक, समाजकल्याण यांच्या अध्यक्षतेखाली अभियांत्रिकी व वैद्यकीय महाविद्यालयात प्रवेश मिळवू इच्छिणाऱ्या अनुसूचित जाती-जमातीच्या विद्यार्थ्यांची प्रमाणपत्रे तपासण्यासाठी पडताळणी समिती नेमण्यात आली हाती. त्या समितीच्या निर्णयाविरुद्ध संवंधित विद्यार्थ्यांना शासनाकडे अपील करण्याची तरतुद करण्यात आली हाती. १९८३ च्या मे महिन्यात आदिवासी विकास विभागाची निर्मिती झाल्यामुळे अनुसूचित जमातींची प्रमाणपत्रे तपासण्यासाठी शासन निर्णय, दिनांक २३-१-१९८५ अन्वये संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांच्या अध्यक्षतेखाली वेगळी पडताळणी समिती नेमण्यात आली. या समितीकडे (१) अभियांत्रिकी व वैद्यकीय महाविद्यालयात प्रवेश मिळवू इच्छिणाऱ्या अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांची जमातीची प्रमाणपत्रे, (२) महाराष्ट्र लोकसभा आयोगातकै निवड झालेल्या अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांची जमातीची प्रमाणपत्रे व (३) महाराष्ट्र शासनाच्या सेवेतील अधिकाऱ्यांच्या/कर्मचाऱ्यांच्या विरुद्ध तकार आल्यास त्यांची अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे तपासण्याचे काम सोपविण्यात आले आहे. जमातीची प्रमाणपत्रे तपासण्यासाठी पडताळणी समितीकडून अत्यंत किलष्ट व नकारात्मक पद्धति अनुसरण्यात येत आहेत. विशेषत: महादेव कोळी, डोंगर कोळी, मळ्हार कोळी, कोळी ढोर व टोकरे कोळी या कोळी जमातीचे विद्यार्थी, उमेदवार व राज्य शासनाच्या सेवेतील कर्मचाऱ्यांची यांता सक्षम अधिकाऱ्यांनी दिलेली जमातीची प्रमाणपत्रे समितीकडून मनवानी, पूर्वग्रहणप्रिय व घटनाबाबू कारणे देऊन नाकारण्यात येतात. या समितीने तयार केलेली प्रश्नावली अत्यंत लांबलचक असून त्यांत विहीत केलेल्या मुद्द्यांची पूरता करणे अग्रक्यप्राय आहे. त्यांतील कांही प्रश्न अनावश्यक व निरर्थक स्वरूपाचे आहेत. या समितीकडून वरील कोळी अनुसूचित जमातीचे हक्क नाकारतासा जी कारणे देण्यात येतात त्यापैकी काही मासलेवाईक कारणे खालीलप्रमाणे आहेत:—

(१) गंवंधितांच्या शाळा सोडल्याच्या दोखल्यात व जन्म नोंदीत हक्क सांगितलेली अनुसूचित जमात नमूद केलेली नाही व असल्यास ती हक्क सांगितलेल्या जमातीहून वेगळी आहे.

(२) संवंधितांच्या वडिलांच्या शाळा सोडल्याच्या दोखल्यात व जन्म नोंदीत हक्क सांगितलेल्या अनुसूचित जमातीचा उल्लेख नाही व असल्यास ती हक्क सांगितलेल्या जमातीहून वेगळी आहे.

(३) संवंधितांना हक्क सांगितलेल्या अनुसूचित जमातीच्या चालीरितीची, बोलीभाषेची, देवदेवतांची माहिती नाही.

(४) संवंधितांनी सांगितलेले नेते हक्क सांगितलेल्या अनुसूचित जमातीचे नाहीत.

(५) संवंधितांची आडनावे हक्क सांगितलेल्या अनुसूचित जमातीमध्ये आढळून येत नाहीत.

(६) अखिल कोळी समाज परिपद ही कोळी जातीची संस्था असून कोळी महादेव, मळ्हार कोळी, कोळी ढोर, टोकरे कोळी, या अनुसूचित जमातीची नाही.

(७) संवंधित व्यक्ती दिनांक २७-७-१९७३ पुर्वी विनिर्दिष्ट केलेल्या क्षेत्रात वास्तव्य करणारी नाही.

(८) संवंधितांचे जमातीचे प्रमाणपत्र विहीत केलेल्या नवीन नमुन्यात नाही.

(९) कोळी ही जात आहे व ती इतर मागासवर्गीयांच्या यादीत समाविष्ट केलेली आहे. ती जमात नाही.

रक्षम अधिकार्यांनी नियमानुसार दिलेली जमातीची प्रमाणपत्रे वरील प्रकारची कारणे देऊन समितीकडून सर्गमिपणे अवैध ठरविल्यात येत आहेत.

वरील कारणाच्या संदर्भात येथे भी नमूद करू इच्छितो की, शासनाच्या अस्पृश्यता निम्नलिखित घोरणाच्या अनुरोधाने शाळेच्या रेकॉर्डमध्ये विद्यार्थ्यांच्या जमातीची नोंद करू नये, असे शिक्षण खात्याने आदेश काढले हाते. शाळेच्या रेकॉर्डमध्ये चुकीची जात नमूद केलेली असल्यास माझ्यामिक शाळा संहितेच्या तरतुदीनुसार ती दुरुस्ती करण्याची पद्धति विहित करण्यात आली आहे. तसेच शासनाच्या समाजकल्याण विभागाने असे आदेश काढले आहेत की, जर आई-वडिलांच्या अधिक्षित-पण्यामुळे विद्यार्थ्यांची शाळेच्या रेकॉर्डमध्ये चुकीची जात नमूद केली असेल किंवा जात नमूद केली गेली नसेल तर सक्षम अधिकार्यांना प्रतिज्ञापवाच्या आधारे खाल्या जमातीचे प्रमाणपत्र देता येईल. (संदर्भ.—समाजकल्याण विभागाने जलगाव जिल्हा दृष्टिकोरी यांना पाठविलेले क्र. सीवीसी-१५७६-३३६९४५, दि. १८-२-७७ चे पत्र व संचालक, ग्रामाजकल्याण, पुणे यांना पाठविलेले क्र. इवीसी-१५७६-३१०३०-डेस्क-५, दिनांक २०-३-७७ चे पत्र) वर नमूद केलेल्या अनुसूचित जमातीचे लोक सामाजिक व शैक्षणिकदृष्टचा मागासलेले असल्याने व त्याच्या अव्याप्तानामुळे व अधिक्षितपण्यामुळे त्याच्या खाल्या जमातीवावतची नोंद संवंधित रेकॉर्डमध्ये केली गेली नाही. ही वस्तुस्थिती आहे: या जमातीच्या लोकांना घटेद्वारे मिळणाऱ्या हक्कांची व सवलतीची माहिती मिळाल्याने ते आता चुकीची दुरुस्ती करून येत आहेत. त्यात अयोग्य असे काहीच नाही. स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतर शहरी व ग्रामीण विभागात औद्योगिकरणामुळे व तसेच एकूण सामाजिक अभिमरणामुळे व परिवर्तनामुळे जे ज्ञापात्र्याने वदल झाले व होत आहेत त्यावावतचा संदर्भ लक्षात घेणे आवश्यक आहे. या वदलतया काळात जमातीच्या दंव-देवता, चालीरिती, बोलीभाषा वैरेवावतची ३०० वर्पापूर्वीच्या माहितीची अपेक्षा करणे योग्य होणार नाही. महसूल विभागाच्या मध्यम अधिकार्यांकडून यावावतीत स्थानिक स्तरावर योग्य ती चौकणी ज्ञाल्यानेतरच संवंधित अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे दिली जातात. वर नमूद केलेल्या कोळी जमातीच्या वावतीत या नेत्यांची नोंद संवंधिताकडून नमूद केली जातात ते नेते हक्क कागितलेल्या अनुसूचित जमातीचे नाहोत असे कारण जमातीचा हक्क डावल्याना नमूद केले जाते. या नेत्यांचे जमातीचे हक्क पडताळणी समितीकडे संदर्भित केले नसताना कणा प्रकारचे अभिप्राय व्यक्त करणे समितीच्या कठोराहेर तर आहेच परंतु ते अवैध आहे. हे अभिप्राय पूर्वग्रहदृष्टित व द्वेषमूलक आहेत हे मी येथे मुदाम नमूद करू इच्छितो.

अखिल कोळी समाज परिषद ही राज्यव्यापी संस्था कोळी महादेव, मल्हार कोळी, कोळी डोरुटोकरे कोळी या जमातीची नाही हे कारण संवंधित अनुसूचित जमातीचे हक्क नाकारताना समितीकडून दर्शविले जाते. हे कारण वेळेवारक तर आहेच परंतु पडताळणी समितीकडून पूर्वग्रहदृष्टित वृत्तीतून हे कारण देण्यात येते याची नोंद घेणे आवश्यक आहे. या समितीचे अध्यक्ष श्री. गारे यांनी लिहिलेल्या “सह्याद्रीतील आदिवासी-महादेव कोळी” या पुस्तकातील पृष्ठ ९५ मध्यील उत्तरामी येथे मुदाम उधृत करीत आहे:—

“१९३० पासून मा. भाऊसाहेब राऊत यांच्याभेदवाखाली अखिल कोळी परिषदेचे कार्य सुरु झाले. डोरुटदृष्ट्यात रहाणाऱ्या महादेवी कोळी जमातीतील हुपार आणि होतकरू विद्यार्थ्यांच्या शक्षणिक प्रगतीसाठी या परिषदेचे आदिजनता वसतिगृह, नासिक (१९४१), आदि जनता वसतिगृह, जुन्नर (१९४६), आदिजनता वसतिगृह, टाकिर, जि. नासिक (१९४६), या संस्था स्थापन केल्या”.

मी अखिल कोळी समाज परिपदेत्वा मध्या अव्यक्त आहे. मेली ५० वर्षे ही मंस्या कोळी आदिवासी व तम्चम मागाम पडतकरी व दुर्बल घटकाच्या मंवांगीण विकामानाठी अटन आहे. या संस्थेचा मी मेली ८० वर्षे त्रिवाजील कार्यकर्ता आहे हे मी मुदाम नमूद करीत आहे. या संस्थेची उद्दिष्टे व कार्य याकडे हेतुतः दुर्लक्ष करून वरील प्रकारचे कारण वेजवावदारपणे देणे म्हणजे कोत्या मनो-वृत्तीचे प्रदर्शन होय. त्याद्वारे या संस्थेवावत अनाडायी आकस व हेप अवत करण्यात येत आहे.

दिनांक २९ ऑक्टोबर १९८० च्या शासन निर्णयान्वये विहित केलेल्या नमुन्यात जमातीचे प्रमाणपत्र नमत्यास पडताळणी समितीकडून ग्राह धरण्यात येत नाही. हा शासन निर्णय काढ-पूर्वी सक्षम अधिकाऱ्याकडून शासनाने बैठौविलो विहीत केलेल्या नमुन्यात अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे दिली जात होती. आता संविधितांन पुन्हा वरील शासन निर्णयान्वये नव्याने विहीत केलेल्या नमुन्यातील अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे विहित नमुन्यात अर्ज करून सक्षम अधिकाऱ्यांकडून घ्याऱ्याची लागत आहेत. अनेक प्रकरणी ती नाकारली जात आहेत. अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रात प्रमाणित केलेली जमात हीं वाव महत्वाची असल्याने ते पुर्वी कोणत्या नमुन्यात दिले गेले. हा प्रणत उद्भवू नवे. नवीन नमुन्यात प्रमाणपत्रे हवी असल्यास सर्व सक्षम अधिकाऱ्यांना पुर्वी दिलेल्या जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या ओळारेच नवीन नमुन्यात प्रमाणपत्रे देण्याविशीचे आदेश दणे आवश्यक आहे.

सन १९९१ पावेतो “कोळी” ही एकच जमात म्हणूनच मानली गेली होती. किवहना क्रिमिनल ट्राईब्झ अँक्ट, १९८८ मधील तरतुदीनुसार कोळी ही एक गुह्येगार जमात म्हणून मानली जात असे. तसेच कोळी जमातीच्या संदर्भात मानवविशेष संजोवनात्मक ग्रंथात व ऐतिहासिक रेकॉर्डमध्ये कोळी जमातीच्या वेगवेगळ्या टोळ्या (ग्रूप्स) कोळी या एकाच जीर्णविवाली दर्शविष्यात आल्या आहेत. ही ऐतिहासिक पार्श्वभूमी लक्षात घेणे आवश्यक आहे. त्यावावत मी या निवेदनात इतरक विस्ताराने वस्तुस्थिती नमूद केली आहे.

शासनातके व आदिवासी संघेचिन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे, यांकडून वर नमूद केलेले जे आदेश काढण्यात आले आहेत ते धोवंवंशने पुन्हा लावण्याचे काम करतात. संवंधितांचे अनुसूचित जमातीचे हक्क पडताळणी समितीकडून हेतुपुरःमर व सुडवळ्याने कसे नाकारले जातात या संदर्भातील सविस्तर वस्तुस्थिती वर नमद केलेली आहे. या समितीमध्ये तवंवंशने लावण्याचा व अनुसूचित जमातीच्या लोकांना घटनेद्वारे दैर्घ्यात आलेले हक्क व सवलती डावलण्याचा कोणताहि अधिकार नाही.

या पडताळणी समितीकडून आता विद्यार्थ्यांचा व त्यांच्या पालकांचा दुसऱ्या प्रकारेही छळ करण्यात येत आहे. त्यांच्याकडून समितीला संविधीचे असे जवाब लिहून घेण्यात येतात व त्याआधारे विद्यार्थ्यांचे अनुसूचित जमातीचे हक्क नाकारण्यात येतात. पालीसवात्याकडून गुह्येगारची जशी चौकणी केली जात तणाप्रकारची ही चौकणी अहे. ही जी पद्धती समितीकडून अवलंबिली जाते ती चूकणीची व मनमानी आहे. शासनाने समितीस हे अधिकार दिलेले नाहीत. समितीची ही कार्यपद्धती अमानुप अशी आहे.

तसेच विद्यार्थ्यांचे-उमेदवारांचे अनुसूचित जमातीचे हक्क नाकारताना समितीकडून सर्वोच्च न्यायालयाच्या निवाड्यांचा फक्त उल्लेख करण्यात येतो. या निवाड्यांतील नेमक्या कोणत्या निर्णयाचा जमातीचे हक्क नाकारताना आधार घेण्यात आला आहे त्यावद्वाल उल्लेख करण्यात येत नाही. गरीब अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना-उमेदवारांना अगर त्यांच्या पालकांना या

निवाड्याची सुतराम कल्पना वा माहिती नसने. अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राची पडताळणी करण्यामाठी पाचारण करताना त्यांना मदर पडताळणी न्यायालयाच्या निवाड्यानुसार करण्यात येणार असल्याची आगाऊ सूचना देण्यात येत नाही. त्यामुळे त्यांना कायदविषयक सल्ला अगोदर घेता येत नाही. हे नैर्संगिक न्यायाच्या तत्वाविरुद्ध आहे.

पडताळणी समितीकडून अनुसूचित जमातीविषयक हक्काची चौकशी करण्याच्या संदर्भात आदिवासी विभागाचे अधिकारी हल्ली संवधीत शाळाना भेटी देऊन व तेथील जमाती विषयक रेकॉर्डच्या आधारे समितीस अट्टवाळ पाठवितात. ही कायदण्डती दखिल समितीस कोणतेही अधिकार दिले नसतांना अवलंबिली जात आहे. अशाप्रकारची चौकशी अनावश्यक आहे. वर नमूद केल्याप्रमाणे जरी शाळेच्या रेकॉर्डमध्ये चुकीने जात नमूद केली गेली असली तरी ती दुरुस्त करून घेण्यावाबतची तरतुद आहे. आदिवासी विकास विभागाच्या अधिकाऱ्यांकडून होणारी अग्रप्रकारची चौकशी शाळांच्या घवकस्थापनांत शंकाकुण्ठांका प्रस्तुत करण्याचे काम करात असून त्यामुळे वरील अनुसूचित जमातीच्या लोकांना अविश्य वास सहन करावा लागत आहे.

केंद्र शासनाने १९७६ माली खेवबंधने उठविण्याचा कायदा केला असला तरी पडताळणी समितीने पूर्वीच्या विनिर्दिष्ट क्षेत्रावाहेरील एकाहि अनुसूचित जमातीच्या विद्याल्याचा-उमेदवाराचा जमातीचा हक्क मान्य केलेला नाही अशी माहिती आहे. उदा. महादेव कोळी या अनुसूचित जमातीच्या बाबतीत ठाणे, रायगड, नाशिक, पुणे, अहमदनगर या जिल्ह्यातील विनिर्दिष्ट तालुक्यावेरीज इतर जिल्ह्यातील महादेव कोळी अनुसूचित जमातीच्या लोकांचे जगातीचे हक्क या पडताळणी समितीकडून सर्वांपणे नाकारले जात आहेत. तसेच पूर्वीच्या १३ विनिर्दिष्ट कलेल्या जिल्ह्यातील कोळी ढोर व टोकरे कोळी या अनुसूचित जमातीच्या लोकांचे जमातीविषयक हक्क या समितीकडून सर्वांपणे अवैध ठरविण्यात येत आहेत.

मंवधित अनुसूचित जमातीच्या उमेदवाराचे/विद्याल्याचे आडनाव संवधित अनुसूचित जमातीमध्ये आढळून येत नाही हे कारण निराधार असून ते उच्च न्यायालयाच्या निकालात ग्राह्य मानन्यात आलेले नाही.

वरील विवेचनावरूप पडताळणी समितीच्या मनसानी कारभारावहून व सदाप कायदण्डतीवहूल आपली खाली पटेल. पडताळणी समितीच्या तपासणीचे दुष्प्रिणाम महाराष्ट्रातील वर नमूद केलेल्या असंख्य गरीव कोळी अनुसूचित जमातीच्या लोकांना भोगावे लागत आहेत. वास्तविक पहाता, केंद्र शासनाच्या आदेशानुसार महसूल विभागातके अनुसूचित जमातीविषयक हक्कांबाबत कारवाई होण्याचा अवश्यक असताना महाराष्ट्र शासनाने पडताळणी समितीच्या माध्यमानुन एक पर्यायी परंतु अनावश्यक यंत्रणा निर्माण केली आहे. या नमितीला कार्यकारी अधिकार देण्यात आले आहेत. शासनाचे हे धोरण असेच चालू राहिले तर घटनेद्वारे दिलेल्या हक्कांना व सोवीना या अनुसूचित जमातीची सद्याची पिटी व पुढच्या पिढ्या कायदमच्या मुकुणार आहेत. अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांची तपासणी हे भ्रष्टाचाराचे सोधन झाले आहे, याकडे ही मी आपले लक्ष वेधू इच्छितो.

कायद्याकारी दंडाधिकारी यांना शासनाच्या आदेशानुसार अनुसूचित जमातीचे प्रमाणपत्रे देण्यासाठी सक्षम अधिकारी गृहणून प्राधिकृत करण्यात आले आहे. त्यांना श्रिमिन्नल प्रोमिजर कोड अन्वये काही अधिकार देण्यात आले आहेत. अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे या सक्षम अधिकाऱ्यांकडून कायद्याकारी दंडाधिकारी या भूमिकेतून देण्यात येतात. त्याबद्दलची तपासणी प्रशासकीय समितीने करणे हे त्यांच्या कक्षेच्या वाहेर असून त्यांनी ते करणे अवैध आहे. तसेच ते सक्षम अधिकाऱ्यावर

अविश्वाम दर्शविणारे आहे. पडताळणी समितीची पढती व कार्य लाभधारकावर अन्याय करणारे असल्याने तिचे अस्तित्व रद्द करणे व महसूल विभागामार्फत जरुर वाटेल तेथेच अनुसूचित जमाति-विषयक हक्कांची पडताळणी करणे आवश्यक आहे. तसेच या समितीने आजतागायत्र दिलेले अन्यायकारक निर्णय रद्द करण्याविषयी आदेश काढणे आवश्यक आहे.

१६. ग्रामन निर्णय, अदिवासी विकास विभाग क्रमांक सीबीसी-१०८५-८२० का. ११, दिनांक २४-७-१९८५:

या आदेशान्वये अभियांत्रिकी व वैद्यकीय महाविद्यालयात प्रवेश घेऊ इच्छापाच्या १० वी व १२ वीं च्या वर्गात शिकत असलेल्या अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांची जमातीची प्रमाणपत्रे आगाड तासास्पाची पढती विहित केली आहे. त्यासाठी प्रादेशिक अधिकारी प्राधिकृत करण्यात आले आहेत. त्यांना करावयाचा अर्ज आदिवासी विभागाच्या कार्यपद्धतीनुसार विस्तृत व किलोट स्वरूपाचा विहित करण्यात आला आहे. त्यामधील संपूर्ण तपशील विद्यार्थ्यांना देता येणे अशक्य आहे. तदनंतर या विद्यार्थ्यांना पडताळणी समितीकडे मुलाखतीसाठी जाण्याची अट घालण्यात आली आहे. तेथे त्यांना एक त्यावृद्धकी प्रश्नावली भरून द्यावी लागते व त्यावेळी त्यांचे व त्यांच्या पालकांचे जबाब लिहून घेतले जातात. तसेच त्यावेळी जमातीची मूळ प्रमाण-पत्रे समितीकडे देण्याचे त्यांच्यावर बंधत थालण्यात आले आहेत. जर समितीने जमातीचा हक्क नाकारला तर विद्यार्थ्यांला आदिवासी विभागाच्या अवव्याहारीतील संवंशित अपर आदिवासी आयुक्त याजकडे अगील करण्याची तरतुद करण्यात आली आहे. त्यावेळी या अधिकारापुढे विद्यार्थ्यांना साथीकरिता जावे लागते. त्यावेळी देखील विद्यार्थ्यांचे व त्यांच्या पालकांचे जबाब लिहून घेतले जातात. एवढ्या दिव्यातून गेल्यानंतर जर त्याचे अगील नाकारले गेले तर त्यास उच्च न्यायालयाकडे न्याय मिळविण्याकरिता जाण्याशिवाय गत्यंतर नसते. गरीबीमुळे न्यायालयात जाणे ही सहज साध्य गोळा नाही. त्यामुळे त्यांच्या हक्कांचे संरक्षण होऊ शकत नाही व त्यांना शिक्षणाम सुकावे लागते. जमातीचे प्रमाणपत्र घेताना त्यास सुरुवातीस सक्षम अधिकाऱ्यांकडे विहित नमुन्यातील अर्ज सादर करावा लागतो ही वाव येते नमूद करणे उचित वाटते. जमातीच्या प्रमाणपत्रांची तपासणी करण्यासाठी विहित केलेली पढती किंती नकारात्मक व अगानुष स्वरूपाची आहे व पोलीसी खाकायाची आहे वे वरील विवेचनावरून दिसून येईल. या समितीकडून आजतागायत्र धूर्वांच्या निर्दिष्ट क्षेत्रावाहेरील वास्तव्य करण्याच्या एकाही अनुसूचित जमातीच्या विशेषत: कोळी जमातीच्या विद्यार्थ्यांची जमातीची हक्क ग्राह्य मानण्यात आलेले नाहीत अशी माहिती आहे. समितीने अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे अवैध घोषित केल्यावर काही ठिकाणी विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयात अपिळाच्या अशीन प्रवेश दिला जात नाही. एक-दरीत या विद्यार्थ्यांची हरतन्हेत छळवणूक करण्यात येत आहे.

वर नमूद केलेल्या परिस्थितीत वरील आदेश रद्द करणे आवश्यक आहे.

१७. ग्रामन निर्णय, अदिवासी विकास विभाग क्रमांक सीबीसी-१६८५-५१९ (६४७) का. १०, दिनांक ११-१२-१९८५:

अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांची जमातीची प्रमाणपत्रे पडताळणी समितीने नाकारल्यानंतर काही अगील प्राधिकाऱ्यांनी समितीच्या निर्णयाच्या विरुद्ध निकाल दिलेले आहेत. अपिल प्राधिकाऱ्यांनी दिलेले हे निर्णय आदिवासी विकास विभागाला योग्य वाट नसल्याने ते फेरतपासणी करण्याचे अधिकार त्या विभागाने वरील आदेशाद्वारे मंवालयीन पातळीवर घेतले आहेत. यापूर्वी अगील प्राधिकाऱ्यांनी वचाव प्रकरणामध्ये पडताळणी समितीच्या निर्णयाच्या विरुद्ध

निकाल दिले आहेत. त्यावर्हन अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांच्या जमातीविषयक हक्काबाबत समितीचे निर्णय किंवा अन्यायकारक असतात हे मिळ ठांते. या समितीच्या निर्णयांना संरक्षण व समर्थन देण्याच्या दृष्टीने वरील आदेशान्वये आदिवासी विकास विभागाने संवालवीन पातळीवर अपिल प्राधिकाऱ्यांच्या निर्णयाची फेरतपासणी करण्याचे अधिकार वेतले आहेत. हे आदिवासी विभागाने अपील प्राधिकाऱ्यांच्या अधिकारावर केलेले अतिक्रमण आहे. हे आदेश अन्यायकारक आहेत व अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांचा छळ करण्याच्या उड्डेणाने काढले आहेत. अपील प्राधिकाऱ्यांच्या निर्णयाची शासनाकडून फेरतपासणी करण्याची पढती हे शासनाचे एक अभिनव मंशोद्धन आहे. जर एकादा उमेदवाराच्या विशद्व अपील प्राधिकाऱ्याने निकाल दिला तर त्यावाबत शासन काहीही कारबाई करणार नाही म्हणजेच त्या उमेदवारास न्याय मिळण्याच्या दृष्टीने शासन काहीच हालचाल करणार नाही. परंतु अपील प्राधिकाऱ्यांनी जर समितीच्या निर्णयाविशद्व निकाल दिला व त्यावाबत शासनाकडे निवेदन सादर केले ऐले तर माव शासन फेरतपासणी करील, ही पढती एकत्री कार्यगदतीचे घोटक आहे. वरील अन्याय-धारक आदेश रद्द करणे आवश्यक आहे.

१८. शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क. शीरीसी-१६८४-(२९२)-का-११, दिनांक ८-३-१९८५ :

या आदेशान्वये अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या पडताळणी भूमितील खालीलप्रमाणे व्यापक अधिकार प्रदान करण्यात अडले आहेत :—

(१) सक्षम अधिकाऱ्यांनी दिलेल्या जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या वैध-अवैधतेवाबत दिनांक २९-१०-८० व दिनांक ३१-३-८१ या शासन निर्णयातील तरनुदीच्या पटीकडे जाऊन तपशीलवार चौकणी करणे.

(२) पडताळणी समितीस पुर्ण चौकणी व तपासणीतर प्रमाणपत्रे चुकीची किंवा अवैध असल्याचे आठवून आल्यास ती रद्द करून ताब्यात घेणे.

सक्षम अधिकाऱ्यांनी दिलेली अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे रद्द करण्याचे व ती ताब्यात देण्याचे पडताळणी समितीस दिलेले अधिकार म्हणजे सक्षम अधिकाऱ्यांवरील अविष्वासाचे निर्णयक होय. यावावतीतील सर्व अधिकार समितीमध्ये केंद्रीत करण्यात आले आहेत. त्या पाठी-मागे अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना छळण्याचा हेतु संपट दिसतो. अपील यंवणेलादेखील डावलण्याचा प्रयत्न त्याद्वारे करण्यात आला आहे. हे अन्यायकारक आदेश रद्द करणे आवश्यक आहे.

१९. शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक शीरीसी-१०८३-(२३)-का. ११, दिनांक ८-८-१९८५ :

या आदेशाद्वारे अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांच्या वावतीत अपर आदिवासी आयुक्त यांना अपिलावाबत अधिकार देण्यात आले आहेत. पुरी हे अधिकार महसूल विभागीय आयुक्तांना देण्यात आले होते. कामाच्या व कर्तव्याच्या व्यापासुळे विभागीय आयुक्त विद्यार्थ्यांच्या अपिलावर विचार करण्यासाठी व निर्णय देण्यासाठी पुरेसा वेळ उपलब्ध करू शकत नाहीत व तसेच हे अधिकार, निरनिराळ्या खन्या अनुसूचित जमातीच्या वैशिष्ट्यांची चांगली व साकल्याने माहिती असणाऱ्या व जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या संदर्भात शासनाने काढलेल्या आदेशांची चांगली माहिती असणाऱ्या समूचित अधिकाऱ्यांकडे योग्य निर्णय देण्याच्या दृष्टीने सोपविणे योग्य होईल.

या उद्देशाने विभागीय आयुक्तांकडून है अपिलाबाबतचे अधिकार काढून घेण्यात आले आहेत. वास्तविक पहाता, जमातीची प्रमाणपत्र देण्याचे अधिकार महसूल विभागाच्या अधिकाऱ्यांना देण्यात आले आहेत. केंद्र शासनाच्या अदिवासाना अनुलक्षून है अधिकार देण्यात आले आहेत. महसूल विभागाच्या सक्षम अधिकाऱ्यांनी दिलेल्या अनुसूचित जमातींच्या प्रमाणपत्रांची तपासणी वर नमूद केलेल्या आदिवासी विकास विभागाच्या पडताळणी समितीकडून होणे ही मुळात चुकीची पद्धती आहे. कोणत्याही प्रकरणात नाकारण्यात आलेल्या किंवा अवैध ठरविलेल्या जमातीच्या प्रमाणपत्राच्या संदर्भातील अपिलाच्या सुनावणीबाबतची तरतुद नैसर्गिक न्यायाशी व व्यवस्थापनातील अधिकार प्रदान करण्याच्या तत्वांशी मुसंगत अशी असावथास हवी म्हणजेच एका विभागाच्या यंत्रणेच्या अधिकारावर दुसऱ्या विभागाच्या यंत्रणेचा अंकुश, नियंत्रण व अंतिम निर्णयाची वांधिलकी लादणे है अन्यायाचे आहे. महसूल विभागाचे अधिकारी जमातीची प्रमाणपत्र सक्षम अधिकारी या नात्याने देऊ शकतात, तथापि, विभागीय आयुक्त विद्यार्थ्यांच्या त्या संदर्भातील अपिलाबर निर्णय घेण्यास समर्थ व लायक नाहीत है शासनाच्या आदिवासी विकास विभागाचे म्हणणे तक्रुष्ट तर आहेच परंतु ते खांडाळणाचे आहे. ही कायंपद्धती अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना आरक्षणाच्या सोश्रीपासून वंचित करण्याच्या भूमिकेतून केली आहे. त्यामुळे या विद्यार्थ्यांना न्याय मिळेल अशी अपेक्षा करणे चुकीचे ठरेल. वरील आदेश रद्द करणे आवश्यक आहे.

२०. शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी—१६८५—१६७५—(६३६)—का-१०, दिनांक २८-१-१९८६ :

पडताळणी समितीच्या निर्णयांना संरक्षण व समर्थन देण्याच्या एकमेव हेतुने हा आदेश काढण्यात आला आहे. अपील प्राधिकाऱ्यांनी समितीच्या निर्णयाविलद्ध दिलेले निकाल कसे अवैध असतात है सांगण्याचा प्रयत्न या आदेशाच्या माध्यमातून करण्यात आला आहे. पूर्वग्रहदृष्टित भूमिकेतून है करण्यात आले आहे. अपील प्राधिकाऱ्यांना या आदेशाच्ये काही मार्गदर्शक सूचना देण्यात आल्या आहेत. त्यातील मार्गदर्शक सूचना क्रमांक २ (परिच्छेद २) अन्यदे अपील प्राधिकाऱ्यांनी वेगळा निर्णय कांदिला याबाबतची सविस्तर कारणमिमांसा शासनाला दिली पाठिजे असे त्याच्यावर बंधन घालण्यात आले आहे. व तसेच ही कारणमिमांसा चुकीची वा अपुरी वाटल्यास अपील प्राधिकाऱ्यांचा निर्णय रद्दवातल करण्याचा अधिकार शासनाने घेतला आहे. अपील प्राधिकाऱ्यांच्या स्वतंत्र निर्णयशक्तीवर अशाप्रकारचे बवन घालणे है सर्वथैव चुकीचे व त्या संस्थेवर अविश्वास दर्शविणारे आहे.

या आदेशांतील इतर सूचनांवर भाष्य करण्याची आवश्यकता वाटत नाही. हे आदेश अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांवर अन्याय करणारे असल्याने ते रद्द करणे आवश्यक आहे.

२१. वरील विवेचनावरून आदिवासी विकास विभागाने नेमलेल्या पडताळणी समितीकडून अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना उमेदवारांना योग्य तो न्याय मिळत नाही है कटू सत्य दृष्टीत्पत्तीस येईल. पडताळणी समितीबाबतचे नवीन नवीन आदेश तसेच अपील संस्थांबाबतचे विविध अदेश काढण्यामधी एक फार मोठे घडवंत्र रचले गेले आहे. निरन्तराळचा आदिवासी जमातींना विशेषत: वर नमूद केलेल्या कोळी अनुसूचित जमातींना सक्षम अधिकाऱ्यांकडून जमातीचे प्रमाणपत्र मिळ नये अशी व्यवस्था प्रथम केलो आहे. सक्षम अधिकाऱ्यांकडून जर हा प्रमाणपत्र कांहीच्या बाबतीत दिली गेली तर ती पडताळणी समितीकडून रद्द करण्याची दुसरी व्यवस्था

करण्यात आली आहे. त्यावर अपील प्राधिकान्याकडून वेगळा निर्णय दिला गेला तर तो फिरविष्णाची अंतिम व्यवस्था मंत्रालयीन आदिवासी विभागाकडे सोपविष्ण्यात आली आहे. म्हणजे काही झाले तरी जमातीची प्रमाणपत्रे दिली जाता कामा नये या एकाच उद्देशाने वरील आदेशांद्वारे ही यंवणा उभी करण्यात आली आहे. या पडताळणी समितीची निर्मिती केंद्र शासनाने काढलेल्या आदेशांशी विसंगत असल्याचेही दिसून येईल. सन १९७६ च्या कायद्यान्वये क्षेत्रबंधने उठवून सुद्धा पूर्वीच्या विनिर्दिष्ट क्षेत्रावाहीरील अनुसूचित जमातीचे म्हणून मान्यता मिळालेल्या व्यक्तीना केंद्र शासनाच्या कायद्यानुसार आरक्षणाच्या सोयीचा फायदा शासनाच्या घटनावाही आदेशामुळे मिळणे अशक्य करण्यात आले आहे. शासनाच्या या अडवणुकीच्या धोरणामुळे हजारो अनुसूचित जमातीच्या व्यक्तींचे शैक्षणिक, आर्थिक व नौकरी विषयक सोयीच्या संदर्भात फार मोठे नुकसान झाले आहे व होत आहे. सन १९७६ च्या कायद्याच्या चकीचा अर्थ लावून हे नुकसान करण्यात येत आहे हे वरील विवेचनावरून स्पष्ट होईल. या परिस्थितीत वरनमूद केलेले अन्यायकारक आदेश रद्द करणे आवश्यक आहे.

२२. भारतीय घटनेच्या कलम ३४२ मधील तरतुदीनुसार राष्ट्रपतींनी कोळी महादेव, डोंगर कोळी, कोळी मल्हार, कोळी दोर, टोकरे कोळी, कोलचा व कोलवा या जमाती “दि शेडच्यूल्ड कास्ट्स अँड शेडच्यूल्ड ट्राईब्ज ऑर्डर्स (अर्मेंटेट) अँक्ट, १९७६ (१९७६ चा अधिनियम क्रमांक १०८) अन्वय” महाराष्ट्रातील सर्व जिल्ह्यांत वास्तव्य करणाऱ्या अनुसूचित जमाती म्हणून जाहीर केल्या आहेत. त्यानुसार या जमातीच्या व्यक्तींना शैक्षणिक, नौकरीविषयक, आर्थिक इत्यादी क्षेत्रातील आरक्षण सवलतींना पात्र उठविष्णात आले आहे. वरील कायदा अंमलात येण्यापूर्वी म्हणजे सन १९५६ ते सन १९७६ या वीस वर्षांच्या दीर्घ कालावधीत क्षेत्रबंधने असल्याने महाराष्ट्रातील काही निर्देशित केलेल्या फक्त १३ जिल्ह्यातील काही विशिष्ट भागात वास्तव्य करणाऱ्या या जमातीच्या व्यक्तींनाच आरक्षणाच्या सवलती मिळत होत्या. तथापि, वरील १९७६ च्या सुधारणा कायद्यानुसार पूर्वीची धब्बबंधने उठविष्णात येऊन महाराष्ट्रातील सर्व जिल्ह्यातील सर्वत्र वास्तव्य करणाऱ्या वरील जमातीच्या सर्व व्यक्तींना आरक्षणाच्या सवलतींचा फायदा शासनाने उपलब्ध करून दिला आहे. क्षेत्रबंधने उठविष्णामागील जो हेतु वरील कायदा अंमलात येण्यापूर्वी जे विधेयक संसदेत मांडण्यात आले त्यास जोडलेल्या “उद्दिष्ट व कारणे” विवरणपत्रात व तसेच त्यावेळचे गृहमंत्री श्री. के. ब्रह्मानंद रेडी यांनी केलेल्या निवेदनात तो नमूद केला आहे. या संदर्भातील संबंधित उतारे मी येथे उद्धृत करीत आहे.

Extract from the Statement of Objects and Reasons appended to the Bill

“Under the Scheduled Castes and Scheduled Tribes Orders some communities have been specified as Scheduled Castes or as Scheduled Tribes only in certain areas of the State concerned and not in respect of the whole State. This has been causing difficulties to members of these communities in the areas where they have not been so specified. The present Bill generally seeks to remove these area restrictions.”

Extracts from the statement made by the then Minister of Home Affairs, Shri K. Brahmanand Reddy.

“.....A major difficulty experienced by several communities arose from the fact that in some States they are at present scheduled only in a part of the State, and not in respect of the entire State, with the result that the

benefits, concessions and reservations available to scheduled castes and scheduled tribes are confined only to a particular and at times narrow geographical area, in the State. For example, in the Vidarbha area of Maharashtra, there are many communities which are scheduled only in respect of certain districts or tahsils with the result that members of the community living in certain villages are regarded as scheduled tribes, while members of the same community with the same tribal characteristics and handicaps living in the nearby villages are not treated as scheduled tribes

"The removal of area restrictions is a long felt need and is a matter on which there has been general agreement. Removal of these area restrictions will benefit a large number of persons, who will be entitled to the fruits of special welfare and developmental schemes for scheduled castes and scheduled tribes, reservation in services, etc. The present Bill has been brought forward with a view to removing area restrictions, as far as possible and thus do away with the anomalies which exist at present....."

" As a result of this Bill there will be an increase in the total population of scheduled castes and scheduled tribes. We have made a provision in the Bill to enable the Registrar-General to reestimate the population of scheduled castes and scheduled tribes on the basis of the new lists. It will also be necessary to re-allocate the reserved constituencies. Necessary provision for this has also been made in the Bill. "

वर नमूद केलेल्या कोळी महादेव, डोंगर कोळी, कोळी मल्हार, कोळी ढोर, टोकरे कोळी, कोळचा व कोलवा या अनुसूचित जमातीच्या संदर्भात ऐतिहासिक संशोधनाचा मायोवा घेणे व घटनेच्या कलम ३४२ च्या तरतुदी लक्षात घेऊन त्यावाबत तर्क्षयद्ध भूमिका घेणे अत्यंत आवश्यक आहे. कारण महाराष्ट्रातील वरील अनुसूचित जमातीच्या हजारो लोकांना घटनेद्वारे मिळणारे हक्क व सोयी याबाबत हा संदर्भ अत्यंत महत्वाचा आहे. यासंदर्भात येथे मी नमूद करू इच्छितो की, कॅप्टन ए. मँकिन्टोश (मद्रास नेटोव्ह इफ्टन्टीच्या २७ च्या रेजिमेंटचे कप्तान) हे अहमदनगर पोलीस दलाचे कमांडर असताना त्यांची कोळी वंडसोरांचे वंड मोळण्यासाठी नेमणूक झाली होती. त्यावेळी त्यांनी संपूर्ण “महादेव कोळी” जमातीचा अभ्यास व संशोधन करून सन १८३७ मध्ये मद्रास जनरल ऑफ लिटरेचर अँड सायन्स (ब्रॉन्युन क्र. ५) मध्ये “अन अकाउंट दि ट्राईब्ज ऑफ महादेव कोलोज” हा अभ्यासपूर्ण व सखऱ्ल संशोधनात्मक ग्रंथ प्रसिद्ध केला. या प्रथाचे मूल्य व महत्व विचारात घेऊन त्यावेळच्या मूव्हई सरकाराच्या वतीने “ट्रॅन्कचनस् ऑफ बॉम्बे जिओप्रॅफिकल सोसायटी” या प्रकाशनात सन १९३५ मध्ये हा प्रवंगात्मक ग्रंथ प्रसिद्ध केला व पर्यायाने सुमारे १५० वर्गपूर्वी लिहिले या या प्रयास शासकीय मात्यता दिली. तदनंतर कोळी जमातीच्या संदर्भात मानवजाती, मानववंश इत्यादी बाबत संशोधन व अभ्यास करणाऱ्या अभ्यासू संशोधकांनी त्यांच्या ग्रंथामध्ये तसेच शासकीय मैट्रिक्स प्रकाशनामध्ये कॅप्टन मँकिन्टोश यांनी “महादेव कोळी” या जमातीबाबत केलेला संशोधनात्मक अभ्यास प्रमाण मानून त्यातील पुराव्याचा आधार घेतला आहे. त्यावरून कॅ. मँकिन्टोश यांच्या ग्रंथाचे मोल सर्वसाध्य झाल्याचे स्पष्ट होते. या ग्रंथात कॅ. मँकिन्टोश यांनी अने नमूद केले अहिक की, प्राचीन काळी फक्त महादेव कोळी ह्या जमातीचे लोक त्यावेळच्या गुजराती मध्याल अट्टाविसी या भागाचे मूळ रहिवासी होते व त्यामुळे अट्टाविसी या वन विभागास “कोळवण” म्हणजे कोळी

लोकांचा प्रदेश असे संबोधित असत. गुजराथमधील किम आणि दमणगंगा यामधील प्रदेश, राजपिपला, बनसकठा व धरमपूर या संस्थानाच्या पश्चिमेकडील प्रदेश यामधील अट्टाविस उष्विभागांच्या प्रदेशाला अट्टाविसी म्हणून संबोधिण्यात येत असे. या प्रदेशापैकी अर्धा भाग त्या वेळच्या सुरत जिल्ह्यात समविष्ट केला होता.

(संदर्भ-गॅजेटिंग आँफ वॉम्बे प्रेसिडेंसी-१८७७-व्हॉल्युम-२० सुरत व भડोच जिल्हे पृष्ठ क्रमांक-१ व ९३) या ग्रंथात कॅप्टन मॅकिटोश यांनी पूर्वीच्या मुंवई इलास्थातील राजकोळी, सोलीसी कोळी, टोकरे कोळी, ढोर कोळी, डोंगर कोळी, भिल कोळी, मल्हार कोळी, चुंबळे कोळी, पानभरे कोळी, कुनाभ कोळी, अहिर कोळी, मुराय कोळी, सोनकोळी, अशीकोळी, मेटा कोळी वारे जमातीचा “महादेव कोळी” म्हणून उल्लेख केलेला आहे. डोंगराळ प्रदेश, अरण्ये इत्यादीमुळे जरी विभागाणी झाली असली व स्थानिक परिस्थिती अनुरूप केल्या जाणाऱ्या व्यवसायावरून त्या जमाती वेगवेगळ्यांना नावानी ओळखल्या जात असल्या व जरी त्यांच्या चालिरिती व सवयी विभिन्न असल्या व तसेच कालांतरात त्या जमाती लहान लहान भिन्न टोल्ड्यांमध्ये विभागल्या गेल्या असल्या तरी त्या सर्व जमाती “कोळी” या सर्वसाधारण नावाविषयी आग्रह धरतात असे नमूद केले आहे. नसेच हा आग्रह व त्यांना त्या जमातीबद्दल जात्याच बाटणारी आपुलकी व जवळीकी या बाबी म्हणजेच ते महादेव कोळी या मुख्य जमातीचे आहेत याचा हा सबल पुरावा आहे असे कॅप्टन मॅकिटोश यांनी त्यांच्या ग्रंथामध्ये सुरुवातीसच नमूद केले आहे. या ग्रंथातील संबोधित उतारा खाली उघृत करीत आहे.

“Although the information we possess of these people must be considered rather imperfect, I think we may venture to say, that, in the earlier ages, they were the only inhabitants of a portion of Gujarat and of the Attaveessy, for a part of the latter tract of country is termed by the natives Kolwan or country of the Kolies. Hills and forests, and such formidable barriers, will tend to divide communities, and local situations will not only induce new and appropriate names, but will also produce some difference in manners and habits. Notwithstanding that these people have, in the course of time, separated into different classes or minor tribes, they continue to retain the general appellation of Koly; which seems powerful evidence of their original affinity and of their being branches of the same stock”.

वरील वस्तुस्थिती गॅजेटिंग आँफ वॉम्बे प्रेसिडेंसी (ठाणा) व्हॉल्युम क्रमांक ८ भाग-१ (१८८२). मधील पृष्ठ क्रमांक १६५ वरील फूटनोटमध्ये नमूद केली आहे.

कॅप्टन मॅकिटोश यांच्या संशोधनानुसार “महादेव कोळी” या मुख्य जमातीच्या वेगवेगळ्या पोट जमाती होत्या व या पोट.

जमातीचे लोक कोळी ही सर्वसाधारण संत्रा किवा नाव पसंत करीत असत. इतर ऐतिहासिक संशोधनात्मक ग्रंथामध्ये व तसेच शासनात्रे प्रसिद्ध केलेली गॅजेटिंगसी यामध्येसुद्धा या पोटजमाती “कोळी” या सर्वसाधारण शीर्षाखाली दर्शविण्यात आल्या आहेत. तसेच वर नमूद केल्या प्रमाणे “महादेव कोळी” या मुख्य जमातीच्या वेगवेगळ्या पोटजमाती असल्या तरी हिंदुस्थानात १८७१ पासून सुरु झालेल्या पहिल्या शिरगणतीत व तदनंतर १९०१ पर्यंत वरील सर्व जमातीची नोंद फक्त “कोळी जमात” या एकाच शीर्षाखाली करण्यात आली (संदर्भ गॅजेटिंग आँफ वॉम्बे प्रेसिडेंसी (ठाणा) व्हॉल्युम क्र. ८ भाग-१ (१८८२) मधील पृष्ठ क्र. १६५ वरील फूटनोट). या काळात त्यावेळच्या शासनास शिरगणती करताना कोळी या मुख्य शीर्षाखालील वेगवेगळ्या पोटजमातीची नोंद करण्याची आवश्यकता भासली नसावी त्यामुळे या पोटजमातीच्या

लोकांनी त्याच्या पोट जमातीची माहिती शिरगणती करणाऱ्या शासकीय अधिकाऱ्यांना दिली नाही हे स्पष्ट होते. कोळी ही संज्ञा महादेव कोळी या मुख्य जमातीतील पोटजमातीच्या लोकांनी स्वीकारली असल्याचे खाली नमूद केलेल्या संशोधनपर ग्रंथावरून दिसून येते :—

- (१) रेव्ह. एम. ए. शेरिंग यांनी लिहिलेले हिंदु ट्राईब्ज अँड कास्ट्स, पृष्ठ क्र. ३०७.
- (२) इंपिरिअल गॅजेटिअर आँफ इंडिया, व्हॉल्युम-१५, पृष्ठ क्र. ३८७.
- (३) गॅजेटिअर आँफ दि बॉम्बे प्रेसिडेंसी, १८८५, व्हॉल्युम १८, पार्ट-१ (पुणे जिल्हा), पृष्ठ क्र. ३८९.
- (४) गॅजेटिअर आँफ दि बॉम्बे प्रेसिडेंसी-१८८२ व्हॉल्युम-१३, पार्ट-१ (ठाणे जिल्हा), पृष्ठ क्र. १६५.
- (५) आर. इ. इन्थोव्हेन यांनी लिहिलेले दि ट्राईब्ज अँड कास्ट्स आँफ बॉम्बे, व्हॉल्युम-२, पृष्ठ क्र. २४२ व २४९.
- (६) डॉ. जे. विल्सन यांनी लिहिलेले अँवोरिजनल ट्राईब्ज.
- (७) गॅजेटिअर आँफ दि वरोडा स्टेट-व्हॉल्युम-१ (१९२३), पृष्ठ क्र. २१८.
- (८) दि क्रिमीनल ट्राईब्ज अँक्ट, १९२४.
- (९) सेन्सस आँफ इंडिया, १९६१-व्हॉल्युम दहा, पार्ट-५-व, शेड्युल ट्राईब्ज इन महाराष्ट्र, इथनोग्रॅफीक नोट्स, पृष्ठ क्र. १५.
- (१०) डॉ. जो. एस. धुरे यांनी लिहिलेले दि महादेव कोळीज या प्रकाशनातील पृष्ठ क्र. ४.
- (११) सेन्सस आँफ इंडिया-१९२१.

क्रिमिनल ट्राईब्ज अँक्ट १९२४ अन्वये त्यावेळच्या मुंबई इलाख्यातील कोळी जमातीस गुन्हे गार जमात म्हणून मानण्यात येत असे.

सेन्सस आँफ इंडिया-१९११-व्हॉल्युम-७ (बॉम्बे) पार्ट-१ या रिपोर्टवरून (पृष्ठ १९५ व १९६) असे दिसून येते की, “कोळी” या जमातीच्या पोटजमातीची प्रथमच शिरगणती १९११. च्या शिरगणतीत करण्याचे आदेश देण्यात आले होते. परंतु यावावत करण्यात आलेल्या चौकशी-अंती कोळी जमातीच्या पोटजमातीच्या वर्गीकरणावावतचो खरी व वास्तव माहिती गोळा करणे शक्य झाले नाही. या पोटजमातीच्या लोकांचे अज्ञान व त्याचे समाजातील कनिष्ठ स्थान यामुळे त्यांनो पोटजमातीची नोंद करण्यामध्ये साहा केले नाही. तसेच त्यापाठीमार्गे ते आहेत त्यापेक्षा उच्च जमातीचे असल्याचे नोंद करून घेण्याचा त्यांचा उद्देश होता. १९११ च्या शिरगणतीत कोकण व दक्षिण भागातील कफत काही पोटजमातीच्या लोकांनीच त्याच्या पोटजमातीची नोंद घेण्यासाठी सांगितले. १९२१ च्या शिरगणतीत कोकण समुद्र किनायावरील व सेंट्रल घाट मध्यील कोळी जमातीच्या पोटजमातीची स्वतंत्र नोंद घेण्याचे आदेश देण्यात अले होते. तथापि गुजराथ व खानदेशमधील कोळी जमातीच्या पोटजमातीची नोंद करण्याची मुळीच आवश्यकता नाही असेही आदेश देण्यात आले होते. कारण या पोटजमातीचे लोक त्यांचा कनिष्ठ दर्जा लपविष्याकरता त्यांच्या पोटजमातीची माहिती देण्यास नाकारित असत व स्वतःला फक्त “कोळी” म्हणून घणे पसंत करीत.

वरील विवेचनावरून असे दिसून येईल की, जरी काही पोटजमातीच्यावावतीत त्यांच्या पोटजमातीचा शिरगणतीत उल्लेख केलेला नसल्यामुळे त्यांना ते कोळी जातीचे आहेत असे समज-ण्यात येत आहे. वास्तविक पहाता, कोळी ही जमात असल्याचे वरोल अनेक पुराव्यावरून सिद्ध होत असून देखील शासकीय स्तरावर मात्र कोळी ही जात मानण्यात आली आहे. हे शासनाचे

म्हणजे निराधार व चुकीचे आहे व केवळ त्याचेच भांडवल कहन पाव असलेल्या कोळी जमाती-तील लोकांना अनुसूचित जमातीच्या आरक्षण सवलतीमध्यून वंचित करण्यात येत आहे. मी येथे नमूद करू इच्छितो की, कोळी जमातीतील काही पोट जमातीच्या लोकांना उच्चवर्णीयाकडून अस्पृश्यतेची व पर्यायाने कनिष्ठ दर्जाची वागणक दिली जात असे. आपला कनिष्ठ दर्जा लपविण्याकरित हे लोक स्वतळा एकत्र फक्त कोळी किंवा सुर्यवंशी कोळी म्हणून घेणे अधिक पसंत करीत. शासकीय स्तरावर कोळी व सुर्यवंशी कोळी या जमाती, जाती म्हणून गणण्यात आल्या व त्यांना इतर मांगासवर्गीय म्हणून मानण्यात आले. त्यास कोळत्याही प्रकारचा आधार नाही. अशा प्रकारे त्यांना अनुसूचित जमातीच्या आरक्षण सवलतीपासून दूर ठेवण्यात आले. या जमातीच्या लोकांना स्वातंत्र्यपूर्व काळापासूनच जैशेखणिक व नोकरीविषयक सवलती मिळत असल्यामुळे त्यांनी त्यांच्या खाच्या जमातीची नोंद आपल्या शालेय तसेच शासकीय दस्तरी केलेली नाही. वास्तविक पहाता, सुर्यवंशी हे महादेव कोळी या मुख्य जमातीच्या चोबीस कुळापैकी एका कुळाचे नाव असून सुर्यवंशी कुळाला जात म्हणून मानणे सर्वथेव चुकीचे आहे. कोळी व सुर्यवंशी कोळी या जमातीच्या लोकांच्या खाच्या जमातीची नोंद करण्यात येऊन त्यांना अनुसूचित जमातीच्या आरक्षण सवलतीस पाव धरण्यात येणे आवश्यक आहे.

तसेच मच्छिमार कोळी या नावांची स्वतंत्र जात नाही. मासेमारी हा व्यवसाय उपजीविकेचे साधन म्हणून समुद्रात व नदीत कोळी जमातीचे लोक इतरांप्रमाणे करतात. हा व्यवसाय करणाऱ्या कोळी जमातीच्या लोकांना ते मच्छिमार कोळी या जातीचे आहेत अशी दिशाभूल करणे अयोग्य आहे. याची शासनाने नोंद घेणे आवश्यक आहे.

कालपरत्वे व स्थानिक परिस्थितीनुसार संबंधित जमातीची आदिम लक्षणे, विभिन्न संस्कृती भौगोलिक अलिप्तता, बुजरेण्या या वैशिष्ट्यांबाबत थोडाकार बदल होणे स्वाभाविक आहे हे येथे नमूद करणे आवश्यक आहे. महादेव कोळी या मुख्य जमातीतील पोट-जमातीचे लोक महाराष्ट्राच्या वेगवेगळ्या जिल्ह्यात विवुरलेले असले तरी त्यांची वैशिष्ट्ये, चालिरिती, सवयी, देवदेवता इत्यादी सारख्याच आहेत हे मों स्वतः या जमातीच्या लोकांमध्ये सातत्याने मिसळल्यानंतर व त्याबाबत स्वतः अवलंकृत केल्यानंतर त्यावृद्ध भाङी खावी झाली आहे. या जमातीच्या देव-देवता, खंडोवा, भैरोवा व भवानी अशा सारख्याच आहेत. दिवाळी, होळी, अक्षय तृतीया, पाडवा, पोळा, नागपंचमी हे सामान्यतः त्यांचे सण आहेत. त्याच्या जन्म-मृत्यु विधीमध्ये सामान्यतः साम्य आढळते. विवाहपूर्वीमध्ये विधवा विवाह, बाल विवाह, काढीमोड इत्यादी चालिरिती सर्व जमातीमध्ये सारख्या आहेत. दारू पिणे, नाचणे, भूताखेनावर, जावुटोय्यावर विश्वास, आजारी पडल्यास भगताकडे जाणे इत्यादी वार्वामध्ये त्यांच्यामध्ये साम्य आढळते. गावात त्याची स्वतंत्र वस्ती (पाडे) असते. हूळा पढळीमध्ये भुलोला मुलाच्या बाजूने घास्य, दागिने, पैसे व कपडे देण्याची पद्धती आहे. आतं विहृण व मावस विहृणाची लग्न करण्याची पद्धत नाही. या व इतर चालिरिती सामान्यतः पोट जमातीमध्ये सारख्या आहेत. त्यावृत्त महादेव कोळी या मुख्य जमातीच्या पोटजमातीमध्ये मानववर्णीय गवंध असल्याचे सिद्ध होते.

२३. वर नमूद केलेल्या अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणप्राप्त्या सुंदर्भात व तदनुरंगाने त्यांना घटनेद्वारे देण्यात येणारे आरक्षणाचे हृक व सवलती यावाबत साधारणतः दोन प्रश्न निर्माण होतात. एक म्हणजे १९७६ च्या सुधारणा कायद्यांनव्याप्त ज्या जमातीचे वर्गीकरण अनुसूचित जमाती म्हणून करण्यात आले आहे असा विशेषत: कोळी महादेव, डोगर कोळी, मल्हार कोळी, कोळी ढोर, टोकरे कोळी, कोलचा व कालचा या जमाती महाराष्ट्र राज्यात कुठेही वास्तव्य करीत असल्या तरी त्या जमातीना जमातीबाबतची प्रमाणपत्रे देणे व आरक्षणाचे फायदे देणे जरुर आहे. त्यांना कोळत्याही कारणास्तव प्रमाणपत्राबित व सवलतीच्या कायद्यांबाबत ज्ञास होता कामा नय,

दुसरा प्रश्न असा की, १९५०, १९५६, १९६० व १९७६ च्या आदेशान्वये/कायद्यान्वये कांही जमातीचे विशेषत: कोळी, सुर्यवंशी कोळी, सोन कोळी, वैती कोळी, चुंबळे कोळी, पानभरे कोळी अकरमासे कोळी व तत्सम कोळी जमाती या जरी महादेव कोळी या अनुसूचित जमातीच्या पोट जमाती असल्या तरी त्याचा नामनिर्देश स्वतंत्रपणे अनुसूचित जमातीच्या वर्गीकरणाच्या यादीत होऊ शकलेला नाही. तथापि राज्य शासनाने वरील पोट जमातीचे वर्गीकरण इतर मागास वर्गीय म्हणून केलेले आहे. हे वर्गीकरण मुळात चुकीच्या माहितीवर व आधारांवर केले गेले आहे. आता उपलब्ध झालेल्या ऐतिहासिक व संशोधनात्मक आधारान्वये सदरील पोटजमाती महादेव कोळी या अनुसूचित जमातीचा आहेत याबाबत कॅप्टन मॅकिटोश यानी आपल्या “अॅन अकाउंट ऑफ ट्राईब्ज ऑफ महादेव कोलीज या” संशोधन प्रथात मोठा पुरावा सादर केलेला आहे. तसेच अनेक गैंडेटिअर्स व शासकीय प्रकाशने यामध्येही भरपुर पुरावा उपलब्ध झालेला आहे. यास्तव यावर नमूद केलेल्या पोटजमातीचे वर्गीकरण अनुसूचित जमाती म्हणून होणे आवश्यक आहे. तथापि वर्गीकरण करण्याबाबतचे अधिकार केंद्र शासनाला आहेत व त्यासाठी केंद्र शासनाशी पकव्यवहार करणे अधिकार कालावधी लागणारी अशी बाब आहे. याबाबत खरे पाहता, राज्य शासनही उचित कारवाई करण्यास सक्षम आहे. याप्रकरणे राज्य शासनाने नवबौद्धाना आरक्षणाचे फायदे देण्याचा जो निर्णय घेतला त्याचा भी दाखला देऊ इच्छितो. ज्या प्रमाणे नवबौद्धाना अनुसूचित जमातीचा एक भाग म्हणून आरक्षणाच्या सवलती दिल्या त्याच तत्त्वावर या कोळी, सुर्यवंशी कोळी, सोन कोळी, वैती कोळी, चुंबळे कोळी, पानभरे कोळी, अकरमासे कोळी, व तत्सम कोळी पोट जमातीचे अनुसूचित जमातीचे भाग म्हणून वर्गीकरण करण्यात यावे व त्यांना आरक्षणाचे फायदे देण्यात यावेत. सबव ही बाब राज्य शासनाच्या अखत्यारीत असल्याने त्याबाबतची कारवाई राज्य शासनाने करून या पोट जमातीवर होणारा अन्याय दूर करावा.

२४. तरी माझी अशी दिनंती आहे की,—

(१) अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे नव्याने देण्याबाबत व त्यांची तपासणी करण्याबाबत शासनाने विविध आदेश/प्रसिद्धके काढलेली आहेत. त्या आदेशांतील ज्या पद्धतीचा अवलंब केला जात आहे त्या पद्धतीमुळे पाव अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थींना, उमेदवारांना वास होत आहे व तसेच त्यांच्यावर अन्याय होत आहे. ही पद्धती ताबडतोव बंद होणे जरूरीचे आहे. तसेच त्याबाबतचे विविध आदेश रद्द करून सुरक्षित, सोपी व लाभार्थींना साहृ करण्यारी पद्धती विहित करणे आवश्यक आहे.

(२) जमातीची प्रमाणपत्रे तपासणीचे अधिकार केंद्र शासनाच्या गृह मंत्रालयाने काढलेल्या सुचनांन्वय महसुल खात्यातील सक्षम अधिकारांना देणे आवश्यक आहे व हीच पद्धती सन १९८० पर्यंत चालू होती. ती वदलून आदिवासी विकास विभागाच्या अखत्यारीतील समित्या व अपील प्राधिकारी यांजकडे हे अधिकारी देण्यात आलेले आहे. तेच्हा केंद्र शासनाच्या सुचनांनुसार जमातीची प्रमाणपत्रे तपासण्याचे अधिकार पुन्हा महसुल विभागांच्या अधिकाऱ्यांकडे सोपविणे आवश्यक आहे.

(३) ज्याप्रमाणे नवबौद्धाना अनुसूचित जमातीचा एक भाग म्हणून आरक्षणाच्या सवलती दिल्या त्याच तत्त्वावर कोळी, सुर्यवंशी कोळी, सोन कोळी, वैती कोळी, चुंबळे कोळी, पानभरे कोळी, अकरमासे कोळी, व तत्सम कोळी पोटजमातीचे अनुसूचित जमातीचे भाग म्हणून वर्गीकरण करण्यात यावे व त्यांना आरक्षणाने फायदे देण्यात यावेत.

२५. माझ्या वरील विनंतीवजा मागण्यांचा विनंती अर्ज समितीकडून सहानुभूतीपूर्वक विचार केला जाईल अशी मला आशा वाटते.

परिशिष्ट ४

(श्री. रा. सु. गवई, वि.प.स. यांती दिलेला मसुदा)

मसुदा

जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याविषयी व तपासणीविषयी सुधारित पद्धती.

महाराष्ट्र शासन

आदिवासी विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक

मंत्रालय, विस्तार भवन, मुंबई-४०० ०३२.

प्रस्तावना : भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३४२ अन्वये जमाती अनुसूचित करण्याबाबतची तरतुद करण्यात आली आहे. महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित या जमातीचे वर्गीकरण राष्ट्रपतीच्या आदेशान्वये वेळावेळी करण्यात आलेले आहे. सुखवातीस “संविधान (अनुसूचित जमाती) अदेश, १९५०” याद्वारे राष्ट्रपतीनी भूतपूर्व मुंबई राज्यात वास्तव्य करणाऱ्या काही जमातीचे वर्गीकरण अनुसूचित जमाती म्हणून केले. तदनंतर अनुसूचित जमाती व जमातीच्या याद्या (सुधारणा) आदेश, १९५६ व मुंबई राज्य पुनर्रचना अधिनियम, १९६० अन्वये वरील १९५० च्या आदेशामध्ये सुधारणा करून विनिर्दिष्ट क्षेत्रातील विशिष्ट जमातीचे वर्गीकरण क्षेत्रबद्धने घालून अनुसूचित जमाती म्हणून करण्यात आले. या क्षेत्र बंधनामुळे महाराष्ट्र राज्याच्या विनिर्दिष्ट क्षेत्रातील काही जमातींना अनुसूचित जमाती म्हणून मानण्यात आले. तथापि, राज्यांच्या त्या विनिर्दिष्ट क्षेत्रावाहेर वास्तव्य करणाऱ्या, फार माठी संख्या असलेल्या त्याच जमातींना अनुसूचित जमातींचा दर्जा न देण्यात आल्याने त्यांना शैक्षणिक, नोकरीविषयक इत्यादी आरक्षणाचे फायदे मिळू शकले नाहीत. ही गोष्ट त्या जमातींवर पक्षापात करणारी ठरली व त्यावाबत त्या जमातींकडून सततची मागणी झाल्याने केंद्र शासनाने अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती अदेश (सुधारणा) अधिनियम, १९७६ (१९७६ चा क्रमांक १०८) अन्वये ही क्षेत्रबद्धने काढून टाकली व त्या जमातींना अनुसूचित जमाती म्हणून मान्यता दिली. हा अधिनियम या राज्यात दिनांक २७ जुलै १९७७ पासून जारी करण्यात आला व त्यानुसार त्याना शैक्षणिक नोकरीविषयक इत्यादी सबलतींसाठी पाव ठरविण्यात आले. राज्य शासनाने केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनानुसार अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याविषयी व त्याच्या तपासणीविषयीच्या पद्धतीबाबतचे वेळावेळी आदेश काढले. या आदेशान्वये सन १९५३ ते सन १९७९ या काळात विहित केलेली पद्धती अत्यंत सोपी व सुरक्षित होती. परंतु दिनांक २७ जुलै १९७७ पासून क्षेत्रबद्धने काढून टाकल्याच्या अमलबजावणीच्या तारखेनंतर समाजकल्याण विभाग व आदिवासी विकास विभाग या विभागांनी पूर्वीची पद्धती बदलत नवीन पद्धतीमुळे तसेच निरनिराळ्या तपासणी समित्या व अपील संस्था निर्माण केल्या. या नवीन पद्धतीमुळे जमातीची प्रमाणपत्रे देणे, त्याची तपासणी करणे व त्यावांवतच्या अपील अर्जीचाही विचार करणे या बाबीमुळे जमातीची प्रमाणपत्रे सुकर मिळविण्याएवजी संबंधित लाभार्थींना अतिशय त्रासदायक ठरल्याने त्यात सुधारणा व्हावी म्हणून लोकप्रतिनिधीकडून व लाभार्थीकडून मागण्या आल्या.

था मागण्याच्या संदर्भात फेरविचार करणे आवश्यक झाल्याने प्रचलित पढतीऐवजी एका सुटमुटीत व सोप्या सुधारित पढतीचा अवलंब करणे अनुसूचित जमातीच्या हिताच्यादृष्टीते जरुरीचे आहे.

शासन निर्णय: शासनाने बेळोवेळी काढलेले, जोडपत्र “अ” मध्ये नमूद केलेले आदेश अधिक्रमित करून महाराष्ट्र राज्यात अनुसूचित जमातींची प्रमाणपत्रे देण्याविषयी व तपासणीविषयी जोडपत्रे “व”, “क” व “ड” यांमध्ये निर्देशित केल्याप्रमाणे सुधारित पढती विहित करण्यात येत आहे.

२. अनुसूचित जमातीच्या हक्कांची तपासणी करण्यावावतची संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांच्या कार्यालयात प्रलंबित असलेली प्रकरणे जोडपत्र “क” मधील सूचनानुसार संवंधित महसुल विभागीय आयुक्तांकडे पुढील कारवाईकरिता हस्तांतरीत करण्यात यावीत.

३. विद्यार्थी, शासकीय कर्मचारी व महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाकडून निवड झालेले उमेदवार यांना सक्षम अधिकाऱ्यांनी दिलेल्या अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या संदर्भात द्वाजारी व्यक्ती, लोकप्रतिनिधी वगैरेकडून करण्यात आलेल्या तकारी किंवा आरोप यावावतीतील प्रलंबित प्रकरणात पुढील कारवाई न करता ती दप्तरदाखल करण्यात यावीत.

४. केंद्र शासनाच्या आदेशानुसार अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राच्या नमून्यात बेळोवेळी फेरवदल करण्यात आले आहेत. केंद्र शासनाच्या सांप्रतच्या आदेशानुसार अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राचा नवीन सुधारित नमुना जोडपत्र “ड” मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे विहित करण्यात आला आहे. यातूर्वी सक्षम अधिकाऱ्याकडून जुन्या नमून्यात दिल्या गेलेल्या अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांचे रुपांतर सुधारित नव्या नमून्यात करणे आवश्यक असल्यास त्यासाठी नवीन अर्ज भरून देण्याची आवश्यकता नाही. हे रुपांतर जुन्या अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांच्या आधारावर करण्यात यावे.

५. सर्व सक्षम अधिकारी व अपील प्राधिकारी (सर्व महसुल विभागीय आयुक्त) यांनी अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रांकरिता केलेल्या अर्जाची घासारी व तपासणी जोडपत्र “क” मधील सूचनानुसार करावी. तथापि, कोणत्याही परिस्थितीत विगर आदिवासी ना अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे देण्यात येणार नाहीत यावावत सक्षम अधिकाऱ्यांनी दक्षता घ्यावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

मुख्य सचिव,
महाराष्ट्र शासन.

जोडपत्र “अ”

- (१) गौपनीय शासन पत्र, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, किडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८०-१९९६९-का-५, दिनांक ६ मे १९८०.
- (२) गौपनीय शासन शुद्धीपत्रक, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, जिल्हा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८०-१९९६९-का-५, दिनांक ३ जून १९८०.
- (३) शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, किडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी १६८०-४३६६९-का-५, दिनांक २९ ऑक्टोबर १९८०.
- (४) शासन पत्र, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, किडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी १६८०-६५३९६ (४९९)-का-५, दिनांक २४ फेब्रुवारी १९८१.
- (५) शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, किडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१४८१-७०३-का-५, दिनांक ३१ जुलै १९८१.
- (६) शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, किडा व पर्यटन विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८०-६५३९६ (४९९)-का-५, दिनांक ९ नोवेंबर १९८१.
- (७) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१०८३ (२३)-का-११, दिनांक ४ अगस्त १९८३.
- (८) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८४-२८१८ (२९१)-११, दिनांक २३ जानेवारी १९८५.
- (९) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१०८९ (४२०)-का-१०, दिनांक २४ जानेवारी १९८५.
- (१०) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८४ (३९२)-का-११, दिनांक ८ मार्च १९८५.
- (११) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८४ (३०९)-का-११, दिनांक २४ एप्रिल १९८५.
- (१२) शासन परिपत्रक, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१०८५-२७५२- (४६१)-का-१०, दिनांक १० जुलै १९८५.
- (१३) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८५-(५१३)-का-१०, दिनांक १३ अगस्त १९८५.
- (१४) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१०८५-८५८४-(६७०)-का-१०, दिनांक २४ ऑक्टोबर १९८५.
- (१५) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८५-५१९-(६४७)-का-१०, दिनांक ११ डिसेंबर १९८५.
- (१६) शासन परिपत्रक, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८५-९६७५-(६३६)-का-१०, दिनांक २८ जानेवारी १९८६.
- (१७) शासन शुद्धीपत्रक, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६३५-९६७५-(६३६)-का-१०, दिनांक १० फेब्रुवारी १९८६.
- (१८) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८५-(५१३)-का-१०, दिनांक १८ एप्रिल १९८६.

जोडपत्र “ब”

अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राकरिता अर्जाचा नमूना

प्रति,

ताळका-तहसील कार्यकारी दंडाधिकारी,
उप-विभागीय दंडाधिकारी, जिल्हा दंडाधिकारी.

विषय: अनुसूचित जमातीचे प्रमाणपत्र

महोदय,

मी खालील सही करणार माझ्या सुलभाठी/माझ्या मुलासाठी/मुलीसाठी अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राकरिता सदर अर्ज करीत आहे. त्याकरिता आवश्यक ती माहिती खाली देत आहे:—

- (१) अर्जदाराचे संपूर्ण नाव
- (२) मूळ गाव
- (३) सध्याचा संपूर्ण पता
- (४) वडिलाचा संपूर्ण नाव व न्याचा संपूर्ण पता
- (५) वडिलाचा नध्याचा व्यवसाय
- (६) अनुसूचित जमात/पोटजात
- (७) मातृभाषा
- (८) प्राथमिक शाळेचे गाव व ताळुका
- (९) माध्यमिक शाळेचे गाव व ताळुका
- (१०) अनुसूचित जमातीच्या हक्कावावतचा पुरावा
- (११) भंस्या नोंदणी विषयक अधिनियम किंवा सार्व-जनिक विश्वस्त अधिनियम यात्वये नोंदणी घालविध जमातीच्या मंस्थेचे प्रमाणपत्र
- (१२) जमातीचे प्रमाणपत्र मिळण्यासाठी पूर्वी कोण-ल्याही सक्तम प्राधिकाऱ्याकडे अर्ज केला होता का?

मी शपथ पत्र लिहून देतो की, वर दिलेली माहिती खरी आहे. ती खोटी असल्याचे आढळून आव्यास मी भारतीय देंड विधान संहितेतील कलम १९९ व २०० व १९३(२) मधील तरतुदीनसार शिक्षेस पाव ठोर्इन, याची मला जाणीव आहे.

आपलाविश्वासू,

(अर्जदाराची मही).

जोडपत्र “क”

अनुसूचित जमातीचो प्रमाणपत्रे देण्याबाबतच्या सूचना

अनुसूचित जमातीचे प्रमाणपत्र पाहिजे असल्यास, संबंधित व्यक्तिने खाली नमूद केलेल्या कोणत्याही प्राधिकाऱ्याकडे अर्ज करावा :—

- (१) संबंधित तालुका/तहसिल दंडाधिकारी.
- (२) संबंधित उप-विभागाचा उप-विभागीय दंडाधिकारी.
- (३) संबंधित जिल्ह्याचा जिल्हा दंडाधिकारी.

२. सक्षम अधिकाऱ्यांनी जमातीच्या हक्कांची तपासणीकरून त्याच्या खरेणाविषयी खाली करून घेणे आवश्यक आहे.

३. अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्रासाठी करण्यात आलेला अर्ज सक्षम अधिकाऱ्याने तो प्राप्त झाल्यापासून एका अठवड्याच्या आत निकालात काढणे आवश्यक आहे.

४. अर्ज अंतिमतः निकालात काढण्यापूर्वी सक्षम अधिकाऱ्याने अर्जदाराने अर्जसिंबत सादर केलेल्या कागदपत्रांच्या सत्य प्रती मूळ कागदपत्रांवरोवर पाहणे आवश्यक आहे.

५. शाळा सोडल्यांच्या प्रमाणपत्रात अर्जदाराची जमात चुकीची नोंदण्यात आली असल्यास त्याच्याकडून सक्षम अधिकाऱ्याने त्याच्या खन्या जमातीबाबतचे शपथपत्र घेणे आवश्यक आहे.

६. एखाद्या प्रकरणी जमातीचा हक्क किंवा करण्याकरिता अर्जदाराने इतर पुरावा सादर केल्यास त्या प्रकरणी सक्षम अधिकाऱ्याने शपथपत्राचा आग्रह घरू नये.

७. सक्षम अधिकाऱ्यानी नाकारलेल्या अर्जसिंबंधी अर्ज नाकारला गेल्याच्या तारखेपासून १५ दिवसांच्या आत महसूल विभागीय आयुक्त यांच्याकडे अर्जदारास अपील करता येईल.

८. अपीलाचा अर्ज मिळाल्यापासून एक महिन्याच्या आत महसूल विभागीय आयुक्त यांनी आवश्यक ती चौकशी करून निर्णय घेणे व तो अर्जदारास लेखी कढवून त्याची प्रत अनुपालनासाठी संबंधित सक्षम अधिकाऱ्याकडे पाठविणे आवश्यक आहे. यावाबत विभागीय आयुक्तांचा निर्णय अंतिम राहील.

९. अर्जदाराने खोटा पुरावा दाखल केला आहे असे आढळून आल्यास, सक्षम अधिकाऱ्यांना त्यावर खटला भरण्याबाबत कायदेशीर कारवाई करण्याची मुभा राहील.

१०. अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती आदेश (मुधारणा) अधिनियम, १९७६ ला जोडलेल्या महाराष्ट्र राज्याच्या अनुसूचित जमातीच्या यांदोत अर्जदाराच्या जमातीचा समावेश असल्याशिवाय अर्जदारास जमातीचे प्रमाणपत्र देण्यात येऊ नये. महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित जमातीची यादी जोडपत्र “इ” मध्ये देण्यात आलेली आहे.

११. केंद्र शासनाने विहीत केलेल्या नमून्यातच जमातीचे प्रमाणपत्र दिले पाहिजे. (प्रत जोडली आहे—जोडपत्र “इ”).

१२. अनुसूचित जमातीच्या व्यक्तित्वाचा धर्म कोणताही असू शकतो.

१३. एखाद्या राज्यातून दुसऱ्या राज्यात स्थलांतर करणारी व्यक्तिं ज्या राज्यातून त्या व्यक्तिचे स्थलांतर केले आहे त्या राज्याच्या संदर्भातच अनुसूचित जमातीची समजली पाहिजे. सक्षम अधिकाऱ्यांनी दुसऱ्या राज्यातून स्थलांतरीत असलेल्या व्यक्तितम, ती व्यक्तिं या राज्याचा कायम रहिवाणी असली तरी, जमातीचे प्रमाणपत्र देवू नये.

१४. अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राबाबत करण्यात आलेल्या तकार किंवा आरोप अर्जाची चौकशी संवर्धित महसूल विभागीय आयुक्तांनी अरणे आवश्यक आहे. तकार किंवा आरोप अर्ज स्टॅम्प लावलेल्या यांपत्राच्या नमून्यात नसेल तर त्याची दखल येण्यात येऊ नये. तकार किंवा आरोप मिढ करण्याची जबाबदारी तकार किंवा आरोप करणाऱ्याची राहील. ती अनुसूचित जमातीचे प्रमाणपत्र धारकाची राहणार नाही. चौकशीच्या वेळी तकार किंवा आरोप करणाऱ्या व्यक्तित्वी उपस्थिती आवश्यक आहे. ती व्यक्तिं गैरहजर राहिल्यास तकार किंवा आरोप अर्ज दप्तरी दाखल करण्यात यावा. तकार किंवा आरोप अर्जदार तकार किंवा आरोप मिढ करण्यास असमर्य ठरला तर त्याचेविरुद्ध खोट्या आरोपाबाबत खटला भरण्यात यावा.

१५. विद्यार्थी, शासकीय कर्मचारी, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत निवड झालेले उमेदवार यांच्या अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राबाबत सर्वसाधारणपणे आमाऊ तपासणी करण्यात येऊ नये. ज्याप्रकरणी तकार किंवा आरोप असेल अशाच प्रकरणातील जमातीच्या प्रमाणपत्रांची चौकशी वर सूचना क्र. १४ मध्ये निर्देशित केलेल्या पद्धतीचा अवलंब करून करावी.

परिशिष्ट “ड”

असे प्रमाणित करण्यात येते की, श्री/श्रीमती/कुमारी*

..... श्री यांचा मुलगा/यांची मुलगी/
राहणार गाव/शहर*, जिल्हा/विभाग*, राज्य/
संघराज्य*, या खाली नमूद केलेल्या आदेशा-
नुसार अनुसूचित जात/अनुसूचित जमात* म्हणून गणल्या गेलेल्या अनुसूचित जातीचे/अनुसूचित
जमातीचे आहेत :—

*संविधान (अनुसूचित जाती) आदेश, १९५०

*संविधान (अनुसूचित जमाती) आदेश, १९५०

*संविधान (अनुसूचित जाती) संघराज्य, आदेश, १९५१

*संविधान (अनुसूचित जमाती) संघराज्य, आदेश, १९५१

[अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती याद्या (सुधारणा) आदेश, १९५६, मुंबई राज्य पुर्नरचना अधिनियम, १९६०, पंजाब राज्यपुनरचना अधिनियम, १९६६, हिमाचल प्रदेश राज्य अधिनियम, १९७०, उत्तर पूर्व क्षेत्रे (पुर्नरचना) अधिनियम, १९७१ आणि अनुसूचित जाती व जमाती आदेश (सुधारणा) अधिनियम, १९७६ यांत्र्ये सुधारित केल्याप्रमाणे].

*संविधान (जमू आणि काश्मिर) अनुसूचित जाती आदेश, १९५६

*अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती आदेश (सुधारणा) अधिनियम, १९७६ अनुसार सुधारित केल्याप्रमाणे संविधान (अंदमान आणि निकोबार वेट) अनुसूचित जमाती आदेश; १९५९.

*संविधान (दादरा व नगरहवेली) अनुसूचित जाती आदेश, १९६२

*संविधान (दादरा व नगरहवेली) अनुसूचित जमाती आदेश, १९६२

*संविधान (पांडेचरी) अनुसूचित जाती आदेश, १९६४

*संविधान (अनुसूचित जमाती) (उत्तर प्रदेश), आदेश, १९६७

*संविधान (गोवा, दमण व दिव) अनुसूचित जाती आदेश, १९६८

*संविधान (गोवा, दमण व दिव) अनुसूचित जमाती आदेश, १९६८

*संविधान (नागालॅण्ड) अनुसूचित जमाती आदेश, १९७०

२. श्री / श्रीमती / कुमारी आणि / किंवा
 त्याचे/तिचे कुटुंब सामान्यपणे राज्याच्या / संघराज्याच्या
 जिल्ह्यातील/विभागातील गावात/शहरात रहाते.

मही

पदनाम

राज्य

स्थळ

संघराज्य

दिनांक

*लागू नसलेले शब्द कृपया गाठावे.

टीप.—“सामान्यपणे रहाते” या येथे वापरलेल्या संज्ञेस लोकप्रतिनिधीत्व अधिनियम, १९५० मधील कालम २० मध्ये ज्या अर्थात ती वापरली आहे तो अर्थ राहील.

जोडपत्र “इ”

अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती आदेश (मुधारणा) अधिनियम, १९७६ (१९७६ चा १०८ वा) मधील परिशिष्ट २ मधील भाग ३ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित जमातीची यादी.

१. आंध.
२. वैगा.
३. वरडा.
४. वावचा, वामचा.
५. भैना.
६. भारिया, भूमिया, भुइनहार भूमिया, पांडी.
७. भात्रा.
८. भिल, भिल गरासिआ, ढोली भिल, डुंगरी भिल, डुंगरी गरासिया, मेवासी भिल, रावल भिल, तडवी भिल, भणालिया, भिलाला, पावरा, वसावा, वसावे.
९. भुंजिया.
१०. बिजवार
११. विरहूल, विरहोर.
१२. चौधरा (अकोला, अमरावती, भंडारा, बुलढाणा, चंद्रपूर, नागपूर, वर्धा, यवतमाळ, औरंगाबाद, बीड, नांदेड, उस्मानावाद व परभणी जिल्हे सोडून).
१३. धानका, तडवी, तेतारिया, वळवी.
१४. धनवार.
१५. धोडिया.
१६. दुवळा, तलाविया, हल्पति,
१७. गारीत, गामटा, गावीत, मावची, पाडवी.
१८. गोड, राजगोड, आरख, अराख, अगारिया, असूर, बडीमारिया, बडामारिया, भाटोला, भिस्मा, भूता, कोइलाभूता, कोइलाभूती, भार, विसनहाँने, मारिया, छोटा मारिया, दंडामि मारिया, धुरु, धुरवा, धोवा, धुलिया, डोरला, गायकी, गटा, गटी, गायता, गोड गोवारी, हिल मारिया, कांदरा, कलंगा, खटोला, कायतार, कोया, खिरवार, खिरवारा, कुच मारिया, कुचकी-मारिया, माडिया, मारिया, माना, मन्नेवार, मोऱ्या, मोऱ्या, मुडिया, मुरिया, नार्मचि, नाइकपोड, नागवंशी, ओझा, राज, सोनझारी झरेका, थाटिया, थोटचा वाडेमारिया, वेडमारिया.
१९. हलबा, हलवी.
२०. कमार.
२१. काथोडी, कातकरी, ढोर काथोडी, ढोर कातकरी, सोन काथोडी, सोन कातकरी.

२२. कंवर, कांवर, कोर, चेरवा, राठिया, तन्वर छट्टी.
२३. खैरवार.
२४. खरिया.
२५. कोकणा, कोकणी, कुकना.
२६. कोल.
२७. कोलाम, मुन्नेरवाल्लू.
२८. कोळी, ढोर, टोकरे कोळी, कोलचा, कोलघा.
२९. कोळी महादेव, डोंगरकोळी.
३०. कोळी मलहार.
३१. कोंध, खोंड, कांध.
३२. कोरकू, वोपची, मोवासी, निहाल, नहूल, बोंधी, बोंडेया.
३३. कोथा, भिनेकोथा, राजकोथा.
३४. नगेतिवा, नगसिया.
३५. नाईकडा, नायका, चोलीबाला नायका, कापाडिया नायका, मोटा नायका, नाना नायका.
३६. औरंगेव, धनगड.
३७. परधान, पाश्री, सरोटी.
३८. पारधी, आडवी चिवेर, फांस पारधी, फासेपारधी, लंगोटी पारधी, बहेलिया, बहेलिया, चिता पारधी, शिकारी, टाकणकर, टाकिया.
३९. परजा.
४०. पटेलिया.
४१. पेंभजा.
४२. राठवा.
४३. सवर, सवरा.
४४. ठाकूर, ठाकर, क-ठाकूर, म-ठाकूर, मठाकर.
४५. शोटी (औरंगाबाद, बीड, नांदेड, उस्मानाबाद व परभणी जिल्हात व चंद्रपूर जिल्हाच्या राजूरा तहसीलमध्ये).
४६. वारली.
४७. विटोलिया, कोटवालिया, वारोडिया.

परिशिष्ट-५ (श्री. य. म. पबार, मुळ विनंती अर्जदार यांती सादर केलेले लेखी निवेदन.)

मा. नाम. सभापती,
महाराष्ट्र विद्यान परिषद्,
सर्व सन्माननीय सभासद.

पिटीशन कमेटी यांचे सेवेशी,
मी; यशवंतराव महारु पवार, समक्ष साक्ष नोंदवत आहे.

“महाराष्ट्राच्या अनुसूचित जमातीच्या यादीत एकूण ४७ जमाती आहेत. त्यात क्र. ४४ वर ठाकर, का. ठाकर, मा. ठाकर या जमाती आहेत. या सर्व जमातीचे प्रतिनिधीत्व करणारी महाराष्ट्र आदिवासी ठाकर जमात सेवा मंडळ ही एकमेव रजिस्टर्ड अशी सामाजिक संघटना आहे. या संघटनेचे विद्यमान अध्यक्ष श्री. म. ना. बरोरा, आमदार, शहापूर, जि. ठाणे हे आहेत. व उमातप्रमुख महगून आहे. अस्ती महाराष्ट्रभर जमातीची पहाणी करीत असतांना निरनिराळ्या भागात सरकारी यंत्रणेतील अधिकाऱ्यांकडन जातीची प्रमाणपत्रे देण्यात ज्या अडचणी निर्माण केल्या जात आहेत त्याच्या तक्रारी व गांडूणी संघटनेकडे आल्या आहेत. सरकारी यंत्रणेतील अधिकाऱ्यांकडून होत असलेल्या अन्यायाला वाचा फोडण्यासाठी वर नमूद संघटनेच्या व महाराष्ट्रातील अनु. ठाकर जमातीच्यावतीने मी साक्ष नोंदवत आहे.

(१) स्वातंत्रेय पूर्वकाळातील १९३३ साली केलेले जाती जमातीच्या वर्गीकरणानुसार, त्यावेळच्या मुंबई इलास्थात ठाकर जकात शेडचुल्ह-२ मध्ये Aboriginal Hoiltribe या शिर्षकाखाली क्र. २६ वर अनुसूचित जकात म्हडून नोंदलेली आहे.

(२) १९४१ साली झालेल्या शिरगण्यानुसार मुंबई राज्यात ५२,६२७ पुरुष, ४६,७०८ स्त्रिया, ९९,३३६ एकूण ठाकर अनुसूचित जमातीची वस्ती होती. जिल्हावार ठाकर जमातीची लोक-संख्या खालीलप्रमाणे होती:—

मुंबई शहर	३,६६१	पूर्व खानदेश	४,०३९
ठाणे	४५,१४९	पश्चिम खानदेश	२,१७९
कुलाबा	२२,१८२	सातारा	२८
रत्नागिरी	५२	सोलापूर	१९
अहमदनगर	७०९	नाशिक	१८,१५१
पुणे	५३०	(सोबत कास्ट टेबल जोडत आहे)			

(३) स्वातंत्र्य प्राप्ती नंतर १९५० साली भारतीय घटनेच्या कलम ३४२ नुसार प्रसिद्ध केलेल्या अनुसूचीत जमातीच्या यादीत महाराष्ट्र भर ठाकर जमात अनुसूचीत जमात म्हणून वर्गीकृत केलेली आहे.

(४) भाषावार प्रांतरचनेच्या काळात मुंबई राज्य जाऊन महाराष्ट्र राज्याची निर्भिती झाली त्यावेळी महाराष्ट्राती अनु. जमातीवर तसेच ठाकर जमातीवर क्षैत्रबंधन लादले गेले होते.

(५) १९७६ साली भारत सरकारने अनुसूचीत जाती-जमातीकरिता मुद्धारित कायदा क्र. १०८/१९७६ पास केला. या कायद्यामुळे क्षेवंवधन दूर झाले. या कायद्यामुळे क्षेवंवधनातील व वाहेरील वस्ती असलेल्या पाव जाती/जमाती शासकीय सवलती घेण्यास पाव ठरल्या.

(६) महाराष्ट्र सरकारने ३० जून १९७७ साली एक परिपतक काढून अनुसूचीत जमाती-बाबतचे आपले धोरण स्पैट केले आहे.

वरील सर्व कायदेशीर पुराव्यावरून हे सिद्ध झाले की, ठाकूर जमात ही महाराष्ट्र अनुसूचीत जमात म्हणून वर्गित केलेली आहे. ह्या सर्व कायदेशीर बाबी असतांना पुण्याच्या आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्थेचे संचालक श्री. गोविंद गारे महाराष्ट्राच्या संघांदी घाट एरियातील ठाकूर जमत फक्त अनुसूचीत जमात आहे असे वेकायदेशीर घटनावाह्य प्रतिपादन करतात. १९८१ सालापासून ते कास्ट सटिफिकेट स्कूटिनी कमेटीचे प्रमुख म्हणून काम करीत आहेत. त्यांनी संघांदी घाट परिसरातील ठाकूरांनाच फक्त खरे आदिवासी व इतर खांटे आदिवासी अशा वेकायदेशीर शिक्का, मनमानी शिक्का मारायला सुखवात केली आहे. कोणतेही कायदेशीर अधिकार नसतांना श्री. गारे यांनी ८-९-८२ रोजी जातीची प्रमाणपत्रे देण्याच्या अधिकाऱ्यांना एक परिपतक काढून गोंधळात टाकले. श्री. गारे या परिपतकात म्हणतात, क्षेवं बंधनातील जमातीचे लोक जर मूळ क्षेवं सोडून स्थलांतरीत झाले असतील तर त्यांना ही अनुसूचित जमातीच्या सोयी सवलती मिळाव्यात हाच फक्त क्षेवं बंधन उठविष्याचा हेतु होता, हे श्री. गारे यांचे विधान सत्याचा विपर्यास करणारे व मनमानी आहे. पार्लमेंटचा अनुसूचीत जाती जमातीचा सुधारीत कायदा क्र. १०८/१९७६ हा श्री. गारे यांनी काढजी पूर्वीक न वाचता, सरकारी ध्येय धोरणाची कागदवत्रे न वाचता हे विधान कृहन आपली कायदेशीर चालविलेली आहे. या कायद्यात समाविष्ट असलेल्या जाती/जमातींना शासकीय सवलती पासून वंचीत करणे म्हणजे त्या कायद्याच्या कक्षेत हस्तक्षेप करणेच ही प. हे पार्लमेंटच्या कायद्यावरील अतिक्रमण श्री. गारे गेल्या ५ वर्षांपासून करीत आहेत. हा कायदा पार्लमेंट कडून पास होऊन १०. वर्षे झालीत. देशभर याच कायद्याच्या तरतुदीसुसार अनुसूचीत जाती जमातीच्या व्यक्तींना शासकीय सोई सवलती दिल्या जात आहेत. फक्त महाराष्ट्रात माव श्री गारे यांच्या मताप्रमाणे मनमानी कारभार चाल आहे. ह्या संचालकांनी कायद्याचे पालन तर केले नाहीत, उलट खरे आदिवासी व खोटे आदिवासी असा वथा बाद गेल्या ५ वर्षांपासून यांनी सूरु केला आहे. त्यामुळे महाराष्ट्रातील छत्रीकौर, मुम्बारलु, ठाकर, ठाकूर, महादेव कोळी, टोकरे कोळी, धनगड, हलबा, धोवा, माना, नागवंशी, गोंडगोवारी, गावीत, कोकणा, कापडीया, नायका, तडवी, कोया या अनुसूचित जमातीच्या हजारो उमेदवारांवर गेल्या ५ वर्षांपासून अन्याय होत आहे. या जमातीच्या व्यक्तींना जातीचे प्रमाणपत्रे मिळू नयेत, मिळाली तर ती अदृव ठरवावयाप्ते असा उद्योग श्री. गारे महाराष्ट्रांनी सुरु केला आहे.

श्री. गारे यांच्या ८-९-८२ च्या परिपतकाला मुंबई उच्च न्यायालयात आव्हान करताच श्री. गारे यांनी २५-३-८३ रोजी एक परिपतक काढून ८-९-८२ चे पत्र रद्दवातल केले. संचालकासारखा एक अधिकारी मनमानी गोंधळ घालतो आहे. प्राबंद्ध सरकारने मात्र काहीच दखल घेतली नाही. स्वतःला अधिकार नाहीत हे लक्षात घेऊन श्री. गारे यांनी शासनाला ही खोटी माहिती पुरवून ८-९-८२ च्या परिपतकातीलच माहिती शासनामार्फत दि. २४-४-८५ रोजी शासकीय निर्णय या स्वरूपात प्रसिद्ध केली. त्यामुळे जातीची प्रमाणपत्रे देणारे अधिकारी संम्भात पडले आहेत.

जातीची प्रमाणपत्रे देण्यावाबत महाराष्ट्र शासनाने २९-१०-८० रोजीच एक शासकीय निर्णय प्रसिद्ध केला आहे. त्या निर्णयात जातीची प्रमाणपत्रे देणे, त्यांची पडताळणी करणे व अपिल करणे इ. सर्व सविस्तर सूचना दिल्या आहेत. त्या पुरेशा असतांना दि. २४-४-८५ रोजी पुढ्हा जी. आर.

काढून त्यासोबत जाती जमातीची माहिती प्रसिद्ध करण्याची काही एक आवश्यकता नव्हती. या जी. आर. मधील माहिती पार्लेमेंटच्या कायद्यावर आक्रमण करणारी आहे. जाती जमातीच्या सुवारीत कायदा क्रमांक १९८ मुळे खेत्रवंधन दूर झाले आहे. २४-४-८५ च्या जी. आर. ने ते पुन्हा लादले जात आहे. ही बाब पार्लेमेंटचा अवमान करणारी आहे. हा जी. आर. त्वरीत रद्दवातल करणे जरुरीचे आहे.

ठाकर जमातीच्या उमेदवारांना जातीची प्रमाणपत्रे देण्याच्या संदर्भात आदिवासी विकास विभागाचे सचिव श्री. एम. पी. दामले यांनी जातीदेशाने असे एक चुकीची परिपत्रक ७ नंबरेवर १९८४ रोजी काढले. या परिपत्रकात त्यांनी मुठले ठाकर जमातीच्या लोकांना जातीचे दाखले देताना १९५४ साली शासनाने एक परिपत्रक काढले आहे. त्याच्याकडे लक्ष द्यावे व त्यातील आदेशांचे पालन करावे. सोबत १९५४ सालच्या पत्राच्या मुळ प्रती दिल्या आहेत. हे १९५४ सालचे पत्र देताना मात्र मूळ स्वरूपात न देता त्यात बदल केला. मुळच्या परिपत्रकात शासनाने कळविले होते की, “भाट” ब्रह्मभाट नावाच्या गुजराथ मधून खानदेशात आलेल्या जमाती नाहीत म्हणून त्यांना मागास-लेल्या जातीची प्रमाणपत्रे देऊ नयेत. श्री दामले, अवर सचिव यांनी स्वतःच्या अधिकारात पुढील प्रमाणे बदल केला. भाट, ब्रह्मभाट आणि ठाकूर या गुजराथ मधून आलिल्या व खानदेशात राहणाऱ्या जमातीना तसेच खानदेशात राहणाऱ्या व भिक्षकी मागणाऱ्या विगर आदिवासी ठाकर जमातीना अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे देऊ नयेत. सरकारी मुळ दस्त ऐवजात बदल करणे हा गंभीर गुन्हा आहे तं; श्री. दामले, अवर सचिव यांनी केला आहे. त्या बदल श्री. दामले यांचेर शासनाने गुन्हा दाखल करायला हवा. स्वतःच्या तर शासनात केवढा अनागोदीपणा निर्माण होईल याची कल्पनाच करवत नाही. वास्तविक १९५४ साली काढलेला मुंबई राज्य असतांताचे परिपत्रक कालवाह्य आलिले आहे. २९-१०-८५ रोजी काढलेल्या जी. आर. मुळे ते रद्दवातलव झालिले आहे. १९७६-च्या पालमेंटच्या कायद्यात सर्व बाबीचा परामर्श घेतलाच गेला आहे. त्या वेळच्या अनिल के. चंदा कमिशनने सर्व जी. आर. परिपत्रके, लोकांचे अर्ज विनंत्या निरनिराळ्या जातीय संघटनांची निवेदने यांचा अभ्यास करूनच हा कायदा १०८/१९७६ पास झाला, म्हणून १९७६ पुर्वीची कांगतीही कागद-पत्रे पुन्हा उद्घृत करणे म्हणजे मुळे उकरून काढून त्याचे भूत करणेच होईल. श्री. दामले यांनी १९५४ सालच्या सरकारी दस्तऐवजात बदल करून मुहाम ठाकर जमातीचा जाती देव केला आहे. शासनाने श्री. दामले यांचेर जाती देव दस्तऐवज बदलाऱ्या दौऱ्यांमधी आरोपावर योग्य ती कायदेशीर कार्यवाही केली पाहिजे.

जाती जमातीचा सुधारित कायदा क्र. १०८/१९७६ होण्यापूर्वी ठाकूर जमातीवर क्षेत्र बंधन लादले होते. ते दूर करावे म्हणून ठाकूर जमातीच्या संघटनेला धूळे, अमळनेर, जळगांव येथील शाखांना महाराष्ट्र शासनाने वेळोवेळी पत्रव्यवहार केला आहे. १९६८ ते ७६ या काळातील पत्र-व्यवहार माहितीसाठी भी सोबत जोडत आहे. त्या प्रत्येक पत्रात ठाकूर जमातीचा समावेश अनुसूचीत जातीत केलेला आहे. त्या बाबतचे क्षेत्र बंधन दूर करावे अशी शिफारस महाराष्ट्र शासनाने केंद्र सरकारला केली आहे. केंद्र सरकारचे आदेश येताच शासनाने कायदा करताच क्षेत्र बंधने दूर केले जाईल असे कळविले आहे.

१९८२ पर्यंत ठाकूर जमातीच्या लोकांना जातीचे प्रमाणपत्रे कायद्याने नियमाप्रमाणे मिळत होती. श्री. गारे व श्री. दामले, अवर सचिव यांनी वेळोवेळी अशी खोटी, चुकीची वेकायदेशीर परिपत्रके काढल्यामुळे जातीची प्रमाणपत्रे मिळण्यास अडचणी निर्माण झाल्या आहेत. याच काळात १९८० ते ८६ पर्यंत ठाकूर जमातीचे विवार्थी व नोकरीचे उमेदवार यांची ५० जातीची प्रमाणपत्रे संचालक श्री. गारे यांच्या कमेटीने अवैध ठरविली. ही सर्व मंडळी २९-१०-८० च्या जी. अर. मधील

तरतुदीनुसार योग्य त्या अधिकान्याकडे, विभागीय आयुक्तांकडे अपिलात गेली. तेथे त्या सर्वांना न्याय मिळाला. त्यांची जातीची प्रमाणपत्र वैध आहेत असे सिद्ध झाले. श्री. गारे, संचालक यांना जमात मंडळाने सक्षम निवेदन देऊन जातोच्या प्रमाणपत्र पडताळणीत ठाकर जमातीच्या उमेदवारांवरील होत असलेला अन्याय थांबवावा अशी विनंती हे ५० दाखले देऊन केली. त्यावर श्री. गारे, संचालक म्हणाले अपिलेट ऑफिसरिटीने दिलेले निर्णय कमेटीवर वंशनकारक नाही. मी ते मानीत नाही. असे उत्तर देऊन संघटनेचा व शासनाचा अवमान केला. श्री. गारे यांची भेट २३-४-८३ रोजी शाळी होती.

ठाकुर जमात मंडळाने महाराष्ट्रात ठाकुर जमातीवर श्री. गारे यांच्या कमेटीकडून होत असलेला अन्याय केंद्र शासनाच्या समाज कल्याण विभागाला कळविला. त्यांचे कडून ६ फेब्रुवारी ८४ रोजी सेकेटरी, समाज कल्याण महाराष्ट्र शासन यांना एक आदेश आला, तसेच २१ जुलै ८४ रोजी सेकेटरी, आदिवासी विकास विभाग यांना दुसरा आदेश आला, त्यात स्पष्ट कळविले आहे की, १९५० सालच्या कान्स्टाट्यूशनल अर्डरप्रमाणे व १९७६ च्या सुधारित कायदा क्र. १०८/१९७६ प्रमाणे ठाकुर जमात संपूर्ण महाराष्ट्र करिता वर्गीकृत करण्यात आली आहे. म्हणून ठाकुर जमातीचे लोक हा फायदा घेण्यास पाव आहेत. हे दोन्ही आदेश सोबत जोडले आहेत. केंद्र सरकारचे हे आदेशही श्री. गारे यांनी घुडकावले आहेत. ठाकुर जमातीच्या एका मुलांच्या जातीच्या प्रमाणपदावर मुंबई उच्च न्यायालयाने रीट पिटीशन २२८३/१९८० अन्वये निर्णय दिला आहे. त्या निर्णयात श्री. गारे यांच्या कमेटीने जातीप्रमाण पवावर वेतलेले सर्व आक्षेप रद्दवातल ठरविले आहेत. श्री. गारे महाशय तरीही तेच निकश पुढील सर्व ठाकुर केसरामध्ये पडताळणीत बापरीत आहेत. मिलिद भानुदास ठाकुर या मुलांचे जातीचे प्रमाणपत्र श्री. गारे यांच्या कमेटीने अवैध ठरविले होते. तो मुलगा महाराष्ट्र सरकारकडे अपिलात गेला. अपिलात त्याच्याजातीप्रमाण पवावर अवैधतेसाठी घेतलेले सर्व आक्षेप चुकीचे आहेत असे सिद्ध झाले. त्याला न्याय मिळाला त्याच मुलांच्या वडीलांच्या सरकारी नोकरीत बदलीसाठी जातीचे प्रमाणपत्र पडताळणीचे काम श्री. गारे यांच्या कमेटीने केले. त्यात पुन्हा मुलांसाठीचे निकश लावून वडीलांचे जातीचे प्रमाण पत्र अवैध ठरविले. त्या व्यक्तीला विभागीय आयुक्तांकडे अपिलात जाऊन न्याय मिळवावा लागला. अशा रीतीने श्री. गारे यांच्या कमेटीचा मनमानी कारभार चालू आहे. मुलगा आदिवासी, वाप माव नाही. मोठा भाऊ अनुसूचित जमातीचा तर लहान भाऊ माव नाही. अशा भयंकर अन्यायकारक गोटी हे संचालक महाशय करीत आहेत. केंद्र सरकारचे आदेश, महाराष्ट्र शासनाचे आदेश, न्यायालयाने दिलेले आदेश, हे सारे ते मला वंशनकारक नाहीत असे म्हणून नाकारत आहेत. सरकारी आदेशांची, घटनेतील तरतुदीची व कायद्याची ते सरल सरल पायमली करीत आहेत. अध्यक्ष महाशय व सर्व कमेटी सभासदांना माझी नम्र विनंती आहे की, श्री. गारे, संचालक यांची जातीची प्रमाणपत्रे पडताळणी करणारी कमेटी त्वरीत रद्द केली पाहिजे. ही कमेटी कायदेशीर तरतुदीचे पालन न करता मनमानी कारभार करीत आहे व हजारो आदिवासी जमातीच्या व्यक्तीना घटनेने दिलेल्या स्वलूपीपासून वंचीत करीत आहे, हे सिद्ध झाले आहे. तसेच खालील मागण्या मी महाराष्ट्रातील ठाकुर जमातीच्यावतीने करीत आहे:—

(१) केंद्र सरकारचा कायदा क्र. १०८/१९७६ नुसार व महाराष्ट्र सरकारने ठरवून दिलेल्या २९-१०-८० च्या शासन निर्गयातील नियमानुसार ठाकुर जमातीच्या लोकांना जातीची प्रमाणपत्रे दिली जावीत असा त्वरीत आदेश शासनाने सर्व संबंधीतीना काढावा.

(२) ठाकुर जमातीच्या व्यक्तीला जातीचे प्रमाणपत्र देतांना त्यांचे जवळ असलेले समाज संघटनेचे महाराष्ट्र आदिवासी ठाकुर जमात सेवा मंडळाचे ओळखीचे प्रमाणपत्र पुरविण्यासाठी ग्राह्य मानावे.

रजि. समाज संघटना असे ओळखीचे प्रमाणपत्र देऊ शकतात असे केंद्र सरकारचे आदेश आहेत. ते ओळखपत्र घेतल्यास खन्हा अनुसूचित ठाकूर उमेदवारालाच जातीचे प्रमाणपत्र मिळू शकेल. म्हणून संघटनेने उमेदवाराला दिलेले ओळख प्रमाणपत्र ग्राह्य मानावे.

(३) शासनाने नुकतेच काढलेले २४-४-८५ रोजीचे परिपत्रक त्वरीत मागे घ्यावे कारण ते क्षेव-बंधन लादाणारे आहे. त्यामुळे पार्लमेंटचा कायदा क्र. १०८/१९७६ चे संलग्न होत आहे. त्यावर, कायद्यावर अतिक्रमण होत आहे.

(४) जातीचे प्रमाणपत्रे पडताळणीचे काम देशातील इतर राज्यात ज्या अधिकाऱ्यांमार्फत केले जात आहे त्याच पद्धतीचा महाराष्ट्रात अवलंब करावा. स्वतंत्र कास्ट स्क्रुटिनी कमेटी नको, महसूल विभागाकडे ते काम दिले जावे. आजपर्यंत कमेटीने केलेले काम असमाधानकारक आहे. कमेटी सत्तेचा दुरुपयोग करीत आहे, हे सिद्ध झाले आहे.

(५) कमिशनरने दिलेल्या निकालावर सरकारने परत निकाल देऊ नये कमिशनरच्या अपिल निकालावर पुढचे अपील उच्च न्यायालयातच असावे.

(६) पार्लमेंटचा कायदा क्र. १०८/१९७६ वर अतिक्रमण करणारे व बटनेचा भंग करणारे जे निर्णय महाराष्ट्र सरकारने घेतले आहेत ते दि. १६-१२-८१, २४-४-८५, २४-२-८१, २३-१-८५, ११-१२-८५, ८-३-८५, ४-८-८३ चे सर्व परिपत्रके व शासकीय आदेश घटनाबाब्य व पार्लमेंटच्या कायद्याविरुद्ध आहेत ते सर्व रद्दातल करावेत.

(७) जातीची प्रमाणपत्रे देणे व पडताळणी करणे या करिता सुट्टुटीत कायद्याच्च ततोत्तत पालन करणारा एकच आदेश असावा २९-१०-८० चा शासकीय आदेश पुरेसा आहे तो फक्त ठेऊन इतर आदेश रद्द करावेत.

(८) कास्ट सर्टिफिकेट स्क्रुटिनी कमेटीची आजची रचना सदोष आहे. या कमेटीचे चेअरमन संचालक आहेत व दुसरे दोन सभासद त्यांचे कनिष्ठ अधिकारी आहेत. हे कनिष्ठ अधिकारी बुद्धीला पटणारा सत्य निर्णय वरिष्ठांची मर्जी मोडेल म्हणून देऊ शकत नाहीत. त्यामुळे आजच्या कमेटीचे स्वरूप एकाधिकारशाहीचे आहे. म्हणून ही कमेटी त्वरीत रद्द करावी. या कमेटीला कायदेशीर स्वरूप नाही म्हणून कमेटीकडे पेंडीग असलेले ठाकूर जमातीच्या विद्यार्थ्यांचे सर्टिफिकेट पडताळणीचे काम त्वरीत काढून घेण्यात यावे.

(९) श्री. एम. पी. दामले, अवरसचिव, आदिवासी विकास विभाग, मुंबई यांनी स्वतंत्र्या अधिकारात १९५४ साली काढलेल्या परिपत्रकात बदल केला त्याबद्दल त्याचे विरुद्ध कायदेशीर कारवाई करावी.

य. म. पवार,
विनंती अर्जदार

परिशिष्ट ६—(शासनाकडन आंदेली अधिक माहिती)

विवरंती अर्ज समितीस प्रश्नावलीबाबत हवी असलेटी माहिती खालीलप्रमाणे :—

प्राप्तन वाली हील प्रश्न त्रिमाक

1

प्रश्नावलीतील मुद्यांबाबतचे माहिती

1

(१) अनुसूचित जाती-जमातीच्या याद्वा केंद्र शासन बनविते, त्यात नवीन जाती-जमाती अंतर्भूत करणे, त्यातील जाती-जमाती कमीने करणे ही केंद्र शासनाच्या अखत्यारतील वाव आहे. कायद्यनाम तात्पर घेऊण्यात घेण्याचाहे अधिकार आवैत काय?

प्राप्तरीय घटनेच्या अनुच्छेद ३४१ व ३४२ अबये अत्युचित जाती व जमातीच्या याच्या प्रश्नमत: अधिसूचित करण्याचे अधिकार राष्ट्रपतीना देण्यात आलेले आहेत. अशा रितीने अधिसूचित केलेल्या याच्यात संशोधन (अमेडेमट) करण्याचे अधिकार वरील अनुच्छेदान्वये लोकसभेला देण्यात आलेले आहेत. याच्या तयार करण्याचे किंवा त्या दुरुस्त करण्याचे अधिकार भारतीय घटनेच्ये केंद्र सरकारला किंवा राज्य सरकारला नाहीत. मात्र हा विषय राष्ट्रपती आणि भारतीय संसदेच्या अधिकाराचा असल्याने प्रश्नासकीयाढच्या केवळ केंद्र शासनाच्या कक्षेत येतो. राज्य शासनाला यात फेरफार करण्याचे अधिकार नाहीत.

(२) अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती (मुश्वारणा) कायदा, १९७६ अन्वये क्षेत्रवधंते काहून टाकल्याने विस्तृत देशवातिल जाती-जमातीच्या व्यक्तीना अनुसूचित जाती-जमातीच म्हणने

945

काठलेले आहे, हे वर आहे.

३८

(३) उक्त सन् १९७६ च्या कायद्याच्या संदर्भात शासनाने १९७७ मध्ये शासकीय आदेशातुसा अत्याकृत जारी-जारीची प्रमाण-पत्रे देणारावत व ती प्रमाणपत्रे पडती विहित केळेली असताना १९८० मध्ये शासन निर्णय, समाजकथाण, सांस्कृतिक काऱ्य, कीडा व पर्यटन विभाग त्रिमांक-सीधीसी-१९८०-४३६६१-कृष्ण-५, दिनांक २९-१०-१९८० तुसार ती पदती बदलान तजोन पढतीचा अवलंब का करण्यात आला ?

(x) उक्त ग्रामन नियम, विनाक २९-०१-१९८८ द्या आदेशाचा
प्राप्ति ६० टक्के विनाक आविष्यी वर्तवोरानी कायदा घेण्या चा

परिशिष्ट ६—(शासनाकडून आलेली अधिक माहिती) —चालू
(२)

۱۲

(२) —चालू
केवल शासनाने मार्यादा दिलेली आहे व सर्व राज्यभर वारसंतथ्य करीत असेलेल्या या जाती जमातीना आरक्षणाच्या कायद्याता पापा वरशयात अलेले आहे, ही गोप्त ले आहे काय?

(३) उक्त सन १९७६ च्या कायद्याच्या दंडभर्त शासनाने १९७६ मध्ये शासकीय आदेशानुसार अनुसूचित जाती-जमातीची प्रमाण-पत्रे देणाराबत व ती प्रमाणपत्रे तपामणीकावत सर्वसामान्य पढती विहित केलेली असताना १९८० मध्ये शासन निर्णय, समाजकायाण, सांस्कृतिक कार्य, कीडा व पर्यटन विभाग त्रिमांक-सीरीझी-१६८०-४२६५१-क०३-५, दिनांक २९-१०-१९८० तसार ती पद्धती बदलान नवीन पद्धतीचा अवलंब का करण्यात आला?

(x) उक्त ग्रामन नियम, विनाक २९-०१-१९८८ द्या आदेशाचा
प्राप्ति ६० टक्के विनाक आविष्यी वर्तवोरानी कायदा घेण्या चा

पुरुषोंचित् जाती व अत्युचित् उमानीचया यदीत अतदेन्या जाती-
जापानीची व्यक्ति राज्यात कोठेही असलो तरी आरक्षणाच्या
फाटगांवात व्यापार व्यापार मेण

अनुमूलिकत जाती व अनुमूलिकत जामानी (सुधारणा) कायदा, १९७६
च्या कायद्याच्या सदभर्त गोपनानं १९७९ साली अनुमूलिकत जाती-
जामानीच्या उमेदवारांना जातीची प्रमाणपत्रे देण्यावाबत पढती
विहित केलेली होती. परंतु सदर पढती जाती-जामानीची प्रमाण-
पत्रे तथापण्यावाबत विहित केलेली नव्हती. तदनंतर प्रमाणपत्र
देण्यासंबंधी सूचना शास्त्र निणय, समाज कल्याण, सारकृतिक कार्य,
कीडा व पर्यटन विषयक समिक्षीयीसी-१९३३६९५ का-१०.

(x) उक्त ग्रामन नियम, विनाक २९-०१-१९८८ द्या आदेशाचा
प्राप्ति ६० टक्के विनाक आविष्यी वर्तवारानी कायदा घेण्या चा

प्रयत्न केला हे केलेले विधान वस्तुस्थितीला धरून आहे काय ?
अमल्यास, पक्ष किंती विद्यार्थ्याची प्राथमिक चौकशी करण्यात आली ? वर्षातीहाय आकडवारी देण्यात याची, तसेच ६० टक्के विग्र-आदिवासी ब्रुत्सोरांची एकूण संख्या किंती होती ? अशा ब्रुत्सोरांची यादी देण्यात याची.

(५) सन १९७७ ते १९८० या कालावधीत प्रत्येक शाळेय वर्षमध्ये सूचित जमातीची प्रमाणात्रे राज्यातील सक्रम अधिकाऱ्याकडून देण्यात आली.

(६) सन १९७७ ते १९८० या कालावधीत प्रत्येक शाळेय वर्षमध्ये १० वी व १२ वी मध्ये राज्यात अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांची संख्या किंती होती ?

(७) उक्त शासन निर्णय दिनांक २९-१०-१९८० तुम्हार अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे देण्यावावतची नवीन पढती व शासकीय पत्र, सभाज कल्याण, सांकेतिक कार्य विभाग क्र. सांविधानी-१६८०-६५३९६-४९९-५०५, दिनांक २५-२-१९८१ व शासकीय समाजकल्याण विभागाचे गोपनीय परिषदक क्रमांक-सीरीसी-१६८०-१९९६-१-का-५, दिनांक ६-१-१९८० व इक्षस्तो प्रवदिनांक ३-३-१९८० नुसार अनुक्रमे वैद्यकीय व अधिगतिकी महाविद्यालयात आरक्षित जाणासाठी प्रवेश मिळविणाऱ्या विद्यार्थ्यांची व महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगातफ निवड झालेल्या उमेदवारांची जमातीची प्रमाणपत्रे तपासण्यासाठी पडताळणी समित्यानिमाण करण्यात आल्या. नवर आदेश उपरोक्तविषय दिनाकापासून लागू असली असावाना त्यापूर्वी काही शासकीय अधिकारी व कमऱ्यांचारी याना देण्यात आलेल्या त्यांच्या जमातीच्या प्रमाण-पत्रावानतच्या तकारीची चौकशी व पडताळणी करणे या आहे-

निर्णयात दर्शविलेली टक्केवारी वस्तुस्थितीला धरूनच आहे. १९८० नंतरच्या वैद्यकीय व अधिगतिकी महाविद्यालयातील प्रवेशात अनुसूचित जमातीच्या तपासणीत ब्रुत्सोरांची संख्या सुमारे ७० टक्केपयत गेल्याचे संचालक, समाजकल्याण विभाग, महाराष्ट्र राज्य यांचिकडील माहिती सोबतच्या विवरणपत्रात सादर केलेली आहे.

(८) सन १९७७ ते १९८० या कालावधीत दरवर्षी किंती अनुसूचित जमातीची प्रमाणात्रे राज्यातील सक्रम अधिकाऱ्याकडून उपलब्ध झालेली माहिती सोबतच्या विवरणपत्रात सादर केलेली आहे.

(परिशिष्ट 'अ')

शिक्षण संचालकांकडून माहिती अजून प्राप्त झालेली नाही.

कोणाही व्यक्तिविलेले तिने अनुसूचित जमातीचा खोटा दाखला घेतला आहे अशी रितसर तकार आल्यास त्यासंबंधीची चौकशी करणे व सदर व्यक्तिच्या जमातीचा दावा तपासणी हे प्रशासनकीदृष्टचा क्रमप्राप्तच ठरते. त्यावेळी उमेदवाराने हा दाखला केव्हा मिळविला आहे ही वाव गोण ठरते. रितसर तकारीतर चौकशी करण्याचे व उमेदवाराचा जमातीचा दाखलाच्या बरेखेटेपांची चौकशी करण्याचे अधिकार शासनाला आहेत. चौकशीत जमातीच्या दाखलात दर्शविलेली जात ही त्या व्यक्तीची वरी जात नमल्याचे अडठून आल्यास वरील अदेशाशिवाय देवील शासनास चौकशी करता येते व चौकशीनुसार पुढील योग्य तो कायचावही करणे आवश्यक ठरते.

परिचय ६—(शासनाकडून आलेली अधिक माहिती)——चालू

(१)

(८) आई-वडीलाच्या अधिकारियांनुसारे वा अजानामुळे शाळेच्या रेकॉर्डमध्ये विद्यार्थ्यांच्या जमातीची तोद शाळी असतांना सक्षम अधिकारियांस योग्य त्या पुराव्याच्या आधारे अर्जंदराराच्या खाली जमातीचे आहेत काय?

(९) पडताळणी समिती व अपिल प्राधिकारी यांनी जमातीच्या प्रमाणपत्रांबाबतची कारवाईव निकाल किंती दिवसात देणे आवश्यक आहे? याबाबत पडताळणी समितीकडे अपिल प्राधिकाराकडे वर्षनिहाय एकूण किंती प्रकरणे प्रलंबित आहेत? व त्यांची सर्वसाधारण कारणे काय आहेत?

(२)

(१०) आई-वडीलाच्या अधिकारियांनुसारे हंवरित उमेदवाराच्या जमातीनंदवर्धी योग्य तो शहारीनिशा करून तो उमेदवार व त्याचे आई वडील खरोखरच त्या जमातीचे आहेत अशी छात्री पटल्यानंतरच सक्षम अधिकारियाला तसेच जमातीचे प्रमाणपत्र देणाचा अधिकार आहे.

(११) पडताळणी समिती प्रात झालेल्या प्रकरणाबाबत त्वरीत कार्यवाही मुळ करते. परंतु मंबंधित उमेदवार पडताळणी समितीला आवश्यक असणारी कानादपवे व माहिती अनेक वेळा पत्रे लिहूनही सादर करत नाहीत. त्यामुळे अनेक प्रकरणे वराच काठ प्रलंबित पडतात. अपिल प्राधिकारी यांनी त्याचाकडे दाखल. झालेल्या अपिलचे निणय दोन महिलांच्या कालावधीत निकाली काढावीत असे शासनाचे आदेश आहेत. पडताळणी समितीकडे ती स्थापन झालेल्या दिनांकापासून म्हणजे २३ जानेवारी १९८५ पासून प्रलंबित प्रकरणाची माहिती सोबतच्या पत्रिशिट “ब” (१) मध्ये जोडिली आहे. तसेच अपिल प्राधिकारी यांच्याकडे वर्षनिहाय प्रलंबित असलेल्या प्रकरणांची माहिती सोबतच्या परिशिट “ब” (२) मध्ये दिलेली आहे.

अपिल प्रकरणे प्रलंबित राहण्याची सर्वसाधारण कारणे झालेल्या प्रमाणे—

(१) अपिल निकालात काढणाऱ्ये दृढीने अपिलकर्त्यांचे असहकार्य, वेळोवेळो तारखा मागण्याची प्रवृत्ती, मागण्यालेली माहिती प्रसावावलीतील उतरे सादर करण्यात दिर्घाई व टाळाळात करण्याची प्रवृत्ती.

(२) काही प्रकरणांमध्ये अधिक स्थळ चौकणी आवश्यक वाच-

ल्यामुळे आणा चाकणीला लागणारा विळंब

(३) अपिल प्राधिकाऱ्याना आपले काम साभाळूनच अपिल प्रकरणे तिकालात काढण्याचे काम करावे लागते.

(१०) राज्यात अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे देणाऱ्या ताळुका निहाय, जिल्हानिहाय, सक्षम अधिकाऱ्यांकडे गेल्या तीन वर्षात प्रमाणपत्रे मिळण्याबाबत आंदिले प्रकण किंतु अर्ज प्रलंबित आहेत? व त्याची कारणे काय आहेत?

(११) राज्यात पडताळणी समितीकडून/अपिल प्राधिकाऱ्याकडून गेल्या तीन वर्षात प्रकण किंतु प्रकरणात विळळ निकाळ देण्यात आहेत? या निकालाचिरुड किंतु प्रकरणात उच्च न्यायालयात याचिका दाखल करण्यात आल्या? त्यापैकी किंतु प्रकरणात शासनाकडून प्रतिज्ञापत्रे मादर करण्यात आली? नसल्यास त्याची कारणे काय? राज्यात पडताळणी समिती-कडून गेल्या। तीन वर्षात किंतु अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे अवैध ठरविण्यात आली व त्याची कारणे काय?

(१२) अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राच्या प्रति विविध अधिकारी व संस्थाना पाठविणे व त्यांची यादी सुचना फलकवर लावावे तसेच त्यावाबतचे रजिस्टर सामान्य जनतेस पहणीसाठी बुले ठेवणे यावाबत विहृत केलेल्या पढतीचा हेतु व प्रयोजन काय?

११७

शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र. मीवीसी-१६८४-(२९१)-का-१, दिनांक २३-१-१९८५, अन्वये आदिवासी विकास विभागांतर्गत संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था यांच्या अश्यांसंखाली स्वतंत्र समिती स्थापन करण्यात आली आहे. तेहा पासूनच्या प्रकरणाचा आढावा परिशिष्ट “डू” (१), (२) मध्ये दिलेला आहे.

जातीची-जमातीची खोटी प्रमाणपत्रे घेण्याचे प्रमाण दिवसंदिवस वाढत चालले आहे. अनुसूचित जमातीच्या नावावर मिळविलेल्या खोट्या प्रमाणपत्राता प्रतिवर्ष करणे अनुसूचित जमातीच्या हिंताच्या दृष्टीने महत्वाचे आहे. अनुसूचित जमातीचे प्रमाणपत्र वेतलेली याची अनुसूचित जमातीची आहेत को बिगर अनुसूचित जमातीची आहे हे सर्वांच्या लक्षात यावे, या खोटेपाला आज्ञा वसावा व अणी प्रमाणपत्रे पुढे दिली गेली असत्यास सर्व जनतेच्या लक्षात यावे. तसेच अणी प्रमाणपत्रे पुढे दिली जाऊ नवेत, त्यावर अप्रत्यक्ष सामाजिक नियंत्रणही याचे हा त्यामरील हेतु आहे.

परिशिष्ट ६—(शासनाकड़न आलेली अधिक माहिती) —चाल

1

(१३) उक्त सन् १९७६ च्या कानूनाचित जाती व अनुसूचित जमती (युधारणा) कायदालव्ये क्षेत्रवर्धने उठाविष्यात आली. तथापि उक्तच्या दिनांक १९-०९-१९८० च्या शासन निर्णयास जोडिलेल्या जोडपत्रातील मुद्दे क्रमांक २ व ४ तस्मार थेववर्धने लालाड्यात आलेली आहेत. शासनाची हो झट्टी केंद्र शासनाच्या वरील कायद्याचे उल्लंघन करणारी गोट ठरते, हे खरे आहे काय?

(१४) सचालक, अदिवासी मंसोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांनी सक्षम अधिकार्यांना उद्देश्न लिहिलेल्या दिनांक १६-१२-१९८१ च्या पत्राचवे दिलेल्या सूचना क्षेत्रवंधने पुढी लाद-ज्याचा प्रकार आहे किंवा कैसे ? असल्यास, सचालकांना कोणताही अधिकार नमस्ताना यांनी अशा घटनावाही वराड्य-पतीच्या अदेशाचा उपर्यंत करणाऱ्या सूचना पवाढारे सक्षम अधिकार्यांना देणी ही गंभीर बाब नव्हे काय ? त्यावाबत शासनाने काही कारवाई केली आहे काय ? नसल्यास का नव्ही ?

2

शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, किंडा व पर्यटन विभाग
क्रमांक सीबीसी-१६८०/१३६६९/का.५, दिनांक २९ अक्टोबर,
१९८०, यास जोड़वाली जोड़वाली मुद्दे क्रमांक २ व ४ तुसार
क्षेत्र वर्धने लाइण्ड आलेली आहेत हे म्हणणे मुख्यतः काटत
नाही. सदर जोड़वाली मुद्दे हे उभेद्वारा कठवून त्यांच्या आती-
जमातीची माहिती उपलब्ध करून घेण्याच्या उद्देशाते व तपास-
णाच्या उद्देशाते मागविष्यात येतात. त्यात क्षेत्रवर्धन घाल-
ण्याचा शासनाचा उद्देश नाही.

मन्त्रालक, आदिवासी माणोधन न प्रणिक्षण संस्थेन सक्षम अभिकायांता
उद्देश्यन् लिहिले दिनांक १६-१२-८१ चे पत्र हे क्षेत्रव्यवहन लाद-
प्याचा प्रकार मुळीच नाही. तसा त्यात कोणाचाही उद्देश नव्हता.
अतेक जिल्ह्यातील सदयम अधिकाऱ्याकडून सर्वथेकडे काही मुद्याची
माहिती मागिव्याप्त येते. त्या मुद्याच्या संदर्भात या पत्राद्वार
मानेंने ग्रामग्रन्थांनी गांगाची

मंचलकांच्या या पावाहारे दिलेली माहिती हे आदेश स्थ॒णत दिलेले नव्हते. राष्ट्रपती आदेशाचा अवमान व उपमंद करणे असा त्यामारील हेतु नव्हता. भारतीय संविधानाने अनुसूचित जमातीना दिलेले हक्क व मतलती मंत्रका अवधित रहावे व खोल्या आणि गैर अनुसूचित जमातीच्या लोकांनी त्याचा फायदा घेऊ तय्यार होता. त्यामुळे राष्ट्रपतीच्या आदेशाचा उपमंद करण्याचा प्रश्न उड्डभवत नाही. उलट राष्ट्रपतीच्या आदेशाचा हेतु याच्यासाठी राष्ट्रपतीनी हे आदेश काढिले आहेत त्यांच्यासाठीच हूऱ्या हाच त्यात प्रमाण घेऊ होता.

मदर पत्रक दिनांक २४-३-८३ ला मार्गे घेरतेले होते. परंतु काही अधिकाचांना ते पोहचले नाही असे सापण्यात आल्याने शासनाच्या मुख्यमंत्रीसार पुन्हा दिनांक ७-८-१९८५ रोजी रहवाढ करण्यात आलेले आहे व तशा सुनना संबंधित सर्व अधिकाचांना देण्यात आलेल्या आहेत. त्यामुळे या पत्रावर कारणाई करण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही.

(१५) “टाईब्ज ऑफ महाराष्ट्र” (१९८२) या ग्रामकीय प्रकाशनाचा इनाचा सरकम अधिकारायकाऱ्हून मंदबूम प्रथ म्हणून वापरला जातो किंवा कर्म सकम अधिकारायकाऱ्हून मंदबूम प्रथ म्हणून वापरला जातो किंवा कर्म याचवाबत शासनास काही माहिती नाही. मदरव्चे प्रकाशन हे आदिवासी जमातीवाबत एकमेव प्रकाशन आहे असेही म्हणता येणार नाही. “टाईब्ज ऑफ महाराष्ट्र” हा यंथ प्रमाण आहे व तो यंथ प्रमाण यंथ म्हणून उपयोगात आलला पाहिजे अंगाप्रकारची शासनाची भूमिका नाही. ही गोष्ट खरी आहे की, या पुस्तकाचा काही मुद्याच्या मदभात काही लोकप्रतिनिधी व संस्थांनी काय? आंशेप वेतलेला आहे. परंतु यात अंशेपाहे काही नाहो. असे असल्यास, ल्यावाबत शासनाची प्रतिचिन्या काय?

“टाईब्ज ऑफ महाराष्ट्र” (१९८२) या ग्रामकीय प्रकाशनाचा सरकम अधिकारायकाऱ्हून मंदबूम प्रथ म्हणून वापरला जातो किंवा कर्म याचवाबत शासनास काही माहिती नाही. मदरव्चे प्रकाशन हे आदिवासी जमातीवाबत एकमेव प्रकाशन आहे असेही म्हणता येणार नाही. “टाईब्ज ऑफ महाराष्ट्र” हा यंथ प्रमाण आहे व तो यंथ प्रमाण यंथ म्हणून उपयोगात आलला पाहिजे अंगाप्रकारची शासनाची भूमिका नाही. ही गोष्ट खरी आहे की, या पुस्तकाचा काही मुद्याच्या मदभात काही लोकप्रतिनिधी व संस्थांनी काय? आंशेप वेतलेला आहे. परंतु यात अंशेपाहे काही नाहो. असे असल्यास वाटत असल्यामुळे मदर प्रकाशन इद करण्यात आलेले नाही.

(१६) मंचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांनी दिनांक ८-९-१९८२ रोजी सरकम अधिकाचांना लिहिले पत्र कोणताही अधिकार नसताना काढलेले आहे काय? तसेच त्या पत्राला उच्च न्यायालयात अनुवान देण्यात आले होते काय? असल्यास ते पत्र रद्द केल्याचे आदेश कोणी काढले आहेत? ते आदेश प्रत्यक्षात सरकम अधिकाचांना पोहोचले आहेत काय?

दिनांक ८-९-१९८२ रोजी मध्यम अधिकाचांना उद्देशून संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था यांनी काढलेले पत्र हे माहितीवाजा व केवळ मार्गदर्शनसाठी काढलेले होते. मंचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था हे अनुसंचित जमाती-संवंधी मार्गदर्शन करू यक्कतात. जाती-जमातीच्या सद्भावत न्यायालयात आगर उच्च न्यायालयात काही मुद्दे उपस्थित ज्ञात्यास शासनाच्या वात ने माहिती देण्यासाठी व जाती-जमातीच्या वैषिष्ट्याची माहिती विहित करण्यासाठी शासनाने त्याना अधिकार दिलेले आहेत.

परिशिष्ट ६—(शासनाकडून आलेली अधिक माहिती) —चालू.

(१)

(१६) —चालू

मदर पत्र संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था यांनी दिनांक २४-३-८३ रोजी रह बाद केलेले आहे. त्यामुळे त्यावर आता कार्यवाही करण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही. संवादताना ते पोहोचले असल असे समजप्राप्त हरकत नाही.

या पत्रालाच केवढु उच्च न्यायालयात आवृद्धान देण्यात आलेले होते असे नाही. अर्जंदार व्यक्तीम सक्षम अधिकाऱ्याने जातीचे प्रमाण-पत्र दिले नव्हते व ते न देण्याचे कारण म्हणून त्यांनी या प्रवातील काही मुद्दांचा आशार घेतला होता. “अर्जंदारास सक्षम अधिकाऱ्यानी जातीचे प्रमाणपत्र न देणे व त्याचवरावर दिनाक ८-९-८२ वै संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे याचे प्रवातील काही मुद्दे” या सर्वांना उच्च न्यायालयात आल्यान दिले होते.

ते पत्र रद्द केल्या चे अदिगं संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था यांनी त्यांच अंदर शासकीय पत्र क्रमांक जाती/दा/का-४-२२६९, दिनाक २४-३-९८३ रोजी काढलेले आहेत व संबंधित सर्व सक्षम अधिकाऱ्यांना ते पाठविलेले आहेत. ते सर्वांना पोहचले असणे स्वाभाविक आहे.

(१७) अनुसन्धित जमातीसाठी विहित केलेल्या अर्जांच्या नमुन्याचा शेवटी न्याच्या शेवटी अर्जंदाराकडून त्यांने दिलेली माहिती खरी असल्यावावत प्रतिबंध असल्यावावत प्रतिबंध वर लिहून घेण्यात येते. तथापि शासन नियंत्रण, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक मीवीसी-१६८-३०९ का-१-१, दिनाक २४-३-९८५ अन्यांवै जमातीचे

अनुसन्धित जमातीसाठी विहित केलेल्या अर्जांच्या नमुन्याचा शेवटी अर्जंदाराकडून त्यांनी दिलेली माहिती खरी असल्यावावत प्रतिबंध वर लिहून घेतले जाते ही गोष्ट खरी आहे. ते खर्चा अर्थात प्रतिज्ञापत्र (Affidavit) नसून अर्जंदाराकडून मादर केलेली माहिती खरी आहे यावावत लिहून घेतले जाते. पण शासन

(२)

प्रमाणपत्र देण्याचावत केवळ प्रतिज्ञापत्रावर विसर्गन राहून नये, अशा सूचना देण्यात आलेल्या आहेत. हे परस्परविराधी नाही काय? प्रतिज्ञापत्र हे पुरावा चायद्यानुसार एक विश्वसनीय डॉक्युमेंट आहे व ऊचा स्विकार व वापर आधिक व्यवहारात व न्यायालयीन कार्यपद्धतीमध्ये सर्वसंपणे केला जातो अस असतोना, जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याच्या पदवार्ता प्रतिज्ञा-पत्राच्या वापराला उग्यम म्थान देणे उचित आहे काय?

निष्ठय, आचिवासी विकास विभाग क्रमांक सीबीसी-१६८४/ (३०१) का. १, दिनांक २४-४-१९८५, अन्यें जमातीचे प्रमाण-पत्र देण्याचा विवरणावावर विसर्गन राहू नये अशा सूचना दिलेल्या आहेत. जमातीचे प्रमाणपत्र देणेवरी, सक्षम कर्तव्यांती अजेदाराचा अनुसूचित जमाती दाव्यावावत त्याते सादर केलेले सवळ पुरावे लक्षात वेऊन मानव सक्षम अधिकायांनी आपला अंतिम नियंथ चावा अमेही मादरहू पत्रकात तमूद केलेले आहे. त्या अनुष्टुपाते केवळ प्रतिज्ञापत्रावर (Affidavit) विसर्गन राहू नये अशा सूचना वर निंदेश केलेल्या जासन निर्णयात दिलेल्या आहेत. त्यामुळे प्रतिज्ञापत्र दिलेली माहिती विश्वसनीय नाही असे म्हणता येणार नाही. प्रतिज्ञापत्रावर दिलेले माहिती ही उमेदवाराती अनुसूचित जमातीच्या दाव्यासव्ही दिलेल्या इतर पुराव्यावरीवरच एक अधिक पुरावा असे मानण्यात येतो. जातीचा दावा मिळू करण्यासाठी प्रतिज्ञालेलावारोवर याकी मंजूरीप्रत जातीजमातीच्या आहे यासंबंधाचे काणगदापत्रे पुरावे पहाणे जसुरीच जसते. प्रतिज्ञा लेखावर विसर्गन दिलेली माहिती ती वरोवर असल्याची खात्री करून वेणे काही प्रकरणी आवश्यक ठरते व ती तपासणी गैर आहे असे काही ताही त्यामुळे जमातीचे प्रमाणपत्र देण्याच्या संदर्भात प्रतिज्ञापत्राच्या वापराला दुख्यम स्थान दिले जाते हे म्हणणे उचित नाही.

(१८) उक्त दिनांक २४-४-१९८५, च्या शासन नियंयाला जोडलेल्या विवरणपत्रामध्ये विविध जमातीची तुलनात्मक माहिती ही मार्गदर्शक तत्वे म्हणून देणात आलेली आहे. तथापि, दिलेली तुलनात्मक माहिती असत तोटक स्वल्पाची व दिशामुळे करणारी अशी आहे. ज्याअर्थी विवरणपत्रात दावविलेल्या जमाती उक्त सन १९७६ च्या सुशारण कायदामधील जमातीच्या याद्यात निंदेशित केलेल्या आहेत, त्याअर्थी त्या

दिनांक २४-४-८५ च्या शासन निर्णयाचा हेतु अनुसूचित जमातीची मविस्तर माहिती देणे हा तसून त्या जमातीच्या नावावर नाम-साठ श्य असण्याचा विग्र अनुसूचित जमातीचे लोक कायदा घेत आहेत हे ढोबवात्मानाते सक्षम अधिकायांच्या लक्षात यावे हा आहे. त्यामुळे अनुसूचित जमातीचे संविधानात्मक मरक्षण होण्यात मदत होईल व सक्षम अधिकायांना अनुसूचित जमाती आणि विग्र अनुसूचित जमाती की ऊंची नामसाठूच्य आहे अशामधील फरक

परिशिष्ट ६—(शासनाकडून आलेली अधिक माहिती) —चालू

(१)

(८) —चालू.

जमातीवावत तोटक व तुलनात्मक माहिती देवून त्या अनुसृचित जमाती नव्हेत असा दावा करणे हे सन १९३६ च्या कायद्याचा भग काणारे नाही काय? राज्य शासनाचा यावावत काय अधिकार अहेत?

(२)

(१९) —चालू.

जिवानात विवरणपत्रक व तुलनात्मक माहिती देवून त्या अनुसृचित लक्षात येईल हा हेतु लक्षात घेतलेला अहे. त्यामुळे १९७६ च्या कायद्याचा भंग हेत नाही. व संग केलेलही नाही. उल्ट १९७६ च्या कायद्याच्या अमलवजावणीसाठी त्याचा अधिक उपयोग मेईल असे यावावत शासनाचे मत अहे.

(२०) —चालू.

जमातीची माहिता मर्तम अधिकायाना पाठहून त्यांच्यपून सावध राहावे किंवा असे लोक मंविधानात्मक सवलतीचा गेरफायदा वेत असल्यास त्यांना प्रतिबंध बालावा असे यांगणात काहीही गैर नाही.

१९८०

उक्त दिनांक २४-४-१९८० च्या शासन निर्णयास जोहेल्या विवरण-पत्रातील काही जमातीच्या वावत केलेली काही विवाते चुकीची विशाखूल करणारी प्रेतिहासिक आगर संशोधनाचा आधार नस-पारे आहेत. अशाप्रकारची प्रतिक्रिया अनेक लोकप्रतीनिधीनी तसेच सामाजिक मंस्थानी व्यक्त केली आहे, हे खरे आहे. हा शासन निर्णय निर्गमित का करण्यात आला त्यामागील भूमिका खाली विशद केली आहे.

दिनांक २४-४-१९८० च्या शासन निर्णयाला जोहेल्ये विवरणपत्र संक्षम अधिकाऱ्यांना पुरविण्यात यावे. अशप्रकारची शिफारस श्री-निवासन मध्यीने १९८० माली केलेली होती. ही शिफारस शासनाच्या विचाराबोधीन होती. शासनाते दिनांक २१-१०-८० च्या शासन निर्णयामधील उणिवा दूर करण्यासाठी दिनांक १८-६-८३ रोजी उच्चाधिकार ममिती स्थापन केली होती या समितीने या प्रकाराचा सखेल विचार केल्यानंतर अनुसृचित

जमातीचा गरेकायदा बैठाया व नामसाद्वय अंतर्णाल्या जातीची सदन ने अविकासांना दर्ज करहरोचे असल्याचे समितीचे सचिव मन कराले. त्यांतर या विवाहाचा स्वांत्र अस्थाल करण्यासाठी दा विभागीच्या अंतर्गत एक उपसमिती स्थापन करण्यात आली. या उपसमितीने हे विवाह धर करी असावे. दावावताचा असास कलन सुख्य समितीला अव्याल वादर केला. हा अव्याल सुख्य समितीने न्याय व विशेष विस्ताराचे निळयांत माय केला व लानंतरच हो टिप्पणी सधारण अविकासांना शासन निण्याहारे पाठविण्यात आली.

समितीने विवरणपत्रात नमूद केलेली नाहिती सर्व समाविशक व शक्य तेवढी यामात रहावो आसा आटोकाट प्रवत्त केलेला आहे. विवरणपत्रात प्रत्येक जाती-जमातीची सविस्तर माहिती देणे म्हणजे प्रश्नेक जाती-जमातीसंबंधीचा वेगळा ग्रथ तपार करणासारखे काले असते. म्हणून जाती-जमातीच्या संबंगतील महवाची माहिती सदर विवरणपत्रात दिलेलो आहे. वर ने नमूद केलेल्या मुद्याचा विचार करता यावावतची मत्य वस्तुस्थिती स्पष्ट होईल. यावावत मत्य वस्तुस्थिती काय आहे हे शाक्यासाठी वेगळो यंत्रणा परत निवाप करण्याची आवश्यकता वाढत नाही.

दिनांक २३-१-८५, या शासन निण्याद्वारे अनुमोदित जमातीची प्रशासनाचे पडताळणी करण्याचे अविकार तावाणा भर्मितीला देण्यात आले आहेत, ते वरे आहे. यांकायद जाती प्रमाणपत्राचा प्रकरणात पडताळणी समितीला मंजूर करण्याचे अर्हिकार देण्यात आले आहेत का? संवाधित विद्यार्थी, महाराष्ट्र लोकसभा आयोग-तक निवड घालिंद उपदेशार, शासकीय कर्मचारी व या सविचिपालक यांकाहून सदर समितीमाझेत जाव-जवाब लिहून घेयात

(२०) गणान निर्णय, आदिवासी विकास विभास, कमात २३-१-८५, सीझीसी-१६८-२८९८-(२१)-११, विनोक २३-१-१९८५, अन्यथे अनुमोदित जमातीची प्रमाणपत्राची पडताळणी करण्यात आली. करिता नेम्लेल्या समितीला कर्वकारी अधिकार देण्यात आले आहेत का? संवाधित विद्यार्थी, महाराष्ट्र लोकसभा आयोग-तक निवड घालिंद उपदेशार, शासकीय कर्मचारी व या सविचिपालक यांकाहून सदर समितीमाझेत जाव-जवाब लिहून घेयात

परिशिष्ट—६ (शासनाकडून असेली अधिक नाहिती) —चालू

(१)

(२०) —चालू
या पदतोता अवलंब करण्याचा निमील अधिकार
देण्यात आले आहेत का?

(२१) जमातीची प्रमाणपत्रे देण्याचे अधिकार महसूल खात्यात तोल सधम अधिकाऱ्यांना देण्यात आले आहेत. त्याना किंमती तल प्रोस्ट्रजर कोड अन्वये तसेच न्याय पडतीतमार अधिकार आहेत. या पार्श्वभूमीवर शासनाच्या आदिवासी विकास विमानाच्या प्रशासकीय समितीकडून जमातीच्या प्रमाणपत्रांची फेरतपानणी करून घेणे वैध आहे काय? ही तपासणी केंद्र शासनाच्या गृहमंत्रालयाने प्रमाणित केलेल्या मुक्तांतमार महसूल विभागाच्या अवतारीतोल दंडाधिकाऱ्याकडे का सोराविष्यात आली नाही? तसेच अपिलावावतचे अधिकार महसूल विभागाच्या आयुक्त यांजकडून काढून ते आदिवासी विमानाच्या अवतारीतोल अग्र आदिवासी आयुक्त यांना देण्यात आले आहेत त्याची कारणे काय आहेत व त्याचे प्रयोजन काय आहे?

(२)

पत्री पुरावा थाणे, संविधान व्यावळीकडून लेबी अग्र तोहो माहिती वेणे, लाचे जाव, जबाब घेण, निवेदने घेण „हत्यादो वाबोचा चौकशीत समाविष्य असारी. मर्द सामान्य चौकशाचे जे रास्त मार्ग आहेत तदाच मागाचा पडताळणी समिती अवलंब करत.

जातीचे प्रभाग देण्याचे अधिकार महसूल अधिकाऱ्यांना देण्यात आलेले आहेत, हे खाते आहे. परंतु हे अधिकार न्यायालयीन अधिकार (Judicial Powers) नाहोत. हे अधिकार प्रशासकीय पदतोतोचे (Administrative Powers) आहेत. त्यापूर्वी शासनाच्या काणताची प्रशासकीय काणतामार्फत ही प्रमाणपत्रे तपासली जाव गतकोता व तोशी तो तपासणी यात काहीही नंगर नाही. शासनाचा तो प्रशासकीय अधिकार अधिकृत आहे. तपासणी याचापासून विभागाचा महसूल विभागाची असव्याकी असी मर्द सामान्य सूचना मध्यवर्ती शासनाची अपली तरी “हो तपासणी येदणा. काणती. अमावी वे हे अधिकार कोणास देण्यात याहेत यावावतचे अधिकार राज्य शासनाला आहेत.

तनुदृष्टीनंतर जमातीच्या हक्कांच व हिताचे संरक्षण करण्यासाठी व त्याच्या नवागीण उवतो ची काळजी विभासाठी मध्यवर्ती शासनाने राऊ शासनावर जबाबदारी टाकेलेली आहे. लायसाठी राऊ शासनाने “अदिवासी निकास विभाग” हा वेगळा व स्वतंत्र विभाग निर्माण केला आहे व या विभागाने आदिवासीच्या हिताचे व मरक्काणाचे काम करावे असे ठरविलेले आहे. महणून अनुमूलिकत जमातीच्या हिताचे मंरक्कण या विभागातर्गत अमलेल्या तपासणी समितीमार्फत करणे केवळही समर्थनाच उरते. या विभा-

गाळ्या कार्यकर्त्ते विकास विभागावरच आहे.

समावेश करण्यात आलेला आहे न ही बाब राज्य शासनाते सर्व मायच केलेली आहे. त्यामुळे अनुमूलित जमतीच्या प्रमाणपत्राची पडताळणी करण्याची जबाबदारी प्रचलित शासकीय धोरणा-प्रमाणे आदिवासी विकास विभागावरच आहे.

अपिल प्राधिकार महसूल आयुक्ताकडून काढून अंतिरक्त आदिवासी आयुक्ताकडै देण्यात शासनाचा कोणताहो ने र हेठु नव्हता व आजही नाही. अपिलचे काम तातडीते व जलद गतीते व्हावे हावच त्या मागील हेठु असे. फैक्षणिक विभागाचे काम हे विशिष्ट केळेच मध्ये व तातडीते पूर्ण करावाचे काम असते. विद्यार्थ्यांना शाळा, कॉलेज प्रवेशासाठी जातीचे प्रमाणित व वैध प्रमाणपत्र तातडीते मिळावे व याच्या अपिल प्रकरणाचेर तातडीते कायवही नव्हावी हा द्यामपील हेठु आहे. हे काम अंतिरक्त आदिवासी आयुक्त यांनो तातडीते करावे असे. शासनाचे धोरण आहे. विभासी गिय आयुक्ताकडे महसूल व अन्य कामाचा फार मोठा वोंजा असते. त्यामुळे जाती प्रमाणपत्र च्या अपिलसाठी त्यांना भरपूर खेळ देता येत नाही. हे लक्षत वेळन वरीलप्रमाणे कामाची विभागणी केलेली आहे. तो प्रश्नासकीय दृष्टचा, योग्य व मंत्रस्तोक अर्थाच आहे.

जातीचा दावा वरा आहे किवा नाही हे शोधायासाठी उमेदवाराते आदेशक कापादपत्रे व नाहिती देणे जहारीचे आहे. ही माहिती नामांव्य स्वरूपाची परंतु उमेदवाराचा जातीचा दावा तपासाया-याठी महसूलाची अनल्याने तो मंर्यादाकडीत मिळविणे जरुरीचे असते. त्यात कोणाही उमेदवाराचा छळ झाला असा प्रकारचे कोणतीही तक्रार संविधत विद्यार्थी अगर उमेदवारांकडून किवा मंत्र्या, मंवाटांकडून अलेला नाही. तपासाठी मधीला आव-यक असणारी माहिती देण्यासाठी सफितला आव-लगते. त्या समितीने जमतीचा हक्क तोकारला तर त्यांता

(०२) शासन निंय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीवीमी/१०८५/(४२०) का.१.१, दिनांक २८-१-१९८५, अधियांत्रिकी व वैद्यकीय महाविद्यालयात प्रवेश घेऊ इच्छु-णिऱ्या व १२ वों च्या वर्गात शिकत अनलेल्या अनुमूलित जमातीच्या विद्यार्थ्यांची प्रमाणपत्रे आदिवासी विकास विद्यार्थी तीच्या प्राधिकृत प्रदेशिक अधिकाऱ्याकडून तपासाथाची पडती विहित केली. आहे. तदतंतर त्यांना पडताळणी समितीसमोर जावे लगते. त्या समितीने जमतीचा हक्क तोकारला वितरतो

(१)

(२)—चालू

संवर्धित अपील अधिकार्याकडे अग्रील करणाऱ्याची मुशा आहे. सर्व डिक्रिया त्याना लांबवळचक अंज, प्रश्नावळी भरून द्यावी लागतात. जाव-जवाव लिहून द्यावे लागतात. ही मर्व पढुती दिवायाच्याच मानसिक छट, अमूल्य वेळेचा अपव्यय व त्याची अकारण ओहटाण, करणारा अमानुष प्रकार आहे असे शासनांचे वाटत नाही काय?

संवर्धित अपील अधिकार्याकडे अग्रील करणाऱ्याची मुशा आहे. सर्व डिक्रिया त्याना लांबवळचक अंज, प्रश्नावळी भरून द्यावी अनेहाल तो माहिती त्याने राजोद्युमाने यावी. जो माहिती उमदवारातांत वारातां नसेल तो दिलोच पाहिजे अज्ञा प्रकारचा अकुहापै कोला जात नाही. येवेटी माहिती देणे हे उमेदवाराचा दिवायाचीया इच्छु-दर उत्तरात व त्यात येणे याही प्रकारची सर्वांची हंत नहल्यात छट होण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही.

उच्च न्यायालयाते वेळेवेळी दिलेल्या निर्णयात व आदेशात जारी करते. समिनी संवर्धित उमेदवाराराहर वंशन लावित नाही किंवा माहिती देण्याचा त्यक्तात होतो करत नाही. उमेदवारातांला जो माहिती अनेहाल तो माहिती त्याने राजोद्युमाने यावी. जो माहिती उमदवारातां वारातां नसेल तो दिलोच पाहिजे अज्ञा प्रकारचा अकुहापै कोला जात नाही. येवेटी माहिती देणे हे उमेदवाराचा दिवायाचीया इच्छु-दर उत्तरात व त्यात येणे याही प्रकारची हंत नहल्यात छट होण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही.

उच्च न्यायालयाते वेळेवेळी दिलेल्या निर्णयात व आदेशात जारी करते. समिनी संवर्धित उमेदवाराराहर वंशन लावित नाही. तेसुनिक प्रमाणपत्र प्रकारगातील न्यायालयाते संघी देण्यात यावो. याचे दृहणे एकून घेण्यात यावे, तसेच दोनों सांगी अनार लेलो; निवेदने द्यावीकारवारोत, त्यांना आवश्यक वाटसील ते कागदभव सादर करायाची द्यावीला मुशा आशावी!'' असे सुनित केले आहे. ह्या संवर्धित चौकशीचे वेळी जो चवा होईल व जो माहिती दिलो जाइल तो लिहून बेणे व लिहून ठेवणे हे अंतिम निर्णय देण्याताटी. महत्वाचे असते. वेळ-प्रसंगी न्यायालयात या कागदपत्राची छानवीही। कारण्यात येते व अगा वेळे स उमेदवाराने दिलेली माहिती व कागद येते हे अंतिम महत्वाचे ठरतात. उच्च न्यायालयाचा दृटीकांग लक्षात वेळत व नैर्साक न्यायाचे तत्त्व विचारात ऊन अशा प्रकारचो माहिती लेली स्वरूपात संकलित करून प्रकरणावर निर्णय घेणे अधिक न्याय ठरते.

जारीचा दावा तपासणीसाठी अर्ज करणे, तपासणीचे वेळी विद्यार्थ्यांच्या पाळकाची माहिती बेणे व त्याचे जे मुऱणी ऐकून घेणे,

ते लिहन देणे ही जनसंगोल अवश्यक वाब आने है करणा।
मध्ये दूर करणाचा प्रश्न उद्भवत नहीं।

(२३) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक सीबीसी-१६८४-(३९२)का.११, दिनांक ८-३-१९८१ अन्वये पडताळणी समितीम सभाम अधिकाऱ्यांनी दिलेली जमातीची प्रमाणपत्र चुकीची किंवा अंदेश असल्याचे आहेतू आल्यास तो रट कसत ताख्यात 'प्रधानाचे अधिकार देण्यात अलि आहेत. समितीला दिलेले ते अधिकार सकम अधिकाऱ्यावर कुरचोही करणे. आहेत व त्यामार्फत विद्यार्थ्यांचा, उनेवारांचा व शासकीय कर्मचाऱ्याचा घुर्ड होतो. असे शासनास वाटत नाही काय?

जातीचे प्रमाणपत्र खोउ किंवा चुकीचे मिळ जाल्यास ते तसेच वापरात राहावे व त्याचा संवर्कितानि सराम उपयोग करावा असे शासनाला वाटत नाही. ही वाव वेकायदेशीर आहे. असे प्रमाणपत्र संवर्कित व्यक्ती जवळ राहिल्यास तो असीते त्याचा गैरफायदा वेण्यात सांगपुढे पहाणा वाटत असलेलं त्यांने सोटे आहे असे मिळ जाल्यावर ते तसेच चलनात राहिल्यास अनेक लोक त्याचा गैरफायदा घेतील. तसेच जातीचे प्रमाणपत्र खोउ व चुकीचे मिळ जाल्यास व ते तसेच वापरात राहिल्यास घडू शकते. याशावेदी जातीचे प्रमाणपत्र बाद करण्यापाळोकडे किंवा ते जन्त कराण्यापाळीकडे दुमरा परिव उरत नाही. बोट-ठरलेले प्रमाणपत्र चलनात ठेवणे हा गुन्हा आहे. त्याच्रमणांजे जातीचे प्रमाणपत्र खोउ किंवा चुकीचे आढळत्याग ते बाद करणे कॅर्ड करणे हे त्या अनपांतेच कमप्राप्त ठरते. असे खोटे प्रमाणपत्र वेगारी व देणारा सकम अधिकाऱ्याहे दोवेहा भारतीय दंड संविधानामाणे कायदेशीर कारवाईस पाव उरतात. यात शासकीय अधिकाऱ्याचा घुर्ड होतो. त्याची कुरचोही होते हे म्हणून वरोवर नाही. अशा अधिकाऱ्याची प्रमाणपत्र बाद न करता व याचेवर कायदेशीर कारवाई न केला तर याच्या कुरांना आशवाद दिल्यासारखे होईल.

(२४) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्रमांक सीबीसी-१६८५/(१६७५) का.१०, दिनांक २८-१-१९८५; अन्वये अपाल अधिकाऱ्यांनी पडताळणी समितीच्या निर्णयाविकल्प निकाल दिला तर त्यावावतची समिस्तर कारण-मिसासा त्यांनी शासनाला दिला पाहिजे व ती चुकीची किंवा

आदिवासी विकास विभाग तपांवर पातळीवर तपासणी समिती व अपाल प्राधिकारी यांचे म्हणण काय आहे, हे तगासले जाते. व दोन्हीही वाढकडील युद्याचा विचार केला जाते. उमेदवाराचे म्हणण लिखी अगर तोडी मांगाऱ्याचीही मंधी द्यांना दिली जाते. अवश्यक तेथे त्याचे प्रधानाचा मल्ला घेऊन निर्णय घेण्यात

(१)

(२४) —चालू

अपुरी वाटल्यास अणील अधिकार्याचे निकाल रहू करण्याचे अधिकार आदिवासी विकास विभागास देणात आले आहेत. आदिवासी विकास विभागाच्या स्वत्रावर हे निकाल तपासण्यासाठा दिगोप तळ व्यक्तींची नेमणक केली आहे का? तसेच त्यावातची कार्यवृत्ती काय राहील? ही कार्यवृत्ती कायदेखीर होईल काय? हे अधिकार आदिवासी विकास विभागाकडे सुमुद्र कल्याने अपाळ अदिवाकर्याचा स्वतंत्र निर्णय शक्तीवर दडपण आणले जाते असे शासनास वाटत नाही काय?

(२५) कोळी, महादेव कोळी, मल्हार कोळी, कोळी ढार, टोकरे कोळी, कोळवा व कोळव्या या अनुसूचित जमातीच्या व्यक्तींना अनेक सक्षम अधिकाराकडून जमातीची प्रमाणपत्र देण्यात येत नाहीत ही वस्त्रिक्षती शासनाच्या निदर्शनास अपाळण्यात आली आहे काय? असल्यास त्यावावर शासनाकडून काय कारवाई करण्यात आली वा करण्याचा अधिकार आहि?

(२६) अपील प्राधिकाराच्या स्वतंत्र निर्णयावर त्यामुळे कोणतेही येतो. अपील प्राधिकाराच्या स्वतंत्र निर्णयावर त्यामुळे कोणतेही दडपण येत नाही किवा आणले जात नाही. अपाळ अधिकार्याने दिलेल्या निर्णयात काही उग्रवा दाखवियात आल्यास वा आडवल्यास अशा प्रकरणाचा शासन विचार करते व सचिव व मंत्री योना हा प्रकरण पादर करत त्याचा निर्णयाची अंमलबजावणी केली जाते.

“महादेव कोळी, मल्हार कोळी, ढार कोळी, टोकरे कोळी, कोळव्या व कोळव्या” या अनुसूचित जमातीच्या व्यक्तींना सक्षम अधिकाराच्या नाहीत जमातीची प्रमाणपत्र देण्यात येत नाहीत या संवटनांनी कोणत्या व्यक्तींना अशी प्रमाणपत्र दिली नाहीत याची यादी शासनाला सादर केलेली नाही. मोठम तकारीवर कार्यवाही करणे कठीण असते. या अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्र निघाली नाहीत त्याची यादी संवर्धित मस्थानी व संवटनानी सादर केल्यास ती प्रकरणे तपासून त्यावर योग्य ती कार्यवाही करण्यात येईल. अरण त्याचा जातीचा दावा पिढू होत असल्यास त्याता प्रमाणपत्र देणाचे आदेश देता येतील. तसेच एखाचा व्यक्तीचे/जमातीचे प्रमाणपत्र सक्षम अधिकारी देत नाही अशी तकार असल्यास ती व्यक्ती विसर्गीय आयुक्तांकडे अपील दाखल करू येकरते.

(२६) महाशूल विभागीय आयुक्ताना शासकीय अदेशाची माहिती नसते, अनुसूचित जमातीच्या वैशिष्ट्याची माहिती नसते ही आदिवासी विकास विभागाची भूमिका तर्कशुद्ध आहे का?

(२७) पडताळणी समितीकडून निकाल देताता प्रमाणपत्र मर्यादा न्यायालयाच्या निकालावे मर्दं देण्यात येतात त्याप, त्यातील मध्यवर्ती कल्पना विशेष केली जात नाही. त्यामुऱे संबंधितांची कफसवाणक केली जात नाही काय?

(२८) पडताळणी समितीकडून तपामीमाठो विशेषाची, उमेद-दारांची, ग्रान्टकीय कर्मचाऱ्यांची, अत्युचित, जमातीची मूऱ प्रमाणपत्रे देण्यात येतात. मूऱ प्रमाणपत्रे वेण्याचो कारणे काय आहेत? तो गहाऱ्याली किचा नाण पावली तर त्यावाचातची जवाबदारी कुणाची राहील?

(२९) पडताळणी समितीकडून निकाल देताता प्रमाणपत्र मर्यादा न्यायालयाच्या निकालावे मर्दं देण्यात येतात त्याप, त्यातील मध्यवर्ती कल्पना विशेष केली जात नाही. त्यामुऱे संबंधितांची कफसवाणक केली जात नाही काय?

उमेदवारांची फरवणक केली जाते हे म्हणणे वरेवार नाही.

पडताळणी समितीची निर्णयातपावांछच न्यायालयातील निर्णयाचे दाखिले मध्यवर्ती कल्पनेच्या मंदभासिसारच चाचिलेले असतात. त्यामुऱे फरवणक करण्याचा प्रश्न उद्घेकत नाही. कोणताही तर्वीन निर्णय देताता पूर्वीच्या प्रवाच्या निर्णयाचा त्यात दाखला यावयाचा असेल तर तो मोजवया शतदात व सारांग रपनेच दिला जातो. पूर्वीचे निर्णय केवळ दाखलयावतर सावितरणणे तर्वीन निर्णयात समाविट करणे शक्य नसते. कोणाही उमेदवारांची अमार अवकर्तीची कफसवाणक करण्याचा त्यात हेतु तमतो व नाही.

पडताळणी समितीचे मूऱ प्रमाणपत्रे तपामणीचे काम अंती त्याचा दावा खोदा निवाला होर मदर उमेदवार मूऱ प्रमाणपत्र तपामणी असेल. त्यामुऱे मूऱ प्रमाणपत्र तपामणी असेल. कामाची ताढाटाठ करतात व याक्यातो मूऱ प्रमाणपत्र देत नाहीत. त्यामुऱे अंवेष उर्ध्वावेळे प्रमाणपत्र तो दुसरीकडे अन्य सदरलोटाच्या कामाची माठी पुढा वारण्याचा दाट संभव असतो. त्यामुऱे तपामणी होईरर्यत हे मूऱ प्रमाणपत्र तपामणी मासितीकडे ठेवण्यात येते व उमेदवाराचा जातीचा दावा वैध असल्यास निर्णयावरोबर मूऱ प्रमाणपत्र पुन्हा उमेदवाराकडे पाठविल्यात येते. जातीचा दावा अंवेष ठरल्यास व उमेदवार अपिलाशद्ये गेल्यास व अपिलाचा फिरण्य त्याच्या वाजने लागल्यास उमेदवाराला मूऱ जातीचे प्रमाणपत्र तगासणी समितीकडून प्रत करण्यात येते.

परिशिष्ट ६—(शासनाकडून आलेली अधिकार माहिती)——चालू

(१)

(२८)——चालू

(२९) कोळी हो जात नसून जमात आहे असा दावा अंतेक पंगो-धनात्मक ग्रंथाच्या व शासकीय प्रकाशनाच्या आवारे करण्यात आली आहे. त्याचाचत शासनाची प्रतिक्रिया काय आहे?

मुख प्रशासनव व अन्य कागदपत्रे जमून उेदण्याची व संभाळण्याची समिग्रो आटोकाट प्रयत्न करते. आजपर्यंत कोणाही व्यक्तिचे फूल प्रसाणपत्र तरापणासी सारगारीकडून गवऱ्यात शालिंद नाही. किंवा नम्हा पावऱ्येने नाही. तशी काजतीही तकार शासनाकडे अलिंदी नाही. सामित्री या कागदपत्रांची आवध्यक तो खवरदारी घेते व गो उमदवाराचा जातीचा निर्णय हेतुमध्यंत अवाक्षित संसद्यातून घेवण्यात येतात.

(३०) कोळी पोट जमातोल काही लोक स्वतःला फक्त कोळी म्हणवून देणे घ्यावून घेणे पसंत करिल/करतात अगा दावा मंगेत्रनाहमक व ऐतिहासिक पुराव्याच्या आधारे करण्यात आला आहे. दावा-वाचत शासनाची प्रतिक्रिया काय आहे?

२६८

मार्तीय संविधान कलम ३८२ अ.व्ये दहाराटू राज्यातील अनुसूचि जमातीच्या यादीत कोळी या जातीदा समाविष्य करायला अहिला नाही. द्यामुळे कोळी जातीला अनुसूचित जानात म्हणाणे भारतीय संविधानाचा भाग केल्यासारखे होईल. कोळी ही जात आहे की जमात आहे हे ठरविण्याचा अधिकार भारतीय संविधानातील कलम ३८२ अवॅप्य प्रस्तुत पालंगटला आहे.

मार्तीय संविधान कलम ३८२ अ.व्ये दहाराटू राज्यातील अनुसूचि कोळी जातीसील काही उपजाती स्वतःला फक्त कोळी म्हणवून देणे पसंत करतात. अला दावा कंणोवतामक व ऐतिहासिक पुराव्याच्या आधारे करण्यात आला असला तरी त्यासंघीचे मूलमूल संतमेद कायदम आहेत. अगा उरजातीनी स्वतःला काय मंदीचावे हा त्यांचा "कौठो" ही जात आहे तर तो "इतर मानावतरच्या" यादीत कायोंक ओवर समाविट केलेलो आहे.

अनुसूचित जमातीच्या यादीतील समाविट असेही "हेर कंठी, दावी कोळी, महादेव काठी, महार कोळी" वरिज जमाती सदताचा

कोळी महाराष्ट्राचा प्रश्न उद्भवत नाही व तसे म्हणाऱ्याचे त्याना कारणही नाही. कारण कोळी जातीची त्यांचा सांस्कृतिक, सामाजिक व वैशिष्य संबंध नाही.

कॅटन मैक्सिटोन हे गोरे अधिकारी १८३२ च्या सुनाराय अहमदनगरचे पोलीस अधिकारी होते. बंदेवस्ताच्या निमित्ताने महाराष्ट्राच्या वाट माध्यावर राहणाऱ्या महादेव कोळी जमतीचा यांती असार केला व जी माहिती यांती मित्रविलो ती यांती “Transaction of the Bombay Geographical Society from 1836 to 1838 and Account of the Tribe of Mahadeo koli” या शंखात या नावाने लिहून ठेवलेली आहे. त्या माहिती लांडी महादेव कोळी जमतीची अनक कुळे तोदेलो आहेत. त्यात सूर्यवंशी हे लूळू असल्याचे दर्शविलेले आहे. महादेव कोळी जमती असणारे सूर्यवंशी कळून म्हणजेच कोळी जातीचो सूर्यवंशी कोळी ही उपजात असा काही लोकांनी दावा केलेला आहे. हा दावा चुकीचा व तर्कवासंसाठा तर आठेच परंतु शास्त्रीय दृष्टचाही तो मिढू शाळिला नाही.

“अखिल कोळी समाज परिषद” या संस्थेची स्थापना कोळी जातीच्या कार्बंकरवानी केलेली आहे. ही वाब सर्व मिळू आहे. महादेव कोळी, मल्हार कोळी, दांर कोळी वरीज जमतीनी “अखिल कोळी समाज परिषद” ही आमची संघटना आहे असा दावा केलेला नाही.

तपासणी समितीने उमेदवाराकडून व ल्याच्या पालकाकडून अधिक माहिती ;उपलब्ध करून घेण्याचेदृढीने एक माहिती प्रसारावली तयार केलेली आहे. समितीला याच्य व अनुकूलित असावल्या तेजीने वेळेविळी जी पडताळणी करण्याकरिता नेमलेल्या समितीने वेळेविळी होती प्रश्नावली विहित केली त्यास शासनाची मान्यता घेऊन होती प्रश्नावलीचा प्रती पाठ्य ? नसल्यास का नाही ? प्रश्नावलीचा प्रती पाठ्यात.

(१)

(३४) — चालू

(३४) आदिवासी विकास विभागाने अमुमूच्त जमतीच्या प्रमाण-पत्रांची पडताळणी करण्याकरिता नेमलेल्या समितीने वेळेविढी जो प्रश्नावली विहित केली त्यास आसनाची मान्यता घेतली होती काय? नसल्यास का नाही? प्रश्नावलीच्या प्रती पाठदार्यात.

त्यामुळे या प्रश्नावलीला शासनाकडून स्वतंत्र मान्यता देण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही. हे काम चौकशी समितीचे अंतर्गत व चौकशी समितीच्या अधिकारात वसते. चौकशीसाठी समितीने कोणती कार्यपद्धती अवलंबवाची हे समिती तिच्या कार्यपद्धतीचा विचार करून ठरवू शकते अशी शासनाची धारणा आहे. समाझ कल्याण विभागाची प्रश्नावलीची प्रत सोबत जोडली आहे. (परिशिष्ट “इ”).

तपासणी समितीने उमेदवारारकडून व त्याच्या पालकाकडून अधिक माहिती उपलब्ध करून देण्याचे दृष्टीने एक माहिती प्रश्नावली तपार केली अहे. समितीला योग्य व असुकू निर्णय वेण्यावेदुर्दिने अशा माहितीचा उपयोग होईल हा हेतु लक्षात घेऊन समितीचा कामाचा भाग व उमेदवारारकडून अधिक माहिती प्राप्त करून घेण्याचे साधन या दृष्टीकोनातून प्रश्नावलीचा वापर केला जातो. त्यामुळे या प्रश्नावलीला शासनाकडून स्वतंत्र मान्यता देण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही. हे काम चौकशी समितीचे अंतर्गत व चौकशी समितीच्या अधिकारात वसते. चौकशीसाठी समितीने कोणती कार्यपद्धती अवलंबवाची हे समिती तिच्या कार्यपद्धतीचा विचार करून ठरवू शकते अशी शासनाची धारणा आहे. समाझ कल्याण विभागाची प्रश्नावलीची प्रत सोबत जोडली आहे. (परिशिष्ट “फ”).

(२)

परिशिष्ट “अ”

सन १९७७ ते १९८० या कलावधीत राज्यातील सक्षम अधिकाऱ्यांकडून अनुसूचित जातीची देण्यात आलेली प्रमाणयवे. (संख्या)

(१) तालुका कार्यकारी दंडाधिकारी—

अनु- क्रमांक	तालुका/ तहसिल	सन १९७७	सन १९७८	सन १९७९	सन १९८०	एकूण	अभिप्राय
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	संगमनेर	..	६९	९४	५९	१०३	३२५
२	ब्रह्मपुरी	..	२१	१२	५२	३२	११७
३	पाथर्डी	३५	प्रत्येक वर्षाची स्वतंत्र आकडेवारी दिलेली नाही.
४	वरोरा	..	९६	१२६	१२७	१७२	५२१
५	जळगांव-जागोद	२०	१७	१४	१७	६८	
६	खासगांव	१३	..	१३	फक्त १९७९ सालाची आकडेवारी प्राप्त झालेली आहे.
७	मिरज	..	९	५	७	१०	३१
८	जत	८५ प्रत्येक स्वतंत्र आकडेवारी दिलेली नाही.
९	तासगांव	..	८	२२	७३	७०	१७३
१०	कवठेमहांकाळ	१	१	फक्त १९७७ सालाची आकडेवारी प्राप्त झालेली आहे.

परिशिष्ट "अ"—चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
११	वाळवा (इस्लामपुर)	६७	प्रत्येक वर्षाची स्व- तंत्र आकडेवारी दिलेली नाही.
१२	शिराळा	२४०	"
१३	खानापुर (विटा)	१२	"
१४	नेवासा	४	१५	१३	३२
१५	श्रीगोदा	..	२७	४१	३३	४४	१४५
१६	हिंगणवाट	..	२८	२५७	१८२	२६४	७३१
१७	वर्धा	..	१७	३६२	२९२	३६४	१,११५
१८	उमरेड	..	} ११७	तीन तालुक्यांची
१९	भिवापुर	..		१५	२०९	४२१	एकवित्त आकडे- वारी जिल्हाधिका- र्याने पाठविलेली
२०	कुही	आहे.
२१	रामटेक	..	} १०४
२२	मावडा (मौदा)	..		११८	१८७	४०९	"
२३	पारसोनी
२४	सावनेर	..		१८	२५	६५	१०८ दोन तालुक्यांची
२५	कळमेश्वर	एकवित्त आकडे- वारी जिल्हाधि- कार्यानी पाठवि- लेली आहे.
२६	काटोल	..	} १६३
२७	नरखेड	..		१०२	२५३	५१८	"
२८	कुडाळ	..		६२	२९	१०२	२३०
२९	सावंतवाडी	६	११	२१	३८
३०	देवगड	६	६ फक्त १९८० सा- सालाची आकडे- वारी प्राप्त झाली ली आहे.

परिशिष्ट “अ”—चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
३१	जावी	२५३	७३	८७	४१३ फक्त १९८० साला-ची आकडेवारी प्राप्त झालेली आहे.
३२	अकोला	..	७००	७२५	७००	९००	३,०२५ „
३३	हातकणगले	३६	२९	६५ „
३४	कागल	५१३ प्रत्येक वर्षाची स्व-तंत्र आकडेवारी दिलेली नाही.
३५	राधानगरी	..	२०	२८	१९	३२	९९ „
३६	गडहिंगलज	१४३ प्रत्येक वर्षाची स्व-तंत्र आकडेवारी दिलेली नाही.
३७	चंदगड	५८३ „
३८	भोकरदन	..	५१	७७	११०	१०	२४८ „
३९	जाफराबाद	१०	४०	५	५५ „
४०	बाभुळगांव	निरंक माहिती.
४१	सिंदेवाही	„
४२	अहमदनगर	आकडेवारी उप-लब्ध करून दिलेली नाही.
४३	पारनेर	निरंक माहिती.
४४	श्रीरामपूर	आकडेवारी उप-लब्ध करून दिलेली नाही.
४५	पाचोरा	„
४६	कोपरगांव	निरंक माहिती
४७	आटपाडी	निरंक माहिती.
४८	मलकापूर	निरंक माहिती.

१८०
परिशिष्ट “अ”—चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
४९ मोताला	आकडेवारी उप- लब्ध करून दिले- ली नाही.
५० शेगांव	"
५१ सेहकर	३२५ प्रत्येक वर्षाची स्व- तंत्र आकडेवारी दिलेली नाही.
५२ कर्जत	आकडेवारी उप- लब्ध करून दिले- ली नाही.
५३ वेंगुले	"
५४ वैभववाडी	"
५५ मालवण	"
५६ कणकवली	"
५७ करवीर	"
५८ शिरोळ	"
५९ शाहूवाडी	"
६० पन्हाळा	"
६१ गड पावडा	"
६२ आजरा	"
६३ भुदरगाड	"
६४ संग्रामपूर	१९८१ मध्ये कार्या- लय सुरु करण्यात आले.
६५ बुलढाणा	"
६६ देऊळगावराजा	"
६७ लोणार	"
६८ लाखांदूर	"

परिशिष्ट “अ”—चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
६९	घाठंजी	१९८१ मध्ये कार्या- लय सुरु करण्यात आले.
७०	सेल	"
७१	राळेगांव	"
७२	अंवड	आकडेवारी उप- लब्ध करून दिले- ली नाही.
७३	परतुर	"
७४	जालना	"
७५	चिखली	निरंक माहिती.
७६	परंडा	"
७७	देवठी	या कालावधीत कायलिय अस्ति- त्वात नव्हते.
७८	कारंजा (घाडगे)	"
७९	जामखेड	आकडेवारी उप- लब्ध करून दिले- ली नाही.
८०	दारव्हा	"
८१	वणी	१७७	१८१	१२५	४८३
८२	नागभिड	१९८१ मध्ये कार्या- लय सुरु करण्यात आले.

सन १९७७ ते १९८० या कालावधीत राज्यातील सक्षम आधिकाऱ्यांकडून अनुसूचित
जमातीची देण्यात अलेली प्रमाणपत्रे (संख्या)

(२) उप विभागीय कार्यकारी दंडाधिकारी.—

अनु- क्रमिक	उप- विभाग	सन १९७७	सन १९७८	सन १९७९	सन १९८०	एकूण	अभिप्राय
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	मिरज	निरंक माहिती
२	सांगली	निरंक माहिती
३	राहुरी	निरंक माहिती.
४	कणकवली	निरंक माहिती.
५	पुसद	निरंक माहिती.
६	उस्मानाबाद	निरंक माहिती.

गत १९७७ ते १९८० या कालावधीत राज्यातील सक्रम अधिकान्यांकडून अनुभित
जसातीची देण्यात आलिली प्रमाणात्रे (गोळ्या)

(३) जिल्हा दंडाडिकारी

अनु- संख्या	जिल्हा	मन १९७०	सन १९७८	सन १९७९	मन १९८०	एकण (५)	अविषय
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
१	लातूर	१९३	१५९	१८५	१६१	६९८	
२	जलगाव	१३१४	१३१५	१४६३	१७२३	५८०५	
३	ताम्पूर	५७०	६४३	२०७५	३२३६ नाशूर (प्रतिषय) द्वितीय व तीन्हि- वारात्रु एकवित
४	अकोला	२२	१४	४०	५८	१३१	प्रकलित चाहिई प्राप्तिवाली आडे.
५	आणे	आविरेती उप- लक्ष्य घरम दिले- ली आडे.
६	भंडारा	
७	बुलढाणा	
८	उस्मानाबाद	
९	पुणे	
१०	अहमदनगर	
११	गडचिरोली	
१२	सोलापूर	
१३	मुंबई	
१४	सांगली	
१५	चंद्रपूर	
१६	पिंडुर्म	
१७	कोल्हापूर	
१८	जालना	

परिशिष्ट “ब” (१)

जाती प्रमाणपत्र तपासणा समिती अस्तित्वात आलयपासून (२३-१-८६) महाराष्ट्रातील तहसिलदार/कायदाकारी दडाधिकारी याचेकडून जातीचे दाखले देण्यापूर्वी तपासणा करण्यासाठा या कायद्यासाठा ३१ ऑगस्ट, १९८६ पर्यंत प्राप्त झोलेली एकूण प्रकरणे

चांक	कायद्यास प्राप्त झोलेली एकूण प्रकरणे	कायद्याने तपासणेली प्रकरणे	तपासणी अहवाळ पाठविलेली प्रकरणे	प्रलिप्त प्रकरणे
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
१	३६०	२६७	१२८	११२
२			२६९	१२९
३				१२४

परिशाला "ब" (२)

प्रलंबित जाती प्रमाणपत्रावाबत् निकाल द्यावयाच्ची वर्णनहाय एकण प्रकरण

विभागीय अध्यक्ष

अधिकारिकता आयकर संसदीविकास, तात्पुरता व नागपूर

परिशिष्ट “क”

अमुर्चित अभावीची प्रमाण क्वे मिळण्याबाबत नेत्या तीन वर्षात प्रलंबित झसलेले एकूण अर्ज

अनुक्रमांक	तात्पुर्को/ दहनविल	१९८३	१९८४	१९८५	एकूण	अभिप्राय
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	दामुळगाव	०	०	०	०	एकही अर्ज प्रलंबित नाही.
२	सिरिवाही	०	०	०	०	"
३	मंथमार	०	०	०	०	"
४	लहुभरतगार	०	०	०	०	"
५	त्रिघुरी	०	०	०	०	"
६	फारंगी	०	०	०	०	"
७	श्रीरामपूर	०	०	०	०	"
८	पाठी	०	०	०	०	माहिती उपलब्ध करन दिलेली नाही.
९	वरोदा	०	०	०	०	एकही अर्ज प्रलंबित नाही.
१०	वाचोरा	०	०	०	०	"
११	कोटिरावाड	०	०	०	०	"
१२	आटवाही	०	०	०	०	"
१३	मारातुरु	०	०	०	०	"
१४	संताळा	०	०	०	०	"
१५	जळगाव-जळमोद	०	०	०	०	"
१६	मंदानपूर	०	०	०	०	"
१७	खामोंव	०	०	०	०	"
१८	शेमो	०	०	०	०	"
१९	बुलडागा	०	०	०	०	"
२०	तिकडी	०	०	०	०	"
२१	देक्ळगावराजा	०	०	०	०	"
२२	सेटकर	०	०	०	०	"
२३	रायगढ	०	०	०	०	"
२४	मिरज	०	०	०	०	"

१८७
परिशिष्ट "क"—चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
२५	जंत					एकही अर्ज प्रलंबित नाही
२६	तासगाव					"
२७	कवठेमहाकाळ					"
२८	बालबा (इस्लामपुर)					"
२९	शिराळा					"
३०	खानापुर(पिटा)					"
३१	नेवासा					"
३२	लखांदर					"
३३	परंडा					"
३४	श्रीमोदा					"
३५	देवली					"
३६	कारंजा(धाडगे)					"
३७	हिंगणघाट					"
३८	घाटंजी					"
३९	बधा					"
४०	कर्जत					"
४१	उमरेड					"
४२	भिवापुर					"
४३	कुही					"
४४	रामटेक					"
४५	मावडा(मोदा)					"
४६	परसोनी					"
४७	सावनेर					"
४८	कलमेश्वर					"
४९	काठोल					"
५०	नरखेड					"
५१	वेंगुले					"
५२	कुडाळ					"

परिशिष्ट "क"—चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
५३	सावंतवाडी	एकही अर्ज प्रलंबित नाही.
५४	वैभववाडी	"
५५	मालवण	"
५६	देवगड	"
५७	कणकवली	"
५८	आर्वी	"
५९	सेलू	"
६०	राळेगांव	"
६१	अकोला	"
६२	करवीर	"
६३	हातकणंगले	"
६४	कागल	"
६५	शिरोळ	"
६६	शाहूवाडी	"
६७	पन्हाळा	"
६८	राधानगरी	"
६९	गडवावडा	"
७०	गडहिंगलज	"
७१	चंदगढ	"
७२	आजरा	"
७३	भुदरगड	"
७४	भोकरदन	"
७५	अंबड	"
७६	परतुद	"
७७	जाफावाद	"
७८	जालना	"
७९	जामखेड	"
८०	दारल्हा	"
८१	वणी	"
८२	नागभिड	"

अनुसूचित जमातींची प्रमाणपत्रे मिळण्याबाबत गेल्या तीन वर्षात प्रलंबित असलेले एकूण अर्ज.

अनु- क्रमांक	जिल्हा	१९८३	१९८४	१९८५	एकूण	अभिप्राय/कारणे
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
१	उसमानाबाद	एकही अर्ज प्रलंबित नाही.
२	सोलापूर	"
३	जळगाव	"
४	नागपूर	"
५	अकोला	"
६	कोल्हापूर	"
७	जालना	"
८	ठाणे	माहिती उपलब्ध करून दिलेली नाही.
९	भंडारा	"
१०	बुलढाणा	"
११	पुणे	"
१२	अहमदनगर	"
१३	गडचिरोली	"
१४	सांगली	"
१५	वंद्रपूर	"
१६	सिधुरुर्ग	"
१७	लातुर	१६० संबंधित उमेदवारांनी अद्याप सबळ पुरावे सादर केलेले नाही (वर्षनिहाय आकडे वारी देण्याएवजी एकण आकडेवारी दिलेली आहे).
१८	मुंबई	५	८८	१३ संबंधित उमेदवारांची प्रकरणे सल्यासाठी संचालक, आ. सं. व अ. संस्था, पुणे यांच्याकडे पाठविलेली आहेत. परंतु ती प्रकरणे अद्याप प्राप्त ज्ञालेली नाहीत.

परिशिष्ट-“ड” (१)

भंचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांच्याकडून प्रश्नावलीतील प्रश्न
क्रमांक ११ ची माहिती खालील प्रमाणे आहे.

परिशिष्ट

अभियांत्रिकी वैद्यकीय शैक्षणिक संस्था विभाग

विभाग	आलेली प्रकरणे	वैध	अवैध	नम्त्रीवंद
(अ) अभियांत्रिकी व वैद्यकीय महाविद्यालयातील प्रकरणे (१९८५-८६)	२४५	९१	१३२	२२
(ब) वैद्यकीय व अभियांत्रिकी महाविद्यालयातील प्रकरणे (१९८६-८७).	४९५	१५२	२४९	९८

नोकरी विभाग

(२३-१-८५ नंतर)

विभाग	आलेली प्रकरणे	वैध	अवैध	प्रलंबित
(अ) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग	२१३	७७	३०	१०६
(ब) महाराष्ट्र शासनाचे प्रशासकीय विभाग	३९२	९१	११	२८६
	६०५	१६८	४५	३९२

समाज कल्याण विभागाकडून

हस्तांतरीत आलेली प्रकरणे (२३-१-८५ नंतर)

विभाग	आलेली प्रकरणे	वैध	अवैध	प्रलंबित
(अ) विविध खाते विभाग व महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग	६९	..	६९	..
(ब) वैद्यकीय व अभियांत्रिकी महाविद्यालये	७२	२	१४	५६
	१४१	२	८३	५६

परिविष्ट

दिनांक ३१ मे १९८६ अखेर न्याय प्रविष्ट प्रकरणांची माहिती.

प्रलंबित प्रकरणे

अपिल प्राधिकरणाकडील प्रलंबित प्रकरणे—

नागपूर, नासिक, पुणे, औरंगाबाद १७९

उच्च न्यायालय, मुंबई, नागपूर, औरंगाबाद—

(१) पोलिस निरिक्षकांची उच्च न्यायालय,--

मुंबई येथील प्रकरणे ९०

(२) उच्च न्यायालय,--

मुंबई, नागपूर, औरंगाबाद येथे याचिका दाखल केलेली प्रकरणे. १९७

४६६

अति उच्च न्यायालय, दिल्ली—

(१) कटवारे आणि इतर केसेस ३०

(२) ठाकूर, धोटे, अंबुलगेकर, आंबेराय इत्यादी. ५

३५

परिशिष्ट “ ड ”

**संचालक, समाजकल्याण, पुणे यांच्याकडून प्रश्नावलीतील प्रश्न क्रमांक ११ ची माहिती
खालीलप्रमाणे प्राप्त झालेली आहे**

अनुसुचित जमातीची जाती प्रमाणपत्र तपासणीचे काम समाजकल्याण संचालनालयाचे पातळी-वर सन १९८३-८४ व १९८४-८५ पर्यंत केले जात होते व सन १९८५-८६ पासून ते काम संचालक, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे यांचेकडे शासनाने वेगळी समिती नेमून वर्ग केले. सर्व फक्त दोन वर्षांची माहिती खालीलप्रमाणे होय.

बाब

१९८३-८४ व १९८४-८५

(एकत्रीत)

(अ) अवैध ठरविलेल्या प्रमाणपत्रांची संख्या

२११

(ब) अपिल प्राधिकाऱ्याने विरुद्ध निकाल दिला त्या प्रकरणांची संख्या.

५७

(क) उच्च न्यायालयात दाखल झालेल्या याचिकांची संख्या.

२७

(ड) वरील याचिका प्रकरणात किती प्रतिज्ञापत्रे शासनाकडून सादर झाली. माहिती एकत्रीत करण्यात येत असून ती लवकरच सादर करण्यात येईल.

(इ) नमस्त्यास कारणे काय

२११

(ई) किती जातीप्रमाणपत्रे समितीकडून अवैध ठरविष्यात आली व कारणे काय ?

(१) जाती दावा कागदोपत्री पुराव्यावरून सिढ्ह होऊ शकला नाही.

(२) उमेदवार ज्या जमातीची आहे त्या जमातीशी तो साधर्य सिढ्ह करू शकला नाही.

परिशिष्ट “ ह ”

विभागाचे नाव :

कॉलेजचे नाव :

वर्ष : १९८६-८७

मुलाखत दिनांक :

मुलाखत पत्रिका

जातीच्या दाखल्याची तपासणी

(१) उमेदवाराची माहिती :

- (अ) उमेदवाराचे नाव
- (ब) उमेदवाराचा सध्याचा पूर्ण पत्ता
- (क) उमेदवाराचा कायमचा पूर्ण पत्ता
- (ड) उमेदवाराची जात/जमात

(२) भाषाविषयक :

- (अ) मातृभाषा
- (ब) जाती/जमातीची बोलीभाषा
- (क) उमेदवारांच्या कुटुंबात कोणास जाती/जमातीची बोलीभाषा बोलता येते.

(३) धंदा/व्यवसाय :

- (अ) कुटुंबाचा किंवा वाडवडिलांचा परंपरागत धंदा.
- (ब) वडिलांचा सध्याचा व्यवसाय
- (क) वडिल किंवा घरातील मोरी व्यक्ती नोकरी करत असल्यास, नोकरीचे ठिकाण/कार्यालय व हुदा.
- (ड) सध्या कुटुंबात कोणी व्यक्ती परंपरागत किंवा वाडवडिलांचा धंदा करते काय? असल्यास कोण?

(४) मूळगाव/ठिकाण :

- (अ) उमेदवारांच्या आजोवाचे/वडिलांचे मूळगाव/तालुका, जिल्हा.
- (ब) मूळ गाव कोणी व केव्हा सोडले? गाव सोडण्याचे कारण.

(क) मूळ गावी घर/जमीन या सारखी स्थावर
मालमत्ता आहे काय? असल्यास,
कोणती?

(५) नातेसंबंध:
उमेदवारांचे नातेसंबंध

नातेवाईक	नाव व पत्ता	धंदा
(१)	(२)	(३)

काका
मामा
आतेभाऊ
मावसभाऊ
भावाचे सासरे
वहिणीचे सासरे

(६) जाती/जमातीविषयी:

आपली जात/जमात प्रामुख्याने आहे अशा—

(अ) पाच गावांची नावे (तालुका, जिल्हा) १.

२.

३.

४.

५.

(ब) पाच तालुक्यांची नावे (जिल्हा) १.

२.

३.

४.

५.

(क) जिल्हांची नावे

(७) आपल्या जाती/जमातीतील :

(अ) पाच मान्यवर राजकीय किंवा सामाजिक कार्यकर्त्याची नाते व ते पदावर असल्यास पद.

नाव	राहण्याचे ठिकाण (माहित असल्यास)	दर्जा किंवा पद
(१)	(२)	(३)
१.		
२.		
३.		
४.		
५.		

- (ब) यापैकी तुमचे कोणाशी नातेसंबंध आहेत काय ?
असल्यास कोणाशी ?
- (c) आपल्या जाती/जमातीच्या सामाजिक व शैक्षणिक उन्नतीसाठी काम करणाऱ्या काही संस्थांची नावे :

संस्थेचे/संघटनेचे नाव	संघटनेचे प्रमुख कार्यकर्ते	कामाचे स्वरूप
(१)	(२)	(३)
१.		
२.		
३.		

- (९) आपल्या जाती/जमातीची परंपरागत देवदेवते ..
- (१०) आपल्या कुटुंबाची कुलदेवते ..
- (११) आपल्या जाती/जमातीचे परंपरागत प्रमुख सण आणि उत्सव ते केव्हा साजरे करतात.
- (१२) आपल्या जाती/जमातीच्या प्रमुख चालिरिती-रुढी परंपरा (महत्वाच्या).
- (१३) आपल्या जाती/जमातीची जात पंचायत (पूर्वीची अगर आताची) असल्यास, तिळा काय म्हणतात.
- (१४) जाती/जमातीची गाव संघटना किवा जमात संघटना आहे काय? असल्यास, कोणती.
- (१५) तुमच्या जमातीत खालील वस्तुला/प्रसं-गाला विशिष्ट नावे असल्यास, त्यांची नावे काय? (१) वस्ती. (२) पुजारी. (३) साखरपुडा.
- (१६) तुमच्या जमातीत महत्वाचा कोणी पुरुष होऊन गेला आहे काय? असल्यास कोण?
- (१७) तुमची जात/जमात.... जाती/जमाती-हून निराळी आहे काय? असल्यास, कशी?
- (१८) तुमच्या समाजाची सांगण्यासारखी खास काही वैशिष्ट्ये असल्यास ती लिहा?

कागदपत्रांचे पुरावे

- (१) उमेदवाराच्या प्राथमिक शाळेचे नाव व पत्ता.....
- (२) प्राथमिक शाळेच्या दाखल्याचा रजिस्टर नं.
व तारीख (प्रत जोडा).
- (३) माध्यमिक शाळेचे नाव व पत्ता
- (४) माध्यमिक शाळा सोडल्याच्या दाखल्याचा नं.
व तारीख (प्रत जोडा).
- (५) जन्म उतारा असल्यास, त्यावर नोंदलेली जात
(प्रत जोडा).
- (६) जाती संबंधाने खालील दाखले आणले अस-
ल्यास, प्रती जोडा.
- (अ) ग्रामपंचायत किवा सरपंचाचा दाखला
 - (ब) जिल्हा परिषद सदस्य/नगर परिषद
सदस्य/आमदार/खासदार.
 - (क) समाज संघटनेचे प्रमाणपत्र
 - (ड) अँनररी दंडाधिकाऱ्याचा दाखला
 - (ई) अन्य कोणाचा दाखला
- (७) तालुका/जिल्हा दंडाधिकाऱ्याचा (मॅजि-
स्ट्रेट) किवा मामलेदार/कलेक्टरने दिलेला
दाखला (प्रत जोडा).
- (८) उमेदवाराने यापूर्वी जातीचा दाखला घेतला
होता काय? कोणाकडून व केव्हा? (प्रत
जोडा).
- (९) दाखला कणासाठी घेतला होता
- (१०) उमेदवाराने सध्याचा दाखला कोणते
कागदपत्र सादर करून मिळविला आहे.
- (१) साध्या कागदावर अर्ज किवा शासनाच्या
मंजूर तक्त्यातील अर्ज.
 - (२) शाळा सोडल्याचा दाखला (प्राथमिक)
 - (३) शाळा सोडल्याचा दाखला (माध्यमिक)
 - (४) कॉलेज ट्रान्सफर सर्टिफिकेट

- (५) वडिलांचा जातीचा दाखला/शाळा सोड-
त्याचा दाखला.
- (६) शपथ पत्र
- (७) जाती संघटनेचे प्रमाणपत्र
- (११) पूर्वे प्राथमिक-प्राथमिक-माध्यमिक व
ज्युनिअर कॉलेजच्या स्थरावर आपण आपल्या
जातीच्या नोंदवित बदल करून घेतला आहे काय ?
असल्यास कोणता ? कोणाकडून ?
- वडिलांच्या जातीच्या दाखल्यावाबत :
उमेदवाराच्या वडिलांनी जातीचा दाखला
घेतला आहे काय ? असल्यास, केव्हा व कशा-
साठी घेतला.
- (१२) उमेदवारांचे वडिल नोकरी करत असल्यास,
त्याच्या वडिलांच्या सर्विहस बुकात जातीची नोंद
केव्हा केली आहे ? (प्रत जोडा).
- (१३) वडिलांच्या शाळेच्या दाखल्यात त्यांच्या
जातीचा उल्लेख आहे काय ? असल्यास,
कोणता (प्रत जोडा).
- (१४) २७ जुलै १९७७ पूर्वी आपल्या जातीला
सवलती मिळत होत्या का ?
- (१५) आपल्या कुटुंबात जातीच्या सवलतीवा.
फायदा केव्हापासून व कोणी कोणी घेतला आहे ?
- मी/आम्ही लिहून देतो की, वर दिलेली माहिती खरी आहे व त्यात काही खोटेपणा आढळल्यास
त्या संबंधीची जबाबदारी माझी/आमचेवर राहील.

पालकाची सही.

उमेदवाराची सही.

माझ्या जाती/जमाती विषयीची समज समितीने मला दिली आहे व या संबंधीचे माझे म्हणणे
समितीने पूर्णतः ऐकून घेतले आहे.

पालकाची सही.

उमेदवाराची सही.

परिशिष्ट ७

परिशिष्ट ७

(शासनाकडून उपग्रहणावाचत आलेली माहिती)

गज्यारील महादेव कोळी, मल्हार कोळी, ठोरकोळी, टोकरे कोळी, कोकण्या, कोलवा इत्यादी अनुसूचित जमातीत मोडणाऱ्या लोकाना ते अनुसूचित जमातीचे आहेत अशा आशयाची प्रमाणपत्रे नव्याने देण्यावाचत दिनांक २४-४-८५ राजी शासनाद्वारे काढण्यात आलेल्या

निर्णयामुळे त्याच्यावर होते असलेला उत्तराच

विनंती-अर्ज समितीस प्रश्नावर्ला वाचत हवी असलेली पुरवणी प्रश्नांची माहिती खालीलप्रमाणे - - -

प्रश्नावलीतील प्रश्न क्रमांक व उत्तराच्या संदर्भातील पुरवणी प्रश्न प्रश्नावलीतील पुरवणी प्रश्नाच्या संदर्भात विचारलेल्या मुद्दाची माहिती

(१)

प्रश्न क्रमांक १३.

(१) १९७६ च्या केंद्र शासनाच्या कायद्यावध्ये क्षेत्रबंधने काढून (१) १९७६ च्या कायद्यावध्ये क्षेत्रबंधन काढून याचा अर्थ राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या यादित असणाऱ्या काही जमाती पूर्वी निर्दिष्ट आहे ? केंद्र शासनाच्या कायद्यावध्ये वा दोरणाशी तो अर्थ सुमऱ्गत असा आहे का ? हा अर्थ कुकीचा झाहे व घटनावाश्य आहे असे सिद्ध झाल्यास राज्य शासन काय उपाययोजना करील ?

(२)

(१) १९७६ च्या कायद्यावध्ये क्षेत्रबंधन काढून याचा अर्थ राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या यादित असणाऱ्या काही जमाती पूर्वी निर्दिष्ट क्षेत्रबंधन फक्त अनुसूचित जमाती म्हणून गणत्या गेल्या होत्या. पातु क्षेत्रबंधन उठावल्यामुळे आता त्या जमाती निर्दिष्ट क्षेत्राच्या वाहर राज्यात काढिंही राहत असतांन याचाही अनुसूचित जमातीचा दर्जा प्राप्त होईल, म्हणजेच त्या अनुसूचित जमाती गणत्या जमात राज्यात कोठेही असली तरी ती अनुसूचित जमात मानली जातील. थोड्याचात अनुसूचित जमातीचे यादीतील कोणतीही जमात राज्यात राख्यात नाही.

देश.

कायद्याचा वरील अर्थ केंद्र शासनाच्या धोरणाशी सुमंगत असल्याने उपाययोजना करणाचा प्रश्न उद्भवत नाही.

(२) या चुकीच्या अर्थमुळे राज्य शासनाकडून अनेकांवर अन्याय द्याला आहे त्याची तुकमानभरपाई शासन करण्यार आहे?

(३) केंद्र शासनाच्या १९७६ च्या कायद्याच्यावरूपे क्षेत्रबंधने काढून टाकली या तरतुदीचा अर्थ स्पाट करण्यारे प्रश्नासकीय अवलेण्य शासनाने सक्रम अधिकायाच्या मार्गदर्शनार्थ काढले आहेत का? नसत्यास का नाही?

प्रश्न क्रमांक १४.

(१) सक्रम अधिकायाना पत्र पाठवून अनुसूचित जंमातीच्या घटनात्मक इक्काबाबत मार्गदर्शक सूचना देण्याची बाब संचालकाच्या अधिकार क्षेत्रातील आहे का? नसत्यास या संदर्भात शासनाने काय कारवाई केली?

(१) दिनांक २९-१०-८० च्या शासन निर्णयातील तरतुद क्र. १० अन्वये संचालकाकडे जी माहिती प्राप्त शाळीं ती लक्षात घेऊ संचालकार्ता यांसंबंधात शासनाला अहवाल देण्यासाठी माहिती प्राप्त व्यावी यासाठी अंदाजातकीय पत्राद्वारे दिनांक १६-१२-८१ रोजी अधिक माहिती मार्गाविली होती. यांत ल्यांचा देखु चांगले होती. ऐर अशी त्यानी ही माहिती मार्गाविली नक्हती. त्यांच्या सदहेतुबदल शासनाला खाली शास्याने यांचेवर कारवाई करणाचा प्रश्न उद्भवत नाही.

(२) संचालकांना पत्र शासनाची मास्याता घेऊन सधम अधिकायाना पाठविले होत का? (३) या पत्राचे आधारे सक्रम अधिकायांनी किती व्यक्तीचे जमातीचे हक्क नाकाराने?

(२) संचालकांनी पाठविलेले पत्र अंदेशासकीय स्वरूपाचे होते. ते पत्र यांनी त्यांच्या पाठविलेले होत.

(३) माहिती उपलब्ध नाही.

(9)

(४) जर सदर पत्र अवैध व चुकीची माहिती देण रे. आहे अशी शासनाची खाली आहे तर त्या अंधारे नाकारण्यात आलेले अन्मुचित जमातीचे हक्क मान्य करण्याबाबत शासनाकडून सक्षम अधिकाऱ्यांना सूचना देण्यात येणार अहेत का?

(५) संचालकांनी अशाप्रकारे पत्र पाठविले ही गंभीर बाब असून देवरील शासनाने हे पत्र रद्द करण्यात आले आहे अशाप्रकारचे पत्र सक्षम अधिकाऱ्यांना का पाठविले नाही? विशेषत: या संदर्भात विधानसभेत हे पत्र काळबाब्य शाल्याचे सांगण्यात अल्यांतर खालिसार शासनाने सक्षम अधिकाऱ्यांना का कळविले नाही?

(10)

(६) सदर पत्र मानो घेण्यात कालेले आहे. या पत्रामुळे कोणाचे हक्क नाकारलेले गेले आहेत अशी तकार शासनाकडे अलेली नाही. शिवाय सदर पत्र या पूर्वांच प्रथम दि. १४-३-१९८३ रोजी संचालकांनी रद्दवाद केले आहे. सदर पत्र रद्दवाद केलेचे पत्र काही अधिकाऱ्यांना मिळालेले नाही. अशी काही लोकांनी तकार केल्यावर शासनाचे सूचनेसुपार पुढी हि. ७-८-८५ रोजी सदर पत्र रद्दवाद केल्याचे संचालकांनी अंदेश काढले आहेत. त्यामुळे शासनातके पुढी सक्षम अधिकाऱ्यांना याबाबत सूचना करूण्याची जरुरी वाटत नाही.

(७) सदर पत्र संचालकांनी प्रथम दि. २४-३-८३ रोजी त्यांच्या पत्राडारे व पुनर्शव दि. ७-८-८८ च्या त्यांच्या दुमच्या पत्राडारे रद्दवाद केले आहे. त्यामुळे शासनातके पुढी तसेच अंदेश काढण्याची जरुरी वाटत नाही. पत्राच्या संबंधात एकही खमा अधिवारी व्यक्तीची तकार शासनाकडे अलेली नाही. त्यामुळे याबाबत शासनाते वेगळे आदेश काढून सक्षम अधिकाऱ्यांना पुढी कळवावे असे शासनाला वाटत नाही.

(८) सदर पत्र मानो घेण्यात कालेले आहे. या पत्रामुळे कोणाचे हक्क नाकारलेले गेले आहेत अशी तकार शासनाकडे अलेली नाही. शिवाय सदर पत्र या पूर्वांच प्रथम दि. १४-३-१९८३ रोजी संचालकांनी रद्दवाद केले आहे. सदर पत्र रद्दवाद केलेचे पत्र काही अधिकाऱ्यांना मिळालेले नाही. अशी काही लोकांनी तकार केल्यावर शासनाचे सूचनेसुपार पुढी हि. ७-८-८५ रोजी सदर पत्र रद्दवाद केल्याचे संचालकांनी अंदेश काढले आहेत. त्यामुळे शासनातके पुढी सक्षम अधिकाऱ्यांना याबाबत सूचना करूण्याची जरुरी वाटत नाही.

(९) सदर पत्र संचालकांनी प्रथम दि. २४-३-८३ रोजी त्यांच्या पत्राडारे व पुनर्शव दि. ७-८-८८ च्या त्यांच्या दुमच्या पत्राडारे रद्दवाद केले आहे. त्यामुळे शासनातके पुढी तसेच अंदेश काढण्याची जरुरी वाटत नाही. पत्राच्या संबंधात एकही खमा अधिवारी व्यक्तीची तकार शासनाकडे अलेली नाही. त्यामुळे याबाबत शासनाते वेगळे आदेश काढून सक्षम अधिकाऱ्यांना पुढी कळवावे असे शासनाला वाटत नाही.

(१०) संचालक सभेत संचालकांचे पत्र काळबाब्य शाल्याचे शासनामाफैत सांगण्यात आल्यावर शासनाचे संचालकांना हे पत्र पुनर्शव रद्दवाद करावे असे कठविण्यात आले होते. त्या आदेशातूनसर संचालकांनी त्याचे हे पत्र दि. ७-८-८५ रोजी रद्दवाद केल्याचे दंडाधिकाऱ्यांना पुढी एकदा कळविले आहे.

प्रश्न क्रमांक १५.

(१) या प्रकाशनातील चुक्किच्छा व आखेपार्ह माहितीवाचत शास्त्रांनी खालो आहे का ? खाली झाली असल्यास, ते अद्यापि रह का करण्यात आले नाही?

(२) या प्रकाशनाच्यां प्रतीं सक्षम अधिकाचांना कधी चितरित करण्यात आल्या? हे प्रकाशन जास्तांच्या दर्तीने प्रकाशित करण्यात आलेले असल्याने यांच्या घ्याईचा एकूण बर्च किंती ज्ञाला वा हा खर्च शासनाते सोसला काय? हे प्रकाशन संदर्भ प्रंथ म्हणून सक्षम अधिकाचांना पाठीच्यात आले ते इतरीजी गेवजी मराठी भाषेत न करण्याची काऱणे काय?

(१) दाईंबंज ऑफ महाराष्ट्र १९८२ हे प्रकाशन उंटेक संदर्भ गंगातील माहितीच्या आधारे संकलन करून संपादित केलेले आहे. या पुस्तकातील माहिती चक्रीची किंवा आकेपार्ह आहे असे शासनाला वाट नाही. त्यामुळे पुस्तक रद्दवाद करण्याचा प्रश्न येत नाही.

(२) "दाईंबंज ऑफ महाराष्ट्र" १९८२ या प्रकाशनाच्या प्रतीं सक्षम अधिकाचांना कोणत्याही शासकीय आदेशाद्वारे किंवा संचालकांच्या पत्राद्वारे वितरीत करण्यात आलेल्या नाहीत. सदर पुस्तकाला १७५ हूऱ्यार रुपये घ्याईचा लाव आला. पुस्तकाची द्यावाई शासकीय मुद्दालाई, भुवई यांच्याकडून करून घेण्यात आलेली होती. हा खर्च आदिवासी संशोधन द प्रक्रियाण संस्थेच्या वेजेटमधून करण्यात आलेला आहे.

हे प्रकाशन संदर्भ म्हणून सक्षम अधिकाचांना कोणत्याही शासन नियंत्राद्वारे अन्य संचालकांचे आदेशाद्वये पाठविलेले नाही. जातीं जमातीसंबंधी विस्तृत माहितीं इयर्जी ग्रामांमध्ये असल्यामुळे व सदर प्रकाशन इयर्जों पुस्तकाच्या आधारावरून संकलित केल्यामुळे ते इयर्जीत नेण्यात आलेले नाही. सदर प्रकाशनाचे मराठी भाषांतर करण्यासवधी शासनाते अंद्याप निर्णय घेतलेला नाही.

(३) श्री. दत्ता पाटील, वि. स. स. यांच्या पतावर शासनाकडून काय कारवाई करण्यात आली?

(४) या प्रकाशनामुळे या घ्यकरीची जमातीची प्रमापवे रद्द करण्यात आली असतील किंवा नाकारण्यात आली असतील अशा क्यक्तीच्या तुकासानिवाचत शासन काय उपाय योजना करणार आहे?

(३) श्री दत्ता पाटील यांनी शासनाला पाठविलेले पत्र शासनाच्या विचाराधीन आहे.

(४) या प्रकाशनामुळे या घ्यकरीची अगर उमेदवारांची जाती प्रमाणपत्रे रद्द केली आहेत किंवा ऊंना प्रमाणपत्रे देण्याचे नाकार-फात आले काहे अशा कोणाहि व्यक्तीची अगर उमेदवाराची शासनाकडे तकार आलेली नाही. पुस्तकाच्या आधार घेऊन

(१)

(५) केंद्र शासनाने सेसम ऑफ इडिया १९६१ (ब्लैंड्युम-१०, भाग-५-ब) मध्ये “शेड्चल्ड ट्राईब्स” इन महाराष्ट्र इथनोग्राफिक नोट्स” प्रसिद्ध केल्या असून त्यामध्ये सर्व जमातीबाबत विस्तृत अणी माहिती दिली आहे. परंतु महाराष्ट्र शासनाच्या प्रकार-शानात ही माहिती अल्पत तोटक व तसेच काही जमातीच्या वावरीती केंद्र शासनाच्या प्रकाशनाऱ्यांची विसंगत अणी माहिती दिली आहे. त्याची शासनाळा जाण आहे का? असल्यास, त्याबाबत शासन काय उपयोजना करणार आहे?

(२)

प्रमाणपत्रे नाकारली. असल्यास व ती बाब शासनाच्या लक्षात आणुन दिल्यास शासन त्याची चौकशी करील व त्याबाबत योग्य ते आदेश देईल.

(५) केंद्र शासनाच्या सेन्सम ऑफ इडिया १९६१ “शेड्चल्ड ट्राईब्स इन महाराष्ट्र अणु इथनोग्राफिक नोट्स” हे प्रकाशन देखिल अनेक इयर्जी सदर्भ मंथांच्या सहाय्याने माहिती संकलित करून तयार करण्यात आलेले आहे. सदर पुस्तकात महाराष्ट्रातील ४७ अनुसूचित जनातीपैकी फक्त ५० जनातीची माहिती दिलेली आहे. परंतु “ट्राईब्स, ऑफ महाराष्ट्र” या व्रेश्यात महाराष्ट्रायाचारील अनुसूचित जनातीच्या यादीतील सर्वच्या सर्व म्हणजे ५७ जनातीची थोडक्यात माहिती दिलेली आहे.

जाती-जनाती विषयक माहितीची अतेक पुस्तक उपलब्ध असल्याने व त्या सदर्भ पुस्तकांचा संचालकांनी आवार घेतला असल्याने माहितीच्या मांडणीत थोडफार फारक पडणे संभवतीय आहे. माहितीच्या मांडणीत फरक कंपणे व मूळ माहितीच्या कंपणे यात फरक करावा लागेल. सदर पुस्तक प्रमाण संदर्भ ग्रथ किंवा प्रमाण क्रमिक पुस्तक म्हणून काढलेले नाही. पुस्तक सामान्य दाखाक वर्गासाठी आदिवासी जमातीची डोबळ माहिती मिळावी यासाठी तयार करण्यात अलेले आहे. हे पुस्तक विविध ग्रंथातील माहिती संकलित करून संपादित केलेले आहे. त्यामुळे केंद्र शासनाच्या प्रकाशनातील माहितीशी या पुस्तकातील माहितीचा तंतोतत सारखेपणा अपेक्षित घरता येणार नाही. वरील पाश्वभूमी विचारात घेता सदर पुस्तकाच्या संबंधात उपायोजना करण्याचा प्रस्तु उद्भवत नाही.

(१) सक्षम अधिकार्यान्ता पत्र पाठवत अनुसूचित जमतीच्या घटनात्मक हक्कांबाबत मार्गदर्शक मूचना देण्याची वाब संचलकांच्या अधिकार कोवात आहे का ? तेमल्यास, त्या संदर्भात शासनाने काय कारवाई केली ?

(२) या पत्रामुळे सक्षम अधिकार्यानी किती व्यक्तीचे जमतीचे हक्क नाकारले ?

(३) सदर पत्र उधारी रद्द करण्यात आले स्थानादर्थी ते अवैध व चुकीची माहिती देणे रे होते तेव्हा या पत्राच्या आधारे नाकारण्यात आलिले अनुसूचित जमतीचे हक्क मात्य करण्याबाबत शासनाकडून सक्षम अधिकार्यांना मूचना देण्यात येणार आहेत का ?

(४) संचालकांनी त्याचे दि. २४-३-१९८३ त्या पत्रानन्ये दि. ८-१८८२ चे पत्र रद्द केले आहे. दि. २४-३-८३ त्या पत्रातील भाषा संदिग्ध आहे. त्यामुळे सक्षम अधिकार्यांच्या मतात गोळळ करणारी आहे याची शासनाला जाणिव आहे का ?

(१) काहीं सक्षम अधिकार्यांनी मार्गी केल्यावरून केवळ मार्गदर्शन मूण्ठन संचालकांनी अंदर्शासकीय पत्रावा रे ही माहिती पठविले होती. या पत्राड्डारे संचालकार्यी कोणतेही अदैश किंविले नाहित. अंदिवासीं जमतीसंबंधीचीं मंचलांकांनी ही माहिती विलेली होती. ही माहिती किंवा मार्गदर्शन देणाऱ्या त्याचा हेतु मंदिवासींती खन्या आदिवासींच्या सबलांतोचे फायदे लवाइ नयेत व खन्या आदिवासींच्या हक्कांचे संरक्षण लवावे असा हैता. खन्या अंदिवासींता वास द्वावा किंवा त्यांच्या घटनात्मक हक्कांवर गदा याची हा त्या पाठीमार्गिल हेतु नव्हता. त्याचा हा मद्देतु लक्षात घेता शासनाने कारवाई करण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही.

(२) माहिती उपलब्ध नाही.

(३) सदर पत्र रद्द करण्यात आल्याने व अज ते पत्र दि. २४-३-८१ च्या शासन नियंत्रामुळे कालबाबू ठरल्याने शासनाकडून पून्हा ते रद्द करण्याचे अंदेश काढल्यात विशेष प्रयोजन नव्हते त्यामुळे शासनाने अंदेश काढलेले नाहीत. या पत्रामुळे कोणतीही तकार शासनांतीली नाही. त्यामुळे शासनामार्फत राज्यम अधिकार्यांना सुचना देण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही.

(४) संचालकांनी दि. ८-१८८६ चे पत्र दि. २४-३-८३ त्या पत्राद्वारे रद्द केलेले आहे. त्या पत्राची भाषा शासकीय अधिकार्यांना शमण्यास अवघड नाही. सदर पत्र संदिग्ध नसून स्पष्ट आहे.

(५) संचालकांनी त्याचे दि. २४-३-१९८३ त्या पत्रानन्ये दि. ८-१८८२ चे पत्र रद्द केले आहे. दि. २४-३-८३ त्या पत्रातील भाषा संदिग्ध आहे. त्यामुळे सक्षम अधिकार्यांच्या मतात गोळळ करणारी आहे याची शासनाला जाणिव आहे का ?

(१)

(५) दि. २४-३-१९८३ वे पत्र अंतेक सक्षम अधिकार्याना प्रिया-
लेले नाही. याचाबाबत शासनाकडे तकारी आल्या आहेत का ?
त्याचाबाबते शासनाकडे तकारी आल्या करण्याबाबत मागणी
करण्यात आली होती का ? चौकशी केली असल्यास, चौकशीचे
निकर्ष काय आहेत ? तकारीमध्ये तथ्य असल्यास, उच्च
न्यायालळाची दिशाखूल करण्यात आली आहे. असे शासनास
चाटत नाही का ? चौकशी केली नसल्यास, चौकशी न कर-
ण्याची कारणी काय ?

(६) संचालकाचे दिनांक ८-१-८२ वे पत्र रद्द करण्यात आले आहे
अशा असाधारण पत्र सक्षम अधिकार्याना शासनाकडून कंद्यापि
का पाठविण्यात आले नाही ?

(२)

(५) दि. २४-३-८३ वे पत्र सक्षम अधिकार्याना पोहबदलेले नाही.
कसे सक्षम अधिकार्यांकडून शासनाकडे तकार आलेली नाही.
त्यामुळे चौकशीं करण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही.

(६) संचालकाचे दिनांक ८-१-८२ वे पत्र दिनांक २३-३-८३ ला संचालकांकडून
रद्द करण्यात आलेले आहे. त्याचप्रमाणे सदर पत्र हिंसाका ७-८-८५
रोजी शासनाचे आदेशानुसार पुनरुत्थान संचालकाकडून रद्द करण्यात
आलेले आहे. त्यामुळे शासनाकडून वेगळे अदेश किंवा पत्र
पाठविण्यात आलेले नाही.

(७) दिनांक ८-१-८२ वे पत्र दिनांक २३-३-८३ ला संचालकांकडून
रद्द करण्यात आलेले आहे. त्याचप्रमाणे सदर हिंसाका ७-८-८५
रोजी शासनाचे आदेशानुसार पुनरुत्थान संचालकाकडून रद्द करण्यात
आलेले आहे. त्यामुळे शासनाकडून वेगळे अदेश किंवा पत्र
पाठविण्यात आलेले नाही.

प्रश्न क्रमांक १७ :

(१) क्रिमिनल प्रोमिजर कोड अन्यथे औपचारिक स्वरूपाचा पुरावा
प्रतिज्ञा पत्राचा आधा र दोता ओर असताना प्रतिज्ञावाचा
बाबत सांस्कृत निर्माण होईल अशा अशयाचे आदेश काढण्याचे
प्रयोगात काय ?

(२) केंद्र शासनाचे याचाबाबत राज्य शासनास काही सूचना दिल्या
आहेत का ?

प्रश्न क्रमांक १८ व १९ :

(१) सन १९७६ च्या कायद्यानव्ये थेंवरंधाने दूर करण्यात आली.
या कायद्याचा जो उद्देश आहे याचा नेमका कराणता अर्य राज्य

(१)

(५) दि. २४-३-८३ वे पत्र सक्षम अधिकार्याना पोहबदलेले नाही.
कसे सक्षम अधिकार्यांकडून शासनाकडे तकार आलेली नाही.
त्यामुळे चौकशीं करण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही.

(६) केंद्र प्रतिज्ञा लेवाचर जातीचे प्रमाणपत्र दिले जाऊ त्ये.
अणि प्रतिज्ञा लेवाचरील जात हिच याचरीची प्रमाण जात हे ग्रह्य
मानण्यात येऊ नये यासाठी हे आदेश देण्यात आलेले आहेत.

(७) केंद्र प्रतिज्ञा लेवाचर अधारवर जातीचे प्रमाणपत्र यावे अंत्या
सूचना केंद्र शासनाचे दिल्याचा नाहीत.

(१) या उपप्रश्नाचे उत्तर प्रश्न क्रमांक १३ (१) दिल्ये सादर
केंद्रले आहे.

शासनास अभिप्रेत आहे? व तो केंद्र शासनाच्या विचारांची व आदेशांमधील सुसंगत आहे काय? नसल्यास का नाही?

(२) बरील दिनांक २५-४-१९८५ या शासन निण्याद्वारे क्षेत्रवंदने लादली गेलेली वंदने लादली जातात असे तिढु ज्ञाले तर ज्या व्यक्तीच्या असूचित जमातीच्या हक्कावावत त्यामुळे असाय शाळा आहे तुकासानफरपणाई यासन कथाप्रकारे करणार आहे?

A-1441-28.

(२) दिनांक २५-४-८६ च्या निण्यामुळे क्षेत्रवंदने लादली गेलेली नाहीत. मंबई उच्च न्यायालयाने याचिका ने. ११७/८६ व ने. २०८८/१९८६ यांचे निकालात दिनांक २५-४-८६ च्या शासन निण्याचा विचार केलेला असून या निण्यामुळे क्षेत्रवंदन लादले गेले आहे ते माय केलेले नाहो. यावरून ही नोट्ट स्पष्ट होते की, सदर निण्याचा उड्या क्षेत्रवंदन लाडणे हा नमून गेठ-आदिवासींनी आदिवासींचे फायदे घेऊ नये यासाठी त्यात नामसादृश्याच्या अध्याराने अनुसूचत जमातीच्या सर्वलोकीचा फायदा बोणाऱ्या विग्र अनुसूचित जमातीच्या संवंगत फरक दर्शविणाऱ्या माहितीच्या शोडविकार स्पष्टीकरण दिलेले आहे.

(३) घटनावाच्या चुकीची, निराधार, ऐतिहासिक व संशोधनात्मक आधार नसलेल्या माहितीच्या अध्यावाचर अनेक लाभाश्रयाचे तुकासान करण्यात आलेले आहे. त्या तुकासानावावत शासन संवर्धित संचालकांना जबाबदार धरले खाचिरुद्द काही कारवाई करणार आहे काय?

(४) क्षेत्रवंदनावावत शासनाचा अभिषेत अमलेला अर्थ हा पूर्वीचा असूचित रहाणाऱ्या मंबंधित अनुसूचित जमातीच्या लोकांनाच फायदा मिळावा असा घेतला असल्याने पुढा क्षेत्रवंदने लाडणात येत नाहीत का?

प्रश्न क्रमांक २०:

(१) समितीला कायकारी अधिकार देण्यामागची शासनाची प्रमाणपत्र तपासणी समितीची तपासणी नेसर्विक न्यायाच्या तत्वानुसार व वेळप्रसगी क्षेत्र चौकी करून केली जाते.

(२) दिनांक २५-४-८६ च्या निण्यामुळे क्षेत्रवंदने लादली गेलेली नाहीत. मंबई उच्च न्यायालयाने याचिका ने. ११७/८६ व ने. २०८८/१९८६ यांचे निकालात दिनांक २५-४-८६ च्या शासन निण्याचा विचार केलेला असून या निण्यामुळे क्षेत्रवंदन लादले गेले आहे ते माय केलेले नाहो. यावरून ही नोट्ट स्पष्ट होते की, सदर निण्याचा उड्या क्षेत्रवंदन लाडणे हा नमून गेठ-आदिवासींनी आदिवासींचे फायदे घेऊ नये यासाठी त्यात नामसादृश्याच्या अध्याराने अनुसूचत जमातीच्या सर्वलोकीचा फायदा बोणाऱ्या विग्र अनुसूचित जमातीच्या संवंगत फरक दर्शविणाऱ्या माहितीच्या शोडविकार स्पष्टीकरण दिलेले आहे.

(३) संचालक, आदिवासी संघांवधन व प्रशिक्षण संस्था यांच्यावर केलेला हा अरोप निरावार आहे. संचालकांनी अशी कोणतीच माहीतो प्राप्त वाचिवर कारवाई कर-करावाई केलेली नाहो. त्यामुळे क्षेत्रवंदन उद्भवत नाहो. दिनांक २५-४-८६ च्या शासन निण्याचा प्रश्न उद्भवत नाहो. विवरण शासनाचे अधिकृत विवरण आहे. यावरून संचालकांना जबाबदार प्रश्नाचा प्रश्न उद्भवत नाही.

(४) मुठीच नाहीत. कारण पूर्वीच्याच निर्दिष्ट क्षेत्रवंदन वास्तवाच फक्त फायदा मिळावा असा कोणताच शासन निण्य शासनाने निर्मित केला नाहो. किंवा तसा याचा अर्थ शासनाने लादलेला नाहो.

(१) जाती प्रमाणपत्र तपासणी समितीची तपासणी नेसर्विक न्यायाच्या तत्वानुसार व वेळप्रसगी क्षेत्र चौकी करून केली जाते.

(१)

अधिकारावर कुरंधोडी व अतिक्रमण होते अस शासनास वाढत नाही का?

या चौकशीत उमेदवाराच्या खोटच्या जारीबदल समितीची पुराव्यानिन्ही निश्चित खाली शाल्यनतरच तपासणी समिती जातीचे प्रमाणपत्र जप्त करून वाद करते. खोटे प्रमाणपत्र आहेत आल्यास ही कारवाई आवश्यक आहे. म्हणून तपासणी समितीला प्रमाणपत्र जप्त करण्याचे व त्यानंतर ते वाद करण्याचे अधिकार दिलेले आहेत, ते योग्यच अहेत. अन्यथा तपासणी समितीच्या अशा निर्णयाता कोणताच अर्थ उराणा नाही. तपासणीत प्रमाणपत्र खोटच्या जातीचे आढळून आल्यास व ते तसेच उमेदवाराकडे राहिल्यास याचा अन्य ठिकाणी वापर होण्याची फार मोठी शक्यता आहे. उमेदवाराने या प्रमाणपत्राच्या इसरी-कडे गैरवापर करू नये हा लाया पाठीमानील हेतु आहे. कायपकारी टडाधिकारी याची कुरंधोडी करण्याचा यात हेतु ताही. चुकीचे किंवा खोटे प्रमाणपत्र वाद केलेले तर यामुळे कुरंधोडी प्रमाणपत्र देणाऱ्या दडाधिकाराची कुरंधोडी होते हे म्हणण्ये मान्य करता येत नाही. सक्षम अधिकारायाते चुकीचे ठरविलेले व्यवहारात चालू ठेवणे व ते घटनासक हक्कासाठी वापरणे हा कायपदेशीर गन्हाच आहे. यासंबंधातील शासनाचे अदिश योग्यता आहेत.

(२) संवेधित व्यक्तीस अपिल करण्याची तरतुद असताना ते अपिल होण्या आगादरच, याचे जमातीचे प्रमाणपत्र रद्द करण्याबाबतच्या सूचना समितीकडून मक्कम अधिकारायाता देण्यात येतात हे खोरे आहे का? असल्यास, समितीला तसे अधिकार देण्यात आंदं आहेत का? नसल्यास, समितीची ही कृती कैव अंदं आहेत का?

(२)

(२) जाती प्रमाणपत्राच्या निर्णयाची जेव्हांदी निर्णयाची प्रति निकाळाल्यापासून १० दिवसाचे आत अपिल दावल करण्याची तरतुद उमेदवाराच्या लक्षात आणन दिले जाते. तसेच त्यात निर्णयात प्रमाणपत्र देणाऱ्या दडाधिकाराच्या व संवेधित जिल्हाअधिकाराच्या तसेच सचिव, अदिवासी विकास विभाग यांच्याद्दी

आहे का?

समितीचा निर्णय लगात अणून दिला जातो. यामुळे दंडापिकाच्याने जी कांही कारवाई करावाची असते ती यांनी अपिल प्रोद्धीजनसंबंधीच्या तरफुदी लक्षात घेऊन करावी, असे त्यात अभिवृत्तच असते. उमेदवारांनं तपासणी नामितीच्या निर्णयाविरुद्ध अपील केल्यावर लांगी प्रमाणपत्र देणाऱ्या संवर्धित दंडापिकाच्याच्या हां वावे लक्षात अणून. दिल्यास दंडाधिकारी यामद्वाराठील त्याची कार्यवाही अपिलाचा निर्णय मिळेयर्थं रोखन ठेवू शकतो. कारण सदर अपिल प्रकरणे ही विभागीय अपुक्त व अंतिरिक्त आदिवासी विकास आशुक्त या अधिकाच्याचा समोरच चालविली जातात. परंतु तमे न कळविल्यास त्यासंबंधीची जावाबदारी संवर्धित उमेदवाराचीच ठरते.

तपासणी समिती जातोचे प्रमाणपत्र अंकै ठरविते. परंतु उमेदवार अपिलमध्ये गेल्यास मंदर प्रमाणपत्र लगेच व वाद करत नही. अपिलाचा निर्णय मिळेयर्थं सदर प्रमाणपत्र समितीच्या ताब्दात उमेदवाराच्या वाजूने निर्णय लगाल्यास त्याचे प्रमाणपत्र लांगावर लांगावर लांगावर येते. प्रमाणपत्राचा निर्णय याच्याविरुद्ध लागण्यास व मंदर उमेदवार उच्च न्यायालयात गेल्यास ते प्रमाणपत्र त्या निर्णयापर्यंत जपून ठेवायात येते व अंतिम निर्णयानंतर याय तो कारवाई करण्यात येते.

(३) उमेदवाराचे जातोचे प्रमाणपत्र खोटे आहे असे सिड ज्ञाल्यावर संवर्धित अधिकांच्याने ते वाद करणे योग्य ठरते. त्याला तसेच अधिकार प्रदान झाले तसेचिल तर संवर्धित वरिष्ठ अधिकाऱ्यकडीन ते वाद करून विषयात यावि. खोटी प्रमाणपत्रे व्यवहारात चालू राहिली तर अनेक अनर्थ निर्माण होतोल.

(३) आदिवासी विकास विभागाच्या समितीकडीन अंकै ठरविष्यात आलेल्या अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्र रद्द करण्याचे बंधन गासनाकडून महसूल विभागाच्या मध्यम अधिकाऱ्याचार चालण्यात अले आहे का?

(१) अपिलवाबतचे अधिकार आदिवासी विभागाच्या अप्पर आदिवासी आशुक्ताना दिले आहे. अनुसूचित जमाताच्या अंतिरिक्त आदिवासी आशुक्त, संचालक, अदिवासी विकास हे

प्रश्न क्रमांक २१ :

(१) अपिलवाबतचे अधिकार आदिवासी विभागामधील वरिष्ठ अधिकारी उदा. आदिवासी आशुक्ताना दिले आहे. अनुसूचित जमाताच्या

(१)

हक्कांचा तपासणीच्या संदर्भात आदिवासी आशुकत हे तजा समजाले जातात का ?
 (२) अप्पर आदिवासी आयुक्तांनी दिलेले लिण्य महसूल विभागाचा कार्यकारी दंडाधिकारी (सक्षम अधिकारी) यांच्यावर वंथनकारक राहील असू आदेश शासनाने काढले आहेत का ?

(२)

जेळ सनर्दी अधिकारी असतात. ते या विषयातील तजा जरी नसले तरी आदिवासी क्षेत्रातील त्यांचा अनुभव वरराच मोठा असतो. अनेक आदिवासी जाती-प्रमाणी ज्यांनी जवळन पाहिलेल्या अस तत व आदिवासी क्षेत्रातून सेवाकार्य करताना त्यांचा अनेक जमातींची संबंध येतो. त्यांना जवळून त्यांची माहिती होते. त्यामुळे आदिवासी जमातीसंबंधी ते तजा नसले तरी अनुभव आणि माहिती या इटांने ते वारिठ सक्षम अधिकारी ठरतात.

(३) सक्षम अधिकारीच्यांनी निम्नतपासने त्यांच्या अधिकारावर प्रश्नासंकाय समितीकडून आक्रमण होणी ही बाब व ती प्रचलित शासकीय पढतीची शासनास माय आहे का ? व ती प्रचलित शासकीय पढतीची सुसंगत आहे का ?

(२) उसे वेगळे आदेश काढण्याची जरूरी वाटत नाही. कारण आदिवासी विकास विभागाचे जाती प्रमाणभवलाई नव्या संवर्धातील आदिवा है महसूल विभागालाही कळतकारक आहेत. कारण मूलतः हा विषय आदिवासी विकास विभागाचाच आहे. आदिवासी विकास विभागाच्या किंवा समाजकल्याण विभागाच्या सलवती सदर अधिकार महसूल अधिकारांना देण्यात आलेले असतात. त्यामुळे यासंबंधात आदिवासी विकास विभागाचे किंवा समाजकल्याण विभागाचे अदिवासी आदेश हेच महत्वाचे ठरतात.

(३) सक्षम महसूल अधिकाराच्यांप्रमाणेच जाती प्रमाणकृत तपासणी समिती ही देखावाल निम्न च्याव समिती आहे असे तक्रेच मंत्री उच्च न्यायालयाने यादिवासी नंवर १९७८/८६ व याचिका न. २०८८/८६ निकालात महसूल आदिवासी आदिवासी आहे असे शासनाला वाटत नाही. जाती प्रमाणकृत तपासणी समिती ही दंडाधिकाराचा यापेशा वरिठ दर्जाची समिती आहे. त्यामुळे समितीकडून कोण-

तेहीं अधिकरण होत नाहीं. प्रचलित प्रशासकीय पड्डतीनुसारच दी ही कामे चालतात.

प्रश्न क्रमांक २१ :

अनुचित जमतीच्या प्रमाणपत्राची तपासणी करण्याबाबत निमिण करण्यात आलेली पढतीची व यंत्रणा म्हणजे सद्यम अधिकाऱ्याना ही प्रमाणपत्रे देण्याकरिता जे अधिकार देण्यात जाले आहेत, त्यावर अविष्वास दारविण्यासारखे नाहीं का ? “सक्षम अधिकारी” ही मस्था अकार्यक्षम व भोगळ आहे असे शासनाचे मत झाले आहे का ? असल्यान, दुमरी पर्यायी यंत्रणा शासनाच्या विचाराधीन आहे का ?

प्रश्न क्रमांक २३ :

(१) विवाधार्थांना अपिल करण्याची मुभा असताना पडताळणी समितीस ल्याची अनुचित जमातीची प्रमाणपत्रे रद्द करण्याचे अधिकार प्रदान करण्यामागची शासनाची भूमिका काय आहे ?

मुळीच नाहीं. नाहीं, परंतु साथें अधिकाऱ्यांच्या कार्यपडतीलील काही उणिवा दूर कराव्या लागतील. सध्यातरी पद्यांचे व्यवस्था ग्रासनाच्या विचाराधीन नाहीं.

(१) अपिलात सर्वच उमेदवार जातात असे नाही. अपिलाचा निर्णय मिळूनस अनेकवेळा उशिर होतो. अशेवेळी मध्यव्यापकात उमेदवारांकडून लोटाच्या प्रमाणपत्राचा वापर होणार्नी दाट शक्यता असते.

उमेदवार अपिलात गेल्यास तपासणी समिती अपिलाचा निर्णय लागेपर्यंत व पुढे उमेदवार उच्च न्यायालयात गेल्यास तेशील निर्णय लागेपर्यंत जातीचे प्रमाणपत्र रद्द करत नाहीत. प्रमाणपत्र जंत करून ठेवले जाते. त्यामुळे प्रमाणपत्राचा गैरवापर थोबतो. जातीच प्रमाणपत्राचा गैरवापर होऊ त्याचे सक्षम अधिकाऱ्याना खोटा प्रमाणपत्र देऊ नयेत हा त्यामागील हेतु आहे. त्याचा आदिवासांचे सरक्षण करण्याचा द्यात हेतु आहे.

या हेतु बदल यांका घेण्याचे कारण नाहीं.

(२) नाही.

(२) प्रमाणपत्रे रद्द करण्याचे अधिकार समितीस दिल्याने “सक्षम अधिकारी” ही मस्था निष्प्रम झाली आहे, असे शासनास वाटत नाही का ?

(१)

(३) सक्रम अधिकारी महसुल विभागाचे कार्यवाकारी दंडाधिकारी
या भूमिकेतून अतुसुचित जमातीची प्रमाणपत्रे देतात, ती आदि-
वासी विकास विभागाच्या प्रशासकीय सर्विसीकाऱ्हा रद्द होणे वैध
आहे का?

(२)

(३) होय, वैध आहे. दंडाधिकाराच्याला जाती प्रमाणपत्रे देण्यासाठी
दिलेले अधिकार हे कार्यवाकारी अधिकारी (Executive Powers)
आहेत. तसेच अधिकारी तपासणी समितीला प्रमाणपत्रे तपा-
सण्यासाठी दिलेले आहेत. सक्रम दंडाधिकाराच्यांपेक्षा सक्रम
तपासणी समितीचे अधिकार निश्चित वरचे आहेत. प्रशासनात
विरिच्छ अधिकारी कानिळ अधिकाराचे आदेश अवैध ठरव शकतो.
दंडाधिकारी निम्न-न्याय मानेलं तर तपासणी समितीचे हे काम खिच-
त्याय पद्धतीचेच अंसल्याचे मुव्हाई उच्च न्यायालयाते नक्कलेच
ठाकुर शाचिका प्रकरणाचा निर्णय देताना निकालपत्रात महाले
आहे.

प्रश्न क्रमांक २४:

(१) या आदेशामुळे अपिल अधिकारांनी समितीचे निर्णय उच्चलून
धरावित असे शासनास अभिवृत आहे का?

(१) नाही. अपिल प्राधिकारी शासनाचे नियम, कायदे व उच्च
न्यायालयाचे निवाड, लक्षात बेळन निर्णय देतात. ते स्वतंत्र
बुद्धीते निर्णय वेऊ शकतात व तसे निर्णय घावित अशी शासनाची
अपेक्षा आहे.

(२) अपिल अधिकाराच्यांनी पडलाळणी समितीचा निर्णय उच्चलून
धरला तर संबंधित विद्यार्थीच्या/उमेदवारीच्या जमातीच्या
हक्काचे सुरक्षण करण्याच्या दृष्टीने शासनाने काही पर्यायी
व्यवस्था केला आहे काय?

प्रश्न क्रमांक २५:

(१) वरोल जमातीच्या लोकांना अनुसूचित जमातीची प्रमाणपत्रे
सक्रम अधिकाराकडून नाकाराण्यात येतात, हा उघड उघड

(१) अनुसूचित जमातीच्या यादीतोल “कोळी महादेव, डोगर कोळी,
मल्हार कोळी, ढोर कोळी, कोळवा” या जमातीच्या

अन्यथा नहीं का ? हा अन्यथा हर कारणासाठी शासन करती
पावल उच्च दृष्टि पाहते किंवा करें ?

(१) जमातीचे प्रमाणपत्र देण्याचे ताकारता काही मक्षम अधिकारी
अंदारास त्यावाचतर्वी कारण मीमांसा देत नाही. ही गांट
बरी आहे का ? असत्यास, न्यायवाचत शासनाते काय उपाय
योजनेले आहेत किंवा योजन्यात येत आहेत ?

प्रश्न क्रमांक २६ :

(१) प्रमाणपत्रे वाचतच्या अणिलावाचवतचे काम करण्यास महसूल
विभागीय आयुक्त यांच्या तेवजी अप्पर अधिवासी आयुक्त
मक्षम ठरविण्यात आलेला आहे. तर तकार अर्जाच्या चैकडी-
च्या वाचतीत महसूल विभागीय आयुक्त मक्षम म्हणून ठरवि-
ण्यात आलेले आहेत. ही विभासी का ?

प्रश्न क्रमांक २७ :

(१) पडताळणी समितीप उच्च किंवा मर्वोच्च यायालयाच्या
निवाडचाच्या आधारे अनुसूचित जमातीच्या हक्काची तपासणी
करण्याचे अधिकार देण्यात आले आहेत का ?

उमेदवारांना राज्यात कोठेही जातीची प्रमाणपत्रे नाकारली जाते
ताहीत. परंतु या जमातीच्या तावावर खोटे फायदे घेणारांना
प्रमाणपत्रे ताकारणे यात नेर काही नाही. यापुढे त्याचा आदि-
वासिवर अन्यथा हाण्याचा प्रश्नच उद्भवत नाही.

(२) काही प्रमाणात ही वाच बरी आहे. विद्यायाचा अगर उमेद-
वाचाचा जातीचा दावा नाकारण्यापूर्वी Eng. portion संविधित
सक्षम अधिकारांनी चैकडी कहन तंत्ररच याच तो निर्णय वेतला
पाहिजे. कोणावर हा अन्यथा होणा र नाही, हे पाहिले पाहिजे.
संविधित उमेदवाराला त्याचा दावा नाकारण्याचा कारण दिली
पाहिजेत. यासंधारत शासनाते वेळोवेळी आदिशासी काढले आहेत.

(३) काही प्रमाणात ही वाच बरी आहे. विद्यायाचा अगर उमेद-
वाचाचा जातीचा दावा नाकारण्यापूर्वी Eng. portion संविधित
सक्षम अधिकारांनी चैकडी कहन तंत्ररच याच तो निर्णय वेतला
पाहिजे. कोणावर हा अन्यथा होणा र नाही, हे पाहिले पाहिजे.
संविधित उमेदवाराला त्याचा दावा नाकारण्याचा कारण दिली
पाहिजेत. यासंधारत शासनाते वेळोवेळी आदिशासी काढले आहेत.

(१) तपासणी समिती शासकीय निर्णय, नियम, कायदे आणि न्याया-
लयाचे निवाडै, चैकडी अहवाल, तुने प्रेश, वांगे रे अनेक साधनाचा
जाती निवाडचासाठी वापर करत. समितीचे काम निम्नन्याय
स्वरूपाचे असल्याने वरील सर्व साधनाचे महत्व समितीच्या निर्णयात
असणार, त्यासाठी शासनाते कैमाते आदेश काढण्याची जर्ही नाही.
निर्णयासाठी कायद्याचा व न्यायालयातील निवाडचा अंगार
घेणे हे निर्णय घेणाऱ्या अधिकाचाला लक्षात घ्यावे लागतात.

(१)

- (२) एवादी व्यक्ती अनृत्युचित जमातीची आहे किंवा नाही हा कायद्याचा प्रश्न असल्याने सर्वोच्च द्यायालयाच्या निवाड्यात्मक असल्याने उच्च न्यायालयाची ही निणव आहे. त्यानुसार समिती असा मुबेई उच्च न्यायालयाची ही निणव आहे.

तस्मार मान्य शाळे अहेत. त्या निवाड्यालयाचा भंडसर्वत्र प्रमाण-पत्राची पडताऱ्यणी कारणाचे अधिकार समितीम शासनाने दिले आहेत का?

प्रश्न क्रमांक ३८ :

- (१) अप्पर आदिवासी अनृत्युचित यांचेकडे अपिल करण्याची तरतुद असल्याने पडताऱ्यणी समितीम अनृत्युचित जमातीची इमाणवद्वारा कायद्यात घेऊन ते रद्द करण्याचे अधिकार देण्यात आले ओहेत त्या मागची शासनाची काय भूमिका आहे? ती योग्य आहे का?

- (२) विद्याध्याची अनृत्युचित जमातीची प्रमाणपत्रे अर्जैठरविलाय-नंतर पडताऱ्यणी समितीकडून संवर्धित सक्षम अधिकाऱ्यास ती रद्द करण्याचिषयी सूचना देण्यात येतात. ही गोट्ट खरी आहे का? असल्यास, अपिल करण्याची तरतुद असल्याना, समितीचे अशा सूचना देणे वैध आहे का?

प्रश्न क्रमांक २९ :

- (१) कोळी ही जमात आहे हे अनेक मंशोंधारात्मक ग्रंथावल्ली दिसून येत असलाना कोळी ही जात असल्याचे शासनांकडून दिसून येत असलाना कोळी ही जात असल्याचे शासनांकडून दिसून येत असल्यारे सांगण्यात येते? कोळी ही जात असल्याचे

(२)

- (२) होय. काणण तपासणी समितीत निमन्याय स्वरूपाची आहे, असा मुबेई उच्च न्यायालयाची ही निणव आहे. त्यानुसार समिती काय करते.

- (१) या उपप्रश्नाचे उत्तर प्रश्न २३ चे उत्तरात सोदर केलेले आहे. शासनाची ही भूमिका सध्याच्या शासन निर्णयानुसार वेण्यात आलेली आहे.

- (२) जे उमेदवार अपिलात जात नाहीत, त्याची अवैध प्रमाणपत्रे वाद कायद्याचे आदेश असलात. उमेदवार अपिलात गेला तर अपिलाच्या निर्णयानंतर प्रमाणपत्र रद्द करण्यात यादे, असे सदर आदिशात अभिनेत असते.

- (१) कोळी ही जात सर्व देशभर विवरलेली व सर्वश्रूत आहे. जनेक राज्याच्या इतर माणासवर्गाच्या यादींत तिचा समोरेश आहे. महाराष्ट्र राज्यात कोळी जात क. ७८ वर दाखविलेली आहे. ती

कोणत्या संशोधन प्रथात नमूद केले आहे?

स्वतंत्र जात असल्यामुळे तिचा समावेश इतर मागास वर्गात करण्यात आलेला आहे. कोठी ही जात असल्याचे अनेक प्रथात नीदले आहे. प्रथाची यादी सादर करणे आवश्यक असल्यास ती नंतर सादर करण्यात येईल.

(२) कोठी ही सर्वसाधारण संज्ञा कोठी पोट-जगतीर्णिल लोक पसंत करतात, असे अनेक संशोधनात्मक पुराव्यावरून दिसून येत असतात. केवळ एखाद्या आडनाव कोठी असल्यास, तो विशिष्ट अनुसूचित जगतीर्णिले मोडत ताही, असे म्हणाणे संज्ञकोठीक होईल का?

(३) “सूर्यवंशी” हे महादेव कोठी या मुळ जगतीच्या २४ कुळापैकी एक कूळ असल्याचे कै. मौकिटोश यांनी नमूद केले आहे. असे असताना सूर्यवंशी कोठी ही जात असल्याचे कोणत्या आधार समजाणात येते? सूर्यवंशी कोठी हे महादेव कोठी या जगतीचे एक कूळ असल्यास त्या कुळात अनुसूचित जमातीचे न मानणे हि कितपत सुमगत आहे?

(२) कोठी जातीत सामाजिकणे कोठी ही जातीचाचक आडनाव प्रचलित असते. अनुसूचित जमातीच्या यादीतील “डोंगरकोठी”, महादेव कोठी, मल्हार कोठी, दौर कोठी, इत्यादी जमातीत कोठी हे जातीचाचक आडनाव आढळत नाही. कारण या जमाती अहेत, जाती नाहीत. आडनावावरून १०० टक्के बरोबर अनुमान काढता येत असले तरी एकूण प्रकरणाचा निण्य घेताना कोठी या आडनावाचा विचार करण्यात येत असले तरी एकूण प्रकरणाचा निण्य घेताना कोठी या

(३) कोठी जातीच्या अनेक उपशाखा आहेत. यापैकी सूर्यवंशी कोठी ही एक उपशाखा आहे. क्षत्रिय वाण्याचे किंवा शत्रियासारवे वरिठ कुळाचे श्रेष्ठ कोठी म्हणजे सूर्यवंशी कोठी. अशी त्यांची निमित्ती समजली जाते. सूर्य नावाचा शत्रियाचा जो वय पुराणकाळापून अस्तित्वात होता, त्याच्याशी या उपजातीचा सर्व असाचा, असा तजाचा अंदाज अंहे.

महादेव कोठी जमातीमध्ये सूर्यवंशी नावाचे जे कूळ आहे, त्या कुळात अंतर्गत जी गोरे आहेत, त्या गोवाचा सूर्यवंशी कोठी जातीशी कुठेच संबंध पोहचत नाही. त्यामुळे सूर्यवंशी कोठी ही जातीची उपजात अहे हे स्पष्ट आहे. महादेव कोठी जमातीचे ते एक कूळ आहे असे म्हणण्यात येत आहे. कूळ व निराधार अहे.

प्रश्न क्रमांक ३२ :

(१) अखिल कोठी समाज परिषद या संस्थेवावत पडताळणी समिती घेत असलेली भूमिका द्वाराही नाही का?

(१) नाही. अखिल कोठी समाज परिषदेचे मूळ ट्रस्टी व परिषदेचा मूळ घटना लक्षात घेता हा हुराश ह वाटणा र नाही. जिवाय गेल्या २०/२५

(१)

(२)

प्रश्न क्रमांक ३३ व ३४ :

(१) प्रश्नावली विहित करण्याची कार्यवाही ही बाब पडताळणी समितीच्या अधिकार कम्येबाहेरील नाही का ? त्यामुळे लाढ्याखार झालेल्या अस्यायावाबत शासन फेरविचार करणार आहे का ?

वर्षात या संस्थेने केलेले ठाराव वा शासनाला दिलेली निवेदने लक्षात घेता समितीची सुमिका दूराप्रहीं दिसत नाही.

(१) प्रश्नावली विहित करण्याची कार्यवाही पडताळणी समितीच्या कक्षेतील बाब आहे. तपासणीसाठी जागा पुरावा साधन व लेखा स्वरूपातील पुरावा असे प्रश्नावलीचे महत्व असल्याने तपासणी समिती तिचा आवश्यकतेनसार ठाचा ठरवू शकते. व तिचा तपासणीसाठी वापर करू शकते.

फेरविचार करण्याचा प्रश्ननं उद्भवत नाही.

(२) प्रश्नावली समितीच्या अतिक्रमावाबत समितीचिरुद्ध शासन त्यामुळे तिच्यावर कार्यवाही करण्याचा प्रश्न नाही. मुंबई व नागपूर उच्च त्याशाल्याने प्रश्नावली शाही मानली आहे.

२९

(३) प्रश्नावलीत अंतर्भूत करण्यात आलेल्या काही वाबी अप्रस्तुत व आवश्यक अशा आहेत, याची शासनाला जोणीच आहे का ? असल्यास, त्यावाबत शासनाने दखल वेळत कारवाई का केली जात नाही?

(४) प्रश्नावलीत वेळोनेही बदल करण्यात आले है, खरे आहे काय ? बदलत्या प्रश्नावलीतील निकर्षानुसार दिलेले निर्णय येण्याप्रमेय असे आहेत का ?

(५) अनुसूचित जमातीचे प्रमापत्रे निश्चिविताना अर्जदारास सधम अधिकाऱ्यांना अर्ज व युरावा सादर करावा लागते, पुन्हा प्रश्नावलीच्या माझ्यमामातृन जमातीचा इच्छक तपासणी म्हणजे साम-

(१) प्रश्नावली विहित करण्याची कार्यवाही पडताळणी समितीच्या कक्षेतील बाब आहे. तपासणीसाठी जागा पुरावा साधन व लेखा स्वरूपातील पुरावा असे प्रश्नावलीचे महत्व असल्याने तपासणी समिती तिचा आवश्यकतेनसार ठाचा ठरवू शकते. व तिचा तपासणीसाठी वापर करू शकते.

(२) प्रश्नावली समितीने असे कोणतेही अतिक्रमण केलेले नाही.

(३) प्रश्नावलीतील प्रश्न संयुक्तीकच आहेत. मुंबई व नागपूर उच्च त्याशाल्याने प्रश्नावली शाही मानली आहे.

(४) मुळीच नाही.

(५) प्रश्नावली विहित करण्याची कार्यवाही प्रश्नावली साधन म्हणून वापर शकतो व जातीचा खरेखातेपणा तपासून घेऊ शकतो.

अधिकान्याती शासनाच्या सूचनांचा विलेया जमतीच्या प्रमाण-
पत्राच्या सदभर्त त्यांच्यावर अविश्वास दाखविये होत नाही का ?

(६) पडताळणी समितीकडून अनुसूचित जमातींची प्रमाणपत्रे
तपासणे घणजे केवशासनाने या सदभर्त ज्या सूचना काढल्या
आहेत त्याचा अधिकेप करण्यासारखे नाही का ?

(६) नाही.
केवशासनाची सूचनांची अंमलबजावणीही करण्यासाठीच तपासणी
समित्या स्थापन करण्यात आल्या आहेत. केवशासन मार्गदर्शनपर
सूचना देते. त्यावर कार्यवाही करणे राज्यासामाचे काम आहे.
ही कार्यवाही प्रथनाचे स्वरूप लक्षात घेऊन राज्य शासनाकडून
केळेंगी जाते.

परिशिष्ट ८

श्री. डि. एन. पाटील वि. स. स.
यांनी मां. मंत्री मयोदयांना
दिलेल्या (पत्राची प्रत.)

To

Shri A. T. Pawar,
Minister of State for
Tribal Welfare and Social Welfare,
Government of Maharashtra,
Mantralaya, Bombay.

dated 29-9-1983.

Sub, :— Scrapping of the Government of Maharashtra Publication
“The Tribes of Maharashtra” published in April 1982.

Sir,

This is with reference to the discussion that took place in the Legislative Assembly on 4th July 1983 with reference to the Starred Question No. 35007 demanding the scrapping of the Government of Maharashtra Publication, *viz*; “The Tribes of Maharashtra”. During the discussion, I briefly touched on some misleading statements which occur in this Book. In order to consider my demand in its proper perspective, you desired that I should give you information about the misleading statements and discrepancies I have found in this publication. That accounts for my writing this letter to you, somewhat at a great length.

2. The ethnographic notes in the above Publication claim to deal in short with the racial features, social and religious practices, socio-economic conditions and some history of Scheduled Tribes communities of Maharashtra. The ethnographic notes are however, mainly in respect of 17 major tribes and 30 minor tribes.

In the references with bibliographic details given at the end of the Publication, a large number of Reference books (as many as 81 books) are mentioned. One of the books relied on as a reference book is the “Census of India-1961, Volume V Gujarat, Part-V-ATables on Scheduled Castes and Scheduled Tribes”. The Central Government Publication, *viz*; “Census of India 1961-Volume X (Part-V-B)” containing ethnographic notes on Scheduled Tribes in Maharashtra, has, surprisingly enough, been omitted from the bibliography of the State Government Publication, for reasons which are not bonafide and which would reveal themselves in the following paragraphs. Since the Government of India has prepared, through the Maharashtra Census Office, Bombay, Volume X of the Publication “Census of India 1961” containing ethnographic notes on Scheduled Tribes in Maharashtra, on the basis of the field investigations, research studies and historical records, I have thought it fit to compare between what is recorded in the State and the Central Government Publications. I am pointing out below only a few discrepancies and misleading statements which I have noticed on cursorily going through these Publications.

3. So far as Dhor Kolis (Tokre Kolis) are concerned, my observations are as follows:—

(i) On page 99 of the State Government Publication, it is stated that the Dhor Kolis (Tokre Kolis) are distributed and concentrated in Pune, Greater Bombay, Thane, Nashik, Dhule, Jalgaon and Ahmadnagar. On page 33 of the same Publication, however, it is stated that according to 1971 census Dhor Kolis (Tokre Kolis) are found in Peint and Surgana Tahsils of Nashik district, Jawahar and Mokhada Tahsils of Thane district in Maharashtra ; and Bulsar, Dharmpur and Bansda Tahsils in Surat and Dang Districts in Gujarat State. The State Government Publication purposely omits the districts of Jalgaon, Dhule, Ahmadnagar, Pune, Greater Bombay etc. Instead surprisingly enough, the publication includes the main pockets of this tribe in the Gujarat State, which is, I think quite irrelevant. The omission of certain Districts, in which there are main pockets of the Dhor Kolis, is, I have a reason to believe, influenced by the evil design to deny the concessions and facilities made available by the Government to the people of this tribe residing in these Districts. To that extent, the information in the State Government Publication about the main pockets of this tribe is not wholly correct and there is a deliberate attempt at surprising facts.

(ii) On page 32 of the State Government Publication, the exogamous clans or Kuls viz. Ambekar, Arde, Pavar, Pardhi, Sapta, Misal, Padekar, Khanya, Choudhari, Gaikwad, Ghatal, Gavit, Kordha, Shingade, Boke, Jadhav, Dum, Radeli, Bhage etc. are mentioned. This information is found also in the Central Publication at page 101. It will be seen from page 100 of the Central Government Publication that as far as clans or Kuls are concerned, the ethnographic note on Dhor Kolis is based on the field investigations which were conducted at Mokhada and Gondekurd (Mokhada Tahsil of Thane District). It can, therefore, be said that the list of clans or Kuls referred to above is not exhaustive but only restrictive. This list does not include the clans or Kuls which are found in other Districts in which also there are main pockets of Dhor Kolis (Tokre Kolis). If a survey or field investigation is conducted in other Districts, I am sure, several clans or Kuls would be found which have to be added to the list mentioned in the ethnographic notes on Dhor Kolis contained in both the above Publications.

The point I am driving at is that the authorities declared as competent by the Government for the purpose of issuing caste certificates go by the list of clans and Kuls that has figured in the State Government Publication, with the result that the genuine Dhor Kolis having the clans or kuls other than those mentioned above are denied their legitimate right of being treated as Dhor Kolis (Tokre Kolis). Besides, the area restrictions, which have been removed in respect of this tribe by an Act passed by the Parliament, are purposely sought to be imposed with an evil design. To that extent, the ethnographic note contained in the State Government Publication gives only a half truth.

(iii) On page 33 of the State Government Publication, it is stated that the Dhor Kolis speak Dholi dialect which is similar to Kokan tribe and that in

general, however, the Dhor Kolis are a Marathi speaking tribe in Maharashtra.

On page 102 of the Central Government Publication, it is stated as follows :—

“ Koli Dhors are a Marathi speaking Scheduled Tribe in Maharashtra. In the 1961 Census, they returned 12 mother tongues out of which Marathi was spoken by 13,336 (86.00) of their total population in the State. The other important mother-tongues returned were Kannada (986), Telugu (481), Ahirani (375) and Gujarati (216). The speakers of these four mother-tongues added upto 13 per cent of the total ”.

It will be noticed that the four mother-tongues other than Marathi have been excluded from the ethnographic note in the State Government Publication. The purpose is nothing but to mislead the authorities declared competent for the purpose of issuing caste certificates.

4. So far as the Bhil tribe is concerned, a few misleading statements are pointed out below :—

(i) On page 3 of the State Government Publication it is stated as follows :

“ It is said that some of the clans such as Ahir, Barda, Baria, Dangi, Gaikwad, Gowara, Jadhav, Katara, Makwana, Mali, Mori, Parmar, Pavar, Rathod, Shinde, Sonavane etc. have arised from a mixture of non-Bhil blood ”.

On page 135 of the Central Government Publication however, it is stated thus :

“ Enthoven says some of the clans such as Ahir, Barda, Baria, Dangi, Gaikwad, Gomava, Jadhav, Katara, Makvana, Mali, Mori, Parmar, Pavar, Rathod, Shinde, Sonavne and Thakur have arisen from a mixture of non-Bhil blood ”.

(ii) On page 6 of the State Government Publication, it is stated as follows :

“ The Bhil may marry his maternal uncle’s daughter, but not his father’s sister’s or mother’s sister’s daughter ”.

(iii) In the Central Government Publication on page 143 it is stated as follows :—

“ Marriage with father’s sister’s daughter is also permitted though it is prohibited at Gondhali and Pilode ”.

(iv) On page 6 of the State Government Publication it is stated as follows :—

“ Cremation is the rule of disposing the dead bodies among the Bhils ”.

(v) On page 146 of the Central Publication, however, it is stated as follows :—

“ The Bhils follow both burial and cremation. At Kolde, most of the Bhils cremate their dead ; and Dhanora, Gondhali and Pilode, a large majority of them resort to burial ”.

It is hardly necessary for me to explain how the State Government Publication gives false information.

5. The State Government Publication includes ethnographic notes on "Thakar" tribe, which, *inter alia* say (Page 53) that the Thakur as a caste and Thakar as a tribe of Sahyadri Hill are two different groups, socially, culturally and ethnically different from each other. In the Central Government Publication, however, are included ethnographic notes on "Thakur" which *inter alia* state (page 61) that in the Presidential Order, 1960, this tribal group is designated as "Thakur" or Thakar, including Ka Thakur, Ma Thakar, Ma Thakar and Ma Thakar. There is, thus a deliberate attempt to hide the correct historical facts in the State Government Publication and also to ignore the Presidential Order itself. I am quoting below the first paras of both these Publications to appreciate how the Tribal Research and Training Institute, Pune, of which Dr. G. M. Gare is the Director, has indulged in an attempt to misrepresent the facts about "Thakur" tribal community, which deserves to be deprecated by one and all including researchers, scholars and Government officials who desire to be guided by honest and reliable research.

The first para of the State Government Publication reads as follows :—

"The Thakars form one of the largest tribal groups, found exclusively in Maharashtra. The Thakars are mainly concentrated in the districts of Thane (75,563), Raigad (30,044), Pune (23,717), Nashik (28,255) and Ahmadnagar (21,226) bringing the total population of 1,78,805 as per 1971 Census. The Thakars have two endogamous division ; Ka Thakar and Ma Thakar. These two sub-groups do not inter-dine and inter-marry. Enthoven says the words Thakur and Thakar were considered in the past to designate a title of some Rajput tribes and were considered in the past to designate a title of some Rajput tribes and were applied to caste of different origin. According to him, the term Thakur is applied to Brahamaikshatri writers and to a class of carpenters from Gujarat, whereas in Satara district it is applied to a caste by name Thakur which is closely connected with the Maratha Bhats and popularly known as Bhat Thakur and Kshatriya Thakur. Pronunciation of Thakur/Thakkar sounds similar to that of Thakar and there is literally a little difference in spelling of these words. Therefore, it has been visualised that the tendency is on increasing par to take an advantage of this similarity and to claim themselves as belonging to Scheduled Tribe for deriving benefits and concessions. The Thakur as a caste and Thakar as a trib of Sahyadri Hill are two different groups, socially, culturally and ethnically different from each other. There is no blood or marital relations and even inter-dining between these two groups. Another community which goes under the name of the Thakar and is different from Thakar tribe is a community from Sindh. It is a Priest Community and is a Sindhi speaking. It is not a tribal community".

The first para of the Central Government Publication read as follows :

"The Thakurs form one of the largest tribal groups found exclusively in Maharashtra and that too in a few tahsils. In the President's Order, 1960,

they are designated as " Thakur or Thakar, including Ka Thakur, Ka Thakar, Ma Thakur and Ma Thakar " Ka Thakur and Ma Thakur are the endogamous divisions of the Thakurs ; Thakar, Ka Thakar and Ma Thakar are synonyms of Thakur, Ka Thakur and Ma Thakur respectively, with a slight variation in spelling. Enthoven says the words Thakur and Thakar were considered in the past to designate a title of some Rajput tribes and were applied to tribes of different origin. According to him the term Thakur is applied in Nashik district to Brahmakashatri writers and to a class of carpenters from Gujrat, whereas in Satara district it is applied to a caste by name Thakur which is closely connected with the Maratha Bhats (p. 376). Rajwade derives the word from Taskara-thakkara-Thakara-thakura (page 84), ' Taskara ' means a thief and the term probably denoted a criminal tribe. The possible explanation for the prefixes ' ka ' and ' ma ' is that ka stands for kadu (bastard) and ma for Marathi. According to some, Ka Thakur stands for Koli Thakur and Ma Thakur for Maratha Thakurs. Save (page 258), interprets Ma as mother (big) and Ka as kanistha (low). N. G. Chapekar of Badlapur records that the ' Ma ' are said to be those who have come from Mahaldesh a province popular in Indian folklore whereas the Ka are said to have migrated from the Konkan. Chapekar suggests that it is the recurrence of the two letters of the alphabet ' ma ' and ' ka ' in their respective modes of speech that has earned these names for them (pp. 4-5). The basic name of the tribe appears to be Thakur and in course of time, names differentiated by prefixes were used as alternate names. When and how these different names came into existence is not clear. "

It is clearly indicated in the Central Government Publication, that the basic name of the tribe appears to be Thakur and in course of time, names differentiated by prefixes were used as alternate names. This is a clear evidence of the reflection of *mala fide* motive in the State Government Publication, with the sole aim of depriving the " Takur " tribal community of the benefits and concessions given by the Government.

Astonishingly enough, the bibliography in the State Government publication refers to " Thakurs of Sahyadri " by Hemalata Acharya and " Thakurs of Sahyadri " by L. N. Chapekar, but it is though fit to state in the Publication that " Thakur " as a caste, and " Thakar " as a tribe of Sahyadri Hill are two different groups, socially, culturally and ethnically different from each other.

6. In the foot note on page 34 of the State Government Publication, it is stated that " Suryavanshi Koli, Panbhare Koli and Koli are the water carriers and Balutedars. " On page 42 of the same publication, however, it is stated in the foot note " Suryavanshi Kolis are the Kshatriya Kolis ". It is not understood how to reconcile both the notes which give information clearly different from each other.

7. As regards the ethnographic note on the Mahadeo Koli tribe. (i) The State Government Publication refers (page 36) to the research done by Capt. Mackintosh who wrote in 1837 his celebrated paper giving an account of the

tribe of Mahadeo Kolis which, because of its intrinsic authenticity and exhaustive treatment covering also other groups of tribes belonging to the main Mahadeo Koli tribe, such as Raj Kolis, Tokre Kolis, Dhor Kolis, Dongri Kolis, Malhar Kolis, Mettah Kolis etc., is referred to by researchers and scholars who have written on the tribe of Mahadeo Kolis. To my surprise, the State Government Publication only makes a passing reference to the research work done by Capt. Mackintosh. I am further surprised to see that his reference does not figure in the bibliography of the State Government Publication.

(ii) On page 33 of this publication, it is stated that Capt. Mackintosh recorded his opinion that the Mahadeo Koli came down from the Mahadeo Hills and occupied "Ghat" area. This sketchy note is aimed at misleading the researchers and scholars and also the competent authorities appointed by the Government for issuing caste certificates. In the introductory remarks in his research paper "An account of tribe of Mahadeo Kolis" Capt. Mackintosh has stated as follows :—

" Although the information we possess of these people must be considered rather imperfect, I think we may venture to say, that, in the earlier ages, they were the only inhabitants of a portion of Guzerat and of the Attaveessy, for a part of the latter tract of country is termed by the native Kolwun or country of the Kolis. Hills and forests, and such formidable barriers, will tend to devide communities and local situations will not only induce new and appropriate names, but, will also produce some difference in manners and habits. Notwithstanding that these people have, in course of time, separated into different classes or minor tribes, they continue to retain the general appellation of Koli ; which seems powerful evidence of their original affinity and of their being branches of the same stock. "

It would be seen that the State Government Publication seeks to hide certain genuine information with the sole motive of depriving the Mahadeo Kolis spread all over Maharashtra of the facilities, benefits and concessions afforded to them by the Government. This is purposely done by Dr. Gare, Director of the Tribal Research and Training Institute (who claims to belong to Mahadeo Koli tribe) to restrict the benefits and concessions to only certain areas in which he is interested. Apart from this, the area restrictions which have been removed by the Central Act from 27th July 1977, are also ought to be applied to the people belonging to this tribe with the evil motive of restricting the benefits and concessions to a particular area only, even by ignoring the areas mentioned in the Presidential Order, 1960 i.e. prior to the removal of area restrictions by the Central Act. It is thus clear that the note that finds place in the State Government Publication cannot but be intentional and malafide. To that extent, it is not the faithful representation of the correct facts.

8. The State Government Publication claims to contain ethnographic notes in short dealing with the racial features, social and religious practices, social economic conditions and something of the history of scheduled tribes of Maharashtra. In the case of certain tribes, however, the State Government Publication makes certain remarks or observations which do not go well

with the said purpose of ethnographic notes. In these notes, there are some remarks about certain tribes not belonging to the Scheduled Tribes but claiming to belong to particular communities which are treated as Scheduled Tribes, for the purpose of deriving benefits, facilities and concessions given by the Government. A number of instances can be pointed out of such remarks which should not have been included in the publication of this type. There is no doubt that they speak for the malafide and dishonest purpose with which the ethnographic notes have been recorded in the State Government Publication. Such observations or remarks would only mislead rather than guide the competent authorities responsible for issuing caste certificates.

9. In the Central Government Publication "Census of India 1961—(Volume V-B-Scheduled Tribes of Maharashtra Ethnographic notes)". The treatment of major tribes is quite exhaustive. These notes are based on the field studies by the officers of the Census Department and also a large number of research studies as given at the end of each study. On the other hand, the ethnographic notes in the State Government Publication, which, more or less, follow the ethnographic notes in the Central Government Publication without showing the courtesy of mentioning it in the bibliography, are very sketchy and include such other information which is not at all relevant from the ethnographic point of view. When the exhaustive ethnological notes based on extensive studies as contained in the Central Government Publication are available, there was no propriety in the Tribal Research and Training Institute of the Government preparing the ethnographic notes again and that too with a large number of misleading statements, remarks and observations. Even the minor tribes have been taken care of in the Central Government Publication. The malafide purpose underlying the misrepresentation of some of the important facts in the State Government Publication, as I have pointed out above at some length would now reveal itself to you.

10. Without being exhaustive, I have pointed out a few misleading statements, remarks and discrepancies that are included in the State Government Publication. Several such contradictions could be pointed out in respect of other tribes also. I, however, do not consider it necessary to undertake this exercise being not worth its while. In the context of the above position, it is not necessary for me to stress the need for scrapping it forthwith so as to remove it from the record of the honest and faithful research done in the field. I have no doubt that you will take necessary action in this regard without loss of any time and declare the scrapping of the State Government Publication during the current session of the Legislature itself.

Yours faithfully,
D. N. PATIL

परिशिष्ट ९

संशोधकीय अप्रामाणिकपणाचा कळस

डॉ. गारेकुत “शेड्युल ट्राईब्ज ऑफ महाराष्ट्र”

“दी ट्राईब्ज ऑफ महाराष्ट्र” हे पुस्तक १९८२ साली महाराष्ट्र राज्याच्या द्रायवल रिसर्च ऑफ ट्रेनिंग इन्स्टिट्यूट, पुणे, यांचे तर्फ प्रसिद्ध झाले. सदरहू पुस्तक डॉ. जी. एम. गारे व श्री. एम. बी. आफळे यांनी संपादित केलेले आहे. गेल्या कांही वर्षात या पुस्तकाला एक अगळे वेगळे महत्त्व प्राप्त झालेले आहे. आज या पुस्तकाचा संदर्भ ग्रंथ म्हणून शासनाच्या निरनिराळ्या विभागातील आदि वासींच्या सोयी सवलतीसाठी उपयोग करण्यात येतो. डॉ. गारे हे स्वतः द्रायवल रिसर्च इन्स्टिट्यूटचे डायरेक्टर असल्यामुळे व त्यांनी आदिवासी समाजावर वरेचसे संशोधनपर ग्रंथ प्रकाशित केल्यामुळे सर्वसाधारण विद्यार्थी आणि संशोधक या पुस्तकाला प्रमाणभूत मानण्याचा संभव आहे. परंतु हे पुस्तक वारकाईने वाचल्यानंतर या पुस्तकातील विधाने व संशोधन किंती उथळ आहे याची जाणकारीना सहज कल्पना येत शकते.

लेखकांनी हे पुस्तक संपादक म्हणून दाखवले असले तरी यातील मजकूर पूर्णतः संपादित नाही. अथवा पूर्णतः हे संशोधनपर लेखनही नाही. संपादित पुस्तकात सर्वसाधारणपणे जे लेख संपादित करण्यात येतात ते लेख कुणाचे आहेत व कुठे प्रसिद्ध झालेले आहेत, याचा स्पष्ट उल्लेख लेखाच्या शेवटी दिलेला असतो. तसेया पुस्तकात कुठेही नाही. वरे, स्वतंत्र स्वरूपाचे संशोधन म्हणावे तर स्वतः लेखकांनी या पुस्तकावर संपादक म्हणून स्वतःचा उल्लेख केलेला आहे. त्यामुळे डॉ. गारे यांनी मधून मधून निर्णयात्मक अशी जी विधाने दिलेली आहेत ती वाचकांची दिशाभूल करीत असल्यास नवल वाटायला नको. पुस्तकाचे शेवटी संदर्भ ग्रंथाची यादी दिलेली आहे. या यादीत ८१ पुस्तकांची नावे आहेत. या लेखकांची कोणती विधाने वा माहिती डॉ. गारे यांनी या पुस्तकात वापरली यांचे संदर्भ पुस्तकात कुठेही आढळत नाहीत. त्यामुळे या संदर्भ यादीत काहीही अर्थ उरत नाही. आपल्या प्रस्तावनेत डॉ. गारे लिहितात.

“In the vast field of studies in tribal life, history and culture in general and that relating to tribes of Maharashtra, there are very limited sources of information and this want is very serious in case of Tribes of Maharashtra” पुढे ते म्हणतात ‘So in order to fill in the gap of inadequacy of the material on Tribes in Maharashtra with an eye on encouraging further studies and developmental planning for tribals, our Institute has embarked on a venture to bring out ethnographical notes on the Tribes in Maharashtra’

म्हणजे महाराष्ट्रातील आदिवासी समाजासंबंधी फारसी माहिती उपलब्ध नसल्यामुळे व आदिवासींच्या अस्यासाला उत्तेजन मिळावे आणि त्यांच्या प्रगतीची योजना तयार कराण्याच्या हेतूने द्रायवल इन्स्टिट्यूटने महाराष्ट्रातील आदिवासीवर हे टिप्पण तयार केलेले आहे. या निवेदनावरून डॉ. गारे आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी आदिवासी समाजात फिरूत त्यांची जीवनविषयक माहिती गोळा केली असावी व ती संक्षिप्त रूपाने या पुस्तकाद्वारे प्रसिद्धकेली असावी. असा संशोधकांना व विद्यार्थीचा समज होतो. परंतु निव्वळ संदर्भ ग्रंथाची यादी लक्षात घेतली तरी डॉ. गारे यांच्यापूर्वी या विषयावर अनेक भारतीय व पाण्यात्य लेखकांनी विभिन्न आदिवासी जातीवर सर्वोत्तम संशोधन केल्याचे दिसून येईल. या विषयावर एस्थोवन, जे. एन. हटन, डॉ. मॅकिन्टोश, रसेल, डॉ. हिरालाल,

डॉ. धुर्वे, जांत विल्सन आदी अनेक नावे दीपसंभासारखी सर्वमान्य असून त्यांच्या संशोधकीय अनु-मानाचा परिचय करून घेतल्याशिवाय कोणत्याही संशोधकास पुढे जाता येत नाही. दुदवाने समग्र ग्रंथांच्या यादीमध्ये डॉ. मॅकिन्टोश या आदिवासी संशोधनात त्रृष्णातुल्य असणाऱ्या दिग्गजाचे नावही नाही.

ज्या संशोधकांनी आदिवासीवर संशोधन केले ते अपुरे आहे असे डॉ. गारे यांना म्हणायचे असल्यास त्यांचे व्यतिरिक्त कोणती नवीन माहिती या पुस्तकात अलेली आहे. याचा स्पष्ट उल्लेख पुस्तकात अपेक्षित आहे. कोणत्या लेखकाची कोणती विधाने पुस्तकात वापरलेली आहे. याचा कुठेही उल्लेख नसल्यामुळे डॉ. गारे यांचे हे संशोधन कितपत अभिनव आहे याचा शोध काढणे कठीण आहे.

डॉ. गारे यांच्या पुस्तकात एका महत्वाच्या पुस्तकाचा उल्लेख संदर्भ ग्रंथांच्या यादीत टाळण्यात आला आहे. किंवडून डॉ. गारे यांनी प्रस्तुत पुस्तक लिहितांना संदर्भग्रंथांच्या यादीतील पुस्तकांचा कितपत वापर केला है जरी संदेहास्पद असले तरी या पुस्तकाच्या आधारे डॉ. गारे यांचे पुस्तक लिहिलेले स्पष्ट दिसून येते. त्या पुस्तकाचा उल्लेख प्रस्तुत पुस्तकाच्या संदर्भग्रंथांच्या यादीत अथवा अन्यव तो कुठेही नसावा, याचे नवल वाटल्यावाचून राहत नाही. या पुस्तकाचे नांव 'सेन्सस ऑफ इंडिया' १९६१ व्हाल्यूम १०, महाराष्ट्र पार्ट पाच, शेड्चूल ट्राईब्ज इत महाराष्ट्र, इटनोप्राफिक नोट्स' असे आहे. महाराष्ट्र सेन्सस ऑफिस, मुंबई, यांनी आदिवासींचा वस्तुनिष्ठ अभ्यास करून निरर्निराळचा ग्रंथांचा आधार घेऊन तयार केलेले हे पुस्तक भारत सरकारने १९७२ साली प्रसिद्ध केलेले आहे. या पुस्तकातील माहिती डॉ. गारे आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी दी ट्राईब्ज ऑफ महाराष्ट्र या १९८२ च्या पुस्तकात समाविष्ट केलेली आगांगास स्पष्ट दिसून येते. भारत सरकारच्या पुस्तकातील विस्तृत माहितीतील एखाद दुसरे वाक्य उच्चलन क्रमशः मांडणी कृत तीच माहिती स्वतः संपादित केली असा आभास निर्माण करणे म्हणजे संशोधकीय अप्रामाणिकपणाचा कल्प होय. भारत सरकारच्या पुस्तकातील कोणत्या परिच्छेदातील वाक्ये उच्चलन स्वतःच्या पुस्तकात डॉ. गारे यांनी नमूद केली हे संपूर्ण पुस्तकातून काढून दाखविता येईल. परंतु नमून्यादाखल फक्त 'दोर कोळी' या आदिवासी जमातीवर लिहिलेले डॉ. गारे यांच्या पुस्तकातील एक प्रकरण घेऊ या. हे प्रकरण तपासल्यास त्यातील वाक्ये भारत सरकारच्या पुस्तकात कोणत्या पानावर व परिच्छेदात आहेत हे खालील तक्त्यावरून दिसून येईल.

ही वाक्ये जशीच्या तशी उच्चलताना लेखकाने स्वतःचा विवेक वापरला असेही दिसत नाही. १९७२ साली प्रसिद्ध झालेल्या भारत सरकारच्या पुस्तकात 'मुलाच्या वडीलात' देज म्हणून २१ रु. व उडीत व तूर मुलीच्या वडीलास द्यावे लागतात. हे संशोधन १९५९ ते ६५ चे दरम्यानचे आहे. परंतु डॉ. गारे यांनी ८२ सालच्या आपल्या पुस्तकात हेच विधान जसेच्या तसे छापले आहे. १९५९ ते ६५ चे दरम्यानचे आहे. परंतु डॉ. गारे यांनी ८२ सालच्या आपल्या पुस्तकात हेच विधान जसेच्या जसे छापले आहे. १९५९ पासून १९८२ पर्यंत देजची रक्कम तेवढीवर राहणे कसे शक्य आहे याचाही विचार डॉ. गारे नी केलेला नाही.

डोराचे मांस खाल्यामुळे अनेक जमाती त्यांना कमी प्रतीचे लेखतात म्हणज अलिकडे अनेकांनी हे खाणे बंद केले असे १९७२ च्या पुस्तकातील विधान जसेच्या तसे जेव्हा डॉ. गारे उद्धृत करतात ते व्हा हे लेखक स्वतःची मते वाचकांवर लादतात असे वाटते.

वाक्यांची नवकल जशीच्या तशी केल्यामुळे मुद्रणदोष असलेली वाक्येही डॉ. गारेच्या पुस्तकात जशीच्या तशी आलेली आहेत. उदा. मुग्रात पृष्ठ १०२ वर असलेले 'In illness, they first

approach a Bhagat in whom have implicit faith' या वाक्यात whom आणि have या शब्दामध्ये !hey हे सर्वनाम मुद्रण दोषामुळे गळले असावे परंतु गारेच्या पुस्तकात हे वाक्य जसेच्या तसे छापलेले आहे.

दोर कोळीच्या सणामध्ये मूळ पुस्तकात 'अखजी' लिहिलेले आहे तर गारेच्या पुस्तकात 'अखटी' आहे. मूळ पुस्तकात 'पितर अमावश्या' असा उल्लेख आहे तर गारेच्या पुस्तकात 'पितर आणि अमावश्या' असे वेगवेगळे सण दाखविलेले आहेत.

वरील कोष्टकावरून डॉ. गारे यांच्या पुस्तकातील प्रत्येक वाक्य (१९६१ च्या जनगणनेतील आकडेवारी सोडल्यास) भारत सरकारच्या पुस्तकातून जसेच्या तसे उचलेले आहे. वरील ढोर कोळीचे जमातीचे प्रकरण उदाहरणदाखिल घेतलेले आहे. अशा प्रकारची उचलेगिरीची उदाहरणे प्रत्येक प्रकरणात दाखवता येतील.

कोणतेही संशोधनपर पुस्तक अन्य संदर्भ ग्रंथांचा आधार घेऊनच तयार करावे लागते हे खरे असले तरी ज्या ग्रंथावरून हे संदर्भ आपण घेतलेले आहेत त्याची प्रामाणिकपणे नोंद करण्याचे पथ्य प्रत्येक विद्वान संशोधक कटाक्षाने पाळीत असतो. ८१ पुस्तकाची संदर्भ ग्रंथात यादी द्यावयाची परंतु त्याचा कोणताही उपयोग न करता निव्वळ एकाच पुस्तकातून वाक्याचे संकलन करून पुस्तक तयार करायचे व त्याचा नामोल्लेखदेखील सदरहू पुस्तकात करू नये याला उचलेगिरी नाही तर काय म्हणावे.

डॉ. गारे यांचे पुस्तक भारत सरकारच्या पुस्तकाचे संक्षिप्त रूप आहे म्हणावे तर तसेही आढळून येत नाही. भारत सरकारच्या पुस्तकात जुऱ्या अधिकारी संशोधकाने मत उद्घृत करीत करीत ५-६ वर्षांच्या फिल्ड स्टडीमध्ये जमातीत फिरून मिळालेली माहितीही त्यांनी नोंदली आहेव कोणत्या गावात काय प्रथा सध्या रुढ आहेत असे स्पष्ट लिहिले आहे. अशा प्रकारचे कोणतेही उल्लेख डॉ. गारे यांच्या पुस्तकात आढळत नाही व ही माहिती स्वतःच्या पुस्तकात देतांना ती पूर्णही दिलेली नाही. त्यामुळे धर्म, भाषा, वंश, चालिरिती यासंबंधी कोणत्याही विषयाचा समग्र अभ्यास या पुस्तकात आढळत नाही.

डॉ. गारे यांचे हे पुस्तक शासकीय अधिकारी संदर्भग्रंथ म्हणून वापरतात. शासनाची मान्यता असल्यामुळे हे पुस्तक प्रमाण समजाण्यात येते. परंतु या पुस्तकात असंख्य ठिकाणी मुळातील माहिती काटछाट केलेली आहे. तसे अनेक ठिकाणी लेखकाने स्वतःची मते नमूद केलेली आहेत. ही मते कशाच्या आधारावर त्यांनी नोंदली, याचा उल्लेखही केलेला नाही. त्यामुळे शासकीय अधिकारी या पुस्तकाद्वारे काही जमातीवर निश्चित अन्याय करण्याची संभावना आहे. त्यांनी यापुस्तकात भारत सरकारने दिलेली माहिती पुष्कळशी गाळलेली दिसते. उदा. ढोर कोळी यांच्याबद्दल पृष्ठ १९ वर पुणे, बृहन्मुंबई, ठाणे, नासिक, जळगांव, धुळे व अहमदनगर येथे वसती असल्याचे डॉ. गारे म्हणतात. मात्र पृष्ठ ३२ वर नासिक व ठाणे जिल्ह्यांतच ते आहेत असे म्हटले आहे. गुजरात राज्याच्या डॅग व सुरत जिल्ह्यांत आहेत असे महाराष्ट्रासंबंधीच्या या पुस्तकात माहिती देऊन गारे यांनी काय साधले हे कळत नाही. मात्र महाराष्ट्रातील अनेक जिल्ह्यांचा उल्लेख न केल्यामुळे त्या जिल्ह्यातील ढोर कोळीयांना जातीचे प्रमाणपत्राकरिता हे पुस्तक अन्याय करणारे ठरले तर नवल वाटायला नको.

डॉ. गारे यांनी कोलमांचीही माहिती लिहितांना असाच घोटाळा केला आहे. पृष्ठ २७ वर कोलम हे कक्ष चंद्रपूर, यवतमाळ व नांदेड याच जिल्ह्यात असल्याचे नोंदवलेले आहे. भारत सरकार-च्या सर्वेक्षणात कोलाम चंद्रपूर, यवतमाळ, नांदेड व्यतिरिक्त औरंगाबाद, परभणी, बीड आणि अमरावती जिल्ह्यांच्या मेळघाट तालुक्यातही असल्याचे म्हटले आहे.

कोलमासंबंधी लिहिलेली संपूर्ण माहिती भारत सरकारच्या पुस्तकातील परिच्छेद क्रमांक ३, ४, ९, १३, १६ ते २०, २७, ३१ ते ३९, ४२, ४५, ४६, ५३ व ६६ यातील वाक्ये जुळवून तयार केलेली आहे.

महादेव कोळी समाजाबद्ल कॅ. मॅकिन्टोश यांनी 'अन अकॉट ऑफ दी ट्राईब ऑफ महादेव कोलीज' या इंग्रजी ग्रंथात सन १८३७ साली लिहून ठेवलेले आहे. त्यांच्या मतानुसार कोळी समाज धंदा व व्यवसायामुळे निरनिराळ्या प्रदेशात विभागला गेला असला तरी मुळात ते एकाच जमातीचे लोक आहेत. भारत सरकारने देखील आदिवासीची प्रादेशिक मर्यादा नष्ट केलेली आहे. परंतु डॉ. गारे यांच्या पुस्तकात विशिष्ट प्रदेशात राहणारे महादेव कोळी असा उल्लेख केल्यामुळे राज्यातील अन्य प्रदेशातील महादेव कोळीना जमातीविषयक प्रमाणपत्र आणि सवलती मिळणे दुळभंगाले आहे. डॉ. गारे यांनी उपरोक्त संशोधक कॅ. मॅकिन्टोश यांचा ओङ्कारता उल्लेख केलेला असला तरी संदर्भ ग्रंथाच्या यादीतून त्याला अजीवात वगळले आहे.

डॉ. गारे यांचे पुस्तक म्हणजे भारत सरकारच्या पुस्तकातील वाक्ये व परिच्छेद उच्चलून तयार केलेले संकलन आहे. या पुस्तकात कोणत्याही जातीची सविस्तर माहिती नाही. जमातीतील लोकांना भेटून अथवा सवृंह करून काहीही माहिती गोळा केलेली नाही. त्यामुळे या माहितीला अधिकृतपणा प्राप्त होऊ शकत नाही. या माहितीच्या आधारे आदिवासी समाजाच्या जातीचे प्रमाणपत्र देतांना अथवा डॉ. गारे म्हणतात त्याच्याप्रमाणे त्यांच्या उन्नतीकरिता योजना तयार करण्यासाठी या पुस्तकातील मुळी देखील उपयोग नाही. किंवृहना येथील माहिती अभ्यासकांना दिशाभूल करणारी आहे. जर महाराष्ट्र शासनाने हे पुस्तक अधिकाऱ्यांकरिता संदर्भग्रंथ म्हणून मान्य केले असेल तर त्याना तजांकडून या पुस्तकाची पुनर्तपासणी करावी नाही तर भारत सरकारच्या प्रकाशनात "भिल्ल समाजात अतेबहिणीशी लग्न मात्र आहे" असे म्हटले आहे तर डॉ. गारे म्हणतात "भिल्ल हा आते बहिणीशी लग्न करू शकत नाही" अशी विसंगती दूर कशी होणार? डॉ. गारे म्हणतात भिल्लामध्ये प्रेत जाळावे हा नियम आहे (पृष्ठ ६). भारत सरकारचे प्रकाशन म्हणते "भिल्ल लोक प्रेतांना जाळतात आणि गाडतातही" दोन्ही प्रथा भिल्लात सुरु आहेत.

डॉ. गारे यांचे पुस्तक शासनाने जातीची प्रमाणपत्रे देण्याकरिता मान्य केले असल्यास ते आदिवासी जमातीना अन्याय करणारे ठरण्याचा संभव आहे. काही जातीसंबंधी विकृत व अपूर्ण माहिती दिल्यामुळे त्या जातीवर अन्याय झाल्यास शासनाच्या कल्याणकारी योजनांचा त्यांना लाभ घेता येणार नाही.

आदिवासीच्या आर्थिक परिस्थितीवावत अलिकडे केलेल्या संशोधनाच्या संदर्भ पुस्तकात कुठेही नाही. तो राहीला असता तर तो जास्त उपयुक्त ठरला असता. विशेषत: वेठविगारीला वढी पडत असलेल्या आदिवासीच्या आर्थिक समस्येचा आढावा घेणे या ग्रंथात अशक्य नव्हते.

या पुस्तकात कुणी कशा उपयोग करावा हा माझ्या लेखाचा हेतू नाही. प्रस्तुत पुस्तक डॉ. गारे यांच्यासारख्या विद्वान संशोधकांनी लिहिले या कुतुहलापोटी वाचत असतांना पुस्तकासंबंधीचे माझे बनलेले मत मी इथे मांडलेले आहे.

कोळी दोर

डॉ गारे यांच्या पुस्तकातील मजकूर

भारत सरकारन्या सेन्सस ऑफ इंडिया, व्हाल्यूम 'दहा' महाराष्ट्र पार्टपाच-बी यातील जी वाक्ये व परिच्छेद डॉ. गारे यानी जशीच्या तशी उचलली त्यासंबंधी माहिती.

पृष्ठ	परिच्छेद क्रमांक	पृष्ठ	परिच्छेद
३२	१	१००	१, २, ६ (यातील फक्त आकडेवारी १९७१ च्या जनगणनेवरून घेतली आहे)
	२ पूर्ण		पहिले वाक्य सोडून पूर्ण २ रा परिच्छेद. पहिले वाक्य सोडून पूर्ण ५ वा परिच्छेद.
३२	३ पूर्ण		पूर्ण ८ वा परिच्छेद.
३३	४ पूर्ण	१०१	९ (फक्त १ वाक्य) कुळांची माहिती १० व्या परिच्छेदातील असून पोषाखाची माहिती १७ व्या परिच्छेदातील.
	५ वा पूर्ण		११ मधील पहिले वाक्य सोडून पूर्ण मजकूर.
	६ वा पूर्ण		१२ परिच्छेदातील पहिले व शेवटची दोन वाक्ये उचललेली आहेत.
	७ वा पूर्ण		१३ मधील नातेसंबंधीची वाक्यपण अर्धवटच (पहिली दोन वाक्य)
	८ वा पूर्ण	१०४	४२, ४६ (पहिले वाक्य), ४८ (पूर्ण परिच्छेद), ४९ (पहिली तीन वाक्ये)
	९ वा पूर्ण	१०२	('युड अँड डिं क या शीर्षकांतर्गत) २० ४ वाक्ये, २१ २ वाक्ये.
	१० वा पूर्ण	१०२	२३ व्या परिच्छेदातून ४ वाक्ये, २४ १ वाक्य, २५ २ वाक्ये, ३० १ वाक्य, ३१ २ वाक्य, ३३ १ वाक्य.
	१२ वा पूर्ण	१०७	रिलीजन शीर्षकांतर्गत ५३, फक्त १ वाक्य, ५५ पूर्ण परिच्छेद, ६० ३ वाक्य.
२४	१३ वा पूर्ण	१०७	६४ १ वाक्य, ६५ १ वाक्य.
	१४ वा पूर्ण	१०८	६६ ४ वाक्ये.

परिशिष्ट १०

(१) समितीची बैठक दिनांक २ मे १९८६ रोजी विधान भवन, मुंबई येथे दुपारी २.३० वाजता भरली. बैठकीस खालील सदस्य उपस्थित होते :—

- (१) श्री. दाजिंबा पवंत पाटील, उप-सभापती (समिती प्रमुख).
- (२) श्री. तेजसिंगराव राजे भोसले, वि.प.स.
- (३) श्री. प्र. य. दातार, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय :
श्री. मधुसूदन रणदिवे, अवर सचिव.

साक्षीदार :

- (१) श्री. भाई बंदरकर,
- (२) श्री. दे. मा. कराळे,
- (३) श्री. रा. सु. गवई.

या बैठकीत विनंती अर्ज सादर करणाऱ्या सदस्यांच्या साक्षी घेतल्या.

(२) समितीची वैठक, दिनांक १३ मे १९८६ रोजी विधान भवन, मुंबई, येथे दुपारी २०० वाजता भरली. वैठकीस खालील सदस्य उपस्थित होते:—

- (१) श्री. दाजिबा पर्वत पाटील, उप-सभापती (समिती प्रमुख).
- (२) श्री. तेजसिंगराव राजे भोसले, वि.प.स.
- (३) श्री. प्र. य. दातार, वि.प.स.
- (४) श्री. नारायणराव वैद्य, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय :
श्री. मधुसूदन रणदिवे, अवर सचिव.

साक्षीदार:

- (१) श्री. भाई बंदरकर, वि.प.स.
- (२) श्री. दे. मा. कराळे, वि.प.स.
- (३) श्री. रा. सु. गवई, वि.प.स.
- (४) श्री. य. म. पवार.

या वैठकीत मूळ विनंती अर्जदार व विनंती अर्ज सादर करणाऱ्या सदस्यांच्या साक्षी घेतल्या.

(३) समितीची बैठक, दिनांक ५ सप्टेंबर १९८६ रोजी विधान भवन, मुंबई, येथे दुपारी २.०० वाजता भरली. बैठकीस खालील सदस्य उपस्थित होते :—

- (१) श्री. दाजीबा पर्वत पाटील, उप-सभापती (समिती प्रमुख).
- (२) श्री. रामनोहर तिषाठी, वि.प.स.
- (३) श्री. तेजसिगराव राजे भोसले, वि.प.स.
- (४) श्री. प्र. य. दातार, वि.प.स.
- (५) श्री. नारायणराव वैद्य, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालयः
श्री. मधुसूदन रणदिवे, अवर सचिव.

या बैठकीत उपरोक्त विनंती अर्जीबाबत सविस्तर चर्चा केली.

(४) समितीची बैठक, दिनांक १६ सप्टेंबर १९८६ रोजी कौन्सिल हॉल, पुणे, येथे दुपारी ३.०० वाजता भरली. बैठकीस खालील सदस्य उपस्थित होते:—

- (१) श्री. दाजिबा फर्बत पाटील, उष-सभापती (समिती प्रमुख).
- (२) श्री. राममनोहर तिपाठी, वि.प.स.
- (३) श्री. प्र. य. दातार, वि.प.स.
- (४) श्री. नारायणराव वैद्य, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय :

श्री. मधुसूदन रणदिवे, अवर सचिव.

या बैठकीत उपरोक्त विनंती अर्जाबाबत तयार केलेल्या प्रश्नावलीला शासनाने जी उत्तरे दिली त्या उत्तरावर उपप्रश्न तयार करण्यात आले.

(५) समितीची बैठक, दिनांक १७ सप्टेंबर १९८६ रोजी कौन्सिल हॉल, पुणे, येथे सकाळी १०.०० वाजता भरली. बैठकीस खालील सदस्य उपस्थित होते :—

- (१) श्री. दाजिबा पर्बत पाटील, उप-सभापती (समिती प्रमुख).
- (२) श्री. प्र. य. दातार, वि.प.स.
- (३) श्री. नारायणराव वैद्य, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय :
श्री. मधुसूदन रणदिवे, अवर सचिव.

या बैठकीत उपरोक्त विनंती अर्जावावत तयार केलेल्या प्रश्नावलीला शासनाने जी उत्तरे दिली त्यावर उप्रश्न तयार करण्यात आले.

(६) समितीची बैठक, दिनांक २६ सप्टेंबर १९८६ रोजी विधान भवन, मुंबई, येथे दुपारी २.०० वाजता भरली. बैठकीस खालील सदस्य उपस्थित होते :—

- (१) श्री. दाजिबा पर्वत पाटील, उप-सभापती (समिती प्रमुख).
- (२) श्री. तेजसिंगराव राजे भोसले, वि.प.स.
- (३) श्री. प्र. य. दातार, वि.प.स.
- (४) श्री. नारायणराव वैद्य, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय :
श्री. मधुसूदन रणदिवे, अवर सचिव.

या बैठकीत आदिवासी जमातीत मोडणाऱ्या व्यक्तिना प्रमाणपत्रे देण्यावाचत होत असलेला अन्याय या विनंती अजीवर चर्चा केली.

(७) समितीची बैठक, दिनांक १४ ऑक्टोबर १९८६ रोजी विधान भवन, मुंबई, येथे दुपारी २.०० वाजता भरली. बैठकीस खालील सदस्य उपस्थित होते :—

- (१) श्री. दाजीवा पर्वत पाटील, उप-सभापती (समिती प्रमुख).
- (२) श्री. प्र. य. दातार, वि.प.स.
- (३) श्री. नारायणराव वैद्य, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालयः

श्री. मधुसूदन रणदिवे, अवर सचिव.

साक्षीदारः

(१) श्री. लालफक झुआला, सचिव, आदिवासी विकास विभाग यांची साक्ष घेण्यात आली.

(८) समितीची बैठक, दिनांक २७ ऑक्टोबर १९८६ रोजीं विधान भवन, मुंबई,येथे दुपारी २.०० वाजता भरली. बैठकीस खालील सदस्य उपस्थित होते :—

- (१) श्री. तेजसिंगराव राजे भोसले, वि.प.स.
- (२) श्री. नारायण वैद्य, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय :
श्री. मधुसूदन रणदिवे, अवर सचिव.

साक्षीदार :

श्री. लालकक झुआला, सचिव, आदिवासी विकास विभाग यांची साक्ष घेण्यात आली.

(९) समितीची बैठक, दिनांक २५ नोव्हेंबर १९८६ रोजी विधान भवन, नागपूर, येथे सकाळी १०.०० वाजता भरली. बैठकीस खालील सदस्य उपस्थित होते :—

- (१) श्री. दाजीवा पर्वत पाटील, उप-सभापती (समिती प्रमुख).
- (२) श्री. तेजसिंगराव राजे भोसले, वि.प.स.
- (३) श्री. राममनोहर विपाठी, वि.प.स.
- (४) श्री. प्र. य. दातार, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय :

श्री. मधुसूदन रणदिवे, अवर सचिव.

या बैठकीत आदिवासी जमातीत मोडणाऱ्या व्यक्तिना जमातीची प्रमाणपत्रे देण्यावावत होत असलेला अन्याय या विनंती अर्जाचा प्रारूप अटवाल संमत करण्यात आला.